

Міністерство освіти і науки України
Приватний вищий навчальний заклад «Буковинський університет»
Чернівці, Україна
Університет «Union – Nikola Tesla», Белград, Республіка Сербія
Вища школа економіки та менеджменту державного управління в
Братиславі, Братислава, Республіка Словаччина
Європейський політехнічний інститут, Куновіце, Чеська Республіка
Вища школа соціальних і технічних наук в Радомі, Радом, Польща
Державний університет продовольства, Могильов, Республіка Білорусь
Західний університет імені «Василя Голдіша», Арад, Румунія

МАТЕРІАЛИ

міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів

**Інформаційні технології,
економіка та право: стан та перспективи розвитку
(ІТЕП-2016)**
*Information Technologies,
Economics and Law: state and development perspectives
(ITEL-2016)*

14-15 квітня 2016 року
ПВНЗ «Буковинський університет»

April 14-15, 2016
PHEI «Bukovinian University»

Чернівці – 2016

ББК 65.0
УДК 339.5.012
А 75

Друкується за ухвалою Вченої ради Буковинського університету
(протокол №5 від 12 квітня 2016)

Колектив авторів

А 75

Інформаційні технології, економіка та право: стан та перспективи розвитку. (ІТЕП-2016): матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 14-15 квітня 2016 р. Міністерство освіти і науки України, ПВНЗ «Буковинський університет». – Чернівці : Книги XXI, 2014. - 307с.

ISBN 978-617-614-028-3

У збірнику подані матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася у березні 2016 року в Буковинському університеті.

У виступах подані матеріали щодо актуальних проблем і перспективних напрямків, методів та засобів математичного моделювання та інформаційних технологій, інноваційного розвитку економіки та кризового менеджменту та правових аспектів прав громадян в системі права України.

ББК 65.0

Тези друкуються
мовою авторського оригіналу та за редакцією авторів

ISBN 978-617-614-028-3 © Буковинський університет, 2016

Секція 1

Суспільство і право

Society and Law

1.1. Кримінально-правові аспекти регулювання суспільних відносин

1.1. Criminal and law aspects of social relations regulation

Radomíra Veselá, JUDr., PhD.

Assistant Professor

European Polytechnic Institute, Ltd. Kunovice

CRIMINAL LAW TOOLS OF THE PROTECTION OF ECONOMY IN THE CZECH REPUBLIC

The author, within the internal grant system of EPI s.r.o. Kunovice, addressed the task B7/2008/06/2009 – “Analysis and Prediction of the Development of Economic Crimes in the Zlín Region”, which aim was to delimit and define the concept of economic criminality and individual criminal law tools of the protection of economy, attempt to detect the reserves in their use and apply the obtained findings to the Zlín Region. The three main hypotheses were set up assuming that the development of criminal offences including the economic crimes in the Czech Republic is parallel to Slovakia and that the criminal law possesses tools to protect economy but does not employ them adequately and that it offers tools eligible to make the protection of economy against the criminal offence more effective. The fundamental consideration of the author came out of the fact that the Czech Republic is undoubtedly a country which laws resemble the laws of Slovakia the most, as both countries, since 1918 to 1992, constituted a sovereign state – Czechoslovakia. The roots of individual law regulations usually have common basis, thus to verify the veracity of the aforementioned statements the methods of analysis, synthesis and vertical comparison of the individual past and present legislations or future development of the legislation were used. Horizontal comparison, in particular, was used to compare the legal protection of the Czech and Slovak economies and to assess the individual institutions and their efficacy.

For the application of these research techniques the analysis of the statistic materials, secondary analysis of the accessible relevant studies, materials, sources related to the researched problem, the artificial neural network method to predict development, analysis of the relevant Czech and Slovak regulations and a survey aimed at the judges who process the agenda of the economic crimes were used.

The carried out analysis demonstrated that the economic criminality, notably the economic crimes, is specific. Its causes usually differ from the reasons of other criminal offences. Property crime shares the similar features as the reasons that lead to committing the crime are in most cases identical. The discovery of offence is very complex as the perpetrators are part of a closed group which is difficult to be penetrated by the law enforcement authorities; moreover more problems arise while taking the evidence.

The protection of economy can be defined as a summary of the measures which aim to secure the function of the economic and financial system of the country. The subjects of the protection of economy consist of UN, EU and individual countries. The criminal law of individual countries protects the social relations, which are primarily protected by other legal branches. The criminal repression is applied in a case when the primary protection of social relations is not enough to protect it sufficiently.

Criminal law of individual countries protects the social relations, which are primarily protected by other legal sectors. Criminal repression comes into effect in a case when the primary protection of social relation is not sufficient. The protection of economy may be defined as a summary of the measures aiming to secure the country's economic and financial system.

Generally, **the economic criminality is understood as a culpable act defined in the specific part of the Criminal Code which affects or threatens the economic order, business-related legal relations and, where applicable, the bodies of these relations.**

These criminal offences are contained in Title VI. of the specific part of the Criminal Code – Act No. 40/2009, which is divided into four sections.

1. Criminal offences against currency and payment instruments (Acts No. 233 – 239 of the Criminal Code)

2. Tax, fee and foreign currency crimes (Acts No. 240 – 247 of the Criminal Code)

3. Criminal offences against the binding rules of the market economy and the circulation of goods in relations with foreign countries (Act No. 248 – 267 of the Criminal Code)

4. Criminal offences against industrial property rights and copyright (Acts No. 268 – 271 of the Criminal Code)

The research findings confirmed the crucial role of the means of criminal law in the fight against the economic criminality; however, the importance cannot be overestimated as the criminal law itself is not capable of removing or preventing the occurrence of phenomena which cause criminality in the economy. They act as support means of a vital importance for the protection of the economic relations.

It is obvious that the fight against economic criminality is extremely complex and the path towards the improvement of the methods of combating crime is a long-term and continuous process which cannot be implemented just with legislation. In this case legislation is not sufficient to implement the process. The efficacy of the fight against the economic crimes is provided by the means of crime detection and taking of evidence: the interception and monitoring of telecommunications, operational and searching means, use of the institute – cooperating accused person, establishment of the institute - crown witness.

A complex approach is required for the protection of economy against the criminal offences.

Balakhtar Valentyna, Ph.D. (pedagogy)
Bukovina State Financial and Economics University, Chernivtsi
Balakhtar Kateryna, Master Degree student
Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius

THE FORMATION OF THE SPECIALIST'S PROFESSIONAL LIABILITY IN THE SYSTEM OF MANIPULATIVE INFLUENCE ORGANIZATION

The specialist's formation provides personal development specified by a set of interests, skills, attitudes, manners, traditions and features that make possible to identify the personality with the profession. An important role in this process is the development of ideas about those aspects related to the basic laws of professional formation, the search of the factors regulating its dynamics, building on this basis the levels' system of realization itself as a subject of own professional work and understanding of the social relevance of own profession. All this forms a "complex of the effective formation of personality and achieving of a level of professionally important qualities, structures and mechanisms of regulation of behavior that are necessary to achieve the desired level of suitability to the profession" [2, c. 113].

The basis content of the term "the specialist's professional liability" forms actually existing subordination between the upshot of the professional work and those consequences which it may have for society, for specific people [3, c.116]. "The professional liability" is the main moral aspect in creative quests, conscious specialists' treatment of their professional activities, the ability to represent its social consequences and moral influence on others.

The formation of the professional liability of professionals in the organization is a multi-dimensional and multi-stage process that undergoes various kinds of manipulative influence as an informational influence, an information and technical influence, an information and psychological influence, suggestion (suggest), special information operations, shares of an information aggression, information warfare and information weapon [5].

Manipulative influence is one of the forms of interpersonal communication in which the influence of the communication partner purposely achieving their intentions carried out mostly in a latent form [4].

During the manipulative influence manipulator's skills are used purposely for the hidden introduction into the psyche of the recipient goals, desires, intentions, relationships and attitudes that do not match in the recipient of those which were at the moment. Manipulation today is used in the context of interpersonal relations and in the sphere of management of mass consciousness. Manipulation is in the field of interlacing of many social relations contacting with such phenomena of human life, such as social control, cooperation, competition and so on [6, c.89-108].

Manipulation is a two-way process. In the process of the formation of specialist's professional liability the manipulative strategies are used which aim to control the situation through behavior management, purposeful reduction of awareness actions generated by increased emotional reactions that mask rational understanding of what is happening. Manipulation is provided when one side of communication has a strategy, and the other - no, hence, it has to obey. There are the

following types of manipulation which are used: the strength effect, the argument influence, the authority impact [1, с.211-212].

Thus, the formation of specialist's professional liability in the system of manipulative influences of the organization depends on the level of the individual development, his/her interests, skills, attitudes, manners, traditions and features that enable the identification of the individual with the profession, improving professionally significant qualities, structures and mechanisms of regulation of behavior that are necessary to achieve the required level of suitability to professional activity.

References

1. Балахтар В., Пірен М. Роль маніпулятивного впливу в процесі перепідготовки державних службовців на основі європейських цінностей : матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю «Європейські принципи і стандарти підготовки публічних управлінців: орієнтири для України» (Київ, 5-6 листопада 2015 р.) / за заг. ред.. Ю.В.Ковбасюка, М.М.Білінської, В.М.Сороко, Л.А.Гаєвської . – Київ, НАДУ, 2015. – 312 с. – [С. 211-212].

2. Вірна Ж. П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога : Монографія. / Вірна Ж. П. – Луцьк : Ред-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім.Л.Українки, 2003. – 320 с.

3. Лазутина Г. В. Профессиональная этика журналиста. — М.: Аспект Пресс, 1999. — 270 с.

4. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М.Петрик, М.М.Присяжнюк, Л.Ф.Компанцева, Є.Д.Скулиш, О.Д.Бойко, В.В.Остроухов] ; за заг. ред. Є.Д.Скулиша. – 2-ге вид. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. – 248 с

5. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу : навч. посіб. / М.І.Мурашко. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. – 435 с

6. Пірен, М. І. Маніпуляція - вид політико-психологічного впливу на масову свідомість: монографія / М. І. Пірен // Пірен М. І. Основи політичної психології: Навчальний посібник. – Київ : Міленіум, 2003. - С. 89-108.

Kristián Ujváry, Dr.

doctoral student, Academy of the Police Force, Bratislava, Slovak Republic,

MIGRATION AS PREVENTION OF AGING OF THE EUROPEAN POPULATION

Aging of the population worldwide worries the majority of economists and authorities responsible for the development of countries. There are sociologic studies available, published by relevant scientific and statistical institutions that present the negative demographic development.

Several studies and forecasting of population trends show that population aging does not concern only the developed countries, but sooner or later it is going to reach all the nations. The clear presentation of population growth on the global scale is shown in a report published by the United Nations.

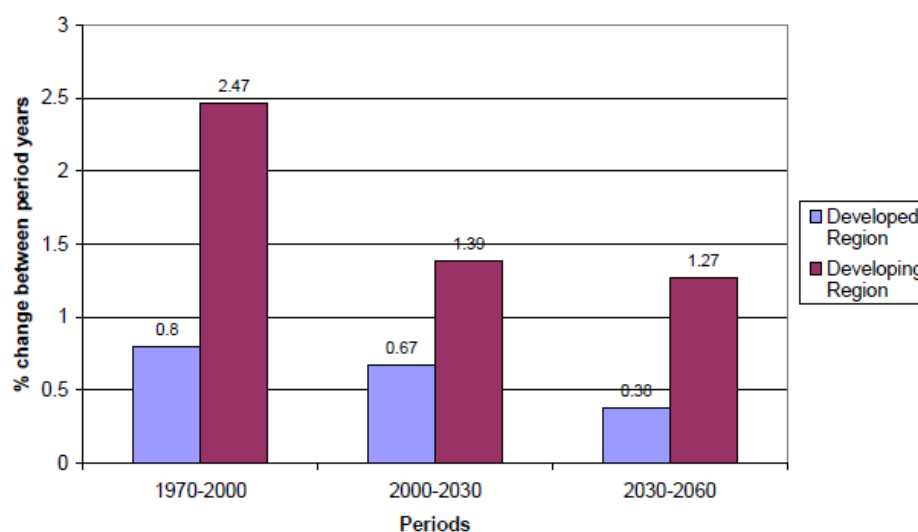
Tab. 1 THE AVERAGE ANNUAL GROWTH OF THE GLOBAL POPULATION IN PARTICULAR AGE CATEGORIES FOR THE PERIOD 2000 - 2050

Major area	Age group				Total population
	0-14	15-59	60+	80+	
World.....	-0.04	0.72	2.29	3.39	0.77
More developed regions.....	-0.26	-0.32	1.06	2.24	0.04
Less developed regions.....	-0.01	0.92	2.79	4.20	0.91
Least developed countries.....	0.99	2.19	3.24	3.90	1.84
Africa.....	0.78	1.98	3.03	3.85	1.64
Asia.....	-0.28	0.63	2.61	4.06	0.70
Latin America and the Caribbean.....	-0.36	0.70	2.98	4.09	0.78
Europe.....	-0.62	-0.71	0.81	2.08	-0.28
Northern America.....	0.30	0.49	1.65	2.39	0.70
Oceania.....	0.06	0.66	2.02	2.83	0.78

Source: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat (2003)

The past 50 years witnessed a remarkable reduction of fertility levels in the less developed regions, with total fertility falling from 6 to 3 children per woman. Over the next 50 years, fertility in the less developed regions is expected to reach replacement level in 2030-2035 and fall below it thereafter. However, average fertility in the less developed regions as a whole is still expected to be slightly above 2 children per woman in 2045-2050, mainly because of the increasing heterogeneity of population dynamics among developing countries. [1]

The following chart shows the trend of growth ratio of developed and developing regions population.

Fig. 1 Population growth rates in the developed and developing regions

Source: TOSUN, M. S. : *Global Aging and Fiscal Policy with International Labor Mobility: A Political Economy Perspective*, IZA DP No. 4166, May 2009

The interplay between fertility, mortality and migration determines the extent of changes in the age composition in different European countries. A significant decline in the share of people between 15 and 64 is predicted (from 67 % in 2010 to 56.2 % in 2060). This means that over the next 50 years, the working age population is expected to decline by nearly 42 million. The population of elderly people will almost double from 87.5 million in 2010 to 152.6 million in 2060. [2]

Another aspect of population aging is the progressive aging of the older population itself, as the relative importance of the very old is growing at a faster pace than any other age segment of the EU's population. The share of those aged 80 years or above in the EU-28's population is projected to more than double between 2014 and 2080 (it will rise from 5 % to 12 %). [3] Demographic change in Europe involves radical shifts in the age composition of European populations, characterised by population and labour force aging and a shrinking working age population.

European countries need more young people to replace retiring workers. As record number of migrants continue try to enter the European Union, officials said some EU countries could benefit from the influx of young migrants. [4] This intention is corresponding with the predictions of the United Nations, stating, that international migration is projected to remain high during the first half of the century. The more developed regions are expected to remain net receivers of international migrants, with an average gain of about 2 million migrants per year over the next 50 years. Averaged over the 2000-2050 period, the main net gainers of international migrants in Europe are projected to be Germany (211 thousand) and the United Kingdom (136 thousand). [1]

A significant consequence of the population aging is the increase of the fiscal pressure to increase government's spending on social security, healthcare, and other social costs. These measures are necessarily resulting in the reduction of government spending on the youth. Labour mobility has a dual effect on the economy. In addition to contributions from young migrants into the country's economy as workers, their contribution is also performed indirectly through collecting of their savings. In connection with the reception of migrants in Europe, the impact of the immigrants on the political scene is rarely mentioned. The migrants in the future will be able to influence the political moves by exercising their voting rights with the significant impact on the programs of the government, such as education, which can have profound effects on the well-being and strength of economic growth. [5]

Despite the fact that Europe's economies have been adjusting to increased flows of foreign-born workers for a decade now, significant discrepancies remain between the employment outcomes of migrants and non-migrants across the continent. According to the results of the research conducted by the Institute for Public Research it was found out, that:

Employment rates were much lower among non-EU migrants in general (relative to non-migrants), irrespective of qualification level. At the same time, the difference between the employment rates of tertiary-educated migrants and tertiary-educated non-migrants is larger than the gap between migrants and non-migrants within any other qualification group, which indicates a lack of inclusivity in the high-skill jobs market. [6]

Based on the outcomes of the article we can call into question the usefulness of the current mass migration flow for the European job market. The increase in the birth-rate (fertility) within the European Union, especially by maintaining of the work–life balance in the future, seems to be a more effective method of population aging slowdown. If such a balance is not reached, it may hinder the increase in the birth-rate (fertility) and further accentuate European population aging.

The article uses the scientific method of comparison of the various views on solving of such an important issue, as the population aging is. It also analyses the different views of the usefulness of the influx of migrants into the European Union for the solving of the aging issue.

REFERENCES

[1] UNITED NATIONS POPULATION DIVISION: World Population Prospects. The 2002 Revision, ESA/P/WP. 180, 2003

[2] SOBCZAK, D., 2014: *Population Aging in Europe: facts, implications and policies*, European Commission, Directorate – General for Research and Innovation, Socioeconomic sciences and Humanities, ISBN: 978-92-79-35063-4

[3] EUROSTAT Statistics Explained, June 2015, *Population Structure and Aging*, ISSN 2443-8219

[4] TOMKIW, L. , 2015: *Refugee crisis 2015: Could Syrians Help Europe's Aging Population Problem?*, available online <http://www.ibtimes.com/refugeecrisis2015couldsyrianshelpeuropesagingpopulationproblem2091181> , 7.3.2016

[5] TOSUN, M. S. : *Global Aging and Fiscal Policy with International Labor Mobility: A Political Economy Perspective*, IZA DP No. 4166, May 2009

[6] STIRLING, A, 2015: *Migrant Employment Outcomes in European Labour Markets*, Institute for Public Policy Research, available online <http://www.ippr.org/publications/migrant-employment-outcomes-in-european-labour-markets>, 11.3.2016

Кушнір Я. В.

студент 4 – го курсу юридичного факультету

ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

Науковий керівник к.ю.н., доцент Смирнова А. В.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

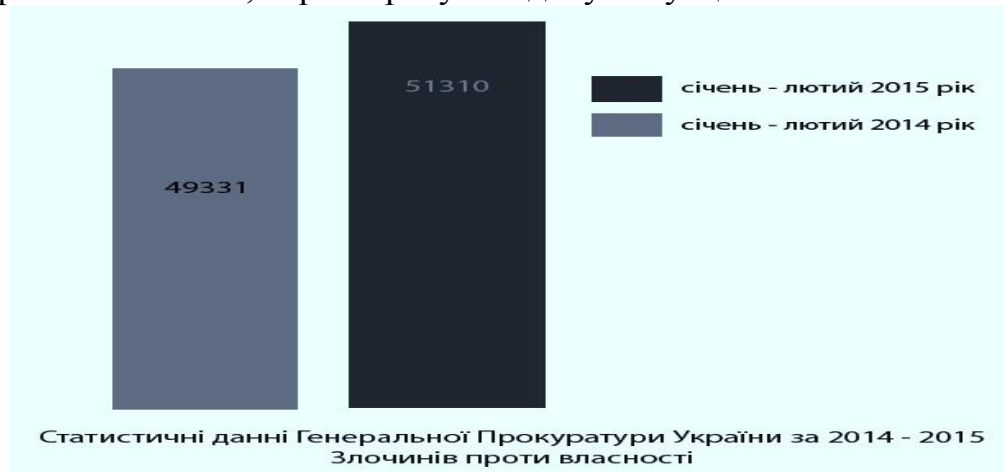
Процвітання України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави із сучасною ринковою економікою неможливе без належного захисту права власності. Правовий захист має не лише забезпечувати стабільність і розвиток економічної системи нашої держави а й сприяти підвищенню рівня добробуту всього українського народу. Стаття 13

Конституції України проголошує рівність усіх суб'єктів права власності перед законом і забезпечення захисту їх прав державою.

Власність це складна і багатогранна категорія, яка виражає всю сукупність суспільних відносин – економічних, соціальних, правових, політичних, національних, морально – етичних та релігійних.

Розглядаючи кримінально – правову кваліфікацію злочинів проти власності слід відзначити, що одним із найбільш важливих і відповідальних етапів є застосування норм закону про кримінальну відповідальність. Слід зазначити, що норми, які об'єднанні у розділі четвертому Особливої частини КК за ознакою родового об'єкта викликають певні заперечення у кримінально – правовій літературі зі сторони різних науковців: Андрушка П.П., Бажанова М.І., Буліна Ю.В., Бойцова О.І.

Дослідивши статистичні данні Генеральної Прокуратури України за 2014 – 2015 рік, рівень злочинності у сфері власності зріс приблизно на 4,1%. Відразу ж виникає питання у чому причина такого зросту ? Чи це масове незадоволення соціального населення рівнем життя, відсутність робочих місць, корислива мета, що проявляється у заволодінні чужим майном, чи можливо усі вище перелічені ознаки, характеризують дану ситуацію.

Дане питання є настільки багатограним, що залишає за собою можливість дослідити сукупність криміногенних явищ та пов'язаних з ними процеси, які мають місце в різних сферах економіки та ідеології держави. На загострення криміногенної ситуації в Україні безпосередньо або частково впливають такі фактори як : зміни у структурі кримінального світу, наявність у його лідерів політичних прагнень щодо перерозподілу сфер впливу, наростання економічних можливостей лідерів злочинного світу та вчинення ними зухвалих дій спрямованих на захоплення влади. Керуючись КК України та низькою нормативно – правових джерел можна дати легальне визначення.

Злочини проти власності це певна група суспільно небезпечних діянь спрямованих на заволодіння чужим майном, вчинених із корисливою метою із застосування фізичного чи психічного насильства або з погрозою його застосування. Злочини проти власності становлять одну із найпоширеніших та найнебезпечніших груп злочинних діянь, які посягають на одне із найцінніших соціальних благ право власності. Так при наявності корисливого мотиву злочини проти власності поділяються на корисливі і некорисливі. Корисливі за характером діяння та способом вчинення можуть бути поділені на такі що

пов'язані із обертанням майна чужих осіб і такі, що непов'язані до яких зокрема відносяться злочини передбачені статтям 185 – 191 КК України. З об'єктивної сторони більшість злочинів пов'язаних з незаконним обертанням чужого майна відноситься до злочинів з матеріальним складом, що стосується суб'єктивної сторони усіх корисливих злочинів, пов'язаних з незаконним обертанням чужого майна характеризується прямим умислом, корисливим мотивом і метою: особа усвідомлює, що вона посягає на чужу власність, не маючи права на неї передбачає матеріальну шкоду власнику і бажає настання цього наслідку та переслідує мету незаконного збагачення. Особливої уваги потребує суб'єкт корисливо – насильницьких злочинів. Суб'єктом корисливих злочинів – крадіжки, грабежу, розбою, вимагання – будь – яка особа, яка досягла 14 – річного віку. Саме значна суспільна небезпечність більшості з цих злочинів та значна поширеність серед підлітків покладені в основу зниження віку кримінальної відповідальності. Практика застосування норм кримінального закону про відповідальність за майнові злочини свідчить про необхідність приділення належної уваги з'ясування способів викрадення, спрямованості умислу винного і мотиву вчинення злочину. Разом з тим, матеріали судової практики у справах про злочини проти власності дозволяють зробити висновки, що найбільша кількість судових помилок при кваліфікації таких злочинів пов'язана недооцінкою наукових критеріїв, рекомендації та теоретичних досліджень реального часу.

Література:

1.Кримінальний кодекс України: Відомості Верхов. Ради України від 05.04.2001 р., - №2341 – III. – Ст.185 – 198.

2.Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику у справах про злочини проти власності” від 6 листопада 2009 року №10 // Постанову Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 400с.

3.Практика розгляду судами кримінальних справ про злочини проти власності., статистичні данні за 2014 – 2015 рр.

Монастирський Ю. В.

студент 4 – го курсу юридичного факультету
ПВНЗ «Буковинський університет», м.Чернівці
Науковий керівник к.ю.н., доцент Смирнова А. В.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ

Більшість вбивств через необережність вчиняються особами як результат порушення ними правових норм, що закріплюють правила обережності, безпечного здійснення діяльності тощо.

Саме з метою захисту суспільства від негативних проявів таких порушень законодавством багатьох країн передбачено кримінальну відповідальність за необережні злочини, в тому числі і необережне вбивство.

Непоодинокими є випадки помилкової кваліфікації необережних вбивств правозастосовними органами, що прямо порушує права особи. В такому контексті дослідження з теоретичної та практичної позиції специфіки кваліфікації вбивства через необережність є актуальним в рамках тематики конференції. В даному дослідженні торкнемось аспектів кваліфікації розгляданого злочину, оминувши інші проблеми, що стосуються необережного вбивства та є загалом достатньо дослідженими у науці кримінального права.

Вбивство через необережність як кримінально – протиправне діяння передбачене як самостійний склад злочину (ст.119 Кримінального кодексу України (далі – КК)), а також як складова (елемент) об'єктивної сторони іншого злочину (ч.3 ст. 135; ч.2 ст. 139; ч.3 ст. 414 КК тощо).

Необережне вбивство характеризується необережною формою вини щодо наслідку, що зумовлено специфікою конструкції даного складу злочину як матеріального; з цього випливає, насамперед, те, що вина по відношенню до діяння може набувати і форми умислу.

З урахуванням наведеного доречно буде виділяти такі типові кримінально – правові ситуації, що виникають в процесі кваліфікації вбивства через необережність:

1.Діяння, що спричинило смерть потерпілого, має свідомий, цілеспрямований характер і передбачене як ознака юридичного складу іншого умисного злочину, але цей злочин не охоплює смерть потерпілого або заподіяння йому тяжкого тілесного ушкодження як обов'язкову чи альтернативну ознаку його об'єктивної сторони (чч.1, 2, 3, 4 ст.296 КК тощо). За наявності необережної форми вини щодо заподіяння смерті потерпілому вчинене має розглядатися як сукупність злочинів (згідно правил ст.33 КК) і кваліфікуватися за відповідною статтею (частиною статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за діяння, яке в даній ситуації призвело до смерті потерпілого, та ч.1ст.119 КК. Такий підхід визнається і правозастосовною практикою, зокрема, п.13 ППВСУ «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 року №10. Кваліфікація в даній ситуації, на нашу думку, видається обґрунтованою та відповідає правилам реальної сукупності.

2.Діяння, що спричинило смерть потерпілого має свідомий цілеспрямований характер і передбачено як елемент об'єктивної сторони іншого складу злочину і цей склад передбачає наявність кваліфікуючої ознаки спричинення тяжких наслідків чи особливо тяжких наслідків (стст.152, 153, 365 КК). В разі необережного ставлення до наслідків (смерті потерпілого) вчинене кваліфікується відповідно за ч.4 ст.152, ч.3 ст.153, ч.3 ст.365 КК – тобто за кваліфікуючою ознакою спричинення особливо тяжких чи тяжких наслідків. Правозастосовним орієнтиром виступають положення п.11 ППВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30 травня 2008 № 5; п.26 ППВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 року №2 (щодо стст.152, 153 КК); п.11 ППВСУ «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня

2003 року №15 (щодо ст.365 КК). Очевидно, що така кваліфікація впливає із розміру санкцій зазначених статей та ст.119 КК. Вважаємо, що в силу відсутності прямої вказівки закону на обсяг понять «особливо тяжкі наслідки», «тяжкі наслідки» доречно доповнити відповідні статті примітками із описом такого, пріоритетним видається закріплення в диспозиціях стст.152, 153, 365 КК смерті потерпілого як кваліфікуючої ознаки (альтернативної) з огляду на специфічність та важливість цього об'єкта кримінально – правової охорони. Підтвердженням наведеного, вважаємо, зокрема, проблемність ситуації кваліфікації за ч.2 (3) ст.15, ч.4 ст.153 КК – тобто правомірність і обґрунтованість охоплення замахом на зґвалтування смерті потерпілого.

Отже, окремі із наведених підходів кваліфікації необережного вбивства потребують вдосконалення. Зокрема, у третій із описаних ситуацій слід здійснювати кваліфікацію за сукупністю, але без посилання на тілесні ушкодження (такі охоплюються необережним вбивством). А при необережному спричиненні смерті при вчиненні злочинів, передбачених ст.152, 153, 365 КК слід посилатись на ст.119 КК.

Список використаних джерел

1. Гороховська О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство через необережність: Автореф. дис. ... к. ю. н. / Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2003. – 14с.
2. Гришук В. Вбивство через необережність за Кримінальним кодексом України 2001 року // Вісник Львівського університету імені Івана Франка: Серія юридична. – Львів. – 2003. – Вип. 38. – С. 405 – 417, с.408.
3. Науково – практичний коментар до Кримінального кодексу України. Відповідальний редактор С.С. Яценко. Вид. 4-е, перероб. та доповн. – К.: «А.С.К.», 2005. – 841с.

1.2. Правові проблеми цивільно-правових відносин на сучасному етапі розвитку державності

1.2. Law problems of civil and law relations at the present stage of state development

Руснак Л.М.

здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Інституту права та суспільних відносин

Науковий керівник: Фрицький Ю.О., д.ю.н., професор

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Адміністративно-правовий механізм забезпечення права на охорону здоров'я формується і функціонує на основі загальних закономірностей. При розгляді поняття «механізм забезпечення» необхідно враховувати, що воно в широкому сенсі передусім належить до соціальної сфери і виступає засобом практичного вираження та забезпечення. Саме в механізмі втілена суть забезпечення як організуючої дії суб'єкта на об'єкт, як особливий різновид діяльності, призначеної для приведення у відповідність з об'єктивними закономірностями. Цим визначається його місце в теорії соціального управління. Механізм забезпечення проявляється в тому, що в ньому інтегруються основні елементи регулювання, він дає змогу визначити послідовність включення кожного з елементів управлінської діяльності в управлінський процес, а також встановлює способи взаємодії між окремими елементами. Важливим постулатом є те, що механізм забезпечення пов'язаний передусім із прийняттям і реалізацією управлінського рішення [1, с. 75].

Таким чином, механізм забезпечення – це сукупність управлінських засобів, за допомогою яких здійснюється ухвалення науково-обґрунтованого управлінського рішення і досягається його ефективна реалізація. Суть механізму управління полягає в тому, що, інтегруючи основні елементи управління, виступають організаційним засобом, своєрідним управлінським інструментом прийняття і реалізації управлінського рішення. Основними структурними елементами організаційно-правового механізму забезпечення права на охорону здоров'я є: система законодавства, яка регулює відносини у сфері охорони здоров'я; об'єкт управління – правовідносини, що виникають у цій сфері; суб'єкти управління органи державної влади і організації, що взаємодіють між собою у сфері охорони здоров'я; форми і методи адміністративно-правового регулювання у цій сфері; адміністративно-правова

відповідальність за порушення у сфері охорони здоров'я. В Україні медична допомога забезпечується через поліклініки (первинна допомога) лікарями-терапевтами та лікарями-спеціалістами, а також у лікарнях (вторинна допомога) міського, районного та обласного рівнів. Первинну медичну допомогу в сільських районах забезпечують лікарі сільських лікарських амбулаторій [2, с. 95]. Проблеми: нераціональна організація системи надання медичної допомоги; недостатність фінансових ресурсів. Проведене нами соціологічне дослідження дозволило сформулювати такі висновки та зауваження: 30 % опитаних вважають проблемою те, що держава не фінансує інноваційну діяльність; на думку 85 % респондентів, медицина в нашій державі є досить відсталою від зарубіжних країн; 100 % опитаних вважає, що сфера охорони здоров'я потребує негайного реформування.

Вважаємо, що одним із шляхів подолання цих проблем є створення системи планування відвідувань профільних спеціалістів, багатопрофільних лікарень інтенсивного лікування з кваліфікованим медичним персоналом та сучасним обладнанням. Тільки в цьому випадку можлива повноцінна консолідація та якісна взаємодія держави, бізнесу та суспільства з питань охорони здоров'я громадян. Проте сьогодні в системі охорони здоров'я України наявна ціла низка проблем структурно-управлінського характеру, що потребують кардинальної зміни існуючого підходу до управління та організації медичної допомоги.

Література:

1.Козирєва В. Проблеми фінансування діяльності системи та закладів охорони здоров'я / В. Козирєва // Підприємництво, господарство і право. –2010. – № 1. – С. 75–78.

2.Сидоренко Т. Правові засади реформування галузі охорони здоров'я: стан, проблеми, перспективи розвитку / Т. Сидоренко, Л. Жуковіна // Право України. – 2005. – № 12. – С. 95–97.

Szymon Król

Kielce University of Technology, Kielce, Poland

COPERNICUS AND GRESHAM LAW ON EXAMPLE TOBACCO PLANT USED AS LEGAL TENDER

Already a long time ago it was possible to notice change in value of money, even if they were made from the same material but one of them was perceived as “better” and a second as “worst” (differences in content of the ore).

Not always people as legal tender use golden or silver coins. In times before universal introduction to use that money, communities exchange between themselves with objects or they established as currency for example, shells or like at the beginning of existence “New world” tobacco plant. In that times tobacco plant was so popular as legal tender everyone starts his cultivation for their own needs.

Unfortunately it was bounded with growing inflation and it starts losing his true value. The same like in the case of coins there was so many people who want's get rich in unfair way. On the market you could meet good quality commodity, but sometimes it was mixed with less quality or quite different type of plant. Of course you could found even that person which under some layer of good tobacco hide large quantities of this worst. Such a treatments allowed to collecting better varieties and enter on markets this one which was worth less. It was thezaurization, collecting and storage material goods away from bank institution which is intended to prevent common inflation and protection of goods before loss their real worth. Before Nicolaus Copernicus and Thomas Gresham this law describes different thinkers but this two is considered as inventors of this law.

In our times we can see this relation when population gathering their savings in strange currency's if come's that moment when their own currency is subject of inflation. Copernicus couldn't expect that this will reach a point when golden coins will be replaced by papers, which they have only theoretical value and a "better" money will be driven by "worst" in such a scale.

Bibliography:

1.Friedman, M. i Friedman , R., 2009. Wolny wybór, Wydawnictwo Aspekt, Sosnowiec. s. 259-262

Валах В.В., к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, адвокат (м. Одеса)

Кисель А.С., студентка І курсу економіко-правового факультету Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова, спеціальність «Правознавство» (м. Одеса)

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Важливість знання римського права для юристів різних країн ніколи не ставилася під сумнів, оскільки римське право було сполучною ланкою правової думки Стародавнього світу, Середньовіччя і Нового часу та послугувало основою більшості західноєвропейських правових систем [1, с. 14].

У сучасній юридичній літературі питання впливу римського права на законодавство, що регулюють українське цивільне судочинство, чи взагалі не зачіпалися, чи розглядалися фрагментарно, що є недостатнім для повноцінного вивчення. Наукові дослідження з даної проблеми актуальні, так як багато процесуальних інститутів бере свій початок у принципах і структурі римського права, вони вироблялися на основі чи з урахуванням його критичного сприйняття.

Багато інститутів цивільного процесуального права мають глибокі корені в історії саме римського права, і на їхній основі розвинулося сучасне судочинство. До таких відносяться інститути позову, доказів і представництва [2, с. 32].

Римське право по праву можна назвати основою всієї сучасної системи цивільного процесуального права. Воно визначило головні принципи цивільного процесу (диспозитивності, змагальності, усності, гласності).

Український цивільний процес пройшов різні сходинки у своєму становленні, поступово вдосконалюючись шляхом ознайомлення українських юристів з законодавчим досвідом Західної Європи [3, с. 45]. Остання, як відомо, реципувала основні ідеї та принципи у т.ч. і римського процесу.

У найбільшій мірі впливу римського права піддалися інститути доказування і представництва. Якщо розглядати інститут доказування у дореволюційному праві, то можна говорити про безпосереднє запозичення певних римських положень російським законодавством. Сьогодні кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень (ч. 1 ст. 60 ЦПК України).

Римські юристи розробили вчення і про представництво, зокрема, проводили поділ представників на тих, хто виступає за дорученням (сучасні ст.ст. 38, 40-44 ЦПК України), та на законних представників (сучасна ст. 39 ЦПК України).

Що стосується інституту позову, то поняття позову зазнало чималих змін у порівнянні з аналогічним у римському праві, але тим не менш основні начала позовного провадження були сприйняті українським цивільним процесуальним правом саме з римського.

Можна певною мірою стверджувати, що прообразом сучасного судового процесу був римський екстраординарний процес. Деякі його інститути, зокрема, виклик до суду, підсудність, підвідомчість, заочний розгляд, збереглися і до нашого часу. В екстраординарному процесі допускалося оскарження судового рішення у вищу інстанцію - аж до імператора. Таке оскарження дістало назву *appellatio* - **апеляції**. Сьогодні апеляційне та касаційне провадження становлять невід'ємну частину цивільного судочинства (ст. 13 ЦПК України).

Виконання рішення у Стародавньому Римі становило останню, завершальну частину судового розгляду. У радянський період виконавче провадження також було частиною судового, у т.ч. цивільного процесу. Але з прийняттям Закону України «Про виконавче провадження» 21.04.1999 р. та ЦПК України 18.03.2004 р. виконавче провадження становить самостійний процес виконання судових рішень.

Як бачимо, творчість римських юристів справило значний вплив на розвиток правової думки. Це обумовлено як високою культурою римської юриспруденції, що характеризується аргументованістю правового аналізу, чіткістю формулювань, так і тією роллю, що випала на долю римського права у подальшій історії права.

Використана література

1. Дождев Д.В. Римское частное право : учебник для студ. юрид. спец. вузов /Д.В. Дождев ; под общей ред. В.С. Нерсисянца — М.:НОРМА, 2006. —766 с.
2. Нерсисянц В.С. Правопонимание римских юристов / В.С. Нерсисянц // Советское государство и право. - 1980. - № 12. - С. 83-90.
3. Орач Є. М. Основи римського приватного права / Є. М. Орач, Б. Й. Тищик. — К.: Юрінком Інтер, 2000.- 420 с.
4. Підпригора О. О. Римське приватне право. Академічний курс: підручник для студентів юрид. вузів і фак. / О. О. Підпригора. — К: Вид. дім «Ін Юре», 200.1- 283 с.

Корнич М. І.

студентка ПВНЗ «Буковинський університет»

м. Чернівці

ТРАДИЦІЙНИЙ ШЛЮБ ЯК ГАРАНТІЯ МІЦНОСТІ СІМ'Ї

Серед суб'єктів сімейних правовідносин важливе місце посідає подружжя. Подібним, але не тотожним із подружжям правовим статусом володіють такі суб'єкти сімейних правовідносин, як колишнє подружжя (колишні чоловік та дружина) та особи, що проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне проаналізувати особливості суб'єктного складу подружніх та прирівняних до них правовідносин та за результатами. Подружнім правовідносинам були присвячені окремі праці. За період УРСР Г. К. Матвеев, В. Ф. Маслов, сучасні – І. В. Жилінкова, М. В. Антокольська та інші.

Основними суб'єктами подружніх та прирівняних до них правовідносин є подружжя. На думку Є. М. Ворожейкіна, подружжям є громадяни, що досягли віку, вказаного в законі, та зареєстрували шлюб в органах запису актів цивільного стану [1, с. 109]. Однак зазначене визначення, на нашу думку, не є повним, оскільки не охоплює усіх необхідних умов, наявність яких дає змогу особам вступати у шлюб, також у дефініції не виокремлено важливу ознаку, яка вказана у законі, а саме різностатевість подружжя. Виходячи з цього, найоптимальнішим є таке визначення: «Подружжям є жінка та чоловік, що уклали шлюб у встановленому законом порядку. При використанні такої дефініції виключається можливість набуття статусу подружжя одностатевими парами та охоплюються усі умови вступу в шлюб». Ч. 4 ст. 3 СК України заперечує створення сім'ї на підставах заборонених законом та які суперечать моральним засадам суспільства. Зокрема, одностатеві шлюби, що визнаються правом країн ЄС. Однак, виходячи із наших традиційних уявлень про шлюб в Україні це є неприпустимим.

Охарактеризуємо детальніше подружжя як суб'єктів сімейних правовідносин. Подружжям можуть бути лише особи різної статі: жінка і чоловік. Особливого значення тут набуває біологічний фактор, оскільки завдяки йому, різностатеві особи відчують один до одного

біологічний статевий потяг [2, с. 45]. Подальшого розвитку біологічний фактор набуває при реалізації подружжям функції з відтворення роду – функції дітонародження. Саме з метою врахування біологічного фактора, закон встановлює відповідні вимоги до вступу в шлюб: досягнення віку, з якого особа є здатною до інтимного життя і дітонародження; відсутність відносин близької родинності задля уникнення ряду генетичних захворювань [1, с. 99]; взаємна обізнаність про стан здоров'я подружжя, шляхом дошлюбного і шлюбного медичного обстеження подружжя. Поряд з біологічним чинником не менш важлива роль відводиться і соціальному елементу, що властивий відносинам подружжя. Окрім біологічного потягу, цим особам має бути властивий і суспільний потяг, який виявляється в наявності спільних цілей та інтересів, взаємній повазі та підтримці; коханні, яке базується не лише на рівні примітивного статевого потягу. На думку М. Т. Оридороги, основою шлюбу є не лише потреби суспільства у самовідтворенні, але й морально-етичне почуття кохання, котре виступає стимулом до укладення шлюбного союзу та його необхідним моральним елементом [2, с.12].

З огляду на вищесказане, повністю виключається можливість набуття статусу суб'єктів подружніх правовідносин одностатевими союзами. Законодавець у ч. 4 ст. 3 та ч. 9 ст. 7 СК України виключив можливість не лише перебування у шлюбі таких категорій осіб, але й повну неможливість віднесення цих форм людського співжиття до підстав створення сім'ї, оскільки вони є такими, що суперечать моральним засадам суспільства. При розробці проекту Сімейного кодексу надходили пропозиції від Товариства людей з нетрадиційною орієнтацією про виключення із тексту проекту закону застереження щодо неможливості колізії з моральними засадами суспільства, однак вони були правомірно відхилені. Варто зауважити, що справа про одностатеву пару була предметом розгляду Європейської комісії. Після розгляду цієї справи підготували висновок про те, що такого роду відносини необхідно трактувати як не сімейне, а як приватне життя. Тому ми доволі критично ставимось до спроб окремих науковців вести мову про наявність в одностатевих парах сімейно-правового статусу, в тому числі й у шлюбних правовідносинах, незважаючи на те, що подібна практика в деяких країнах світу існує (Нідерланди, Бельгія, Данія, Ірландія)[3, с.130-138]. Особливого загострення вказана проблема може набути в окремих інститутах сімейного права, - як-от усиновлення, застосування допоміжних репродуктивних технологій (штучного запліднення, імплантації зародка) привизначенні походження дитини. З цього приводу В. Б. Гройсман слушно зазначив, що «сімейні цінності для нас є основними і жодних одностатевих шлюбів в Україні бути не може».

Список використаної літератури:

1. Ворожейкин Е. М. Семейные правоотношения в СССР / Е. М. Ворожейкин. – М.: Юрид. лит., 1972. – 336 с .
2. Оридорога М. Т. Брачное правоотношение / М. Т. Оридорога. – К.: Изд-во Киевской высшей школы МВД СССР, 1971. – 152 с.

3. Жилінкова І. В. Інститут заручин: далеке минуле і найближче майбутнє / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4 (27). – С. 130–138.

Гаврилюк І. С.

Студентка ПВНЗ «Буковинський університет»

м. Чернівці

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР - ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Сімейний кодекс України впровадив у суспільне життя інститут шлюбного договору (Гл.10). Слід зазначити, що «шлюбний контракт» вперше був введений у Кодекс про шлюб та сім'ю України. Однак редакція доповнень була не вдалою, що викликало багато питань. Зокрема, законодавець забороняв зменшувати контрактом права та обов'язки подружжя у порівнянні із законодавством (ст. 27-1). У науковців питання змісту шлюбного договору викликає інтерес. Перша на теренах України монографія присвячена шлюбному договору вийшла з під пера І. В. Жилінкової [1]. В. К. Антошкіна також приділила увагу договірному регулюванню відносин між подружжям[2]. Визначення змісту шлюбного договору досі має актуальне значення для осіб, які його укладають. Тому необхідно встановити його «слабкі» та «сильні» риси.

З давніх часів люди прагнули до охорони і захисту своїх інтересів. Надійним інструментом при цьому виступає договір. Практика укладання двосторонніх договорів в найрізноманітніших сферах діяльності людини – це звична процедура, яка дозволяє позбутися від можливих проблем. Якщо подружжя домовилися щодо всіх умов свого шлюбу ще до законного оформлення сімейних уз, шлюб стане міцнішим і щасливішим, позбавивши сімейну пару від зайвих клопотів при будь-якій сварці. Однак, законодавець надає право регулювати договором лише майнові відносини (ст. 93 Сімейного кодексу України). Розглянемо переваги та недоліки, які має шлюбний договір сьогодні.

Щоб зрозуміти, навіщо потрібний шлюбний контракт, необхідно розглянути його природу. Головним завданням контракту є визначення особистого майна кожного члена майбутньої сім'ї. При розриві уз шлюбу це майно не піддається переділу, а залишається у свого законного власника. Шлюбний контракт чітко фіксує майнові повноваження подружжя. Причому укласти його можна, як після оформлення шлюбного союзу, так і до нього. На відміну від визначеного законом порядку розподілу майна між подружньою парою, завдяки шлюбним контрактом подружжя може встановити свої права на спільну набуту власність. У шлюбному контракті подружжя може передбачити все своє наявне на даний час майно і майно, яке вони планують отримати в майбутньому, або окремі типи майна, а також майно до шлюбу кожного з сімейної пари, як спільну, і роздільну або часткову власність. Шлюбний

контракт допускає зачіпати питання, як вже набутого майна, так і сукупності речей, які подружжя збираються нажити в майбутньому.

Шлюбний контракт робить можливим обговорювати і формулювати на папері такі питання, як:

- 1) Розподіл сімейних витрат.
- 2) Взаємне утримання: які права та обов'язки має кожен з подружньої пари.
- 3) Визначити майно, з яким залишиться кожен з подружжя у разі розірвання шлюбного союзу.
- 4) Варіанти причетності кожного з подружжя у прибутковій сфері сім'ї.
- 5) Включити якісь свої пропозиції, які зачіпають майнову сторону подружжя.

Також шлюбний контракт визначає найважливіше питання, який зазвичай підлягає розгляду в суді. Це утримання неповнолітніх дітей і виплати на їх утримання, відповідно до Законів України, Сімейного кодексу України. Багато сперечаються про те, чи має шлюбний контракт «вади». Певні слабкі сторони у цього документа існують, але його переваги перебивають ці недоліки. Наприклад, недоліком такого документа є можливість застосування примусу до підписання договору. Особливо актуальний такий випадок, коли фінансове становище майбутнього чоловіка чи жінки значно відрізняється. Багато хто може підозрювати в цьому приховані мотиви і наполягати на не зовсім справедливому шлюбному контракті. Відомі і фіктивні шлюби.

Такий контракт не можна назвати гнучким, адже в момент укладення сторонами не відомо багато фактів і предметів контракту:

- а) кількість дітей, їх вік на момент можливого розірвання шлюбу;
- б) фінансовий стан сім'ї в певний момент, наявність майна;
- в) несподівані придбання (велика сума грошей або дороге майно у спадок, наприклад);
- г) неможливість вказівки всіх причин можливого розірвання шлюбу.

Погодимося, неможливо застосувати однаковий розподіл майна і обов'язків при різних обставинах. В цьому і є основні «слабкі сторони» контракту. На наше особисте переконання шлюбний договір веде не до зміцнення шлюбу, а до його розірвання. Разом з цим, позитивною рисою є те, що у подружжя з'явився вибір: вони можуть будувати свої майнові відносини як на законній, так і на договірній основі. Отже чи складати шлюбний договір? Це справа кожної сімейної пари.

Використана література:

1. Жилинкова И. В. Брачный контракт: научное издание. / И. В. Жилинкова. – Харьков, 1995. – 172.

2. Антошкіна В.К. Договірне регулювання відносин подружжя [Текст] : автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.0003 Цивільне право, сімейне право, цивільний процес, міжнародне приватне право / В. К. Антошкіна. – Х.: Б.в., 2006. – 20 с.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Відомо, що людина має таку чудову здатність, як творити, тобто схильність до створення чогось нового. Реалізується ця риса найрізноманітнішими способами: написанням прози, поеми, знімають кінофільми, малюють картини, складають і виконують музичні шедеври, моделюють комп'ютерний софт. Це все є результатом інтелектуальної діяльності особи, тобто практично кожна створена кимось річ, твір, будь вона матеріальною, яку можна бачити і відчувати, чи ті, які можливо також спостерігати у більшій мірі абстрактною, яку можна також спостерігати її звуковому втіленні, наприклад, слухаючи музичний твір, - усе це підпадає під визначення “інтелектуальна власність”. Суть цього не змінюється протягом поколінь, але змінюються технології поширення результатів творчої діяльності. Це є серйозний виклик, який складає загрозу кожному творцю. Дане питання висвітлювалося у роботах багатьох науковців, зокрема С.В. Бондаренко [1], П.М. Цибульов [2] та інших. Право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом та іншим законом (ст. 418).

Також дане право законодавчо закріплене в статті 41 Конституції України, де сказано, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Як було вказано вище, праву інтелектуальної власності був кинутий серйозний виклик, адже наш час, в еру ІТ-технологій, все те, що раніше було можливо дістати лише виключно шляхом придбання, яке відбувається за допомогою певної суми коштів, можна безкоштовно знайти і завантажити з Інтернету, після чого, якщо це можливо, продати у магазині за більш дешеву ціну. Таке ми могли досить масштабно спостерігати на початку двотисячних років, коли полиці магазинів були вщент переповнені піратськими версіями, які по своїй суті являють собою плагіат, різноманітного комп'ютерного софту і медійного продукту. Також існує така річ, як злом – з його допомогою зловмисники, шляхом проникання у чужу операційну систему, крадуть дані, після чого розпоряджаються з ним, як душі завгодно: може оприлюднити, видавши за своє надбання, що також є плагіатом, а може використати як компромат для вимагання грошей тощо. Якщо вберегти себе від зовнішнього втручання можна шляхом шифрування даних і використання певних режимів перегляду сторінок, то вберегти свою інтелектуальну власність вже після того, як вона попала до рук зловмисників чи у глобальну мережу, доволі проблематично.

З даний явищем вирішили боротися шляхом запровадження S.O.P.A. Stop Online Piracy Act (SOPA або H.R. 3261) — законопроект, внесений в Палату представників в США 26 жовтня 2011 року Ламаром Смітом і групою з 12

співавторів. Законопроект розширює можливості американських правоохоронних органів і правовласників у боротьбі з нелегальним контентом в Інтернеті, торгівлею захищеної авторським правом інтелектуальною власністю і контрафактом. [3] Законопроект був досить прохолодно зустрів народні маси. Почалися хвилювання, які плавно перейшли у масові протести. Люди вважали, що S.O.P.A – наступ на свободу слова. Хоча це правда, адже даний закон був досить абсурдний за своєю суворістю, що викликало також опозиційні настрої у багатьох провайдерів і адміністраторів популярних інтернет-ресурсів. Робота над законом була відкладена на невизначений час.

На сьогоднішній день право інтелектуальної власності активно охороняється законами практично усіх правових держав. Боротьба зі зловмисниками, які здійснюють замах на дане право продовжується. Однак, не зважаючи на це порушення прав творців триває. Необхідно вдосконалювати захист та охорону цих осіб як на законодавчому рівні так і на громадському рівні. При цьому законодавство у сфері захисту прав інтелектуальної власності потрібно вдосконалювати, але не доходячи до абсурду. Наукова громадськість піднімає питання щодо існування проблем судового захисту прав інтелектуальної власності в сучасних умовах. Зокрема щодо доступності правосуддя, захист інтелектуальної власності у господарських судах, якість судового захисту, а також про необхідність створення спеціалізованого суду з розгляду справ у сфері інтелектуальної власності[4, с. 2].

Список використаної літератури:

- 1) Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права. — К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. — 288 с
- 2) Цибульов П.М. та ін. Управління інтелектуальною власністю/За ред. П.М. Цибульов: монографія. – К.: «К.І.С.», 2005. – 448с.
- 3) Stop Online Piracy Act: Електронний ресурс: Вікіпедія//https://uk.wikipedia.org/wiki/Stop_Online_Piracy_Act
- 4) Наталія Мироненко. Проблеми судового захисту прав інтелектуальної власності України // Юридичний вісник України. - №5 5-11 лютого 2016 року. – С. 2-3.

Басовський А.Ю.

студент 4 курсу ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці
Науковий курівник: к.ю.н., доц. Гудима-Підвербецька М.М.

ХТО МАЄ ПРАВА НА «ВАШІ» ФОТОГРАФІЇ?

Засобами матеріального відображення навколишнього світу є фотографії, які дають можливість здійснити об'єктивізацію найважливіших для нас подій. Проте більшість з тих хто користується таким досягнення цивілізації навіть не усвідомлюють хто є власником фотографічних відображень, а легкість їх відтворення веде до збільшення випадків неправомірного використання фотографічних творів й порушення прав їх власників. Саме тому як об'єкти

цивільних прав фотографії стимулюють увагу законодавця та дослідників, особливо в останні роки. Так, проблематиці охорони фотографічних творів як об'єктів авторського права присвячені роботи І.Абдуліної, В.Іонас, Ж.Зварич, О.Кулініч, Д.Липчик, О.Луткової, С.Мазуренко, О.Моргунової, К.Омельчук, О.Семенової, С.Сударікова, Л.Тимофієнко тощо. Однак, зважаючи на значне поширення фотографічних творів, розгляд даної теми є особливо актуальним.

У п. 10 ч. 1 ст. 8 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993р. № 3792-ХІІ одним із об'єктів авторського права визначено фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії. Проте визначення фотографічного твору як в законодавстві України, так і в міжнародно-правових актах відсутнє. Група експертів ВОІВ наводить таке визначення фотографій: «це нерухоме зображення (фотозображення), що отримується на поверхнях чутливих до світлового та іншого випромінювання, незалежно від технічної природи процесу отримання зображення» [1, с. 75].

Ст. 6 Директиви 2006/116/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 12.12.2006 р. про строк охорони авторського права і деяких суміжних прав визначає фотографію як об'єкт авторського права, що охороняється за загальним правилом протягом життя автора і 70 років після його смерті. Попри це охороняється лише та фотографія, яка є самобутньою, оригінальною і є інтелектуальним витвором автора. Держави-учасниці можуть передбачити охорону і для інших видів фотографій (нетворчих). Все ж наше законодавство обмежується охороною прав лише на фотографії, які є творами мистецтва.

Для того, щоб отримати правову охорону, фотографічний твір повинен відповідати певним критеріям: творчий характер, оригінальність та об'єктивна форма втілення. Найскладніше при цьому визначення творчості фотографії, адже саме поняття «твір» законодавець не розкриває. У словнику-довіднику з інтелектуальної власності вказано, що твір фотографічний – твір, де зображено реальні об'єкти, одержані на поверхнях, чутливих до світла чи іншого випромінювання; може охоронятися авторським правом як художній твір, якщо композиція, відбір, спосіб фіксації певного об'єкта є оригінальним [2, с. 29].

Тобто бачення сюжетів, предметів, персонажів, тощо фотографами повинно бути індивідуальним, особливим, потребувати творчої думки для отримання авторсько-правової охорони, і таке бачення повинне бути виражене в об'єктивній формі. Саме з такою ознакою як об'єктивна форма втілення,

пов'язаний інститут права власності. Сам фотографічний твір – нематеріальний об'єкт, а його об'єктивне вираження (плівка, диск, фотокартка, інші носії фотозображення) є об'єктом матеріального права, щодо якого діє речове право. Тому з моменту створення фотографічного твору і втілення його в об'єктивній формі виникає як авторське право на фотографічний твір, так і право власності на всі носії фотозображення. При цьому правовій охороні авторським правом підлягає не сам негатив чи фотовідбиток, а сукупність ідей зображених на них.

Розглянемо поширену практичну ситуацію: замовник запрошує фотографа для того, щоб він зробив серію фотографій не укладаючи з ним авторських договорів; фотограф виконує роботу, віддає фотографії та отримує гонорар. Проте потім ці фотографії з'являються в журналі, газеті, календарі. Як часто

виявляється, фотографії для публікації передані замовником і авторські права фотографа порушено, так як видавець не з'ясував, хто може надавати дозвіл на використання фото, посилаючись на те, що отримав їх від особи, зображеної на них, тому мав таке право. Насправді правовий аналіз проблеми говорить про інше. З моменту відчуження автором фотографічного твору, він залишається з авторськими правами на результат своєї праці, а замовник набуває лише права щодо володіння, користування та розпорядження тим матеріальним об'єктом, у якому втілений твір. Тут слід згадати, що авторське право та право власності на твори не залежать один від одного, а відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки (ст.12 ЗУ «Про авторське право та суміжні права»). Таким чином, коли між автором та іншою особою буде укладено не авторський договір, а будь-який інший, щодо фотографічного твору, авторські права залишаться за автором, а це означає, що саме фотограф має виключні права на використання фото, які він зробив, а замовник в свою чергу, отримує лише матеріальний об'єкт, у якому виражений фотографічний твір, і, як наслідок, не зможе його використовувати без згоди автора, крім випадків вільного використання творів. Тому, якщо замовник не бажає побачити фото, на яких він зображений, використаними без його згоди, найдоцільніше укладати авторські договори, при чому в письмовій формі, адже у разі її недодержання такий договір є нікчемним (ч.2 ст.1107 ЦК).

Отже, законодавче вирішення існуючої проблеми одне: якщо сторони не уклали спеціального договору щодо розпорядження виключними майновими правами інтелектуальної власності замовник зйомки є власником фотографій чи іншого матеріального носія (негативів, дисків, відбитків), але не є власником авторських прав на фотографічні твори із своїм зображенням і не матиме прав на використання самого фотографічного твору без згоди фотографа.

Список використаної літератури:

1. Омельчук К. До питання про авторські права на фотографії / К. Омельчук // Право України – 2003. – №4 – С. 75–79.
2. Святоцький О. Д. Інтелектуальна власність: словник-довідник у 2-х т.: Том 1. Авторське право і суміжні права / за ред. О. Д. Святоцького, В. С. Дроб'язка. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2000. – 272 с.

Александрюк М.

студентка 4 курсу ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гудима М. М.

ВИБАЧЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Загальний перелік способів захисту цивільних прав та інтересів наведено в ст. 16 Цивільного кодексу України. Однак, цей перелік не є вичерпним і одним з потенційних, однак не передбачених ЦКУ способів захисту честі, гідності та ділової репутації є принесення вибачень. Тому актуальним є дослідження та

вироблення єдиного підходу до визначення природи вибачення та можливості його застосування як способу захисту у цивілістичній практиці.

Вирішення питання правової природи вибачень у справах про захист честі, гідності і ділової репутації у науковій літературі немає однозначного підходу. Одні вчені вважають, що принесення вибачень – це нематеріальна форма компенсації моральної шкоди [2, с. 103–105]. Г.Ф. Шершеневич зазначав, що «особиста образа не допускає ніякої майнової оцінки... Хіба будь-яка порядна людина дозволить собі ... ціною власної гідності отримати уявне відшкодування? Тільки принесення вибачень буде гідною компенсацією моральних страждань» [6, с. 402]. Друга група науковців вважає, що вибачення не є самостійним способом захисту, а це одна з можливих форм реалізації спростування [1, с. 22]. Третя група фахівців відносить вибачення до потенційних і перспективних способів судового захисту честі, гідності та ділової репутації, яке є самостійним по відношенню до спростування [5, с. 20–21]. На думку А. Р. Гусалової, «така форма захисту честі і гідності, як особисте вибачення, незважаючи на її нематеріальну форму, все ж є цілком допустимою, оскільки в деякій мірі відновлює у потерпілого психічну рівновагу» [3, с. 8].

Нам здається, що слід погодитися з третьою точкою зору, оскільки принесення вибачень хоча й може бути однією з форм спростування, однак не тотожне з останнім, у зв'язку з наявністю різної мети – спростування здійснюється для реабілітації в очах громадськості початкового стану честі, гідності та ділової репутації особи, тоді як принесення вибачень спрямовано суто на «задоволення» самої потерпілої особи. Окрім того, наявна відмінність і в масштабі їх поширення: вибачення носить індивідуальний характер і спрямоване на одну особу, а спростування розраховане не тільки на потерпілого, але і на всіх учасників суспільних відносин, в котрих він знаходився в момент посягання на його честь, гідність чи ділову репутацію.

Вважаємо, що не є принесення вибачень і обов'язковою формою компенсації моральної шкоди, адже «за відсутності щирого каяття порушника в вибаченні воно може сприйматися потерпілим як нове знущання» [4, с. 10–15]. В таких випадках вибачення зовсім не компенсуватиме моральну шкоду, а навпаки, може сприйматись як каталізатор цієї самої шкоди.

Варто визнати, що принесення вибачень могло б бути перспективним самостійним способом захисту згаданих нематеріальних благ громадян, а тому припускаємо доцільність його юридичного закріплення в ст. 16 ЦКУ, що дасть можливість потерпілому скористатись більшим арсеналом способів захисту своїх порушених прав, а також сприятиме застосовуванню його судами.

Однак застосування вибачень все ж ускладнюється специфічними особливостями, пов'язаними з його природою, якими за Т. П. Будяковою є: квазіпримусовий і нематеріальний характер вибачення; наявність його різних форм; проблема з визначенням кола правопорушень; залежність прийнятності вибачення від особливостей характеру потерпілого [2, с. 103–105].

Додамо ще характеристики вибачення, які визначають умови його застосування в цивілістичній практиці. По-перше, мета вибачень – полегшити душевні страждання, які були завдані потерпілому посяганням на його честь, гідність, ділову репутацію, яка може бути досягнута лише за умови наявності

щиросердного каяття у вибаченні порушника та прийняття його потерпілим. По-друге, на добровільність вибачення вказує й те, що його пов'язують з психологічними зусиллями людини, спрямованими на загладження провини перед потерпілим, компенсацію моральних страждань і відновлення його психологічного стану. Вибачення є внутрішнім бажанням порушника загладити вину, що передбачає каяття, до якого змусити неможливо.

А тому, враховуючи мету застосування вибачення як способу захисту та внутрішніх мотивів його здійснення, найбільш вірним та дієвим з практичної точки зору буде підхід застосування вибачень тільки на добровільних засадах. Покладення обов'язку принести вибачення в примусовому порядку не матиме необхідного психологічного ефекту для потерпілого через відсутність доброї волі на ці дії порушника. Отже, цей спосіб може бути застосований судом не покладенням примусового обов'язку вибачитися, а шляхом затвердження мирової угоди згідно якої сторони як спосіб захисту передбачають вибачення.

Список використаних джерел:

1. Беспалов А. В. Честь, достоинство, деловая репутация как объекты гражданских прав: авт. дис ... к.ю.н. / А. В. Беспалов. – Краснодар, 2004. – 23 с.
2. Будякова Т.П. Извинение как форма компенсации морального вреда в истории российского государства и права / Т.П. Будякова // Государство и право. – 2004. – № 1. – С. 103–105.
3. Гусалова А. Р. Гражданско-правовая защита деловой репутации: автореф. дис. ... к. ю. н. / А. Р. Гусалова. – Владикавказ, 2012. – 24 с.
4. Малеина М.Н. Возложение обязанности принести извинение как способ защиты неимущественных прав / М. Н. Малеина // Законодательство. – 2009. – № 11. – С. 10–16.
5. Макарова Т. Н. Проблемы гражданско-правовой защиты деловой репутации: автореф. дис. ... к. ю. н. / Т. Н. Макарова. – Москва, 2006. – 33 с.
6. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. / Г. Ф. Шершеневич – М.: Фирма «СПАРК», 1995. – 556 с.

Глек Андрій Ігорович студент 4 курсу юридичного факультету

ПВНЗ «Буковинський університет»

Науковий керівник: кандидат юр. наук, доц. Утехін І.Б.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ОСІБ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ШЛЮБІ

В сучасному суспільстві дедалі частіше молоді пари починають своє спільне життя без офіційної реєстрації шлюбу, але при цьому мають повноцінні подружні стосунки, народжуючи дітей, придбаваючи житло, транспортні засоби, набуваючи спільно інше майно.

Кількість таких родин із року в рік невпинно зростає, а разом з цим розгалужується спектр правових питань щодо прав та обов'язків суб'єктів таких родинних відносин.

Насамперед зазначимо, що визначення поняття «цивільний шлюб» як таке в законодавстві відсутнє. Натомість в нормативно правових актах та судовій практиці нерідко зустрічається термін: «фактичні шлюбні відносини». Багато правників також використовують поняття «фактичний шлюб». В це поняття включається проживання в одній оселі, спільний побут та ведення домашнього господарства, оснований на почуттях любові, взаємоповаги із бажанням створити сім'ю. При цьому такі сімейні відносини офіційно в органах РАЦСу не зареєстровані.

В свою чергу, для більш детального з'ясування, що ж таке цивільний шлюб, необхідно звертатися до Сімейного кодексу України, а саме до статті 74, в якій зазначено: якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними [1, с. 12].

Проте, не зважаючи на намагання законодавця статтею 74 Сімейного кодексу прирівняти цивільний шлюб до офіційно зареєстрованого, на практиці виникає безліч спірних питань, на які на законодавчому рівні немає конкретних відповідей.

На відміну від цивільного шлюбу, в рамках офіційно зареєстрованого шлюбу подружжя більш захищені в питаннях поділу майна.

Так, статтею 60 Сімейного кодексу передбачено, що майно набуте подружжям за час шлюбу, належить їм на праві спільної сумісної власності, а отже, всі речі, набуті за час подружнього життя є об'єктами права спільної сумісної власності подружжя. Що ж стосується цивільного шлюбу, то тут варто зважати на те, що хоча статтею 74 Сімейного кодексу і закріплені рівні права законного подружжя та осіб, які в офіційному шлюбі не перебувають, на отримання в спільну сумісну власність майна, набутого за час спільного проживання, проте практичного механізму поділу такого майна законодавством на сьогоднішній день не передбачено.

Особливого масштабу проблема поділу майна між особами, що проживають у цивільному шлюбі, набуває тоді, коли право власності на таке майно було оформлено лише на одного з них.

Якщо перед чоловіком та жінкою постає питання поділу майна, що було набуто ними під час проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, вони мають право поділити його в добровільному порядку шляхом укладання нотаріально посвідченого договору та визначення частки майна, що належатиме кожному з них. У разі недосягнення згоди шляхом перемов залишається єдиний шлях – судовий [2, с.134].

В цивільному шлюбі найчастіше трапляється так, що після смерті одного з цивільного подружжя, другий за умови відсутності заповіту має досить примарні шанси успадкувати майно, спільно набуто за період проживання в цивільному шлюбі. В рамках судового захисту права на частку в спадщині,

попередньо необхідно довести суду факт проживання із спадкодавцем однією сім'єю та факт спільного набуття разом з ним спірного майна. Національне законодавство наголошує на можливості договірному врегулюванню відносин у цивільному шлюбі. Саме тому проблеми із поділом майна краще попередити в договірному порядку [3, с.295].

Хоч цивільне законодавство за своєю природою має диспозитивний характер, варто переконатися, щоб будь-які угоди, які укладаються жінкою та чоловіком, які перебувають у цивільному шлюбі, не суперечать нормам закону. Зокрема, варто звернути увагу на те, що укладати шлюбний контракт має право тільки законне подружжя, а його укладення особами, що у законному шлюбі не перебувають, є підставою для визнання його недійсним.

Таким чином, уникнення реєстрації подружжя ускладнює захист інтересів учасників (або колишніх учасників) сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України. – Х.: Вид-во „Прометей”, 2004. – 92 с.
2. Овчатова-Редько А.О. Основні риси «фактичного» шлюбу за сімейним законодавством України /А.О. Овчатова-Редько //Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література. – 2008. – Вип. 38. – С. 132–137.
3. Липець Л.В. Поняття «фактичного» шлюбу за сімейним законодавством України / Л.В. Липець // Правове життя сучасної України: Тези 10-ї ювілейної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу ОНЮА, 27-28 квітня 2007 р. – Одеса: Фенікс, 2007. – С. 295–296.

Нестерюк Марина Анатоліївна студентка 4 курсу ПВНЗ «Буковинський університет»

Науковий керівник: Утехін І.Б. кандидат юридичних наук, доц.

ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Цивільний шлюб в останні роки став дуже розповсюджений. Люди схильються до нього, у першу чергу, через його простоту. Але, як і усе на світі, цивільний шлюб має і свій зворотній бік. Спробуємо розглянути позитивні та негативні риси цивільного шлюбу. Поняття цивільного шлюбу зародилося в Голландії і як таке в законодавстві відсутнє. Натомість в нормативно правових актах та судовій практиці нерідко зустрічається термін: «фактичні шлюбні відносини» або «фактичний шлюб».

Відповідно до ст. 21 Сімейного Кодексу України шлюбом є сімейний союз чоловіка та жінки, зареєстрований у органі реєстрації актів цивільного стану. Почнемо з позитиву цивільного шлюбу. По-перше, такий шлюб дає можливість перевірити свої почуття, краще пізнати одне одного, зрозуміти, які реальні шанси створити повноцінну сім'ю. По-друге з процедурою розтавання

пари, яка як очевидно є набагато легшою та вигіднішою порівняно з законним шлюбом. І останнє – це менші майнові витрати, пов'язанні з весіллям, подружнім життям та ін.

Тепер переходимо до недоліків цього ж шлюбу і до переваг законного, зареєстрованого шлюбу. У законному шлюбі особи починають ставитися один до одного більш серйозно та відповідально. Менша імовірність зради. У такому шлюбі ні чоловік, ні жінка не відчують себе вільними від сім'ї та розуміють свої зобов'язання один перед одним.

Наступний недолік - має менш захищений майновий характер. Відповідно до ч. 1 ст. 60 Сімейного Кодексу, майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самотійного заробітку (доходу). Кожна річ, набута під час шлюбу, крім індивідуальних речей, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя і частки на майно у кожного з подружжя є рівними (ст.60 ч.2 СКУ). У цивільному шлюбі треба доводити факт спільного проживання, спільного ведення господарства, спільні витрати тощо.

Далі можна звернути увагу на відсутність права спадкування за законом у не зареєстрованому шлюбі. Відповідно до ст. 1261 ЦК у першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки. Тому подружжя, яке проживає у фактичних шлюбних відносинах має лише право на спадкування за заповітом. Спадкоємцями за законом вони можуть бути лише в четвертій черзі спадкування, якщо прожили з померлим не менше п'яти років як одна сім'я.

Четвертий негативний наслідок від не зареєстрованого шлюбу це необхідність при народженні дитини встановлювати факт батьківства. Відповідно до ч. 1 ст. 122 Сімейного Кодексу дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя. Для осіб, які перебувають у законному шлюбі з цим питанням все дуже просто. Факт батьківства встановлюється за наявності Свідоцтва про шлюб і документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини. Для осіб же які не є законним подружжям ця процедура складніша і має два варіанти розвитку подій. По перше відповідно до ч. 1, 3 ст. 125 Сімейного Кодексу походження дитини визначається за заявою батька та матері дитини, та за рішенням суду. Отже, щоб визнати батьківство, батько повинен подати заяву до органів РАГСу.

П'ятий недолік-це неможливість стягнення аліментів на утримання дитини з батька, який не визнав за собою факту батьківства. Тобто після розірвання законного шлюбу, якщо дитина залишилась проживати з матір'ю, батько зобов'язаний сплачувати аліменти на утримання своєї дитини. Після «розірвання» цивільного шлюбу, який не був зареєстрований, такий обов'язок, за батьком, який не визнав факт свого батьківства, не покладається.

Аналізуючи вищезазначене, можемо дійти висновку, що наявна перевага законного, зареєстрованого шлюбу. І можна стверджувати, що фактичні шлюбні відносини (цивільний шлюб) є за своєю сутністю більше конфліктним

явищем, адже повно і точно не врегульовано чинним законодавством, і на вирішення суперечок, які виникають піде набагато більше часу та сил. Тому якщо ви досі не впевнені у вашому виборі не робіть поспішних висновків, а краще обміркуйте все і виберіть найбільш кращу для вас можливість створення вашої сім'ї. Те, що на перший погляд є простішим не завжди є добре. Воно може тягнути за собою довгі та виснажливі судові спори.

Список використаної літератури:

1. Сімейний Кодекс України від 02.01.2002р. з змінами. К.: Істина, 2013.
2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003р. з змінами. К.: Істина, 2015.
3. Сімейне право України: Підручник // Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2009. - 279 с.
4. В.С. Гопанчук Сімейне право України: Підручник. – К.: Істина, 2002. – 264 с.

Придій Т. В.

студентка юридичного факультету

Буковинський університет м.Чернівці

ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Комерційна концесія (франчайзинг) - один з нових основних правових інститутів, що знайшов своє відображення в Цивільному кодексі України. Комерційна концесія основана на тому, що один суб'єкт підприємницької діяльності (правоволоділець) за винагороду надає іншому суб'єкту підприємницької діяльності (користувачу) право використовувати свої засоби індивідуалізації (комерційне (фірмове) найменування, торговельну марку), передає йому ноу-хау, комерційний досвід, комерційну інформацію (комерційну таємницю), що охороняється законом, і надає постійну консультаційну допомогу в організації підприємницької діяльності. Саме ці три елементи, як правило, визнаються необхідними для цього типу підприємницьких відносин національними та міжнародними правовими актами з питань франчайзингу і документів різних франчайзингових організацій. Поєднання вказаних елементів в одному правовідношенні дозволяє відрізнити комерційну концесію (франчайзинг) від інших подібних підприємницьких договорів[1, с. 198].

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що франчайзинг передбачає створення широкої мережі однорідних підприємств, котрі мають знак для товарів і послуг (торговельний знак), що об'єднує багатьох підприємців, які дотримуються однакових умов, стилю, методів і форми продажу товарів, надання послуг, а в деяких випадках - і при виробництві товарів. Застосування франчайзингу в підприємницькій діяльності надає суттєві переваги право володільцю, так і користувачеві, а також споживачеві та всьому суспільству взагалі. Саме необхідність захисту інтересів споживачів і, в

широкому значенні, суспільних інтересів є однією з підстав введення законодавчого регулювання комерційної концесії (франчайзингу).

Мета теми дослідження полягає в необхідності розвитку системи франчайзингу та його застосування в Україні, оскільки він дозволить розвивати бізнес шляхом створення холдингів, розширення філіалів, що дозволить оптимально вирішувати питання реалізації продукції франчайзера тобто розширення виробництва своїх товарів та їх просування на нові ринки, побудови єдиної мережі збуту товарів. А також сприяти просуванню на ринку певних товарів (зокрема, високотехнологічного устаткування, котре, як правило, є засобом виробництва інших товарів), виконанню робіт і наданню послуг.

Поширене застосування договору комерційної концесії «франчайзингу» сприятиме розвитку економіки та благополуччя держави. Оскільки на сьогоднішній день до природних і трудових ресурсів, які залучені в підприємницький обіг приєднався й інтелектуальний потенціал, що виступає об'єктом купівлі-продажу[2, с. 224].

В багатьох країнах світу працює велика кількість підприємств працює за схемою франчайзингу в таких сферах, як ресторани й закусочні (відомі "McDonald's", "Pizza Hut", "Baskin Robbins" і т. п.), туризм і готельне господарство ("Holiday Inn", "Sheraton" і т. п.), індустрія безалкогольних напоїв ("Cocacola", "Pepsi", "7UP" і т. п.), стоматологія ("Cabot"), фотопослуги ("Kodak", "Fuji", "AGFA" і т. п.), автосервіс, будівельні та реконструкційні фірми. Досить поширений франчайзинг і при наданні таких видів послуг, як бухгалтерські, аудиторські, юридичні, консалтингові. Схема франчайзингу поступово починає використовуватись і вітчизняними підприємцями ("Мак-Смак", "Картопляна хата", "Швидко", "ТНК-Україна", "XXI-век" і т. п.). Для право володільця (франчайзера) франчайзинг є найзручнішим засобом розширення свого бізнесу. Він позбавлений необхідності відкривати велику кількість філій або реєструвати підприємства на віддаленій території, інвестувати кошти для придбання нерухомості, наймання персоналу. Правоволоділець отримує користь, не вдаючись до кредитів і не беручи на себе серйозних фінансових зобов'язань, а також покращує свій збут, забезпечує собі можливість у подальшому продавати користувачеві нові партії товарів і здійснювати обслуговування устаткування, сам процес експлуатації якого - безкоштовна реклама. Для користувача (франчайзі) франчайзинг суттєво знижує підприємницький ризик і прискорює окупність капіталовкладень. Неодноразово право володільця виступає поручителем за користувача при його зверненні за кредитом до банку або при ускладненнях у розрахунках зі споживачами. І, нарешті, у користувача низька вірогідність банкрутства порівняно із звичайним малим підприємством. Так, за даними статистики в бізнесі припиняють свою діяльність більш як 25% звичайних підприємств і тільки 5% користувачів за договором франчайзингу.

Враховуючи викладене, можна зробити такий однозначний висновок: договір комерційної концесії - це самостійний вид договору, який посідає своє місце в системі договорів як міжнародного, так і українського приватного права. Необхідно зазначити, що незважаючи на деякий розвиток комерційної

концесії в Україні, в наш час відсутня будь-яка серйозна судова практика з розгляду спорів, що випливають із договорів комерційної концесії. Саме необхідність захисту інтересів споживачів і, в широкому значенні, громадських інтересів є однією з підстав введення законодавчого регулювання комерційної концесії (франчайзингу).

Використана література:

1. Цивільне право України. Особлива частина: підручник // під ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – К.: Юрінком інтер, 2010. - 1176с.

2. Процьків Н. М., Никифорок В. М. Цивільне право України (особлива частина). Навч. посібник.- Чернівці: Чернів. нац. ун-т, в-во Зелена Буковина 2011р. -320 с.

Утехін І.Б.к.ю.н., доцент
ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНИКА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Питання захисту права власності є одним із самих головних у будь якій державі. Тому у Конституції України про це прямо наголошено в ст. 13, а ст. 41 прямо вказує: «Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним». На це звертають увагу вітчизняні та іноземні цивілісти. Зокрема, О. В. Дзера слушно вказує на те, що хоча прямо «непорушність» стосується лише приватної власності, у широкому розумінні цей принцип згідно до ст. 13 Конституції розповсюджується і на юридичні особи [1, с. 70]. Німецький цивіліст Р. Кніпер провів аналіз власності, володіння та їх прояв у договірному праві на прикладі країн континентального та загального права у тому числі і на пострадянському просторі [2, с. 37-42]. У цьому сенсі необхідно проаналізувати вітчизняне цивільне законодавство щодо особливостей захисту прав власника, який може втратити своє майно у законний чи незаконний спосіб.

Позитивне право існує для того, щоби найбільш оптимально регламентувати ту чи іншу сферу людської діяльності. Разом з цим є зрозумілим – повністю все передбачити у законі не можливо. Такі прогалини правового регулювання у будь якій галузі сучасного права в тому числі Цивільного лишаються. В Україні немає жодного закону до якого би не вносилися зміни чи доповнення. Однак, це потребує часу. Скільки треба «чекати» змін законодавства? Питання риторичне. Необхідність розгляду «аномалій» у відносинах купівлі-продажу зумовлена практичною доцільністю та захистом прав сторін в цьому правочині. Зокрема, покупця. Наприклад, в практиці часто відбувається продаж речі не уповноваженою особою чи з порушенням вимог закону. Особливо це серйозно при відчуженні нерухомості, зокрема житла. Як можна захистити інтереси власника, який майно втратив? В

юридичній літературі традиційно сперечаються щодо способів захисту прав власника речі, яка опинилася у нового набувача. З одного боку є прихильники речових способів захисту – віндикація. Другі - схильні до можливості застосування положень про «недійсність правочину». Крапку у цьому спорі поставив Пленум ВС України Постановою «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» № 9 від 06.11. 2009 року. Було встановлено неможливість для власника визнавати правочин за яким його майно «вибуло з його володіння» недійсним (абз.2,3 п. 10). Це є обґрунтованим. Далі вказано на можливість застосування віндикації в цій ситуації відповідно до правил ст. 388 ЦК.

Відомо, власник має право на повернення своєї речі із чужого незаконного володіння від недобросовісного набувача – загальне правило, та від добросовісного – лише у виключних випадках. Такий підхід визначений вітчизняною цивілістикою як доцільний. Однак, якщо подивитися у практику, то власник реально втрачає своє майно. Зокрема, відомі випадки, коли через підробку документів (довіреність, договір тощо) власник житла його позбавляється, а шахраї тікають. Продають не розмитнені автомобілі, крадені авто навіть у салонах. Якщо обман – покупець визнає правочин недійсним. Залучити недобросовісного продавця не можливо – у розшуку. А покупець є добросовісним. Зрозуміло, спрацьовує право на віндикацію для власника – майно вибуло з його володіння не з його волі (п. 3 ч. 1 ст. 388 ЦК). Однак, якщо майно перебувало в наймача? То це не вважається випадком, коли майно вибуло поза волею власника! При цьому останній перебуває у договірних зв'язках із наймачем. Маємо аномалію – власник втрачає власність, оскільки віндикація тут не застосовується. Набувач добросовісний. Власник може вимагати від наймача за договором відшкодування вартості майна. Окрім цього, власник може довести недобросовісність набувача свого майна і тоді можна застосувати віндикацію.

У випадку, якщо через укладання правочину іншою особою власник втрачає своє майно, то у нього є спосіб повернути власність. Справа в тому, що такий правочин вважається нікчемним, бо суперечить публічним засадам суспільства (ст. 215 ЦК). Як помітно, законодавець робить виключення із неможливості застосування наслідків недійсності правочину для власника з метою захисту його прав.

Згідно до вищезазначеного, ми погоджуємося із рекомендацією Р. Кніпера, що необхідно максимально використовувати потенціал інституту володіння для створення правової стабільності й одночасно для полегшення і прискорення ділового обороту й обороту товарів [2, с. 42]. Зрозуміло також треба і враховувати сучасні умови в яких ми перебуваємо. Двадцять п'ять років ринкових відносин в Україні – це перший етап їх становлення з якого необхідно робити правильні висновки.

Список використаної літератури:

1. Дзера О. В. Інститут права власності за новим цивільним законодавством і європейські стандарти з охорони права власності / О. В. Дзера // Університетські наукові записки. – 2005. - № 1-2. – С. 69-75.

Теличка В.В.

**Студентка юридичного факультету
ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці**

ВІНДИКАЦІЙНИЙ ПОЗОВ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКА

Зміст права власності згідно українського законодавства включає три основні правомочності, які належать власнику: це право володіння, право користування й право розпорядження своїм майном. Законодавство надає власникові можливість на власний розсуд вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону й іншим правовим актам не зачіпаючи охоронювані законом інтереси інших осіб. Всі дії, що перешкоджають власникові на власний розсуд користуватись своїм володінням повинні бути припинені способами, установленими законом. Потрібно не забувати, що характер засобів, вибраних для захисту свого права, повинен відповідати характеру порушених правовідносин.

Одним із засобів відновлення прав власника, що мають речово-правовий характер в судовій практиці є позови про витребування майна із чужого незаконного володіння. Цей засіб отримав назву віндикаційний позов.

Предметом віндикаційного позову є вимога неволодіючого майном власника до незаконно володіючого цим майном невідомого про повернення індивідуально-визначеного майна з чужого незаконного володіння. Конкуруючими сторонами віндикаційного позову є, з одного боку, власник, що не має спірної речі у фактичному володінні, а з іншого боку, фактичний володілець, особа, що не є її юридичним власником. При цьому відповідач, тобто фактичний володілець речі, може бути як добросовісним, так і недобросовісним її набувачем. Добросовісним буде вважатися такий набувач, який не знав і не повинен був знати, що особа, у якої він придбав річ, не мала права її відчужувати (ст. 388 ЦК України). В судовому порядку можна довести законність володіння набувача. Недобросовісним буде вважатися такий набувач, який знав або повинен був знати, що особа, в якої він набув річ, не мала права її відчужувати. На думку Яворської О. С., недобросовісний набувач має право вимагати відшкодування витрат за весь період володіння, а добросовісний — лише за період, що обчислюється з моменту, коли він дізнався або міг дізнатися про незаконність свого володіння. Проте науковець зазначає, що таке положення дещо соціально несправедливе, хоча право добросовісного набувача на відшкодування витрат взаємоузгоджене за тривалістю у часі з правом власника вимагати повернення доходів, одержаних таким набувачем від майна [2, с. 334].

При пред'явленні віндикаційного позову існують певні складові елементи, це: відсутність договору між власником та незаконним володільцем; вибуття речі із володіння власника; перехід речі у володіння невластника за незаконними підставами; відмова невластника задовольнити вимоги власника на повернення йому речі.

Позивач, заявляючи позов про витребування майна із чужого незаконного володіння, насамперед повинен представити суду доказ того, що він є носієм права власності по спірній речі. Крім власників віндикаційний позов може бути пред'явлений особою, що володіє майном у межах визначених законом або договором, наприклад, орендар, комісіонер та ін. Власник за віндикаційним позовом може вимагати повернення саме своєї речі, вона має бути індивідуально визначеною. Не підлягає віндикації річ, коли незаконний володілець настільки її змінив, що, по суті, вона вже перетворилася на зовсім іншу річ. Якщо ж річ знищена, то це взагалі унеможливує пред'явлення віндикаційного позову. У цьому випадку повинен пред'являтися позов із заподіяння шкоди. Якщо річ, що вибула з володіння власника, неможливо виділити з маси однорідних речей, то, це знов-таки, перешкоджає пред'явленню віндикаційного позову. У цьому випадку повинен пред'являтися позов з безпідставного збагачення.

Для того, щоб за віндикаційним позовом було відкрито провадження до суду необхідно подати наступні докази: 1) про наявність у позивача права власності, або іншого речового права, або юридичного титулу на володіння річчю; 2) про те, що майно вибуло з володіння власника; 3) про те, що майно надійшло до відповідача; 4) про те, що відповідач не має правових підстав володіння майном; 5) про те, що майно збережене у натурі.

Повноваження власника позивач може підтвердити безпосередньо свідцтвом про право власності, свідцтвом про право на спадщину, довіреністю на розпорядження майном. Отже, головне довести документально позовні вимоги і захистити своє право власності у судовому порядку. Однак, швидко це не відбувається – йде час. Власник ризикує бо своє майно може бути втрачене.

Список використаної літератури:

1. Конституція України : Науково-практичний коментар / В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін.; Ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 808с.

2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. В.М. Коссака.- К.: Істина, 2004. – 976 с.

3. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. — Т. 1. Загальна частина. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 520 с.

4. Берестова І.Е., Бобрик В.І. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави в підприємницькій діяльності (питання теорії і практики): Монографія / За заг. ред. О.Д. Крупчана.- К.: НДППіП, 2006. – 150 с.

1.3. Становлення правових інститутів в процесі розбудови державності

1.3. The formation of legal institutions in process development of the statehood

Makarenkov O. L.,

**Candidate of Law Sciences, Assistant Professor,
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, UA,**

THE CONSTITUTIONAL CROWDSOURCING NOTION

The constructive dialogue of citizens (groups of them) with a public authority aimed at making the right decisions for the governance of the country. Crowdsourcing constitutional (further – CSC) is a way to make these decisions with the help of mechanisms that are enshrined in the constitution and other laws. Constitutional law regulates social relations in the two most important areas, namely: human rights and the mechanism of the state. Significance of citizens' influence on the spheres such legal relations can hardly be overestimated. Therefore, the development of the constitutional procedures for the application of the CSC mechanism requires increased scholars' attention.

As an aptly put J. Melo expressed that the effectiveness of social solidarity of citizens in atypical societies (in an open society and others) explicitly reflected in the constitutional and legal level [1, p. 3]. The problem of CSC is explored by lawyers, psychologists, political scientists, sociologists and representatives of other sciences. For instance, C. Walker (e-mail and the world wide web as the technologies impact on the public authority on the example of British citizens. He describes these technologies as “CMCs” – Computer Mediated Communication Systems) [2]; J. Lamago (the problems of an open society and the method of social change in it cutaway of the constitutional right to freedom of conscience and the role of the secular state) [3]. But many of the legal aspects of the CSC is not enough studied.

It is an open society phenomenon, which is specified in the framework of political and legal phenomena as social power, constitutionalism and others. Social power is any institution (group) or individuals which has the ability to change an existing state of affairs. It entails the capacity to have other act or refrain from acting in a particular manner [4, p. 8].

C. Walker pointed out three aspects within constitutionalism. One is the notion of democracy – that governments depend for their very existence and continuing legitimacy on the will of the people. Second is the doctrine of responsible government – that a government is under a constant obligation to explain its policies and actions – the word accountability is often used – and to provide remedies in the event of faults and errors. Third is the notion of the rule of law. For the purposes of research CSC the most fits definition of constitutionalism as a democratic structure of society [2, p. 126]. Four forms of crowd resistance (disruptive crowdslapping, destructive crowdslapping, cracking, and ignoring) are akin to traditional methods of protest – respectively, lobbying and rational debate, annoying chants and image

events, destruction of a public forum through a bomb threat, and boycotting. Online communities can establish constitutions that empower the most senior members to block users who violate those terms, although this is a problematic solution because the power to censor is merely shifted from government to a select few citizens, and this also departs from the ideal of the marketplace of ideas [5, p. 77, 80].

Crowdsourcing is a process for connecting organizations to online communities and exchanging information between them [5, p. 100]. Crowdsourcing is an online, distributed problem solving and production model that leverages the collective intelligence of online communities for specific purposes set forth by a crowdsourcing organization – corporate, government, or volunteer. Uniquely, it combines a bottom-up, open, creative process with top-down organizational goals. Crowdsourcing is not open source production, which lacks the top-down component; it is not a market research survey that offers participants a short list of choices; and it is qualitatively different from predigital open innovation and collaborative production processes, which lacked the speed, reach, rich capability, and lowered barriers to entry enabled by the Internet [5, p. xix].

So, open society is a favourable environment for the will of citizens' expression, including in the CSC form. CSC is intended to express the will of the people, social groups and organizations. Moreover citizens' proposals need to be assessed by the public authorities. Response activities to these proposals must be thoroughly weighed and justified. After all, the responsibility for the measures taken will bear the officials who carry out the decision. It is important as a timely to hear the right idea from citizens, as well refuse to expend resources on silly suggestions.

Specificity of exactly the constitutional crowdsourcing lies in the fact that it is within the scope of political motives. These motives are contradictory, opportunistic, tendentious and doubtful of goodwill. This significantly complicates the procedure and the practical application of CSC and determines the high requirements to the level of citizens' legal culture.

Thus, we assume that the CSC is the constitutional-legal relationships in sphere the use of the Internet and other information systems (including interactive) by citizens and the state for solving problems of human rights, the structure of the state mechanism and performance of the functions by the state.

REFERENCES:

1. Melo J. T. *Direito constitucional do Brasil* / José Tarcízio de Almeida Melo. – Sao Paulo : Editora del Rey, 2008. – 1365 p.
2. Akdeniz Y. *The internet, Law and society* / Yaman Akdeniz, Clive Walker, David Wall. – Harlow: Longman. – 2000. – 388 p.
3. Lamego J. A. *Sociedade aberta e liberdade de consciencia* / José Alberto Rebelo dos Reis Lamego. – Lisboa : AAFDL, 1985. – 135 p.
4. Yusuf H. O. *Transitional justice, judicial accountability and the rule of law* / Hakeem O. Yusuf. – London: Routledge. – 2010. – 204 p.
5. Brabham D. C. *Crowdsourcing* / Daren C. Brabham. – Cambridge: The MIT Press, 2013. – 138 p.

THE INTELLECTUAL PROPERTY LAW ON THE INTERNET IN POLAND

Probably each of us at least once in a lifetime has downloaded a file from the Internet. Not necessarily a song or movie - it could even be downloading picture to set them as the wallpaper on PC or smartphone. Many people do not realize the consequences of such actions. We think that if all people do it, we can too. In this article I will present shortly an intellectual property rights on the Internet in Poland.

This is a difficult issue, because there do not exist one clear answer. The term "file" can mean many things - music, movies, e-books, software, games, even e-mails. Each of these file types has a different legal significance.

The adjustment of the rules specified in the Act of 4 February 1994 about copyright and related rights. The base on, we can download from the Internet entirely legally movies, and music, but only if they had already premiered. Any "leak" will always be illegal. The institution permitted for personal use talk about it. The downloaded file can also be legally shared with among persons nearest to us - family, friends. This means that the use of peer to peer technology is illegal - because it shared the file with an unlimited number of strangers. This means that the downloading movies and songs in Poland is not illegal, but sharing this with strangers is. You can for it to bear the legal consequences. There are known cases when law offices sent out a monition for people to pay fines as a result of illegal sharing movies. They are usually very high amount. In Poland very popular are sharing files websites. Their users share them movies and music illegally, but the others can retrieve it without fear. I do not recommend piracy, but if you want do it remember, that in Poland the safest way is watching movies on-line without downloading. There are many operating on the edge of the law websites, that provide free streaming of thousands of movies in high quality - even brand new movies - by using them you do not share or download a file so you can use it without fear.

Completely different law matter looks for downloading games and computer programs. Downloading them is always unlawful, and if you do it you are exposed to severe consequences - a fine, or even, in extreme cases - imprisonment. This is due to violation of the rules and conditions of use licensed computer program, which we purchase only at the time of purchase. Still you can download games and programs via digital distribution on on-line shops and platforms. However, even after the purchase we do not become the owner of the program. We become only the user of the program so we can not share it with anyone.

Of course the safest form is to buy movies, music or games in the store – viruses doesn't threaten us and by purchase or buying we support financially own favorite artist.

Also in the case of photos the law is strict. We can use them and use only those photos that are on a Creative Commons license, located in the so-called "the public domain", or the photos from 'stock' sites. If you want to use any way found online photos – for example in your blog, Facebook, Instagram - you must sign its author

under the photo and its source. CC licenses allow any use, transfer and even modify images. However, there are different types of licenses having other authorizations. Also there is a license Creative Commons Zero, which allows a waiver of property law rights in countries where this is possible, but in Poland it is impossible, and the photo on the license CC0 is regarded as belonging to the public domain and you must still sign it by authors name. Some photos from the stock pages have just CC0 license. Regardless of the license photo must be signed stating the author's, license type, source, and – in the Internet - also a link to a content license. The important fact is that the picture where the author is unsigned, does not mean that we can freely use, as it may have reserved all rights. We can differentiate the two types of licenses - the fullness of property rights - the prohibition without consent and CC - the ability to use with or without modifications. The case of images is much more extensive and too long for his text, but the most important thing is always to check out what license is based a photo.

Of course, there is only description about the use of images commercially - no one will be prosecuted for the use of wallpaper find on the Internet images on your smartphone or computer.

To sum up - in Poland it is legal to download movies and music, but – if you want to share it you must do it only with closest -family, friends etc. You can not download programs and games from illegal sources. Also, do not steal photos of other people without signing their authors, or to sign this photos as own.

REFERENCES:

1. <http://lookkreatywni.pl/kategorie/komunikacja/o-swobodnym-wykorzystywaniu-zdjec/> [view: 13.03.2016]
2. The Act of 4 February 1994 about copyright and related rights.

Мигалескул І. М.,

студент 4 курсу юридичного факультету ПВНЗ «Буковинський університет»

Науковий керівник: Селезньова О. М., зав.кафедри профільних та спеціальних правових дисциплін, доктор юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ В УКРАЇНІ

Побудова незалежної демократичної держави неможлива без проведення політичної, економічної та соціальної реформ, а також створення нової правової системи, яка б забезпечила успішне втілення їх в життя. Проведення економічної реформи неможливе без створення сприятливих умов розвитку приватної форми власності, а також проведення приватизаційних процесів. Свою роль у вирішенні цих завдань зіграв Закон України «Про оренду державного та комунального майна» (надалі – Закон), однією з цілей якого було створення умов для подальшої приватизації державного та комунального майна

недержавними юридичними особами і громадянами. Але перехід нашої держави до грошової та конкурсної приватизації змінив цілі передачі державного та комунального майна в оренду. Орендарі, в тому числі трудові колективи державних та комунальних підприємств, вже не мають переважних прав на приватизацію, за винятком випадків, встановлених законодавством. Отже, можна говорити про зміни цілей передачі в оренду державного та комунального майна.

Процеси демократизації в області економіки торкнулися орендних відносин одними з перших. Договір про оренду, регульований Цивільним Кодексом України, відноситься до традиційних договорів цивільного права і завжди займав вагоме місце у законі, в тому числі в кодифікованих актах. Для України, як країни, що стоїть на шляху розвитку, на шляху вступу до ЄС інститут оренди займає далеко не останнє місце, що не потребує доказів.

Тезисно сутність оренди можна викласти у таких положеннях: а) оренда – строкове і платне передання майна в користування (не власність) засноване на договорі; б) сторони в оренді: наймодавець і наймач, які наділені правами та обов'язками щодо оренди, треті особи; в) до видів оренди зараховуються: оренда земельної ділянки, лізинг, прокат, оренда будівлі або іншої капітальної споруди, оренда транспортних засобів.

Останніми роками практика показала, що законодавство має багато прогалин щодо орендних відносин. Перш за все йдеться про вузьке коло об'єктів оренди. Багато об'єктів, які були виключені з цивільного обороту і не могли бути предметом оренди, необхідно було включити в цю сферу. До них безпосередньо відносяться підприємства, господарчо-виробничі комплекси, земельні ділянки та ін. Крім того виникла потреба в розширенні прав учасників відносин, надання їм більшої свободи як у виборі партнерів, так і в узгодженні умов оренди, зняття непотрібних обмежень. Потребують вирішення багато інших питань.

Інститут оренди в цивільному праві відкриває велику кількість можливостей для споживача та вигодонабувача. Це проявляється у наступному.

По-перше, оренда у всіх своїх формах дозволяє користуватися тим чи іншим дорогим майном часто недоступним для купівлі. Це дозволяє інтенсивно розвивати економіку держави.

По-друге, оренда у всіх своїх формах і проявах дозволяє наймодавцеві отримувати плату, яку можна кваліфікувати, як прибуток. Це забезпечує ефективне використання ресурсів, якими власник скористатися не спроможний.

Вищесказане підкреслює особливо важливу роль законодавства в регулюванні орендних відносин.

Глек А. І.,

студент 4 курсу юридичного факультету ПВНЗ «Буковинський університет»

Науковий керівник: Селезньова О. М., зав.кафедри профільних та спеціальних правових дисциплін, доктор юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В сучасному суспільстві саме інформація стає найважливішим стратегічним ресурсом, основною виробничою силою, що забезпечує його подальший розвиток. Ось чому, подібно будь-яким іншим традиційно існуючим ресурсам, інформація також потребує особливого захисту. Поряд з терміном «захист інформації» також широко використовується термін «інформаційна безпека». Якщо захист інформації характеризує процес створення умов, що забезпечують необхідну захищеність інформації, то інформаційна безпека відображає досягнутий стан такої захищеності.

Проблема інформаційної безпеки набула особливої значущості в сучасних умовах широкого застосування автоматизованих інформаційних систем, заснованих на використанні комп'ютерних і телекомунікаційних засобах. При забезпеченні інформаційної безпеки стали цілком реальними загрози, викликані навмисними (зловмисними) діями людей. Перші повідомлення про факти несанкціонованого доступу до інформації були пов'язані, в основному, з хакерами, або «електронними розбійниками». Останнім десятиліттям порушення захисту інформації прогресує з використанням програмних засобів і через глобальну мережу Інтернет. Досить поширеною загрозою інформаційної безпеки стало також зараження комп'ютерних систем так званими вірусами [1, с.24].

Відповідно у зв'язку із зростаючою роллю інформаційних ресурсів в житті сучасного суспільства, а також через реальності численних загроз з точки зору їх захищеності проблема інформаційної безпеки вимагає до себе постійної і більшої уваги. Системний характер впливу на інформаційну безпеку великої сукупності різних обставин, які мають до того ж різну фізичну природу, що переслідують різні цілі і викликають різні наслідки, приводять до необхідності комплексного підходу при вирішенні даної проблеми [2, с.56].

Тривалий час у вітчизняному законодавстві не було визначення інформаційної безпеки. Зокрема, в Законі «Про основи національної безпеки України» вживається лише загальний термін «національна безпека» (ст. 1), яка визначена як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам».

Деколи в законодавстві зустрічаємо і таке тлумачення: інформаційна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігаються нанесення шкоди через неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний

інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Закон України «Про основи національної безпеки» визначає, що «національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики». Отже, саме політика називається головним «інструментом» досягнення необхідних безпечних умов суспільного і державного життя. До того ж, акцент зроблено саме на державній політиці, тобто такій, що проводиться від імені держави її владними органами. І це не дивно, адже саме в арсеналі державних засобів проведення політики є всім відомий інструмент державного примусу, який здебільшого й асоціюється із такими термінами, як «захист», «безпека» тощо.

Отже, в сучасних умовах безпека інформаційних ресурсів може бути забезпечена тільки комплексною системою захисту інформації. Комплексна система захисту інформації повинна бути: безперервною, плановою, цілеспрямованою, конкретною, активною, надійною. Система захисту інформації повинна спиратися на систему видів власного забезпечення, здатного реалізувати її функціонування не тільки в повсякденних умовах, але і в критичних ситуаціях. Законодавча база країни має відповідати вимогам сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Семененко В. А. Информационная безопасность / В. А. Семененко. – М. : МГИУ, 2005. – 215 с.
2. Кавун С. В. Інформаційна безпека : навч. посібник у 2-х ч. Ч.1 / С. В. Кавун, В. В. Носов, О. В. Мажай. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 352 с.

1.4. Розвиток національних культур на етапах становлення незалежних держав

1.4. The development of national cultures in the process of the independent states formation

Глик Яна студентка

НИКИФУРУК М.П. К.І.Н, ДОЦЕНТ

ПНЗ «Буковинський університет», м..Чернівці

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Новий етап у розвитку української культури пов'язаний зі створенням у 1991 р. незалежної держави Україна. У розвитку національної культури намітилися нові тенденції, відкрилися якісно нові перспективи. Конституція України (1996 р.) закріпила положення про статус української мови як державної, про єдність українського культурного простору, консолідацію та розвиток української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, підкресливши тим самим, що держава зацікавлена в розвитку національної культури. Саме на культуру покладається вирішення таких проблем, як інтеграція суспільства, його гуманізація і демократизація, всебічний розвиток особистості, національне самовідтворення та самоутвердження, подолання комплексу меншовартості, створення сильної культурної традиції, яка гарантувала б незворотність процесу державотворення

Провідною тенденцією розвитку культури стало засвоєння величезної національно-культурної спадщини, що є фундаментом будівництва сучасної української культури. В контекст сучасної української культури увійшли твори таких велетнів української духовності, як М. Костомаров, П. Куліш, М. Максимович, М. Драгоманов, І. Огієнко, М. Грушевський, С. Єфремов, В. Винниченко, творчість великої плеяди митців українського відродження ХХ століття. Слід додати і опубліковані лише тепер раніше написані "в шухляду" твори радянського часу, а також численний доробок української діаспори. Останніми роками опубліковано численні джерела, монографії, наукові праці з української культури, нині виходить друком фундаментальна п'ятитомна праця вчених НАН України "Історія української культури".

Культурна спадщина і пам'ять повертаються до нас і у відроджених з руїн і забуття історико-культурних пам'яток, зокрема таких всесвітньо відомих, як Михайлівський золотоверхий монастир, Успенський собор Києво-Печерської лаври, церква Богородиці Пирогощі на Подолі, Густинський монастир, Петропавлівський монастир у Глухові. Відновлюються численні скульптурні пам'ятки минулого, зводяться нові на честь видатних діячів нашої історії. У Києві - це пам'ятники княгині Ользі, Ярославу Мудрому, Петру Сагайдачному,

комплекс споруд на Майдані Незалежності. Повертаються історичні назви селищам і місцевостям, вулицям, розпочато копітку роботу пареституції (поверненню) в Україну цінностей національної культури, що з різних причин опинилися за кордоном.

Негативною є тенденція різкого зростання комерціалізації частини культури. Ряд колективів та окремих виконавців, намагаючись вижити в умовах рийку, створюють комерційно виграшні, але низькопробні, розраховані на невибагливий смак культурні проекти. Засоби масової комунікації в гонитві за рекламним часом та шпальтами газет практикують показ відвертого кітчу, антикультури, насаджують низькі культурні стереотипи.

Найбільш ефективним способом протидії такій тенденції є формування духовного імунітету особистості, для якої справжня культура - найорганічніша сфера буття і спосіб самореалізації. Здійснення цього завдання потребує долучення щонайширшого і різноманітного спектру культурних надбань як України, так і світу, піднесення на рівень світових стандартів системи виховання та освіти, ролі інтелігенції в суспільстві та її соціального статусу. Нині, як ніколи раніше, Україна має можливість скористатися кращим світовим досвідом з вирішення соціально-культурних проблем. Тенденція до поглиблення міжнародних культурних зв'язків є однією з найхарактерніших ознак часу. У роки незалежності Україна підписала угоду про культурну співпрацю з урядами більше як 60 країн світу, із сотнями громадських культурних установ та фондів. Культурними акціями світового масштабу стали міжнародні конкурси артистів балету ім. С. Лифаря, що проводяться в Києві з 1994 р., міжнародний фестиваль сучасної музики "Таврійські ігри", міжнародний конкурс молодих виконавців класичної музики "Володимир Крайнев запрошує

Величезний успіх у багатьох країнах світу мала виставка "Золото степів України", у США тріумфально пройшла виставка мозаїк Київської Софії та Михайлівського монастиря під назвою "Слава Візантії". Зміцненню міжнародного авторитету України сприяють також численні виступи за кордоном українських виконавських колективів, експозиції художників, виставки творів з колекцій провідних музеїв. Однак потенціал України як однієї з найбільших країн Європи у сфері культурної співпраці з іншими народами ще далеко не вичерпаний.

Література:

1. «Культурологія. Українська та зарубіжна культура»: Навч. посіб. М. М. Заковича. - К.: Знання, 2004.
2. Меднікова Г. С. «Українська і зарубіжна культура ХХ ст.» К.: Знання, 2002.

Філіп'як Х.І.

Никифоруk М. П. к.і.е.,доцент

ПВНЗ «Буковинський університет», м.Чернівці

КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У кінці 80-х рр. минулого століття відбуваються помітні зміни у національній політиці України. У нашу культуру повертається творчість репресованих митців та представників діаспори. У 1989 р. було ухвалено "Закон про мови в Українській РСР", що проголосив українську мову державною. Створюються громадські організації, що починають активно впливати на суспільне життя: Український культурологічний клуб, Товариство української мови імені Т.Шевченка (згодом - "Просвіта"), Народний Рух України за перебудову (1989), учасниками яких стали діячі культури, зокрема письменники. У цей час звертається увага на відновлення історичної української символіки, державного статусу української мови, зростанні ролі церкви. Культура стала засобом боротьби за державність

На початку 90-х рр. в Україні утвердилося усвідомлення необхідності демократичних соціокультурних змін. 16 липня 1990 року Верховна Рада України прийняла "Декларацію про державний суверенітет України", а 24 серпня 1991 року - "Акт про державну незалежність України" 1 грудня того ж року рішення про незалежність було підтримане всеукраїнським референдумом.

Після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. починається розбудова самостійної держави і проводиться формування власної культурної політики, спрямованої на забезпечення вільного розвитку національної культури та збереження культурної спадщини. У країні було створено правові, управлінсько-адміністративні та фінансово-господарські умови для збереження і подальшого розвитку наших культурних надбань. Держава активно формує законодавчу базу, яка могла б забезпечити розвиток культури та вільний доступ усіх громадян до її здобутків. Так, у 1992 р. Верховна Рада прийняла "Основи законодавства України про культуру", де були задекларовані основні принципи державної політики в галузі культури, спрямовані на відродження і розвиток культури української нації та культури національних меншин, забезпечення свободи творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, реалізацію прав громадян на доступ до культурних цінностей, створення матеріальних та фінансових умов розвитку культури. В "Основах" зазначені пріоритети у розвитку культури, права і обов'язки громадян у сфері культури, регламентована діяльність у цій сфері, у тому числі професійна творча діяльність, міжнародні культурні зв'язки.

Конституція України (1996р.) підтвердила зафіксований попередніми законодавчими актами принцип державності української мови (ст. 10), гарантії її всебічного розвитку та функціонування в усіх сферах суспільного життя; проголосила гарантії і свободи у галузі літературної, художньої, наукової і

технічної творчості, захист інтелектуальної власності та авторських прав (ст. 54).

У цій же статті зазначено, що культурна спадщина охороняється законом, а держава дбає про збереження історичних пам'яток та повернення в Україну культурних цінностей, що перебувають за її межами.

На жаль, фінансово-економічні проблеми останнього часу не дають можливості фінансувати сферу культури у повному обсязі, так, як це передбачено чинним законодавством України. За відсутності належного державного фінансування в Україні створюються інші механізми матеріального забезпечення сфери культури: створюються благодійні фонди, культурні товариства, об'єднання митців, зароджується діяльність меценатів. Проте поки що це не може замінити повноцінного державного фінансування. У цих умовах відбувається комерціалізація культури, коли створюються низькопробні, але прибуткові культурні проекти.

Через матеріальні труднощі, особливо в перші роки незалежності, скорочувалася кількість закладів культури (перш за все в сільській місцевості), а багато талановитих митців виїжджали за кордон у пошуках достойного заробітку. Загальмувався розвиток кінематографії, за останні роки українські фільми практично не знімаються, а технічні потужності вітчизняних кіностудій використовуються для зйомок реклами та відеокліпів. Не кращі часи переживає книговидавництво і преса - більшість видань на полицях книгарень російськомовні, до того ж видрукувані за межами України.

Ще одна проблема української сучасної культурної сфери - переповнення культурного простору зразками зарубіжної масової культури (кінематографічна продукція, музика, телебачення, літературні твори тощо).

Література:

1. Історія культури України / В. А. Бокань та ін. — К., 1993. — Ч. I; 1994. — Ч. II.
2. Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. — К., 1990.

Лисак Т.О студентка
Никифорок М.П к.і.н.доцент
ПВНЗ «Буковинський Університет»

ПРОЦЕСИ ОНОВЛЕННЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап розвитку українського суспільства, а відповідно і національної культури. Відбувається остаточний перехід від догм "соціалістичного реалізму", ідеологічної регламентації культурного життя; притаманних тоталітарній системі, до плюралізму, орієнтації на загально визнані цінності світової культури.

Активно реформується система вищої освіти, яку громадяни України мають право безоплатно здобувати на конкурсній основі у ВНЗ таких типів, як технікуми, коледжі, інститути, академії, університети тощо. Прагнучи увійти до освітнього простору Європи, наша держава дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до т.зв. Болонського процесу. Його суть полягає у формуванні загальноєвропейської системи вищої освіти, яка ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування. З метою підвищення якості освітньої діяльності вишів запроваджено регулярне їх ліцензування й акредитацію. Найкращі з навчальних закладів отримують статус національних.

Україна має солідний науковий комплекс, який у 2001 р. включав 1479 наукових організацій та 113,3 тис. спеціалістів. Визнаними у світі центрами науки є Київ, Харків, Донецьк, Львів, Дніпропетровськ, Одеса.

Плідно працюють конструкторські бюро заводів ім. О. Антонова, ім. Малишева, "Південмаш", "Мотор-Січ" та ін. Значною мірою завдяки їм Україна володіє унікальними технологіями та науковими розробками, є виробником низки конкурентоспроможних на міжнародному ринку товарів, таких як супутник Землі "Січ", літаки "Мрія", "Ан", кораблі, і найпотужніші у світі преси, турбіни, дизельні двигуни, тепловози, електронні мікроскопи.

Чималу увагу українські вчені приділяють розвиткові таких перспективних галузей, як гена інженерія і біотехнології, біокібернетика, штучний інтелект, мембранні технології, монокристали і штучні алмази, дослідження в галузях матеріалознавства, надтвердих матеріалів та технологій зварювання, фундаментальні дослідження в математиці, теоретичній фізиці, біології, хімії, медицині. Істотні зрушення сталися у сфері гуманітарних наук. Видано низку важливих наукових праць, відкрито нові суспільствознавчі інститути — української археографії, сходознавства, української мови, народознавства, українознавства тощо. Налагоджено зв'язки з багатьма науковими закладами української діаспори та світу.

Поряд зі значними досягненнями у науковій сфері має місце чимало проблем. Украй недостатнім залишається фінансування наукових досліджень, унаслідок чого низка наукових установ практично припинила їх. Різно скоротилася кількість учених, особливо серед генетиків, фізіологів, біохіміків, фізиків-теоретиків, програмістів.

Головним набутком мистецького життя за роки незалежності стали обнадійливі процеси оновлення та утвердження плюралізму. Зокрема, в музиці все частіше лунали твори різних жанрів і стилів, дзвінко зазвучала українська пісня. Плідно працювали композитори О. Білаш, І. Карабиць, А. Горчинський, Л. Дичко, Є. Станкович та ін.

Далеко за межами України стали відомі імена вітчизняних оперних співаків В. Гришка, А. Кочерги, В. Лук'янець, В. Степової та ін. їхні голоси звучать на сценах Метрополітен опера, Віденської та Женевської операх. Значних успіхів за роки незалежності досягла українська естрада. Великою популярністю користуються пісні О. Білозір, В. Зінкевича, А. Кудлай, Ані Лорак, Т. Петрененка, О. Пономарьова, Т. Повалій, І. Поповича, С. Ротару, Руслани, яка в 2004 р. перемогла на пісенному конкурсі "Євробачення", гуртів "ВВ", "Океан Ельзи", "Шкардійська терція" тощо.

Українське образотворче мистецтво останніми роками збагатилося картинами А. Антонюка ("На Голгофу"), В. Зарецького ("Чорний струмок"), І. Марчука (цикл картин "Шевченкіана") та ін. Широке визнання здобула творчість одного із засновників нового напрямку в монументальному живописі ("національна колористична школа") Г. Синиці.

Плідно працюють українські скульптори, зусиллями яких споруджено пам'ятники Т. Шевченку у Львові, Чернігові, Луцьку, Б. Хмельницькому в Черкасах, Суботові, княгині Ользі в Луцьку, Ярославу Мудрому в Києві, Данилу Галицькому у Львові, героям Берестецької битви у Берестечку тощо.

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України стало вінцем тривалих національно-визвольних змагань українського народу, усієї його історії. По багатовіковому шляху було чимало злетів і падінь, перемог і поразок, досягнень і прикрих помилок, але українці вистояли. Їх прагнення до національної державності стало містком, що пов'язав минуле і сьогодення. Яким буде майбутнє, залежить тільки від нас.

Література:

1. Борисенко В. Курс української історії. — К., 2007
2. Бунятян К., Мурзін В., Симоненко О. На світанку історії. — К., 2009
3. Грушевський М. Новий період історії України. — К., 2011.

Лисак К.О студентка

Никифорок М.П к.і.н. доцент

ПВНЗ «Буковинський Університет» м.Чернівці

ЗРОСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Безкровна поява майже в центрі Європи суверенної України, її політичне відродження суттєво вплинули на суспільні та геополітичні реалії не тільки в цьому регіоні, а й в усьому світі: посилився інтерес країн світової співдружності до її економіки, історії, національно-політичного й національно-культурного відродження, міжнародних зв'язків. Це стало можливим тому, що в середовищі українського народу за багато століть сконцентрувався величезний потенціал цілісної духовної культури на противагу постійним зазіханням на колонізацію українських етнічних земель з боку чужоземних держав. Збереглося чимало цінностей і традицій української національної культури, які нині мобілізують культурний самозахист українського суспільства, готують нову інтелектуальну еліту нації. Національна культура покликана відкрити нову перспективу духовної консолідації української нації, відродити в масовій свідомості державницькі духовно-моральні принципи. Піднесення української культури в умовах незалежності, просування її до європейського просвітницького рівня неминуче тому, що український народ протягом віків створив самобутні цінності, які щедро вкладає в світову

скарбницю цивілізації. Принципово змінилися відносини держави і церкви. Конституція України гарантує громадянам свободу совісті і віросповідання, зберігаючи відокремлення церкви від держави і школи від церкви. Ці положення законодавства з тих, що декларуються, перетворилися на реальні.

Україна належить до країн з багатою історико-культурною спадщиною. На державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, з яких 57 206 – пам'ятки археології (у тому числі 418 – національного значення), 51 364 – пам'ятки історії (142 – національного значення), 5926 – пам'яток монументального мистецтва (44 – національного значення), 16 241 пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541 – національного значення). Крім поділу пам'яток на об'єкти місцевого й національного значення найбільш відомі пам'ятки світового значення включаються до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. На сьогодні в ньому є чотири українські пам'ятки, зокрема собор Святої Софії з прилеглими монастирськими спорудами, Києво-Печерська лавра, історична частина Львова та резиденцій митрополитів Буковини. До того ж, ще два українські об'єкти мають транскордонний статус – це Геодезична дуга Струве, що простяглася територією 10 держав, і букові праліси Карпат, які Україна ділить зі Словаччиною. Крім того, в Україні 61 історико-культурний заповідник, 13 з яких надано статус національних. 1 399 населених пунктів та понад 8 тис. сіл мають більше 70 тис. об'єктів культурної спадщини, які ще потребують дослідження та постановки на облік

Доволі представницьким є пласт рухомих пам'яток історико- культурної спадщини, що зберігається в музеях, бібліотеках, архівах. Потужним просвітницьким, культурним та естетичним потенціалом володіють музеї, мережа яких в Україні нараховує 437 закладів, у тому числі. 47 державних, 383 комунальні і сім приватних. Музейний фонд України налічує близько 11 млн історико-культурних пам'яток. Предмет писемності як об'єкт історико-культурної спадщини зосереджений у системі державних архівних установ. Національний архівний фонд України нараховує близько 60 млн одиниць зберігання. Разом з тим поточні суспільні негаразди негативно позначаються на розвитку вітчизняної культури. Вони продукують суттєві відмінності в ціннісних орієнтаціях, поглядах на минуле й майбутнє країни, на шляхи її подальшого розвитку. Відбувається занепад масових культурних практик, таких, як читання книжок і періодики, відвідування театрів, кінотеатрів, музеїв тощо. Нові форми культурних практик та організації дозволяють через свою високу вартість стали сферою споживання здебільшого заможних верств населення, спостерігається зростання відмінностей у культурних практиках населення залежно від місця проживання. За статистичними даними, мешканці міст сьогодні витрачають на відвідування культурних закладів та відпочинок у 3,5 рази більше коштів, ніж селяни. Зберігається розрив у можливостях доступу до каналів телебачення, друкованих ЗМІ, Інтернету мешканців великих міст і сільсь- кої місцевості. Близько 70 % історичних пам'яток перебувають у незадовільному технічному стані, 10 % – в аварійному.

Національна культура покликана відкрити нову перспективу духов- ної консолідації української нації, відродити в масовій свідомості державницькі

духовно-моральні принципи. Піднесення української культури в умовах незалежності, просування її до європейського просвітницького рівня неминуче тому, що український народ протягом віків створив самобутні цінності, які щедро вкладає в світову скарбницю цивілізації.

Література:

1. Історія світової та української культури : В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук та ін. – К. : Літера, 2005.
2. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. К. : Либідь, 1999.
3. Історія української культури : Чорна Н. В., Горячковська Г. М., 2012.

Никифорок М.П. к.і.н., доцент

Юсип Ж.П. студентка

ПВНЗ «Буковинський університет» м. Чернівці

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап розвитку українського суспільства, а відповідно і національної культури. Відбувається остаточний перехід від догм "соціалістичного реалізму", ідеологічної регламентації культурного життя; притаманних тоталітарній системі, до плюралізму, орієнтації на загальносвітові цінності світової культури.

За роки державної незалежності значно розширився літературний діапазон, урізноманітнилися стильові форми, в небуття пішла ідеологічна цензура. Бурхливого розвитку набула художня публіцистика. Зокрема, високим громадянським змістом наповнена творчість О. Гончара, І. Дзюби, І. Драча, Р. Лубківського, Д. Павличка та ін.

У літературі ввійшло нове покоління, зокрема Ю. Андрухович, О. Забужко, О. Пахльовська, Є. Пашковський, О. Уляненко, В. Цибулько та ін. Воно намагається по-новому вирішувати мистецькі проблеми, йти в ногу зі світовим літературним процесом.

Новими творами збагатився жанр історичної романістики. Серед його корифеїв такі відомі письменники, як П. Загребельний, Р. Іваничук, Р. Іванченко, Ю. Мушкетик, Р. Федорів та ін.

Значним явищем у літературному житті держави стало видання раніше заборонених, творів І. Багряного, В. Винниченка, Г. Косинки, М. Куліша, Є. Маланюка, О. Олеся, У. Самчука, В. Стусатаін. У широкий вжиток увійшли праці М. Грушевського, Д. Яворницького, П. Куліша, Д. Дорошенка.

Головним набуток мистецького життя за роки незалежності стали обнадійливі процеси оновлення та утвердження плюралізму. Зокрема, в музиці

все частіше лунали твори різних жанрів і стилів, дзвінко зазвучала українська пісня. Плідно працювали композитори О. Білаш, І. Карабиць, А. Горчинський, Л. Дичко, Є. Станкович та ін.

Далеко за межами України стали відомі імена вітчизняних оперних співаків В. Гришка, А. Кочерги, В. Лук'янець, В. Степової та ін. їхні голоси звучать на сценах Метрополітен опера, Віденської та Женевської операх.

Значних успіхів за роки незалежності досягла українська естрада. Великою популярністю користуються пісні О. Білозір, В. Зінкевича, А. Кудлай, Ані Лорак, Т. Петрененка, О. Пономарьова, Т. Повалій, І. Поповича, С. Ротару, Руслани, яка в 2004 р. перемогла на пісенному конкурсі "Євробачення", гуртів "ВВ", "Океан Ельзи", "Шкардійська терція" тощо.

Розвиток театрального мистецтва в Україні пов'язаний з новаторськими пошуками режисерів І. Бориса, С. Донченка, А. Жолдака, В. Петрова, С. Мойсеева, Б. Шарварка та ін. Світове визнання здобув Р. Віктюк, який розпочинав творчу діяльність у Львові, а згодом створив власний театр у Москві. Серед акторів виділяються такі майстри, у А. Роговцева, Б. Ступка, сестри Сумські, А. Хостікев, Б. Бенюк, Л. Задніпровський та ін.

Від засилля американських і російських фільм: потерпав вітчизняний кінематограф. Проте і в таких умовах яскравим явищем стали кінокартини; "Сад Гетсимаїський", "Пастка", "Царівна", "Чорна рада"; схвально зустріли глядачі фільми "Роксолана", "Атентат" та ін. Певних успіхів українські кіномитці досягли на міжнародних кінофорумах. Зокрема, Гран-прі на фестивалі в Сан-Ремо дістався фільму "Ізгой" режисерів В. Савельєва і А. Браунера. Значний резонанс на кінофестивалях у Каннах, Роттердамі, Берліні мали фільми "Фучжоу" Ю. Ільєнка, "Астенічний синдром" К. Муратовой "Голос трави" Н. Мотузко, "Приятель небіжчика" В. Криштофовйча.

Українське образотворче мистецтво останніми роками збагатилося картинами А. Антонюка ("На Голгофу"), В. Зарецького ("Чорний струмок"), І. Марчука (цикл картин "Шевченкіана") та ін. Широке визнання здобула творчість одного із засновників нового напрямку в монументальному живописі національна колористична школа Г. Синиці.

Плідно працюють українські скульптори, зусиллями яких споруджено пам'ятники Т. Шевченку у Львові, Чернігові, Луцьку, Б. Хмельницькому в Черкасах, Суботові, княгині Ользі в Луцьку, Ярославу Мудрому в Києві, Данилу Галицькому у Львові, героям Берестецької битви у Берестечку тощо.

Значних успіхів досягли українські спортсмени. Першу олімпійську золоту медаль для незалежної України завоювала на зимових Олімпійських іграх 1994 р. фігуристка О. Баюл. Згодом її почин підтримали гімнастки Л. Підконасва, К. Серебрянська, борець В. Олійник, важкоатлет Т. Таймазов, легкоатлетка І. Кравець, плавчиня Я. Клочкова та ін. У всьому світі сьогодні відомі імена професійних боксерів братів Кличків, які є чемпіонами світу в різних версіях, футболіста А. Шевченка, фехтувальника С. Голубицького, борців Е.Тедєєва і Р.Гонтюка, плавців Д. Силантьєва і О. Лисогора, важкоатлета В. Вірастюка та ін.

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України стало вінцем тривалих національно-визвольних змагань українського народу,

усієї його історії. По багатомісячному шляху було чимало злетів і падінь, перемог і поразок, досягнень і прикрих помилок, але українці вистояли. Їх прагнення до національної державності стало містком, що пов'язав минуле і сьогодення. Яким буде майбутнє, залежить тільки від нас.

Список використаних джерел та літератури:

1. Крип'якевич І. Історія української культури. - К., 1999.
2. Остапенко Е. Культура періоду реформування.-К., 1997.
3. Попович М.В. Нарис історії культури України. - К., 1998. - С. 536-715.

Храпко Д. М., студентка

Никифорок М. П, к.і.н., доцент

ПВНЗ «Буковинський університет» м. Чернівці

НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап розвитку українського суспільства, а відповідно і національної культури. Відбувається остаточний перехід від догм "соціалістичного реалізму", ідеологічної регламентації культурного життя; притаманних тоталітарній системі, до плюралізму, орієнтації на загальносвітові цінності світової культури.

За роки державної незалежності значно розширився діапазон літератури, урізноманітнилися стильові форми, в небутті пішла ідеологічна цензура. Бурхливого розвитку набула художня публіцистика. Зокрема, високим громадянським змістом наповнена творчість О. Гончара, І. Дзюби, І. Драча, Р. Лубківського, Д. Павличка та ін. У літературі ввійшло нове покоління, зокрема Ю. Андрухович, О. Забужко, О. Пахльовська, Є. Пашковський, О. Уляненко, В. Цибулько та ін. Воно намагається по-новому вирішувати мистецькі проблеми, йти в ногу зі світовим літературним процесом.

Новими творами збагатився жанр історичної романістики. Серед його корифеїв такі відомі письменники, як П. Загребельний, Р. Іваничук, Р. Іванченко, Ю. Мушкетик, Р. Федорів та ін. Значним явищем у літературному житті держави стало видання раніше заборонених, творів І. Багряного, В. Винниченка, Г. Косинки, М. Куліша, Є. Маланюка, О. Олеся, У. Самчука, В. Стусатаін. У широкий вжиток увійшли праці М. Грушевського, Д. Яворницького, П. Куліша, Д. Дорошенка. Головним набутком мистецького життя за роки незалежності стали обнадійливі процеси оновлення та утвердження плюралізму. Зокрема, в музиці все частіше лунали твори різних жанрів і стилів, дзвінко зазвучала українська пісня. Плідно працювали композитори О. Білаш, І. Карабиць, А. Горчинський, Л. Дичко, Є. Станкович та ін. Далеко за межами України стали відомі імена вітчизняних оперних співаків

В. Гришка, А. Кочерги, В. Лук'янець, В. Степової та ін. їхні голоси звучать на сценах Метрополітен опера, Віденської та Женевської операх.

Значних успіхів за роки незалежності досягла українська естрада. Великою популярністю користуються пісні О. Білозір, В. Зінкевича, А. Кудлай, Ані Лорак, Т. Петрененка, О. Пономарьова, Т. Повалій, І. Поповича, С. Ротару, Руслани, яка в 2004 р. перемогла на пісенному конкурсі "Євробачення", гуртів "ВВ", "Океан Ельзи", "Шкардійська терція" тощо. Розвиток театрального мистецтва в Україні пов'язаний з новаторськими пошуками режисерів І. Бориса, С. Донченка, А. Жолдака, В. Петрова, С. Мойсеева, Б. Шарварка та ін. Світове визнання здобув Р. Віктюк, який розпочинав творчу діяльність у Львові, а згодом створив власний театр у Москві. Серед акторів виділяються такі майстри, у А. Роговцева, Б. Ступка, сестри Сумські, А. Хостікев, Б. Бенюк, Л. Задніпровський та ін. Від засилля американських і російських фільм: потерпав вітчизняний кінематограф. Проте і в таких умовах яскравим явищем стали кінокартини; творами української літератури: "Сад Гетсимаїський", "Пастка", "Царівна", "Чорна рада"; схвально зустріли глядачі фільми "Роксолана", "Атентат та ін. Певних успіхів українські кіномитці досягли на міжнародних кінофорумах. Зокрема, Гран-прі на фестивалі в Сан-Ремо дістався фільму "Ізгой" режисерів В. Савельєва і А. Браунера. В угорському м. Дьєрдь із 10 призів 4 отримали українці: С. Лисенко ("Кордон на замку"), Й. Дулевська ("Хронік; повстання у Варшавському Гетто"), С. Бусовський ("Портрет, пейзаж, натюрморт"), О. Столяров ("Спілка одноногих"). Значний резонанс на кінофестивалях у Каннах, Роттердамі, Берліні мали фільми "Фучжоу" Ю. Ільєнка, "Астенічний синдром" К. Муратової "Голос трави" Н. Мотузко, "Приятель небіжчика" В. Криштофовича. Українське образотворче мистецтво останніми роками збагатилося картинами А. Антонюка ("На Голгофу"), В. Зарецького ("Чорний струмок"), І. Марчука (цикл картин "Шевченкіана") та ін.

Плідно працюють українські скульптори, зусиллями яких споруджено пам'ятники Т. Шевченку у Львові, Чернігові, Луцьку, Б. Хмельницькому в Черкасах, Суботові, княгині Ользі в Луцьку, Ярославу Мудрому в Києві, Данилу Галицькому у Львові, героям Берестецької битви у Берестечку тощо. Значних успіхів досягли українські спортсмени. Першу олімпійську золоту медаль для незалежної України завоювала на зимових Олімпійських іграх 1994 р. фігуристка О. Баюл. Згодом її почин підтримали гімнастки Л. Підконасва, К. Серебрянська, борець В. Олійник, важкоатлет Т. Таймазов, легкоатлетка І. Кравець, плавчиня Я. Клочкова та ін, У всьому світі сьогодні відомі імена професійних боксерів братів Кличків, які є чемпіонами світу в різних версіях, футболіста А. Шевченка, фехтувальника С. Голубицького, борців Е. Тедєєва і Р. Гонтюка, плавців Д. Силантьєва і О. Лисогора, важкоатлета В. Вірастюка.

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України стало вінцем тривалих національно-визвольних змагань українського народу, усієї його історії. По багатомісячному шляху було чимало злетів і падінь, перемог і поразок, досягнень і прикрих помилок, але українці вистояли. їх прагнення до національної державності стало містком, що пов'язав минуле і сьогодення. Яким буде майбутнє, залежить тільки від нас.

Література:

1. Безклубенко С. Українська культура: погляд крізь віки. Історико-теоретичні нариси. - Ужгород: Карпати, 2006. - 512 с.
2. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/>.

Дерев'янська К. В., студентка
Никифорок М. П., к. і. н., доцент
ПВНЗ «Буковинський університет», Чернівці

ВІДРОДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНО-ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Із проголошенням 24 серпня 1991 р. Верховною Радою незалежності України релігійне життя в нашій державі значно активізувалося, набуло якісно нових вимірів. Поступово вивільняючись від впливу чужих політичних та релігійних центрів, більшість релігійних організацій стала на шлях вдосконалення своїх національних форм. За офіційною статистикою, у 2000 р. в Україні діяли релігійні організації 105 конфесій, напрямів, церков і течій. Після різкого збільшення їх кількості у 1992—1993 рр. і певного спаду темпу її зростання у 1995—1996 рр. з 1997 р. починається стабільний приріст їх чисельності на 6—8 відсотків щорічно. Щороку з'являються нові культові споруди, відкриваються нові монастирі, духовні навчальні заклади, недільні школи, виходять у світ нові періодичні видання. При всій строкатості релігійної карти сучасної України більшість релігійних громад перебуває у межах різних напрямів християнства. Традиційно найвпливовішою конфесією в Україні є православ'я.

Сьогодні українське православ'я репрезентують Українська православна церква Київського патріархату (УПЦ КП) — 2900 парафій, Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) — 1040 парафій та Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ МП) — 9200 парафій. Українська православна церква Київського патріархату вважає себе правонаступницею Київської митрополії, заснованої після хрещення Київської Русі у 988 р. До складу цієї митрополії, що належала до Константинопольського патріархату з 988 р., входили території сучасних України, Білорусі, Прибалтики, частини Польщі. У 1686 р. супроти приписів церковних канонів її було відірвано від Константинополя і приєднано до Московського патріархату, який був встановлений самочинно і силоміць у 1589 р. Поступово Київська митрополія втрачала свої права. На початку XIX ст.— Вселенський патріархат, церква була перетворена на звичайну єпархію Російської імперії.

Після проголошення Україною незалежності перебування Української православної церкви в складі Московського патріархату суперечило політичному статусу України. У листопаді 1991 р. Помісний собор УПЦ з

участю всього українського єпископату прийняв постанову про автокефалію УПЦ, що означало її відокремлення від Московського патріархату. Дотримуючись традиції й канону, УПЦ звернулася до Московського патріархату з проханням надати їй повну автокефалію. Архієрейський собор Московського патріархату 1992 р. відмовив у задоволенні такого прохання. 25—26 червня 1992 р. в Києві відбувся Всеукраїнський православний собор, який об'єднав УАПЦ та частину УПЦ (Московського патріархату) в єдину помісну православну Церкву — Українську православну церкву Київського патріархату.

Після смерті митрополита Мстислава (червень 1993) дехто з владик і кліру колишньої УАПЦ виокремився з об'єднаної церкви і утворив свою церковну структуру (нову УАПЦ). Так в Україні почали функціонувати три самостійні православні церкви — Українська православна церква Київського патріархату, Українська автокефальна православна церква і Українська православна церква Московського патріархату. Наймасовішою за кількістю віруючих (а не парафій) є церква Київського патріархату. З того часу збільшилася кількість парафій церкви на сході України. Майбутніх пастирів УПЦ КП готують у двох (Київській і Львівській) духовних академіях, на богословському факультеті Чернівецького державного університету, в шести духовних семінаріях та п'яти духовних училищах. Загалом церкві належить 30 єпархій, 35 монастирів в Україні 2,6 тис. священнослужителів.

Україна — багатоконфесійна країна, де успішно функціонують громади понад сотні конфесій, напрямів і течій. Це є очевидним свідченням динамічного відродження релігійно-церковного життя за роки незалежності.

Література:

1. <http://www.horting.org.ua/node/1484>
2. <http://www.pravda.com.ua/news/2016/02/16/7099158/>
3. Докаш В. Загальне релігієзнавство: Навчальний посібник / В. Докаш, В. Лешан. — Чернівці: Рута, 2001. — 376 с.

Мунтян М.В., студентка

Никифорок М. П к. і. н., доцент

ПВНЗ«Буковинський університет», м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Культурні надбання кожної нації — це безцінний скарб всієї людської цивілізації. Збережена та примножена протягом багатьох тисячоліть, культура становить унікальну історичну пам'ять кожної сучасної держави, забезпечує духовний зв'язок минулих, сьогоднішніх та майбутніх поколінь. Захопливі та трагічні сторінки національної історії, неповторні звичаї, обряди та традиції являють собою культурне багатство українського народу. Розвиваючись в

умовах постійних спроб асиміляції з боку іноземних держав українська культура не лише змогла вижити, але й подарувати світу багато шедеврів мистецтва та кінематографу, неповторні літературні твори та пам'ятки архітектури. Тепер матеріальні та духовні скарби що були створені нашими предками і крізь віки дійшли до нас, мають бути не лише збережені, але й примножені та передані нащадкам.

Українському народу завжди була притаманна висока культурність, шанування звичаїв, традицій та своєї історичної спадщини. Після проголошення незалежності 1991 року, перед Україною постало важливе завдання захисту та розвитку національної культури, проведенні раціональної державної політики спрямованої на зміцнення світоглядних основ суспільства з урахуванням традиційних українських цінностей. Нажаль, економічні кризи, політична нестабільність та відсутність політичної волі суттєво загальмували процес культурної модернізації. На сьогодні реформування культури – це закладення ідеологічного фундаменту для розбудови суспільства майбутнього на основі нашого історичного коріння, мови, звичаїв і традицій, а не запозичених стереотипів та імпортованих шаблонів.

Відсутність чітких державних кроків з відродження української культури призвели до помітного занепаду суспільної моралі, втрату моральних цінностей, зміну світогляду від первинних основ духовного розвитку до безвідповідального споживання матеріальних благ, посилення соціальної байдужості, апатії та агресії. Ці тенденції яскраво простежуються як у повсякденній культурі спілкування більшості громадян, так і низькому рівні політичної культури та свідомості суспільства, неможливості консолідації зусиль для вирішення спільних проблем. Більшість українців не бачить перспектив у майбутньому, не вірить у можливість покращення ситуації в державі, молодь не має моральних авторитетів та достойних прикладів для наслідування.

Подібний стан багато в чому зумовлений слабким державним фінансуванням галузі культури, яка самостійно не може протистояти загрозливим тенденціям до її утисків, створення загального відчуття байдужості до історичних традицій та утвердження стереотипу матеріального споживання над ідейним створенням, популяризація культури сили, багатства та влади. Через брак державних коштів закриваються музеї, мистецькі центри, книгарні та театри, приміщення яких потім незаконно приватизуються. Не краща ситуація спостерігається у вітчизняному книгодрукуванні. Систематично скорочується випуск українських книжок, а ті нечисленні, хоча й безумовно успішні спроби популяризації та відродження української книги не мають державної підтримки і часто здійснюються за кошти приватних осіб.

Державна культурна політика має бути орієнтованою на забезпечення, підтримку та розвиток традиційних українських духовних цінностей. Основні завдання держави - проводити активну політику з пропаганди зміцнення інституту сім'ї та традиційних родинних цінностей: любові, взаємоповаги, доброти. Всебічно сприяти відновленню та утвердженню цінностей солідарності, взаємодопомоги і патріотизму, проводитимемо активну

інформаційну політику з понять національного спадку (мови, звичаїв, традицій, цінностей).

У довгостроковій перспективі кошти на розвиток та популяризацію української культури можна знаходити за рахунок державно-приватного фінансування та розвитку туристичної галузі. Проведення щорічних Всеукраїнських ярмарок, фестивалів, творчих конкурсів, культурних заходів допоможе зміцнити культурні зв'язки між різними регіонами України, привабити іноземних туристів, відкривши для них неповторний колорит української землі, ознайомити з давньою історією, етнічною музикою про яку крізь віки можуть розповісти кобза і бандура, традиційними видами мистецтв (гончарством, ковальством, ткацтвом, тощо).

Державна підтримка відродження спонсорства та меценатства допоможе знайти необхідні кошти для відновлення та реставрації історичних пам'яток, забезпечити їхнє утримання у належному стані та постійний догляд. На основі програмно-цільового фінансування культурних програм, можна виділити гроші для забезпечення відновлення українських музеїв, театрів, бібліотек, мистецьких центрів: проведення капітальних ремонтів приміщень, оновлення музейних експонатів з приватних колекцій, книжкових фондів, популяризація культурного відпочинку серед широких верств суспільства. Отже, це сприятиме не лише пошуку вітчизняних культурних спонсорів та меценатів, але й зростанню інтересу до української культури з боку світової спільноти.

Література:

1. Національна культура в сучасній Україні. /За ред. Кураса І. Ф /, – К: Асоціація “Україна” – 1995.
2. Культурне відродження в Україні. /За ред. Сілаєвої Т. О. /. – Львів: Астериск. – 1993.
3. Зернецька О. В. “Культурна ідентичність і глобальна культура в добу глобалізації. // Політика і час. – 2003. – №11. –

Агапій С. Р. студентка

Никифорок М. П. к. і. н., доцент

ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

ПЕРЕБУДОВА ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап розвитку українського суспільства, а відповідно і національної культури. Відбувається остаточний перехід від догм "соціалістичного реалізму", ідеологічної регламентації культурного життя; притаманних тоталітарній системі, до плюралізму, орієнтації на загально визнані цінності світової культури.

Першим кроком на шляху перебудови освітньої галузі, яка охоплювала понад 48 тис. закладів, де навчалось бл. 15 млн. учнів і студентів, працювало

більше 2 млн. фахівців, став Закон України "Про освіту" (1991). Він визначив школу як основу духовного та соціально-економічного розвитку держави. Освіта мала бути доступною, гуманною, незалежною від політичних партій, забезпечувати рівні можливості для всіх людей, зв'язок з національною культурою і традиціями, відповідати світовому рівневі.

Основні засади функціонування та розвитку системи загальної середньої освіти окреслив Закон "Про загальну середню освіту" (1999). В Україні встановлено такі типи загальноосвітніх навчальних закладів, як середня загальноосвітня школа, спеціалізовані школи, гімназії, ліцеї, колегіуми та ін. Запроваджено поступовий перехід до 12-річного терміну навчання, введено 12-бальну шкалу оцінювання знань учнів. Навчальний процес поділено на 3 ступені: I — початкова школа (1—4-й кл.), II — базова школа (5—9-й кл.), III — старша школа (10—12-й кл.).

З 2003/04 навчального року розпочався перехід старшої школи на профільне навчання. Відкриваються класи різних профілів: універсального, суспільно-гуманітарного, природничо-математичного, технологічного, спортивного тощо. Більша увага приділяється вивченню національної історії, культури, традицій, розширюється сфера вживання української мови. Із 2008 р. замість вступних іспитів до ВНЗ запроваджено зовнішнє незалежне тестування, яке надає рівні можливості для здобуття вищої освіти. Активно реформується система вищої освіти, яку громадяни України мають право безоплатно здобувати на конкурсній основі у ВНЗ таких типів, як технікуми, коледжі, інститути, академії, університети тощо. Прагнучи увійти до освітнього простору Європи, наша держава дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до т.зв. Болонського процесу. Його суть полягає у формуванні загальноєвропейської системи вищої освіти, яка ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування.

З метою підвищення якості освітньої діяльності вишів запроваджено регулярне їх ліцензування й акредитацію. Найкращі з навчальних закладів отримують статус національних. Успіхом у галузі вищої освіти стало відкриття приватних вишів. Загалом на початок 2000-х років в Україні діяли понад тисяча ВНЗ усіх рівнів акредитації" в яких навчалася 2109 тис. студентів.

Серед проблем освітянської галузі — невідповідність матеріально-технічної бази вимогам часу, скорочення мережі шкіл, дошкільного та позашкільного виховання, погіршення забезпечення технічними засобами навчання та підручниками, зниження престижу праці педагога, перевищення випуску спеціалістів низки професій над потребою, що призводить до зростання кількості безробітних з вищою освітою, тощо.

Україна має солідний науковий комплекс, який у 2001 р. включав 1479 наукових організацій та 113,3 тис. спеціалістів. Визнаними у світі центрами науки є Київ, Харків, Донецьк, Львів, Дніпропетровськ, Одеса. Установи Національної академії наук України мають тісні зв'язки з провідними науковими центрами світу. Так, завдяки науковим розробкам Національного космічного агентства України наша держава бере участь у міжнародних програмах з дослідження космічного простору. У 1997 р. український космонавт-дослідник Л. Каденюк здійснив політ у космос на американському

кораблі "Коламбія". Плідно працюють конструкторські бюро заводів ім. О. Антонова, ім. Малишева, "Південмаш", "Мотор-Січ" та ін. Значною мірою завдяки їм Україна володіє унікальними технологіями та науковими розробками, є виробником низки конкурентоспроможних на міжнародному ринку товарів, таких як супутник Землі "Січ", літаки "Мрія", "Ан", кораблі, і найпотужніші у світі преси, турбіни, дизельні двигуни, тепловози, електронні мікроскопи.

Чималу увагу українські вчені приділяють розвиткові таких перспективних галузей, як генна інженерія і біотехнології, біокібернетика, штучний інтелект, мембранні технології, монокристали і штучні алмази, дослідження в галузях матеріалознавства, надтвердих матеріалів та технологій зварювання, фундаментальні дослідження в математиці, теоретичній фізиці, біології, хімії, медицині.

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України стало вінцем тривалих національно-визвольних змагань українського народу, усієї його історії. По багатомісячному шляху було чимало злетів і падінь, перемог і поразок, досягнень і прикрих помилок, але українці вистояли. Їх прагнення до національної державності стало містком, що пов'язав минуле і сьогодення. Яким буде майбутнє, залежить тільки від нас.

Література:

1. Культурне відродження в Україні. За ред. Сілаєвої Т. О. – Львів: Астериск. – 2009.

2. Лалл Д. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід. (Пер. з англ. за ред. Гриценка О., Гончаренко Н.). – К: К. І. С. – 2002.

3. Зернецька О. В. "Культурна ідентичність і глобальна культура в добу глобалізації. Політика і час. – 2011.

Ропкол Д.Т. студентка

Никифоруk М.П. к.і.н., доцент

ПВНЗ «Буковинський університет» м.Чернівці

ВІДРОДЖЕННЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Одним з найважливіших для розвитку культури є питання про національну мову. У 1989 р. Верховною Радою ухвалений Закон «Про мови в Український РСР». Статус української мови як державної закріпила Конституція України. З прийняттям нового законодавства почався процес переходу на українську мову державних органів, засобів масової інформації, установ культури, освіти. Життя вже виявило багато труднощів, які стоять на цьому шляху. За переписом 1989 р. українці становили 72% населення республіки, серед них рідною українську мову назвали 67%, російська мова

переважає на сході України, в Криму. Але дуже показовим є становлення росіян в Україні до української освіти своїх дітей - за даними американського соціолога І. Бремера (1994), 54% росіян у Львові і 65% у Києві згодні з тим, щоб їхні діти навчалися в українських школах і майже всі росіяни у Львові та Києві (відповідно до 96 та 91%) визнають, що їхні діти повинні вільно володіти українською мовою. У Сімферополі так думають 54% росіян. Це по суті говорить про підтримку процесу еволюційної українізації неетнічними українцями.

У 1999р. в більш ніж 60% середніх навчальних закладів викладання здійснювалося державною мовою, за винятком декількох регіонів. У системі середньої освіти зникла одноманітність. З'являються авторські школи. Особливий розвиток отримали нові види середніх навчальних закладів з ранньою профілізацією - гімназії, ліцеї. Діє програма державної підтримки обдарованих дітей. В 2000 р. почато перехід на 12-річну середню освіту. Однак соціальне розшарування населення все частіше додає системі освіти по суті становий характер. Державні школи зазнають фінансових труднощів, вчителям нерегулярно виплачується зарплата. Практично зникла система професійного навчання, оскільки промисловість неспроможна фінансувати ПТУ. Масового закрилися дитячі садки.

Отже, виходячи в XXI століття, Українська держава має подолати кризу національної ідентичності, відродити процес духовно-культурного та морально-етичного розвитку українського народу. Національна культура покликана відкрити нову перспективу духовної консолідації української нації, відродити в масовій свідомості державницькі духовно-моральні універсали в сучасному діалозі світових цивілізацій.

Самоствердження висококультурної особистості на сучасному етапі розвитку Української держави має проходити в унікальному світі історично складеного національного буття. Цілісність національної культури можна досягнути завдяки активному поширенню в суспільстві процесу української національної ідеї як основи функціонування нації в геополітичному просторі Європи та цілого світу. Саме національна ідея виступає загальним культурним стрижнем для формування особистості, яка має усвідомити і осмислити свою націю як об'єктивну реальність в економічному, соціальному, політичному, моральному, інтелектуальному просторі і водночас як суб'єкт світового історичного цивілізаційного процесу.

Вона покликана цілеспрямовано формувати формування національної свідомості та консолідацію всіх громадян на основі засад, які гарантують державна незалежність і самостійність України: злагода всіх громадян незалежно від національності, толерантність у вчинках, захист національних інтересів, високій духовний і матеріальний рівень життя, духовна культура самобутність без спільного копіювання «близьких» чи «далеких» сусідів, захист інтересів конкретної людини, нації і держави, почуття спільності історичної долі, юридичну рівність громадян тощо.

Засобами загальнолюдської та національної культури потрібно постійно спрямовувати свідомість пересічного громадянина від побутової форми

свідомості до розуміння по державницькі з метою національного, духовного та економічного відродження Української держави.

Література:

1. Антонович. Д Українська культура К; 1993
2. Попович. М Національна культура і культура нації К;1998

Кошлець К.І. студентка

Никифорук М.П. к.і.н., доцент

ПВНЗ “Буковинський університет”, м.Чернівці

РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Одним з основних завдань реформування освіти незалежна держава визначила відродження і подальшу розбудову національної системи освіти, її орієнтацію на задоволення потреб народу України, національно-культурних та національно-освітніх прав і запитів усіх громадян незалежно від їх етнічної приналежності.

Яку ж спадщину дістала Українська держава від минулого? В 1991 р. система освіти в Україні охоплювала 24,5 тис. дошкільних закладів, 20,9 тис. загальноосвітніх шкіл, 1242 професійних, 735 середніх спеціальних та 156 вищих закладів освіти, аспірантуру з 300 наукових спеціальностей та докторантуру, 518 навчальних закладів та підрозділів підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, заклади та установи позашкільного навчання та виховання.

Однак загальносоюзні потреби і плани народжували перенавантаження навчальних закладів України підготовкою кадрів для інших республік. Виникли також складні диспропорції у розміщенні вищих закладів освіти України. Так, чисельність студентів на 10 тис. населення в Харківській області була майже у 1,5 раза більша, ніж в Одеській, і в 4 рази — більше, ніж у Волинській. Нерівномірно розподілялись кадри з вищою освітою — надмірна кількість фахівців з інженерною освітою, але не вистачало юристів, економістів, соціологів, психологів, менеджерів.

Існуюча в Україні система освіти перебувала в стані, що не задовольняв вимог, які поставали перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Передусім це виявлялось у невідповідності освіти досягненням людства.

Концептуальні засади реформи освіти в Україні визначені державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»), спрямованою на досягнення якісно нового стану навчання і виховання українських громадян, що відповідатиме сучасному цивілізаційному рівню, та її інтеграцію у міжнародний світовий простір. Відповідно до цієї програми навчальні заклади в зміст своєї роботи почали вкладати елементи народної педагогіки, етнографи,

народної творчості. В багатьох школах було створено кімнати та куточки народного побуту, українські світлиці. Вони внесли живий струмінь у навчальний процес, зокрема у вивчення українознавчих дисциплін. Бібліотеки шкіл поповнились новими джерелами з історії, літератури, мови, культури і мистецтва.

Почала розвиватись туристсько-краєзнавча робота. У 1994 р. в країні вже працювало 8,5 тис. гуртків цього профілю. Набули поширення експедиції «козацькими шляхами», присвячені 500-річчю українського козацтва, яке нині відроджується згідно з указом Президента України Л. Кучми про відродження українського козацтва, експедиції «Краса і біль України», конференції учасників краєзнавчих пошукових загонів «Роде мій красний, роде мій прекрасний», міжнародні форуми юних українців-краєзнавців «До оберегів відродження».

Традиційними стали всеукраїнські фольклорні свята рідної мови. Користується популярністю всеукраїнський фестиваль «Таланти твої, Україно». Кращі художні колективи закладів освіти беруть участь у міжнародних святах, фестивалях і конкурсах в Італії, Туреччині, Індії, Норвегії та інших країнах.

За ініціативою Українського державного центру науково-технічної творчості молоді в Україні щороку провадиться понад 30 всеукраїнських і міжнародних масових заходів з технічних видів спорту, моделювання, раціоналізаторства і винахідництва, інформатики. Багато заходів, у тому числі міжнародних, проводять Фонд Чорнобиля, Спілка піонерських організацій України, «Пласт», «Січ» та ін.

Попри ці незаперечні зрушення, не можна не помітити, що в системі освіти — найважливішого чинника культури народу тривожна, позбавлена поки що перспективи ситуація. Так, близько 500 шкіл в Україні вчасно не розпочали 1996/97 навчальний рік. За наказами Міносвіти у 1996 р. з планів загальноосвітніх шкіл виключено години на додаткові заняття й консультації, зменшено курси за вибором і факультативи. Замість «Концепції національного виховання» (1994 р.) Міносвіти віднедавна зобов'язало керуватися новим документом — «Концепцією виховання в національній системі освіти», де поняття «нація», «національна інтелігенція», «духовна еліта» вжиті у деяких розділах без жодного зв'язку з Україною та українством. За цією концепцією виходить, що національне виховання стоїть поза національною ідеєю. Не враховуються регіональні особливості у вихованні. Державна мова не стала домінуючою в загальноосвітній і вищій школах.

Література:

1. Історія української культури [За ред. І. Крип'якевич.-К,1994.
2. Грушевський М.С. Нарис історії українського народу. –К,1991

Хабуля Я.В. студентка
Никифорук М.П. к.і.н. доцент
ПВНЗ “Буковинський університет”, м.Чернівці

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Майбутнє України неможливе без державного захисту національної культури у максимальному сприянні її розвитку і залежить від реалізації докорінних реформ у культурі, економіці, політиці і, безперечно, з пріоритетом культури. Особливістю української культури в епоху Відродження є те, що вона поставлена в умови жорсткої конкуренції. Причини цього в тому, що українська культура перебувала в умовах тривалого бездержавного буття, коли для розвитку нації залишався тільки обмежений культурний простір. Згідно з цим переконливими є слова Ч. Купчана, політичного оглядача газети «Лос-Анджелес Тайме», який після візиту Президента України Л. Кучми до США, аналізуючи українські проблеми у світовому контексті, писав: «Якщо державу не об'єднує національна ідея та почуття відданості справі, що виникає на її основі, то найкращі люди, найсвітліші уми опиняться деінде. Ця «втеча інтелекту» — переважно до Москви — позбавила країну інтелектуального капіталу, який так потрібен їй, коли йдеться про творення нації та держави практично з нуля». Внаслідок зміни суспільно-політичного укладу, на фоні збережених позитивних надбань минулих років у цей період з'явилися зачатки перебудови і оновлення української національної культури. Навіть в умовах тривалої економічної кризи багато працівників культури та мистецтва не втрачали здатності переборювати труднощі, свідомо робили свою справу.

Отже, входячи в XXI століття, Українська держава має подолати кризу національної ідентичності, відродити процес духовно-культурного та морально-етичного розвитку українського народу. Національна культура покликана відкрити нову перспективу духовної консолідації української нації, відродити в масовій свідомості державницькі духовно-моральні універсали в сучасному діалозі світових цивілізацій.

Самоствердження висококультурної особистості на сучасному етапі розвитку Української держави має проходити в унікальному світі історично складеного національного буття. Цілісність національної культури можна досягнути завдяки активному поширенню в суспільні процеси української національної ідеї як основи функціонування нації в геополітичному просторі Європи та цілого світу. Саме національна ідея виступає загальним культурним стрижнем для формування особистості, яка має усвідомити й осмислити свою націю як об'єктивну реальність в економічному, соціальному, політичному, моральному, інтелектуальному просторі і водночас як суб'єкт світового історичного цивілізаційного процесу. Вона покликана цілеспрямовувати формування національної свідомості та консолідацію всіх громадян на основі засад, які гарантують державна незалежність і самостійність України: злагода всіх громадян незалежно від національності, толерантність у вчинках, захист національних інтересів, високий духовний і матеріальний рівень життя,

духовна і культурна самобутність без сліпого копіювання «близьких» чи «далеких» сусідів, захист інтересів конкретної людини, нації і держави, почуття спільності історичної долі, юридичну рівність громадян тощо. Засобами загальнолюдської та національної культур потрібно постійно спрямовувати свідомість пересічного громадянина від побутової форми свідомості до розуміння по державницьки з метою національного, духовного та економічного відродження Української держави.

Піднесення української культури в умовах незалежності, просування її до європейських культурно-освітніх культур неминучі тому, що український народ протягом віків створив самобутні цінності, які щедро вкладає у світову скарбницю цивілізації.

Література:

1. Грушевський М. С. 'Нарис історії українського народу. — К.:Либідь, 1991. — 398 с.
2. Історія української літератури ХХ століття — У двох книгах. /за ред. В. Г. Дончика.- К.:Либідь, 1994.
3. Історія української культури /За загал. ред. І. Крип'якевича. — К.: Либідь, 1994. — 656 с.

Шманько О.В., к.і.н., доцент, Буковинський державний фінансово-економічний університет, Чернівці

ПРОБЛЕМА ЦІННІСНОГО ВІДЧУЖЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Сучасні суспільно-політичні та культурно-економічні процеси в українському суспільстві змінили соціальне та матеріальне становище молодих людей. При таких обставинах поштовхнулися дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій української молоді. Поняття «цінність» та «ціннісні орієнтації» є предметом широких теоретичних та емпіричних досліджень різних наукових спрямувань і не втрачає свою актуальність.

Водночас існуюча суспільно-політична ситуація в країні актуалізує необхідність аналізу особливостей еволюції наукових поглядів провідних українських та зарубіжних соціологів стосовно проблем соціалізації молоді, а особливо ролі, яку відіграють у ювенальному середовищі поняття девіація, аномія, відчуження, деліквентність, конфлікт у цьому процесі.

Актуальність дослідження полягає в існуванні суперечності між прагненнями молоді особи спростити свої адаптивні практики шляхом ідентифікації своїх і суспільних ціннісних уявлень і відсутністю загальновизнаної ціннісно-нормативної системи, у зв'язку з чим важливого значення набуває з'ясування особистісних уявлень і морально-ціннісних пріоритетів молоді у процесах її пристосування до нових соціально-економічних і політичних умов життя. Тому автором звернено увагу на з'ясування особливостей впливу сучасних трансформаційних процесів на

механізми і форми соціальної, економічної та політичної адаптації молоді особи у сучасних реаліях.

За допомогою застосування емпіричної методики ціннісних орієнтацій М. Рокіч (Rokeach Values Survey, M. Rokeach) [2, с.46-48] на прикладі студентів БДФЕУ вивчено ціннісні ставлення молоді до європейських прагнень української політико-владної еліти України. Проведено соціологічне опитування респондентів віком 18-23 роки шляхом анкетування. Згідно результатів: 85,5 % опитаних студентів підтримують вступ України до ЄС та підтримують поширення європейських цінностей, 14,5% - виступають проти, водночас вірять в те, що Україна стане членом ЄС – 81,6 %. Щодо хронологічних термінів вступу України до ЄС, то 59% респондентів, які підтримують вступ України до Європейського Союзу вважають, що Україна стане членом ЄС через 10 років, 41%, що це питання довшої перспективи. Загалом було відзначено готовність і бажання молоді стати частиною Європейського Співтовариства, адже це дасть нові можливості для розвитку країни, підвищення рівня соціальних і економічних стандартів, гарантує безпеку та утвердження європейських цінностей [1, с.83].

Можна констатувати, що останнім часом важливе місце у мотиваційних прагненнях української молоді займають орієнтації, пов'язані з самоствердженням. Молоді українці прагнуть активніше будувати професійну кар'єру, досягати успіху в навчанні, науці, бізнесі, проявляючи компетентність та професіоналізм у відповідності із соціальними стандартами, отримувати нові враження і задоволення. Ця загальна тенденція спостерігається і у суттєвих відмінностях між молоддю і людьми, старшими за 25 років, за інтегральними ціннісними вісями: молодь є значно відкритою перед новим досвідом і орієнтованою на задоволення власних потреб, ніж покоління старших.

Комплекс проведених досліджень щодо формування механізмів адаптації в турбулентному соціокультурному вимірі дає можливість спрогнозувати ефективні шляхи соціалізації при умові належного засвоєння соціальних знань, цінностей, умінь та навичок поведінки в соціальному житті. Це визначило пошук таких основ, знання яких дозволило б оптимізувати процес створення сприятливих передумов життєвого самовизначення та самореалізації молодих людей, вирішення нагальних проблем молоді щодо інтелектуального, морального, фізичного розвитку, реалізації її творчого потенціалу, підтримки інноваційної діяльності та громадської активності. Аналіз впливу турбуленцій на соціалізацію молоді визначив множинні шляхи подолання (мотивування) кризових ситуацій, обумовлених негативним впливом турбуленцій на соціокультурну визначеність людини, що можлива як взаємний обмін, внаслідок якого відбувається взаємне збагачення думками, знаннями, почуттями. Моніторинг поведінки молодіжного середовища на сучасні виклики свідчить про активізацію молодого покоління та небажання лишатись осторонь важливих суспільно-політичних подій. Також визначено, що соціокультурна реалізація можлива за умов задоволення людиною духовних потреб, а не матеріальних, адже саме культура виступає рушійним способом становлення людини.

На основі проведених досліджень зроблено висновки про необхідність удосконалення та оптимізації і державної молодіжної політики, яка мали би більше бути спрямованою на:

- розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти на принципах свободи вибору місця навчання на альтернативних засадах;

- забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних можливостей суспільства;

- охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які би забезпечували здоровий генофонд народу України.

Використана література

1. Пірен М.І. Європейські цінності – базова основа реформування державної кадрової політики в Україні / М.І. Пірен // Державна служба в Україні: досвід, проблеми, перспективи: / За заг. ред. Всеукраїнської науково-практичної конфер. (м. Київ, 24 червня 2015 р.) – К.: Вид-во Ліра, 2015. – С.82-87.

2. Rokeach M. The Nature of Human Values / M. Rokeach. – New York: The Free Press, 1973. – 219 p.

Тягай Т.В. студентка

Никифорок М.П. к.і.н., доцент

ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Безкровна поява майже в центрі Європи суверенної України, її політичне відродження суттєво вплинули на суспільні та геополітичні реалії не тільки в цьому регіоні, а й в усьому світі: посилився інтерес країн світової співдружності до її економіки, історії, національно-політичного і національно-культурного відродження, міжнародних зв'язків. Це стало можливим тому, що в середовищі українського народу за багато століть сконцентрувався величезний потенціал цілісної духовної культури на протигагу постійним зазіханням на колонізацію українських етнічних земель з боку чужоземних держав.

Розкрити інтелектуальний потенціал українського народу неможливо без реформування системи освіти, яка завжди була могутнім чинником зростаючої соціальної функції культури. Існуюча в Україні система освіти перебувала в стані, що не задовольняв вимог, які поставали перед нею в умовах розбудови української державності. Передусім це виявилось у невідповідності освіти досягненням людства.

Концептуально засади реформи освіти в Україні визначені державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), спрямованою на

досягнення якісно нового стану навчання і виховання українських громадян, що відповідатиме сучасному цивілізованому рівню та її інтеграції у міжнародний світовий простір.

Відповідно до цієї програми навчальні заклади в зміст своєї роботи почали вводити елементи народної педагогіки, етнографії, народної творчості. У багатьох школах було створено кімнати та куточки народного побуту, "українські світлиці". Бібліотеки шкіл поповнилися новими джерелами з історії, літератури, мови, культури і мистецтва.

Почала розвиватися туристське-краєзнавча робота. У 1994 р. в країні вже працювало 8,5 тис. гуртків цього профілю. Набули поширення експедиції "козацькими шляхами", "Краса і біль України", конференції учасників краєзнавчих пошукових загонів "Роде мій красний, роде мій прекрасний", міжнародні форуми юних українців-краєзнавців "До оберегів відродження".

З ініціативи Українського державного центру науково-технічної творчості молоді в Україні щороку проводиться 30 всеукраїнських і міжнародних масових заходів з технічних видів спорту, моделювання, раціоналізаторства і винахідництва, інформатики.

Україна успадкувала систему вищої освіти, яка не повною мірою відповідає інтересам особи, суспільства, держави. Жорстка регламентація змісту вищої освіти, уніфікація навчальних планів, надмірна ідеологізація навчання призвели до певної невідповідності структури освіти світовим стандартам, втрати престижу вищої освіти, низької мобільності випускників на ринку праці.

Зрушення в цій сфері відбулися не відразу. Почалося з того, що перший набір студентів у 1992р. зробив Національний університет "Києво-Могилянська академія"(після його ліквідації царизмом у 1817р.).

Заснування університету "Києво-Могилянська академія" стало вагомим внеском у процес національного й інтелектуального відродження. Національний університет має мережу колегіумів різних рівнів: Острозький колегіум як вищий навчальний заклад та середні навчальні заклади — Києво-Могилянський колегіум, Запорізький січовий колегіум, колегіум "Берегиня" в Черкасах, Феодосійський колегіум у Криму. В університеті, крім української, вивчають англійську, німецьку, французьку, польську, чеську, італійську, санскрит, китайську, арабську мови. З урахуванням реальних національних процесів в Україні, її регіональних особливостей у багатьох вищих закладах освіти держави впроваджується в навчально-виховний процес конкретна програма докорінного оновлення структури і змісту гуманітарних наук. Особливого значення набули дисципліни — історія України, історія і теорія світової та української культур, народознавство, українознавство.

Міжнародне співробітництво в галузі освіти починає дедалі ширше інтегрувати національну освіту України у світову систему освіти для підготовки фахівців міжнародного рівня, отримання доступу до сучасних технологій та іноземних інвестицій для розвитку національної освіти. / Розвиваються безпосередні зв'язки між навчальними закладами України і зарубіжних країн. 78 вищих навчальних закладів України здійснювали пряме співробітництво на основі угод з 415 іноземними вищими закладами освіти та

19 фірмами. Аналогічні угоди мали школи та профтехучилища. Поряд з досягненнями у сфері освіти за ці роки мали місце і недоліки. Так, з планів загальноосвітніх шкіл з 1996 р. було виключено години на додаткові заняття й консультації, зменшено курси за вибором і факультативи. Не враховуються регіональні особливості у вихованні. Державна мова не стала домінуючою в загальноосвітній і вищій школах.

Однак система освіти, маючи ряд серйозних недоліків, збагатилася не лише пропозиціями щодо поліпшення її функціонування, а й окремими практичними здобутками. Всі вони спрямовані на поліпшення становища в освітній галузі.

Література:

1. Антонович Д. Українська культура К.1993 р.
2. Кріп'якевич І. Історія української культури К.1994 р.
3. Попович М. Національна культура і культура нації К.1998 р.

Чавага Т. В. студентка

Никифорук М. П. к. і. н., доцент

ПВНЗ «Буковинський університет» м. Чернівці

КУЛЬТУРА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Із проголошенням незалежності України відродження національної культури стало державною справою. Для українців відкрилася перспектива вільного розвитку і набуття престижності своєї мови і культури.

У жовтні 1989 р. було прийнято «Закон про мови в Українській РСР», спрямований на захист національної мови, забезпечення її всебічного розвитку і функціонування в усіх сферах життя суспільства. Українську мову в республіці було проголошено державною. Конституція України затвердила за українською мовою статус державної мови, а також гарантувала вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов.

Основні засади функціонування та розвитку системи загальної середньої освіти окреслив Закон "Про загальну середню освіту" (1999). В Україні встановлено такі типи загальноосвітніх навчальних закладів, як середня загальноосвітня школа, спеціалізовані школи, гімназії, ліцеї, колегіуми та ін. Запроваджено поступовий перехід до 12-річного терміну навчання, введено 12-бальну шкалу оцінювання знань учнів. Навчальний процес поділено на 3 ступені: I — початкова школа (1—4-й кл.), II — базова школа (5—9-й кл.), III — старша школа (10—12-й кл.).

Активно реформується система вищої освіти, яку громадяни України мають право безоплатно здобувати на конкурсній основі у ВНЗ таких типів, як технікуми, коледжі, інститути, академії, університети тощо. Прагнучи увійти до освітнього простору Європи, наша держава дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до т.зв. Болонського процесу. Його суть полягає у

формуванні загальноєвропейської системи вищої освіти, яка ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування.

З метою підвищення якості освітньої діяльності вишів запроваджено регулярне їх ліцензування й акредитацію. Найкращі з навчальних закладів отримують статус національних.

Успіхом у галузі вищої освіти стало відкриття приватних вишів. Загалом на початок 2000-х років в Україні діяли понад тисяча ВНЗ усіх рівнів акредитації" в яких навчалася 2109 тис. студентів.

Серед проблем освітня галузі — невідповідність матеріально-технічної бази вимогам часу, скорочення мережі шкіл, дошкільного та позашкільного виховання, погіршення забезпечення технічними засобами навчання та підручниками, зниження престижу праці педагога, перевищення випуску спеціалістів низки професій над потребою, що призводить до зростання кількості безробітних з вищою освітою, тощо.

Чималу увагу українські вчені приділяють розвиткові таких перспективних галузей, як генна інженерія і біотехнології, біокібернетика, штучний інтелект, мембранні технології, монокристали і штучні алмази, дослідження в галузях матеріалознавства, надтвердих матеріалів та технологій зварювання, фундаментальні дослідження в математиці, теоретичній фізиці, біології, хімії, медицині.

Поряд зі значними досягненнями у науковій сфері має місце чимало проблем. Украй недостатнім залишається фінансування наукових досліджень, унаслідок чого низка наукових установ практично припинила їх. Різко скоротилася кількість учених, особливо серед генетиків, фізіологів, біохіміків, фізиків-теоретиків, програмістів.

Не обминула економічна криза й літературу. В декілька разів скоротилися тиражі періодичних видань, різко знизився випуск книжок. До того ж українські видання активно витісняються книгами з Росії, які завдяки нижчій ціні заповнили книжковий ринок України.

І все ж українська література вижила. За роки державної незалежності значно розширився її діапазон, урізноманітнилися стильові форми, в небуття пішла ідеологічна цензура. Бурхливого розвитку набула художня публіцистика. Зокрема, високим громадянським змістом наповнена творчість О. Гончара, І. Дзюби, І. Драча, Р. Лубківського, Д. Павличка та ін.

Значним явищем у літературному житті держави стало видання раніше заборонених, творів І. Багряного, В. Винниченка, Г. Косинки, М. Куліша, Є. Маланюка, О. Олеса, У. Самчука, В. Стуса та ін. У широкий вжиток увійшли праці М. Грушевського, Д. Яворницького, П. Куліша, Д. Дорошенка.

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України стало вінцем тривалих національно-визвольних змагань українського народу, усієї його історії. По багатовіковому шляху було чимало злетів і падінь, перемог і поразок, досягнень і прикрих помилок, але українці вистояли. їх прагнення до національної державності стало містком, що пов'язав минуле і сьогодення. Яким буде майбутнє, залежить тільки від нас.

Література:

1. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. — К., 1998.
2. Затенаський Я. П. Українське мистецтво першої половини ХІХ — початку ХХ ст. — К., 1964.
3. Крип'якевич І. Історія України. — Львів, 1992.
4. Крип'якевич І. Історія української культури / Видання І. Тиктора. — Львів, 1937

Чебан Д. Д. студентка

Никифорок М.П., к. і. н. , доцент

ПВНЗ « Буковинський університет», м. Чернівці

ЗМІНИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап розвитку українського суспільства, а відповідно і національної культури. На шляху розвитку української культури були скасовані всі штучні перепони , цензурні заборони, ідеологічні обмеження. Українські митці, науковці, освітяни отримали вільний доступ до культурних надбань людства. Українська культура ґрунтувалася на відродженні історичної пам'яті, поверненні культурної та мистецької спадщини, вивільнення творчої ініціативи, піднесенні народної творчості ,пожвавленні культурного життя в регіонах. Першим кроком на шляху перебудови освітньої галузі став прийнятий Верховною Радою України ще в 1991 р. Закон « Про освіту», який визначив школу як основу духовного та соціально-економічного розвитку держави. Згідно з законом, а також внесеними до нього змінами і доповненнями, освіта мала бути доступною , гуманною , незалежною від політичних партій, громадських і релігійних організацій, забезпечувати рівні можливості для всіх людей , зв'язок з національною культурою і традиціями , відповідати світовому рівневі.

Попри фінансові та інші труднощі розвивається українська наука. Україна бере участь у найбільших міжнародних програмах століття, наприклад, космічних програмах «Морський старт», «Глобалстар». А також у космічних програмах «Спектр», «Марс-96», «Шатл-97», «Океан», «Природа». У 1997 р. український космонавт-дослідник Л. Каденюк здійснив політ у космос на американському кораблі "Коламбія". Чималу увагу українські вчені приділяють розвиткові таких перспективних галузей, як генна інженерія і біотехнології, біокібернетика, штучний інтелект, мембранні технології, монокристали і штучні алмази, дослідження в галузях матеріалознавства, надтвердих матеріалів та технологій зварювання, фундаментальні дослідження в математиці, теоретичній фізиці, біології, хімії, медицині. Істотні зрушення сталися у сфері гуманітарних наук. Видано низку важливих наукових праць, відкрито нові суспільствознавчі інститути — української археографії, сходознавства, української мови, народознавства, українознавства тощо.

Налагоджено зв'язки з багатьма науковими закладами української діаспори та світу. В той же час на науковому потенціалі дуже серйозно відбилися економічні проблеми. Реструктуризація управління економікою, перехід одних підприємств у приватну власність, збитковість інших негативно позначилися на галузевих наукових і проектних інститутах. Державне фінансування науки скоротилося в чотири рази. В Україну широко завозиться електронна техніка, власна її розробка і виробництво не налагоджуються. Погіршення умов життя і роботи стало головною причиною того, що в 1992--1996 рр. за кордон виїхали тисячі наукових співробітників.

Плідно працюють українські скульптори, зусиллями яких споруджено пам'ятники Т. Шевченку у Львові, Чернігові, Луцьку, Б. Хмельницькому в Черкасах, Суботові, княгині Ользі в Луцьку, Ярославу Мудрому в Києві, Данилу Галицькому у Львові, героям Берестецької битви у Берестечку тощо. Україна завжди мала добрі спортивні традиції. Після здобуття незалежності було створено національний олімпійський комітет (НОК). Перше Олімпійське золото для незалежної України здобула Оксана Баюн (фігурне катання). Згодом її почин підтримали гімнастки Л. Підконасва, К. Серебрянська, борець В. Олійник, важкоатлет Т. Таймазов, легкоатлетка І. Кравець, Я. Клочкова та ін. У всьому світі сьогодні відомі імена професійних боксерів братів Кличків, футболіста А. Шевченка, фехтувальника С. Голубицького, борців Е. Тедеева і Р. Гонтюка, плавців Д. Силантьєва і О. Лисогора, важкоатлета В. Вірастюка та ін. Найкращий результат на Олімпійських іграх за час державної незалежності збірна України показала 2008 р. у Пекіні, де в неофіційному медальному заліку зайняла 11-те місце, здобувши 27 медалей: 7 золотих, 6 срібних і 15 бронзових. Вагомим був і здобуток донецького футбольного клубу "Шахтар", який 20 травня 2009 р. виграв Кубок УЄФА. Заслугою всього українського спорту стало рішення Виконавчого комітету УЄФА від 18 квітня 2007 р. про надання Україні права спільно з Польщею прийняти чемпіонат Європи з футболу 2012 р.

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. Акта про незалежність України стало вінцем тривалих національно-визвольних змагань українського народу, усієї його історії. По багатовіковому шляху було чимало злетів і падінь, перемог і поразок, досягнень і прикрих помилок, але українці вистояли, їх прагнення до національної державності стало містком, що пов'язав минуле і сьогодення. Яким буде майбутнє, залежить тільки від нас.

Література

1. Кремень В. Г.- Освіта й наука в Україні—інноваційні аспекти, стратегія реалізація, результати. К—, 2005 р.
2. Історія української культури. Навчальний посібник/В.М.Швейко, Л.Г. Тишевська – К,- 2006 р.
3. Проблеми культури в незалежній Україні / І. Дзюба/Пам'ятки України: історія та культура. — 1997. — № 2. —С. 16–29. ;

Горда А. С. студентка

Никифорок М. П. к. і. н. доцент

ПВНЗ «Буковинський Університет» м. Чернівці

ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Україна успадкувала систему вищої освіти, яка не повною мірою відповідала інтересам особи, суспільства, держави. Жорстока регламентація змісту вищої освіти, уніфікація навчальних планів, програм підготовки, надмірна ідеологізація навчання призвели до певної невідповідності структури освіти світовим стандартам, втрати престижу вищої освіти, низької мобільності випускників на ринку праці. Зрушення в цій сфері відбулися не відразу. Почалося з того, що перший набір студентів (після ліквідації царизмом у 1817 р.) у 1992 р. зробив Національний університет «Києво-Могилянська академія». У травні 1993 р. навчальні плани і програми університету були схвалені на спеціальній нараді експертів ЮНЕСКО.

Національний університет має мережу колегіумів різних рівнів: Острозький колегіум як вищий навчальний заклад та середні навчальні заклади — Києво-Могилянський колегіум, Запорізький січовий колегіум, колегіум «Берегиня» в Черкасах, Феодосійський колегіум у Криму. В університеті крім української вивчають англійську, німецьку, французьку, польську, чеську, італійську, санскрит, китайську, арабську мови.

Заснування університету «Києво-Могилянська академія» стало вагомим внеском у процес національного й інтелектуального відродження. Він уже завоював кілька поважних наукових грантів у найпрестижніших європейських та американських фундаціях. Крайні студенти пройшли й проходять стажування в авторитетних зарубіжних університетах.

З урахуванням реальних національних процесів в Україні, її регіональних особливостей в багатьох вищих закладах освіти держави впроваджується в навчальна-виховний процес конкретна програма докорінного оновлення структури і змісту гуманітарних наук. Визначено коло предметів історико-культурологічного характеру. Особливого значення набули дисципліни — історія України, історія і теорія світової та української культур, народознавство, українознавство.

Міжнародне співробітництво в галузі освіти починає дедалі ширше інтегрувати національну освіту України у світову систему освіти для підготовки фахівців міжнародного рівня, отримання доступу до сучасних технологій та іноземних інвестицій для розвитку національної освіти.

Зокрема, Міністерством освіти України підготовлено і надіслано в різні країни світу понад 50 проектів угод про співпрацю у галузі освіти, 10 з яких уже діють. Підтримуються плідні контакти з багатьма урядовими і неурядовими освітніми національними та міжнародними організаціями, програмами та фондами, такими як ЮНЕСКО, Рада Європи, Німецька служба академічних обмінів, Товариство Карла Дуйсберга, інформаційна служба США,

програми Фултбрайта, Хемфрі, Франкліна, Маскі, Президентська програма студентських обмінів, а також з державними органами управління освітою країн СНД, Австрії, Греції, Іспанії, Китаю, Франції, Ізраїлю, Польщі, Румунії та ін.

Розвиваються безпосередні зв'язки між навчальними закладами України і зарубіжних країн. 78 вищих навчальних закладів України здійснювали пряме співробітництво на основі угод з 415 іноземними вищими закладами освіти та 19 фірмами. Аналогічні угоди мали школи та профтехучилища.

Акредитація закладів освіти дала можливість інтегрування освіти України в міжнародну систему освіти, порушила проблему створення умов для міжнародної конвертованості державних документів про освіту. Ця діяльність в Україні дістала позитивну оцінку ЮНЕСКО та Ради Європи. Україна брала активну участь у нарадах цих організацій в Бухаресті та Празі.

Велике значення для входження України в світовий культурно-освітній процес має організація курсів, шкіл, семінарів, олімпіад для іноземних громадян, підготовка та перепідготовка фахівців для зарубіжних країн, впровадження у царині освіти системи інформаційного забезпечення міжнародного співробітництва, створення разом із зарубіжними країнами спільних центрів освіти, підприємств, фірм, науково-дослідних колективів.

Попри ці незаперечні зрушення, не можна не помітити, що в системі освіти — найважливішого чинника культури народу тривожна, позбавлена поки що перспективи ситуація. Так, близько 500 шкіл в Україні вчасно не розпочали 1996/97 навчальний рік. За наказами Міносвіти у 1996 р. з планів загальноосвітніх шкіл виключено години на додаткові заняття й консультації, зменшено курси за вибором і факультативи. Державна мова не стала домінуючою в загальноосвітній і вищій школах.

У діяльності вищої школи теж чимало проблем. Це, зокрема, проблема використання випускників вищих закладів освіти. Не було системи розподілу випускників, яка б забезпечувала регіони. Так, менше 20 відсотків випускників вузів культурно-мистецького спрямування в 1995 р. працювало в закладах культури.

Дуже складною була кадрова ситуація у вищій освіті. Окремі кафедри були забезпечені викладачами на 60—70 відсотків. З причини незадовільного матеріального та соціального становища професорсько-викладацького складу вплив найбільш кваліфікованих викладачів у 1993 р. становив понад 5 тис. осіб, з них 188 докторів наук, професорів (4,4 %), 1955 кандидатів наук, доцентів (7,4 %).

Проте в ці роки система освіти, маючи ряд серйозних недоліків, збагатилась не лише пропозиціями щодо поліпшення її функціонування, а й окремими практичними здобутками. Всі вони були спрямовані на поліпшення становища в освітній галузі. Це було надзвичайно важливо не лише для подальшої розбудови освіти, а й для економічного, культурного, соціального піднесення України, зростання добробуту її народу, прискорення процесів державотворення і зміцнення позицій України в сучасному світі.

1.5. Міжкультурна комунікація

1.5. Intercultural Communication

Ванчуляк Степан,
студент ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ТЕОРІЇ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ

Антропоцентричний підхід до вивчення мови і теорія мовленнєвих актів, розроблена зарубіжними вченими Дж.Остіном та Осгудом, зумовили появу у мовознавстві багатьох наукових досліджень, пов'язаних з аспектами мовленнєвої діяльності (суб'єктом мовлення, адресатом, ситуацією мовлення), тобто з виразними прагматичними параметрами. Одним з різновидів таких мовних структур є висловлення, граматичну та комунікативну основу яких становлять дієслова, в яких концентрується „сила” мовленнєвого акту.

Висловлення є різновидом мовних структур з яскраво вираженими прагматичними смислами. Прагматичний аспект семантики висловлення охоплює всі ті значення, що залежать безпосередньо від мовця-автора, який структурує висловлення у конкретній ситуації мовлення.

На основі комплексно-системного аналізу висловлень із прагматичною силою можна зробити узагальнення щодо прагматичного аспекту семантики та синтаксичного багатства діалогічного мовлення, доповнити відповідні аспекти комунікативного синтаксису української мови. Питання прагматичного аспекту мовлення, який містить комплекс питань, пов'язаних з суб'єктом мовлення, його адресатом, ситуацією мовлення та взаємозв'язком цих категорій, займає широку галузь сучасного мовознавства. У зв'язку з суб'єктом мовлення вивчається мета висловлювання, створюється так звана „сила” висловлення, тісно пов'язана з функцією мовленнєвого акту. У процесі мовлення (акті мовлення) створюється відповідний комунікативний контекст, в якому реалізуються певні мисленнєві дії та цілі.

Володіння мовою передбачає не тільки уміння будувати фрази, але й уміння використовувати речення в процесі мовлення для досягнення певної мети. Вказана мета, або комунікативно-інтенційний зміст речення, зазначає А.П. Загнітко, спрямована на вирішення певного мовного завдання спілкування [1, с.123]. Залежно від того, який комунікативно-інтенційний зміст містять речення, їх можна класифікувати на такі прагматичні типи речень: констативи, промісиви, менасиви, директиви, квеситиви і серед них – перформативи. Автор зазначеної класифікації вважає, що перформатив – це дієслово, що характеризує реалізоване в мовленнєвому акті відношення між адресантом і адресатом [1, с.123].

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662 с.

Валігура Антон,
студент ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Сучасне людство живе в епоху інформаційного суспільства, головною ознакою якого є новітні комп'ютерні технології. Швидкість обробки інформації, простота використання, впевненість в анонімності та безпеці дозволили людині застосувати комп'ютер для спілкування, в ході якого він міг би поділитися важливими для нього думками, ідеями, почуттям, переживаннями, отримати розуміння і підтримку. Інтернет надає таку можливість і завойовує все більшу аудиторію. Саме тому проблема існування і функціонування мови в Інтернеті, безсумнівно, актуальна.

Інтернет специфічний і мало нагадує реальне спілкування в традиційній формі. Тому ставлення до нового виду спілкування не однозначне. Деякі лінгвісти стверджують, що через Інтернет люди поступово втрачають здатність нормально спілкуватися, мова засмічується. Різноманітні «смайлики», емотікони, акроніми та аббревіатури відрізняють комунікацію в сучасному Інтернет-просторі від звичного спілкування. Характерною рисою Інтернет-мови є жаргонізація. До сленгу, особливо молодіжного, в суспільстві ставлення, як правило, негативне. Але сленг – це не потворне явище мови, а його необхідна частина, його прагнення до більшої виразності. Сьогодні в Інтернеті виникла нова форма мовної взаємодії – письмова розмовна мова, що несе на собі вплив нового, мережевого способу життя і мислення, істотно впливає на мовну ситуацію, на мовну поведінку всього суспільства в цілому. Відмінними рисами Інтернет-мовлення є розмовність і спонтанність. Існує досить поширена думка, що спілкування в Інтернеті призвело до зниження рівня грамотності писемного мовлення сучасних молодих людей. Насправді Інтернет розкрив справжній стан мовної грамотності масової аудиторії, який, на жаль, у край низький.

Провівши аналіз текстів користувачів Інтернету, ми виділили такі особливості мови сучасного простору:

1) *скорочення слів* (оскільки важлива швидкість набору повідомлень, тому користувачі вводять скорочення);

2) *неологізми* (завдяки неологізмам мова розвивається і не переходить в категорію «мертвих»);

3) *емотикони* (невербальні засоби замінюються на символи);

4) *орфографічні та пунктуаційні спотворення* тощо.

На жаль, у століття загальної комп'ютеризації спостерігається тенденція порушення літературних норм не тільки усної, але й письмової мови. Створюючи свій жаргон, спотворюючи для цього слова, утворюючи нові, надаючи експресивні значення старим словам, люди заявляють про свою приналежність до певної групи, підкреслюють своє прагнення виділитися, що абсолютно природно для молодих, прагнуть наблизити письмову мову до усної.

Морараш Г. В.
викладач кафедри суспільних та
філологічних дисциплін
ПВНЗ „Буковинський університет”,
м. Чернівці

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мовець (мовленнєва особистість, автор) виступає динамічною структурою мовної особистості, становить сукупність пізнавальних, емоційно-оцінних та мотиваційних властивостей. В. фон Гумбольдт витлумачує мовленнєву особистість як багатогранну сутність, функціональний аспект діяльності якої – збереження та відтворення мовного багатства, духовна творчість. Тому й мета лінгвістичного дослідження – пояснити мову через окрему людину [2, с. 361], через мовця – носія національно-культурного простору загалом.

Мовною особистістю є лише той суб'єкт, мова якого якнайповніше відтворює культурну спадщину свого народу, що виявляється у вербальних і позалінгвальних елементах комунікації, мовних стереотипах, правилах етикету тощо [3, <http://www.politik.org.ua/vid/>].

Для адекватної міжкультурної комунікації необхідна відповідність картин світу комунікантів. Переміщення у новий культурно-мовний простір вимагає від іншомовного комуніканта коригування власної картини світу і приведення її у відповідність зі зміненими умовами.

Видається правильною думка тих лінгвістів, які вважають, що мовна особистість, репрезентує психоментальний простір певної лінгвокультури, є її носієм, „збірним культурно-історичним образом” [1]. Як зауважує К. Бабуріна, лінгвокультурна мовна особистість втілюється в просторі культури, відображеної в мові, у формах суспільної свідомості на різних рівнях (науковому, побутовому та ін.), у поведінкових стереотипах і нормах, у предметах матеріальної культури [1, с. 49]. Мовна форма в такому разі відображає як лінгвокультуру певного народу, так і культурні цінності окремішнього її носія.

Кожна людина вивчаючи ту чи іншу іноземну мову має вивчати паралельно і культуру цієї країни. Тому що в кожному слові закладену якусь частинку історії, культури нації. Для кожної людини важливо щоб поважали не лише її, а й її культуру. Бо неповага до культури – це неповага до цілої нації.

Потік мовної свідомості відбивається у структурі тексту, тематичному та ідейному спрямуванні, у специфічних мовних і виражальних засобах. На думку А. Мойсієнка, мова як інструмент концептуалізації навколишньої дійсності виражає через відповідну сукупність фрагментів „мовної картини світу” певну специфіку авторського світосприймання, національної історії та культури, тобто національний характер певного народу. Реконструкція цього концептуального образу світу дає можливість „зазирнути” до „закодованого” в ній психологічного портрета мовної спільноти [4, с. 265].

Картина світу становить синтетичну єдність об'єктивних і суб'єктивних категорій у світобаченні мовця, автора, адресанта повідомлюваного. Утім, вона слугує не дзеркальним відображенням світу, а завжди якоюсь інтерпретацією, утіленням індивідуального світобачення. Глибоке осмислення довкілля автор реалізує у власній картині світу, яка, однак, детермінована етнонаціональними параметрами.

У деяких лінгвістичних працях йдеться про національну мовну особистість, то закономірно говорити і про національно-мовну картину світу як етнопсихолінгвістичне поняття. Кожний народ бачить світ по-своєму і відображає це бачення в певних поняттях, мовотворчості, тому вирізняють етнічні мовні картини світу, які виявляють ментальність того чи того народу.

Результатом вербальної діяльності індивідуальної мовної особистості є тексти, що увиразнюють індивідуальний стиль письменника. Кожен письменник належить до конкретного національного соціуму, користується загальнонаціональною мовою, що відображає світобачення народу. Перебуваючи в межах національно-мовної картини світу, письменник витворює свій неповторний мовний світ відповідно до свого світосприймання, власної психології мовотворчості. Тут варто говорити про виразні риси лінгвістичної категорії індивідуально-авторського в тексті, про самобутню мову митця, про співвідношення загальнономовного й індивідуального, про ідіолект та ідіостиль конкретного майстра слова.

Без знання світу досліджуваної мови неможливо вивчити мову як засіб спілкування. Її можна вивчити як скарбничку, спосіб збереження і передачі культури, тобто як мертву мову. Жива мова репрезентована у світі її носіїв, і вивчення її без знання цього світу позбавляє можливості користуватися цією мовою як засобом спілкування. Мовна картина світу є засобом міжкультурної комунікації, оскільки всі уявлення про світ, що історично склалися у свідомості мовного колективу, відбиваються у спілкуванні.

Література:

1. Бабурина К. Б. Этнолингвистический аспект в исторической лексикографии / К. Б. Бабурина // Вопросы языкознания. – 1997. – № 3. – С. 48 – 52.
2. Гумбольдт фон В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с.
3. Засекіна Л. Мовна особистість в сучасному соціальному просторі [Електронний ресурс] / Лариса Засекіна. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/>.
4. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша / А. К. Мойсієнко. – К. : Сталь, 2006. – 304 с.

Мельницький Олег,
студент ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Поняття комунікації повинно сприйматися насамперед як діалог: в ньому беруть участь, принаймні, двоє людей, кожна комунікація соціально зумовлена. Особливостями міжкультурної комунікації є:

- існують різні, відмінні одна від одної культури;
- культура і комунікація стоять у тісному взаємозв'язку;
- учасники комунікації є завжди носіями певної культури;
- схожі культури полегшують комунікацію, різні – ускладнюють її;
- причетність до певної культури припускає специфічність комунікації.

При вступі у комунікацію носіїв різних культур є цілком вірогідною поява певних проблем, що від початку пов'язані з причетністю до різних культур. Проблемами такого роду можуть бути труднощі в порозумінні, нерозуміння, створення окремих упереджень, а у подальшому перебігу – відмежування, скривдженість або психічна чи соціальна ізоляція. Також проблемами можуть стати: різні мовні структури та різні мовні закони; різні норми вживання, такі як, наприклад, фразеологічні звороти, використання соціолектів/діалектів; різний соціокультурний контекст: системи традицій, норм, оцінок; історичні і географічні реалії, політична система, соціальний устрій, власне розуміння культури, освітніх та соціальних ідеалів, табу тощо; різний рівень пізнання окремого індивідуума, його “горизонт”, а саме: соціальне докільля, життєва практика, здобуті навички, умови життя та праці, традиції, соціальний статус тощо. Отже, міжкультурна комунікація є такою комунікацією людей, при якій способи комунікації або функції мовних подій не є ідентичними, але сприйнятливими для знаходження спільних рис. На початку двадцять першого століття багато людей сприймають культурну ідентичність у мультиполярному просторі не як дещо гарантоване, а як суперечливе і процесуальне. Водночас сприймання розбіжностей між культурами веде до нагальної потреби міжкультурного діалогу. На фоні сучасного глобального розвитку суспільства людство потребує нових прийнятних стратегій розвитку культур. Оскільки ми не можемо повернутися до їх ігнорування, ми повинні прагнути до їх порозуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І. Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. — 2006. — № 8. — С. 108–113.

ДІАЛОГ КУЛЬТУР ЯК СПОСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Міжкультурна комунікація є одним із найважливіших наслідків економічних, політичних і комунікативних мереж, що сьогодні охопили весь світ. Тому прикметно, що діалог культур як спосіб міжкультурної комунікації набуває все більшої значущості сучасному світі. Зона перетину інтересів представників культур перетворюється на комунікаційне поле. Взаємодія різних націй сьогодні перетворюється на нову соціальну реальність. Комунікація через народи та культури сприяє розумінню іншого менталітету, подоланню традиційної несумісності культур.

Міжкультурне навчання має ґрунтуватися на практичному використанні фактів спілкування людей з різних країн, що виникають при безпосередніх контактах з носіями інших культур. У процесі студіювання повинні аналізуватись конкретні приклади міжкультурного спілкування, в результаті чого розширюється міжкультурна компетенція тих, хто навчається і долаються труднощі в повсякденному спілкуванні з людьми з іншої культури.

Формування готовності до міжкультурної комунікації у студентів гуманітарних вузів – актуальна проблема сьогодення. У всі часи населення різних частин планети тим чи тим способом прагнули встановити зв'язок, що привело до розвитку міжнаціональної комунікації, культурного й інформаційного обміну, посилення взаємодії і взаємовпливу народів, країн, цивілізацій в різних сферах соціального життя, у тому числі й освітнього [1].

Міжкультурні взаємини на сучасному етапі характеризуються інтенсивністю процесів взаємодії різних культур, пошуком культурної ідентичності. Процес глобалізації виявляється все більше в активізації культурних міжнародних зв'язків. Дуже важливе сьогодні зміцнення соціальної і духовної консолідації в суспільстві, створення високої культури міжособистісного і міжнаціонального спілкування [2].

Розуміння культури іншої людини, пошана і адаптація до неї – ключ до успішної міжкультурної комунікації. Вивчення іноземної культури допоможе студентам усвідомити не лише культурні відмінності, а і схожість, за допомогою чого ми можемо краще зрозуміти самих себе.

Література:

1. Кузьмин А. В. Миграция: проблемы межкультурной коммуникации. - Улан-Удэ : Изд-во ВСТТУ - 2006. – С.215.

2. Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів – Київ: Мінохоронздрав України. Нац. фармацевтич. ун-т – 2003. – С. 287.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ СПРИЙНЯТТЯ ДІЙСНОСТІ

Комунікація – це соціально обумовлений процес обміну інформацією різного характеру і змісту, що передається цілеспрямовано за допомогою різних засобів у відповідності з певними правилами і нормами. Мета цього процесу – забезпечити взаєморозуміння між партнерами. Виділяють такі форми комунікації: міжособистісна, масова і міжкультурна.

Міжкультурна комунікація – особливий вид спілкування представників різних культур. Завдяки цьому процесові відбувається обмін інформацією та культурними цінностями. Для ефективної міжкультурної комунікації учасник має знати не тільки мову партнерів акту, а й бути обізнаним у матеріальній і духовній культурі іншого народу, релігії, моральних цінностей та настанов, світоглядних уявлень і т. ін., що в сукупності вибудовують модель поведінки партнерів комунікації. Тільки поєднання мови й культури забезпечує ефективне та плідне спілкування. Потрібне знання самого процесу комунікації, щоб прогнозувати можливості неправильного розуміння партнерів і уникнути його. Людське взаєморозуміння стає однією з найважливіших сторін розвитку сучасного суспільства.

Американські лінгвісти Е. Сепір і Б. Уорф висунули гіпотезу, в якій переконують, що люди бачать світ по-різному – крізь призму своєї рідної мови, мова – це не просто інструмент для відтворення думок, вона сама формує наші думки. Вчені стверджують, що мова не просто відображає світ, а буде ідеальний світ у нашій свідомості. Людина бачить світ так, як вона говорить. Тому особи, що говорять на різних мовах, бачать світ по-різному. Реальний світ створюється завдяки мовним особливостям даної культури. Кожна мова має власний спосіб представляти одну й ту саму реальність [2].

За Серебренниковим Б. А. і Фрумкіною Р. М. між мовою і реальним світом стоїть людина – носій мови і культури. Саме вона сприймає і усвідомлює дійсність за допомогою органів чуття, створює на цій основі свої уявлення про світ. Таким чином, між реальним світом і мовою стоїть мислення. Слово відбиває не сам предмет або явище навколишнього світу, а те, як людина бачить його, через призму, детермінованою його культурою, його свідомістю. Адже свідомість кожної людини формується як під впливом його індивідуального досвіду, так і в результаті інкультурації, в ході якої особистість збагачується досвідом попередніх поколінь. Мова не є простим дзеркалом, що автоматично відображає все навколишнє, а призмою, яка в кожній культурі своя, через яку люди дивляться на світ. [1].

Література:

1. Серебренников Б. А. Фрумкіна Р. М. "Теорії середнього рівня" в сучасній лінгвістиці // Питання мовознавства. 1996. № 2.
2. Філософія. Навчальний посібник доп. і перероб. М., 2000.

**Матійчук К. Д., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри суспільних і філологічних дисциплін
ПВНЗ "Буковинський університет"
Петрик Р. Д., помічник адвоката,
Адвокатське об'єднання «Дутка і партнери»
м. Чернівці**

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Одним із найважливіших складників життя людини є комунікація. У широкому сенсі це поняття охоплює значно більше, ніж просто обмін інформацією між людьми. До неї належать канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машини, прилади, штучний інтелект, комп'ютерні мережі і програми, культурні знаки, космічні реалії тощо.

У вузькому сенсі комунікація — основний спосіб людського спілкування, найактивніша форма людської життєдіяльності. Це явний і водночас латентний процес налагодження різних типів відносин між окремими мовцями, групами людей та цілими народами [3]. Крім словесної мови, комунікація здійснюється немовними (невербальними) засобами, які супроводжують або замінюють звичайну мову при спілкуванні. Також комунікацію розглядають як окремий модус (рівень) існування мови поряд із власне мовою як системою мовних елементів і правил та мовленням як процесом говоріння і розуміння.

Міжкультурна комунікація — наука, яка вивчає особливості вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [1].

Об'єктом міжкультурної комунікації є спілкування представників різних національних і лінгвокультурних спільнот, а предметом — прийняті в національних спільнотах мовні стереотипи і норми поведінки, спілкування, певні «культурні сценарії» різних дій, усталені моделі сприйняття та оцінювання предметів і явищ, соціально унормовані звички, традиції, ритуали, дозволи, заборони тощо.

Серед усіх можливих засобів комунікації, які створило людство, основною є мова, для якої комунікативна функція визначальна. Тому в центрі уваги міжкультурної комунікації також завжди перебуває мова, в якій віддзеркалюються ключові особливості людської особистості та всієї національно-культурної спільноти. Знання мови іншого народу — суттєвий складник міжкультурної комунікації і найперший крок до налагодження успішного спілкування між представниками різних націй і культур. Нетактовне для певної культури звертання до людини через незнання мовних особливостей може унеможливити спілкування ще до його початку. Необізнаність у системі метафоричних і символічних значень призводить до різнобою тлумачень та мовних порівнянь, на які так багаті мовні картини світу. Помилкове вживання міжмовних омонімів спричинює непорозуміння, комічні ситуації, а часом навіть конфлікти [2].

Завданням міжкультурної комунікації є формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою

уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях.

У міжкультурній комунікації першорядну роль відіграє контактування — «спілкування», діалог культур.

Діалог культур — взаємодія культур у процесі міжкультурної комунікації, оволодіння іноземними мовами тощо, яка забезпечує взаємозбагачення лінгвокультурних спільнот, що контактують.

Отже, виникнення міжкультурної комунікації, як і більшості наук, зумовлене потребами суспільства. Її практична сфера бере початок із найдавніших часів, коли людям доводилося встановлювати різні контакти з чужинцями, що потребувало толерантності і певних знань про міжкультурні відмінності. Із появою дипломатичних відносин інформація про національно-культурні особливості різних країн стала складником професійної міжнародної діяльності. Особливої актуальності навички у сфері міжкультурного спілкування набули в часи бурхливого розвитку міжнародних контактів, які розпочалися в 70-ті роки ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації/ Ф. С. Бацевич; Львів нац. ун-т ім. І. Франка. - К.: Довіра, 2007р. - 207 с.

2. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація/ В. М. Манакін. - К., 2012 р. - 284 с.

3. М'язова І.Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І.Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. – № 8 . – С. 108–113.

Пилипчанська Уляна,

**Миронюк Н.Д. старший викладач Буковинського університету
студентка ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці**

ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ ПРОФЕСІЙНИМ ЗАХИСНИКОМ-ОРАТОРОМ

За останні десятиліття вчені все більше звертають увагу на вплив суспільного прогресу (інновації у науково-технічному напрямі, економічній та політичній галузях, стратегічні розробки по боротьбі з тероризмом тощо) для розвитку і формування сучасної молоді особистості, котра інколи забуває, що основою, а точніше, головною рушійною силою у будь-якій прогресивній галузі, є насамперед вміння її представника застосовувати всі можливі засоби та методи комунікації для досягнення потрібного результату.

У професії юриста важливим є не тільки знання законів та засоби та методи їх впровадження, а й вміння і коректне володіння словом, яке в окремому випадку, наприклад, під час проголошення суддею несправедливого

обвинуваченого вироку підозрюваному, допоможе стороні захисту побудувати правильну піраміду подальших дій, а особі, що не вчиняла злочину, допоможе не втрати віру у справедливість й у себе; зберегти в собі морально-духовні цінності. Проте, на нашу думку, важливим є не стільки багатий словниковий запас, як мистецтво його продемонструвати і донести, тобто мистецтво професійного захисника-оратора. Тут стануть у пригоді поради англійського адвоката та політика В. Дж. Гамільтона, що стосуються тактики і логіки мовлення: по-перше, «якщо проблема складна, поділи її на кілька простих»; по-друге, «ніщо не вводить в оману так, як враження, одержане за допомогою лише одного з органів чуттів; перевір його за допомогою інших органів чуттів»; по-третє, «оголоси головною (з видимою щирістю) ту частину виступу свого супротивника, яку найлегше зможеш спростувати»; по-четверте, «відповіді на заперечення уникнеш тоді, коли висунеш свої заперечення». Дослідження довели, що людська моральність виявляється не у свідомості й навіть не у діяльності людини, а в її спілкуванні з іншими. Відомо, що американський мільйонер Дж. Д. Рокфеллер стверджував: спілкування з людьми – це товар, за який він готовий заплатити більше, ніж за щось інше [2, 15].

Отже, щоб навчитися правильно й гарно говорити, особливо для юриста, потрібно три основні передумови: володіти технікою мовлення, знати головні психологічні засади стосунків між людьми і – що найголовніше – мати що сказати! Бо ж недаремно відомий чеський письменник і соціолог Іржі Томан у своїй книзі «Мистецтво говорити» зазначав: «Чи ж потрібно було б людині вміння красномовно висловлюватись, якби їй нічого було сказати?» [1, 5].

Використана література

1. Томан Іржі. Мистецтво говорити / пер. з чес. В.І.Романиця. – 3-є вид. – К.: Україна, 1996. – 269 с.:іл.
2. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: Навч. посіб. – 5-те вид., стер. – К.: Вікар, 2006. – 223 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

Штерма Катерина,

Миронюк Н.Д. старший викладач Буковинського університету

студентка ПВНЗ «Буковинський університет»,

м. Чернівці

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ РОБОТИ ЗАХИСНИКА З ПІДЗАХИСНИМ

Коли людина потрапляє у нетипову для себе ситуацію (звільнення з роботи, пограбування, арешт тощо), важко передбачити її наступні дії – плач, крик, істерика. Це люди, котрим важко стримати свої почуття та емоції, вони вважають, що таким чином зможуть виправити ситуацію або зняти психологічне напруження. Їх абсолютно не цікавить навколишня дійсність, оскільки їх проблема – це «світова» проблема, яка заслуговує негайної уваги і реакції, все і всі – почекають. Проте існує категорія людей іншого типу, котра реагує на неординарні події, наприклад, розведенням рук у різні боки і знизування плечима, що свідчить про безвихідь зі становища.

Майбутній захисник повинен оволодіти не лише ораторським мистецтвом, а й вмінням розпізнавати невербальні засоби обміну інформацією – жести, міміку, знаки та символи, що подає його підопічний, і сам їх коректно і влучно застосовувати. Відомо, що протягом перших дванадцяти секунд спілкування на частку невербальних сигналів припадає приблизно 92% усього обсягу прийнятої інформації: 55% повідомлення сприймається через вираз обличчя, пози й жести, 38% – через інтонацію та модуляцію голосу, 7% – залишається словам [1, 49]. Під час діалогу зі своїм підлеглим захисник уважно має зважити на: по-перше, на вираз обличчя: якщо підзахисний демонструє «злісний оскал», це означає, що він говорить неправду, насміхається, виявляє свою ворожість; вираз губ: якщо підзахисний закушує нижню губу й одночасно погойдує головою – це вияв крайнього роздратування, вочевидь, ваша промова його не переконала; якщо ви помітили втягнуте підборіддя свого підзахисного – це означає страх, переживання. По-друге, варто зважити у якій позі вас будуть слухати: якщо вас підопічний сидить широко розставивши ноги, це означає, що він впевнений у собі; якщо навпаки – права нога закинена на ліву – він хвилюється або готується захищатися. По-третє, важливо спостерігати за руками: якщо ваш співрозмовник витягнув руку, повернувши долонею від себе, від вас дав знак «іди геть!»; у випадку, коли вам показують підняті два пальці, що утворюють латинську літеру V (victory - перемога), ви розумієте, що підзахисний впевнений у своїй правоті та перемозі.

Отже, інколи від поруху голови, жестикуляції чи виразу обличчя може залежати наше чи чийсь життя, тому слід завжди намагатися контролювати свій емоційно-психологічний стан.

Використана література

1. Рибалка С.В. Мова міміки, поглядів, жестів. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2006. – 224 с.
2. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: Навч. посіб. – 5-те вид., стер. – К.: Вікар, 2006. – 223 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

1.6. Проблеми політичного і соціально-економічного розвитку України на сучасному етапі

1.6. Problems of political and socio-economic development of Ukraine at the present stage

Кармалюк С.П., к.і.н., доцент

Буковинський державний фінансово-економічний університет

м. Чернівці

ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ОПІКИ В УКРАЇНІ В ХІХ СТ.

Зміни, які відбулися в середині ХІХ ст. в різних сферах державного життя: земська і судова реформи (1864), реформа міського самоврядування (1870) в Російській імперії; скасування панщини в Галичині і Буковині (1848), на Закарпатті (1853) в Австро-Угорській імперії зумовили перетворення і в сфері охорони здоров'я та соціальної опіки.

1 січня 1864 р. російський цар Олександр II своїм указом затвердив «Положення про губернські і повітові земські установи», а 1870 р. – «Городове положення». Однак відразу варто зауважити, що система земського самоврядування поширювалась лише на Лівобережну Україну. На Правобережжі продовжували працювати Прикази суспільної опіки.

Проблеми організації громадської системи соціальної опіки на українських землях в ХІХ ст. у свої дослідженнях тою чи іншою мірою торкалися Горілий А., Фірсов В., Костіна Є., Попович Г., Коцур Н., Ступак Ф., Ченкова К., Моїсеєва Т.

З введенням у дію «Положення про земські установи» провідною ланкою в системі обов'язкової громадської опіки стають земства, на їх баланс були передані лікарні, амбулаторії, богадільні, народні школи. Крім того, «земства зобов'язали вести статистику, вивчати й аналізувати становище усіх хто потребував допомоги і захисту. Також земства займались страхуванням громадян та їхнього майна на випадок пожеж, повеней, епідемій, інших стихійних лих тощо» [2, с. 46].

Слідом за земською медициною почала розвиватися і медицина міська. Адже згідно з «Городовим положенням», міське самоврядування почало утримувати лікарні, проводити протиепідемічні заходи, займатися забезпеченням належного санітарного стану міст.

Як видно з «Положення про губернські і повітові земські установи», до компетенції земств та їх управ, серед іншого, належали: «Заходи щодо забезпечення народного продовольства; завідування земськими лікарнями і богадільнями; опіка бідних, невиліковно хворих і божевільних, а також калік та інші заходи опіки; способи припинення жебрацтва; управління справами

взаємного земського страхування майна; участь, переважно в господарському плані і в межах, передбачених законом, у піклуванні про народну освіту, про охорону здоров'я і про в'язниці» [1].

Залежно від місцевих умов, кількість категорій громадян, які підлягали опіці в конкретній губернії, могла або зменшуватися, або доповнюватися. Одні земства збільшували перелік осіб, які підлягали обов'язковій опіці, наприклад: громадян звільнених з в'язниць, жебраків і волоцюг тощо. Інші, як-то Київське, були проти обов'язкової опіки над згаданими вище категоріями.

Як результат, виникла потреба роз'яснень з боку урядового Сенату з питань про бідних. Висновок урядовців був неоднозначним: «... опіка над бідними повинна вважатися не обов'язком, а правом земств і міського самоврядування» [6, с. 106]. Такий підхід привів до зменшення витрат на суспільну опіку.

Також земства брали на себе опіку над незаконнонародженими та підкинутими дітьми. Тут не існувало якоїсь єдиної системи, в багатьох губерніях патронаж здійснювали земські лікарі, вчителі і священники спільно з поліцією. Форми опіки могли бути різними. Так, Київське земство запропонувало шість видів патронажу: годування вдома матір'ю; передача на вигодовування; виховання; навчання певному ремеслу; утримання в сім'ї школярів; передача служкою на засадах сімейної опіки.

Перетворення в сфері охорони здоров'я на українських землях, що входили як до складу Росії, так і до складу Австро-Угорщини у другій половині XIX ст. відбувались на тлі інтенсивного розвитку науки.

Успіхи в розвитку гігієни та бактеріології дали поштовх для створення мережі протиепідемічних установ: бактеріологічних і дезинфікаційних станцій, бактеріологічних інститутів тощо. Так, у 1886 році «24 червня в Одесі з ініціативи Іллі Івановича Мечникова міське самоврядування відкрило першу в країні санітарно-бактеріологічну (Пастерівську) станцію, а через п'ять років, у 1891 р., з ініціативи Товариства київських лікарів у Києві почала функціонувати перша санітарна станція. Далі більше – 1896 рік – засновано Київський бактеріологічний інститут, який очолив проф. Олександр Дмитрович Павловський, а у Катеринославській і Харківській губерніях запроваджено посади санітарних лікарів» [4, с. 7].

У розвитку земської санітарно-гігієнічної справи помітну роль відіграли Полтавське й Херсонське земства. У розробці низки прогресивних основ земської медицини та в організації медичної допомоги сільському населенню важлива роль належала «Трудам постійної медичної комісії при Полтавській губернській земській управі», виданих у 1869 р. Першою програмою земської медичної діяльності був «Проект облаштування земської медицини в Полтавській губернії», викладений у цій праці [3, с. 14]. Головні завдання земства щодо охорони народного здоров'я комісією були сформульовані таким чином: 1) усунення причин захворюваності – громадська гігієна; 2) надання допомоги хворим – лікарська справа; 3) забезпечення проживання людей похилого віку, інвалідів і т.д. – соціальний притулок [5, с. 32].

Незважаючи на організаційні, фінансові, правові труднощі, земська система допомоги стає більш ефективною, мобільною, оскільки реакція

місцевого самоврядування на місцеві проблеми була більш гнучкою. Окрім того, запроваджуються нові форми допомоги нужденним та потерпілим, збільшується перелік соціальних послуг, які надають органи суспільної опіки.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі ЦДІАУ в м. Києві). – Ф. 442. – Оп. 46. – Спр. 243.
2. ЦДІАУ в м. Києві. – Ф. 442. – Оп. 627. – Спр. 1.
3. Там само. – Спр. 34.
4. Державний архів Хмельницької області (далі ДАХО). – Ф. 498. – Оп. 1. – Спр. 3.
5. Благотворительные учреждения Российской империи. Т. 1-3. – СПб., 1900. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ibook-edu.ru/books/126351/>
6. Благочестивейшия самодержавнейшия великия государыни имп. Екатерины Вторыя. Учреждения для управления губерний Всероссийския империи. – [Москва]: [Сенат. тип.], [1775]. – [10], 215 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.runivers.ru/bookreader/book187015/>

Балахтар В. В., к. пед. н.

Єнакі Х. О., студентка 2-го курсу,

факультет інформаційних та соціальних технологій

Буковинський державний фінансово-економічний університет

м. Чернівці

ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СВІТЛІ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства динамічно і, в той же час, суперечливо розвивається новий вид професійної діяльності – соціальна робота. Аналізуючи сучасну теорію і практику, можна стверджувати, що поява нової спеціальності зумовлена потребами суспільства і відповідає вимогам успішного економічного розвитку, політичного, соціального життя, сприяє самореалізації, самоствердженню, економічній самостійності кожного громадянина України [1, с.106-109].

Формування професійної самосвідомості фахівця соціальної роботи включає в себе: самопізнання майбутніми фахівцями професійних, особистісних якостей і аналіз сучасних вимог, що пред'являються професією до фахівця, формування уявлень про зміст професії і про себе як її представника; усвідомлення прикладного значення професійно-психологічних знань для майбутньої професійної діяльності. «Українська самосвідомість – відчуття задоволення, гордості за приналежність особистості до своєї нації, до своєї держави..., – стверджувала Софія Русова [3].

Розглядаючи та аналізуючи педагогічні ідеї С. Русової, варто відзначити, що в історію України Софія Федорівна ввійшла як відомий громадський діяч, етнограф, історик, письменник, публіцист, автор концепції українського національного дитячого садка, наукових монографій із педагогіки, психології, підручників, програм, педагог – практик, психолог, методист, яка внесла вагомий вклад у розвиток школи і педагогічної думки в Україні у перші десятиліття ХХ ст. поряд із такими відомими педагогами як Я. Ярема, І. Стешко, Я. Чепіга, І. Огієнко [4].

Особливості професійної самосвідомості фахівця являють собою з одного боку цілісний процес формування системи професійних здібностей, мотивації, активізації індивідуально-творчого самопізнання й саморозвитку особистості, а з іншого – результат усвідомлення і засвоєння практичної діяльності на різних рівнях узагальнення в сфері соціальної взаємодії в процесі формування особистості фахівця в якості самостійного суб'єкта [2, с.118-129]. Особистість, усвідомлюючи себе невіддільною часткою нації, осягає історію свого народу, суспільно-національні цінності, такі як писемність. Рідна мова, досягнення культури, менталітет людей, внесок народу у світову історію культури характеризують самосвідомість нації.

Педагог стверджувала, що національну самосвідомість варто виховувати в дитині змалечку, передаючи любов та, в першу чергу, повагу до рідної мови, традицій, культури, історії. «Рідна мова – це перша умова, щоб діти проходили науку свідомо». Потрібно змалечку спілкуватись з дитиною на рідній мові, для того щоб дитина пронесла через усе своє свідоме життя любов до рідної мови.

У людей, на жаль, не однакові ідеали, не однакові моральні орієнтири і цінності. Для одних важливі понад усе практичні вигоди, багатство, владу, інших – високі духовні і моральні якості. Уявлення про добро і зло є дуже широкі і неоднакові у різні історичні епохи. Але якби не змінювалися в різні часи ідеали громадян, погляди на добро і зло – кінцевою метою виховання завше була і є благочинність – моральність, і все навчання мусить сформувати в дитині такий світогляд, при якому правда і добро стояли б на такому ґрунті, щоб просто промовляти до її розуму й перемагали в ній той егоїзм, що в кожній дитині панує довгий час» [5, с.159].

Таким чином, формування професійної самосвідомості фахівця соціальної роботи національна самосвідомість містить у собі емоційно-ціннісну складову національної свідомості, потребує усвідомлення й вдосконалення професійних здібностей, самонавчання і саморозвитку. Варто згадати слова Софії Федорівни: «Кохаючи свою національну культуру, поважайте й друга і націю, й цікавтеся їхнім життям, навчіться шукати й знаходити у вселюдській культурі ті скарби художні, наукові й моральні, які можуть стати найріднішими, бо не нав'язані з боку, а органічно прищеплені до душі» [6, с.23].

Список використаних джерел та літератури:

1. Балахтар В. Соціальна робота як професійна діяльність : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Інноваційна діяльність та дослідно-експериментальна робота в сучасній освіті» (м.Чернівці,

23.10.2014 р.) : науково-методичний журнал «Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти». – Чернівці : Наші книги. – 2014. – №18. – 172 с. – [С. 106-109].

2. Гріньова О. М. Особливості формування професійної самосвідомості майбутніх учителів в умовах професійної підготовки з додатковою психологічною спеціалізацією : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Простір гуманітарної комунікації: трансформація академічного дискурсу». – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. – С.118-129

3. Основоположниця української дошкільної педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://profspilka.kiev.ua/publikacii/vazhlyva-informaciya/print:page,1,1226-osnovopolozhnicya-ukrayinskoyi-doshklnoyi-pedagogki.html>

4. Педагогічні ідеї С. Русової та М. Монтессорі: порівняльний аналіз : монографія / С. І. Якименко, Г. С. Міленіна. – К. : Видавничий дім «Слово», 2015. – 296 с

5. Русова С. Ф. Дидактика: [Конспект лекцій], читаних в Укр. педагог. інституті ім. М. Драгоманова в 1924/25 р. / С. Русова. – Прага : Сіяч, 1925. – 190 с.

6. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. – Кн. 1 ; за ред. Є. І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – 272 с.

Секція 2

**Математичні методи, моделі та
інформаційні технології**

**Mathematical Methods, Models and
Information Technologies**

2.1. Прикладні методи Soft Computing та економіфізики

2.1. Applied methods of Soft Computing and Econophysics

Yulia Makarova

Scientific supervisor: Liudmyla Hryhorivna Makarova

Pryluky Gymnasium 1 named after Heorhii Voronyi Chernihiv Region

AIR POLLUTION AND CLIMATE CHANGE IN PRYLUKY (UKRAINE)

Introduction

Pollution anthropogenic factors have become one of the most drastic problems nowadays. Pryluky is one of the industrial centres of Chernihiv Region, Ukraine. The worst polluters are industrial enterprises and transport. The main components of air pollution are CO₂ and water vapor H₂O and CO, SO₂, NO, lead compounds, C, hydrocarbons, including C₂₀H₁₂, unburned particles of solid fuel, etc. The researches were done during 2014 - 2015. The materials of the Regional State Administration of Ecology and Natural Resources, Pryluky meteorological station, the materials of a local meteorologist-amateur M. O. Kubrak were used besides our own researches.

The purpose of the investigation

The subject of the investigation is the level of air pollution (the troposphere in Pryluky). *The object of the investigation* is the climate changes of Pryluky taken as an example. *The aim of the investigation* is to define how the state of atmospheric air influences the change of major climate indicators (in a town of Pryluky).

Method of the investigation

The level of air pollution was defined by researching of the snow cover taken at seven objects in Pryluky from 2014 until 2015 (Fig.1).

Fig.1 Points of observation, Pryluky, Chernihiv Region

We have defined the features of the snow cover (colour, density, height), physical features of melted water (transparency(T), scent (S), colour (C)), chemical features of melted water (acidity, chloride ions Cl⁻, sulfate ions SO₄²⁻, lead ions Pb²⁻, and sulfite ions SO₃²⁻). We have determined the significance of traffic influence on

the level of air pollution on the spots of our research. The Chernihiv Regional State Administration of Ecology and Natural Resources statistics shows the annual increase of polluting substances into the atmospheric air.

Results of the experiment

Using the organoleptic method, we have defined the chemical features of melted water: its colour and transparency changed near the industrial enterprises and the road, a specific smell was characteristic for melted water from the forest. Alkalinity decrease of melted water taken near the road is explained by great content of metal oxides and exhaust fumes. (Table 1)

Objects		1	2	3	4	5	6	7
Physic.features	C	Trans-nt	Trans-nt	Trans-nt	Trans-nt	Yellowish	Trans-nt.	Grey
	S, point	1	1	1	0	1	0	2
	T	Trans-nt	Trans-nt	Trans-nt	Trans-nt	Muddy	Trans-nt	Muddy
Chem.feature	Cl ⁻	-	-	-	-	+	-	+
	SO ₄ ²⁻	+	-	-	+	-	-	+
	PI ²⁻	-	-	-	-	-	-	+
	SO ₃ ²⁻	-	-	-	-	-	-	+
	pH	6,5	6,5	6	6	6	7	5,5

Table1. Physical and chemical features of melted water

It was determined that the average temperature in January and July in Pryluky from 1930 till 2015 was rising, which has led to the increasing of the non-frost period from 251 to 283 days (Fig,2).

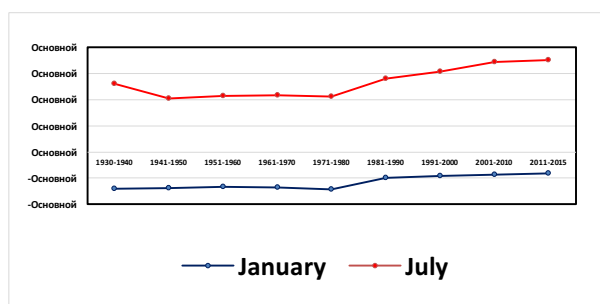

Fig.2 The average monthly temperature in January, July 1930-2015 by the same average rain quantity.

Phonological observations made by M. Kubrak (from 1991 until 2015) prove the temperature rising intensity during last 20 years, so, as a result, some phonological phenomena (rising temperature above 0°C, snow melting, etc) happen 5-8 days earlier every 10 years.

Conclusions

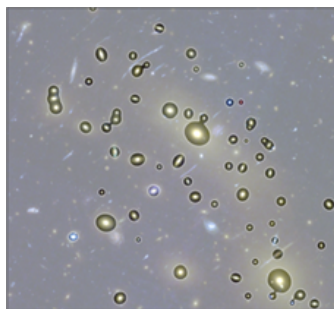
We have defined a direct correlation between the air contents changes and the changes of the main climate indicators. An increase of the quantity of chemical substances or their changes leads to a rise in the temperature of the air in percentage rate which reveals the climate changes in Pryluky.

Гусак О. М.,
ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЗРОСТАЮЧОГО У ЧАСІ НЕЙРОННОГО ГАЗУ ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБРАЗІВ

Описана можливість проектування нових інформаційних технологій для вдосконалення процесів розпізнавання. Суть методу зростаючого у часі нейронного газу. полягає в наступному. Існує мережа пов'язаних між собою нейронів, вузлів мережі. Кожен нейрон запам'ятовує певну сенсорну інформацію S_i (вектор пам'яті нейрона), де i – номер нейрона. Нейрони мають ваги, модифікуються шляхом навчання. Нейронна мережа керує поведінкою агента. Поточна сенсорна інформація на вході системи управління агента $S(t)$ порівнюється з усіма векторами пам'яті нейронів S_i , шукається k -й нейрон, для якого відстань між $S(t)$ і S_k мінімальна (t – дискретний час). Якщо для цього нейрона відстань між $S(t)$ і S_k менша за певний поріг, то вектор S_k трохи наближається до вектора $S(t)$ і k -й нейрон стає активним. Якщо ця відстань більша за поріг, то створюється новий нейрон-вузол, який запам'ятовує поточну сенсорну інформацію $S(t)$. Зв'язки між нейронами мережі формуються при переході між нейронами. Якщо сенсорна інформація визначає положення агента в просторі, то відбувається переміщення агента у відповідності з сенсорною інформацією, що запам'яталася. В цьому випадку попередньо відбувається блукання агента в просторі. При цьому ваги нейронів формуються методом навчання з підкріпленням [1]. Чим більш сприятливим є місце в просторі, тим більшою є вага нейрона, вектор якого визначає S_i дану точку в просторі. Після попереднього блукання по простору формується нейронна мережа зі зв'язками між нейронами. Рух агента може керуватися такою нейронною мережею наступним чином. В кожен такт часу агент знаходиться в точці простору, що відповідає вектору S_i активного нейрона. Далі аналізуються всі зв'язки цього нейрона, і вибирається нейрон, який пов'язаний з даними активним нейроном і має найбільшу вагу серед таких нейронів. Після цього відбувається перехід від даного нейрона до вибраного нейрона з великою вагою. При цьому агент переміщується в просторі в точку з координатами, що відповідають новим обраним нейронам. Новий нейрон стає активним.

Описаний алгоритм знайшов застосування в сучасній астрономії [2]. Астрономи з Університету Хартфордшира у британському Хетфілді (University of Hertfordshire, Hatfield, UK) навчили комп'ютер автоматично розпізнавати і класифікувати галактики на астрономічних знімках, використовуючи самонавчальний алгоритм, відомий як Robust Growing Neural Gas (RGNG). Група вчених, очолювана докторами Джеймсом Гичем і Алексом Хокінгом, продемонструвала дію цього алгоритму, використовуючи дані, які були отримані космічним телескопом Hubble за програмою «Прикордонні поля» (Frontier Fields) в результаті оглядової зйомки декількох галактичних скупчень. В ході «тренування» алгоритму було використано поле галактик Abell 2744 та зоряного скупчення MACS 0416.1-2403 (Рис.1).

1.a.

1.b.

Рис. 1. Результат обробки (1.a) космічного зображення віддалених зоряних систем (1.b).

Було продемонстровано можливості програми точно виділяти окремі деталі зображення і ототожнювати при цьому «ранні» (еліптичні та лінзоподібні) і «пізні» (з явно вираженими спіральними рукавами) типи галактик і зоряних систем (Рис.1). Головною особливістю алгоритму RGNG є те, що астрономи не задають наперед, що саме потрібно шукати на зображеннях неба, а лише «вказують» машині, як потрібно шукати. Людина, дивлячись на знімки галактичних скупчень, інтуїтивно може відшукати потрібний об'єкт, а при наявності деякого досвіду — класифікувати його навіть без надання будь-якої додаткової інформації. Завдяки тому, що подібну роботу буде виконувати комп'ютер, астрономи зможуть проаналізувати зображення різних ділянок неба, на яких людина або навіть дослідницька група не в змозі уважно перевірити кожен фрагмент. Описаний алгоритм потенційно має величезну кількість застосувань далеко за межами астрономії, зокрема, в медицині, де він здатен допомагати лікарям знаходити пухлини на ранніх стадіях, а також системах космічного моніторингу Землі для виявлення епіцентрів лісових пожеж, несанкціонованих вирубок лісу, в арктичній навігації тощо.

Використана література

1. Саттон Р. Обучение с подкреплением / Р. Саттон, Э. Барто. – Москва: Бином, 2011.
2. Гордієнко А. Компьютер научили различать галактики [Електронний ресурс] / А. С. Гордієнко // Вселенная. Пространство. Время.. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://universemagazine.com/news3.php?id=363>.

Andrew Bezmen
Supervisor: Roman Lopatkin
Sumy specialized school № 7, Sumy, Ukraine

Air conditioner "CheapCold"

1 Introduction

In the twenty-first century humanity is suffering an era of global warming, so a sharp rise of temperature in summer, this is a huge problem, which makes the world to research and implement new technologies in this direction. The person spends 30% of the life at work and nearly 60% at home, so the question arises, how to make work in the office and the rest at home were comfortable and productive even on hot days?

2 Theoretical part

Air conditioning is a device that allows to ensure thermal comfort, in other words optimal conditions for good health, rest and high working capacity. But, modern air-conditioning is inherent in the huge number of unsolved problems, among which are: a large value, a high level of noise, huge energy consumption, complex structure, expensive and exceptionally professional service, complex installation works, the use of certain environmentally contaminated components.

Therefore, the development of air conditioner, which solves all the drawbacks, is very actual scientific and technical task.

In the process of development we have set ourselves the main aims of the study:

1. To review the scientific literature.
2. To study the theory of the thermosyphon.
3. To conduct the calculations of separate elements of construction.
4. To calculate the heat loss of the room.
5. To build a real model of the air conditioner.
6. To conduct the experiments.
7. Patented and put into production the development.

3 Experimental part

The working models of conditioner and the experimental room were created for experiments. The air conditioner consists of power supply, thermosyphon, which essentially is the main part of the design and connects the internal and external air-conditioner unit. Separately the internal unit consists of an inner radiator, fan, air filter and water tank. In turn, the external unit consists of an external radiator, fan and a special device, which delivers the capillary water from the internal unit to the external in order to cooling the hot side of the thermosiphon. All data and physical quantities are monitored and processed in real-time software-hardware complex, developed in the Institute of applied physics of NAS of Ukraine.

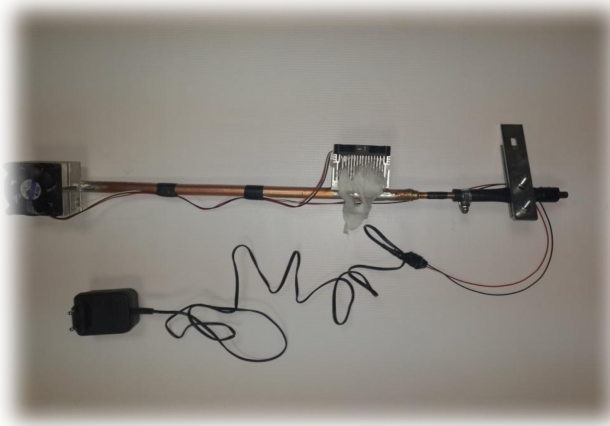

Fig. 1 The working model of air conditioner.

Fig. 2 The working model of the experimental room

4 Conclusion

The advantages of thermosyphon air conditioner are a high efficiency, unrealistically low price and optimal productivity, the absence of noise and great energy efficiency. It is also quickly achieved and supports set temperature. The individual achievements are absence of compressor, freon and almost all the complex components of construction that in modern air conditioners. It is easy in installation and service, use only ecologically clean components, and an endless working life.

5 Discussion

In present experimental researches of "CheapCold" conditioner are conducted, on the basis of which it will be possible to do positive conclusions and its further introduction in real conditions and sizes.

6 Literary sources

1. Ляху Л. В. Теорія кондиціонера: довідник / Л. В. Ляху . - К.: Наук. думка, 1979. - 768 с.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: housea.ru/index.php/car/58539.

Mykola Bilous

**Svitlana Yurivna Muzychenko, the pupil of 10th form upervisor: (Ph. D., branch director of National Center "Minor Academy of Sciences of Ukraine")
Zaporizkii technical lyceum, Zaporizhzhya, Ukraine**

CANDLE IN WEIGHTLESSNESS, OR METALCUTTER FOR THE ASTRONAUT

1. Aim of the work

To work out the mathematic model of flame burning in the weightlessness and to make original metalcutter construction from improvised means; to explore features of burning and describe the flame's characteristics of the device.

2. Methods of the research

The methods are: theoretical, mathematical, design, experimental, estimative on the basis of the physical model.

3. Theoretical part

It's no convention in the weightlessness and the opened flame looks like a scope. Spherical shape of the flame is stationary when oxygen flow is equal to hydrogen and combustion products flow. The authors first offered mathematic model of this process. This model was described by such equation.

$$\frac{\partial C}{\partial t} = 0 = D \left(\frac{\partial^2 C}{\partial r^2} + \frac{2}{r} \frac{\partial C}{\partial r} \right) - kC + k_1 C_1 \quad (1)$$

Boundary conditions of the problem are:

$$\alpha_1 C = \alpha_2 C_2 \quad (2)$$

$$-D \frac{\partial C}{\partial r} = -D_2 \frac{\partial C_2}{\partial r} \quad (3)$$

C- the concentration of combustion products (D-the diffusion coefficient) C₂- the hydrocarbons concentration around the wick (D₂-it's diffusion coefficient) The Mathematica Program (Fig.1) solved equation.

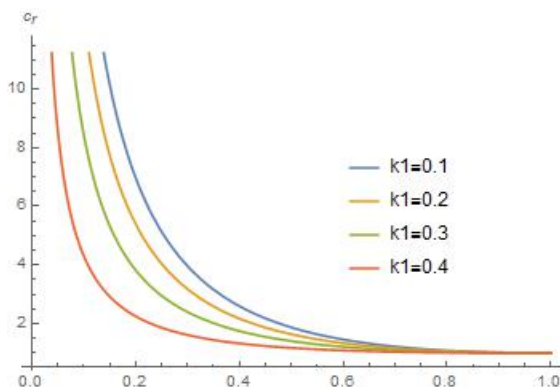
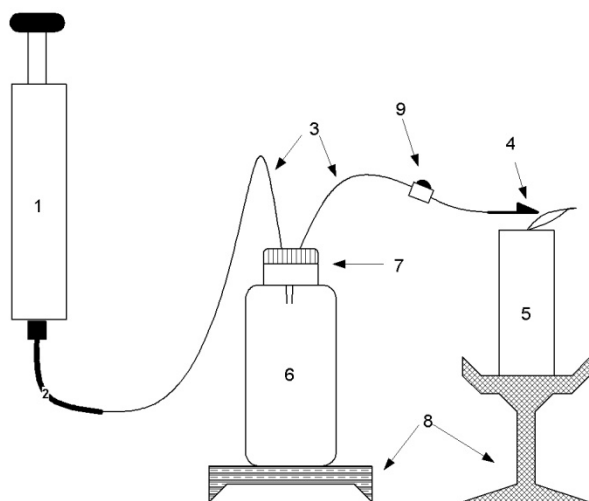

Fig.1. Dependence of combustion products concentration from the distance of the scope center (diffusion coefficients has different values)

4. Experimental part

For the research of the effectiveness of this device we have made some researches of the flame by means of sounding it with the help of thermocouple and also we have discovered the dependence of temperature of the flame from the pressure in air flow.

The theoretical estimation of pressure in the flame was made and the quantity for the highest temperature inside the flame we experimentally determined.

1-pump;
2, 3-tube system
for blood transfusion;
4-needle of the

5. Results

The results of our research are interesting from the point of the construction itself, accessibility of its components and opportunity to collect a workable device in a short period of time. With the help of this device one can melt and cut metals using a concentrated flame of the candle, which can be put into practice and can be used in the state of imponderability during space flights.

6. Literature

1) Карапетьянц М.Х. Химическая термодинамика / Михаил Христофорович Карапетьянц.-М.: Химия,1975. – 584 с.

2) Ксандопуло Г.И. Химия пламени / Георгий Иванович Ксандопуло.-М.: Химия, 1980.-37 с. 3) Араманович И.Г. Уравнения математической физики / И. Араманович, В. Левин. – М. : Наука, 1989. – 286 с.

Солощак С. В., аспірант, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці
Артеменко О. І., к.т.н., доцент, ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ТУРИСТИЧНИХ СИСТЕМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Метою дослідження є аналіз стану технологій підтримки прийняття рішень в туристичній галузі та виявлення нових або невирішених задач для розроблення інформаційних технологій, що забезпечуватимуть персоналізацію туристичного маршруту та супровід туриста на всіх етапах подорожі.

Туризм як багатогранна галузь, яка охоплює різноманітні структуровані та не структуровані масиви даних, при організації потребує втручання автоматизаційних процесів для збору, обробки та консолідації великих об'ємів даних при прийнятті рішень [1].

На сьогоднішній день існують різноманітні способи та види туризму, до прикладу: поїздка з палатками в гори, туристична поїздка на власному авто по Європі, чи комплексний автобусний тур, фестивальний туризм тощо. В тому чи іншому випадку подорожуючому необхідно зібрати різну кількість інформації: шлях, житло, харчування, цікаві місця на маршруті. Після того як необхідна інформація зібрана, складається план поїздки, під час якого неприємні відхилення, неточності чи форс-мажорні ситуації, оскільки це завдає незручності з подальшим плануванням.

Зараз на ринку доступний широкий спектр спеціалізованих рішень, наприклад для вибору місця проживання: готелі, апартаменти, квартири чи навіть цілі будинки, на території практично любої країни. Одним з найпопулярніших є ресурс Booking.com — довідник з місцями для проживання, харчування, маршрутами, з можливістю бронювання, але в той же момент все одно “спеціалізований” тобто обмежений певними рамками предметної області.

В той же час не вистачає комплексних систем, які б забезпечували необхідною інформацією в повному обсязі — видача інформації за запитом та поради в залежності від локації, часу, погодних умов [2]. Збір статистики по використанню, маршрутах, фільтрація по популярності, ціновому діапазону, типу туризму. Система яка б складала портрет подорожуючого, та видавала інформацію актуальну саме для нього в поточний момент.

ЛІТЕРАТУРА

[1] D. Gavalas, M. Kenteris, C. Konstantopoulos, G. Pantziou “Web application for recommending personalised mobile tourist routes” *The Institution of Engineering and Technology*, Vol. 6, Iss. 4, pp. 313–322, 2012.

[2] Kyubark Shim, Jaegeol Yim, Junri Jeon Development of an Indoor-Outdoor Positioning Android App for Anapji Tourist Guides // *International Journal of Software Engineering and Its Applications* Vol. 9, No. 3 (2015), pp. 195-208

Перюк А.А., студент V курсу,
ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

ВИКОРИСТАННЯ ОНТОЛОГІЙ В РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

На даний час рекомендаційні системи як особливий підвид систем підтримки прийняття рішень широко застосовуються в різноманітних галузях. Для подання знань в рекомендаційних системах використовують різні моделі [1]. Останні тенденції вказують на те, що онтології стають все більш розповсюдженими та популярними засобами подання знань в рекомендаційних системах.

Наразі в світі існують сервери онтологій, такі як Ontolingua Server, Cyscorp's Upper CYS Ontology Server, Ontosaurus та ін. Крім того, наукові центри та організації володіють веб-ресурсами з інформацією про онтології, наприклад Ontology Page.

При побудові онтології предметної галузі потрібно враховувати такі особливості:

1. Лаконічність. Онтологія є лаконічною, якщо вона не зберіє будь-які непотрібні або зайві визначення, якщо визначення не можуть бути виведені за допомогою інших визначень та аксіом.

2. Можливість розширення. Відноситься до спроб, необхідних при додаванні нових визначень до онтологій і більших відомостей до їхніх визначень, не змінюючи набір добре визначених властивостей, які вже затверджено в онтології.

3. Чутливість. Відноситься до того, як невеликі зміни у визначеннях змінюють набір добре визначених властивостей, які вже затверджено в онтології.

4. Повнота. Неповнота є фундаментальною проблемою в онтологіях. Фактично, ми не можемо довести ані повноту побудованої онтології, ані повноту її визначень. Але ми можемо довести незавершеність певного конкретного визначення в онтології, а отже, неповноту онтології. Також можна довести неповноту онтології якщо відсутнє хоча б одне визначення по відношенню до досліджуваної структури або предметної галузі.

5. Несуперечність. З'ясовує, чи можна отримати суперечливі висновки від дійсних визначень в онтології. Дане визначення узгоджується, тільки якщо індивідуальне визначення узгоджується і ніякі суперечливі твердження не можуть бути прийняті за допомогою інших тверджень і аксіом.

ЛІТЕРАТУРА

[1] D. Gavalas, M. Kenteris, C. Konstantopoulos, G. Pantziou *Web application for recommending personalised mobile tourist routes* // The Institution of Engineering and Technology 2012 Vol. 6, Iss. 4, pp. 313–322

Пасічник В.В.д.т.н. проф.

Савчук В.В.асп.

Національний університет «Львівська Політехніка», Львів

МОБІЛЬНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ТУРИСТА В ПРИМІЩЕННЯХ СКЛАДНОЇ КОНФІГУРАЦІЇ

Однією з принципів особливостей бездротових телекомунікаційних систем є фактор мобільності та можливість ідентифікації місцезнаходження (позиціонування) відповідного комунікаційного пристрою користувача [1].

Потреба в зазначених інфокомунікаційних технологіях зумовлена наявністю великої кількості складно структурованих приміщень, що серйозно обмежує можливості орієнтування як відвідувачів, так і нових працівників у них. Такими приміщеннями зокрема є:

- офісні будівлі, торговельні комплекси, бізнес центри;
- великі медичні центри;
- складно структуровані туристичні об'єкти (замки, палаци, музеї, галереї).

Методи та засоби бездротового позиціонування викликають серйозний інтерес та зацікавлення, як у науковців так і широкого кола практиків, оскільки забезпечують формування основи мобільних програмно-алгоритмічних застосунків, якими є навігаційні системи, системи просторової орієнтації руху роботів, застосунки для інформаційного супроводу мобільного користувача, тощо.

При побудові програмних систем, в яких використовується інформація про місце розташування користувача всередині закритих будівель можуть застосовуватись взаємопов'язані між собою інформаційно-комунікаційні технології [1].

В таблиці 1 подано основні типи технологій позиціонування користувацького пристрою, що зазвичай використовуються в приміщеннях.

Таблиця 1.

Класифікація мобільних технологій позиціонування у закритих приміщеннях

Категорія	Базові технології
Залежні від мережі	<ul style="list-style-type: none"> • Технології на базі інфрачервоних сенсорів; • ультразвукові технології; • технології безпроводних мереж (Wi-Fi); • технології глобальної системи мобільного зв'язку (GSM); • технологія Bluetooth; • технологія ідентифікація радіочастот (RFID).
Залежні від пристрою	<ul style="list-style-type: none"> • Технологія GPS/A-GPS; • технологія Indoor GPS; • технології опрацювання візуальних зображень.

Активно проводяться дослідження та розробляються нові методи навігації в приміщеннях на базі безпроводних мереж Wi-Fi в Університеті Калгари (Канада) та Університеті Вухан (Китай), ряді провідних університетів Іспанії,

Технологічному університеті Наньянгу (Сингапур) та ін.. Розроблення засобів позиціонування на базі радіочастотної ідентифікації (РЧІД, RFID), серед інших, проводять науковці університету ІСІК (ISIK, Туреччина). Технологіями позиціонування та навігації користувача всередині закритих приміщень на базі GSM мереж займаються дослідники з університету імені П'єра та Марії Кюрі.

Одна з найпопулярніших технологій позиціонування та навігації користувача на відкритому просторі, якою є технологія GPS, не може використовуватись у закритих приміщеннях, оскільки рівень GPS сигналу суттєво знижується при проходженні через стелю та стіни приміщень [2]. Проте, дослідники активно працюють над вдосконаленням зазначеної технології з метою її застосування для якісної та точної навігації користувача всередині будівель.

Менш поширеними на даний час є інформаційно-комунікаційні технології навігації користувачів в закритих приміщеннях, що базуються на опрацюванні візуальних зображень і відео, а також QR кодів.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що для реалізації процедур якісного позиціонування та навігації туриста в середині закритих приміщень, якими є зокрема замки, музеї, галереї та пам'ятки архітектури, доцільно використовувати комбінації відомих навігаційних технологій, якими є Wi-Fi, GSM, GPS та технологій опрацювання візуальних зображень, що можуть використовуватись почергово в залежності від специфіки та особливостей оточуючого середовища з врахуванням персоніфікованих потреб того чи іншого користувача.

Метою подальших досліджень є розроблення оригінальних програмно-алгоритмічних методів позиціонування та опрацювання навігаційних даних з метою забезпечення якісного функціонування навігаційної компоненти системи «МІАТ» («Мобільний інформаційний асистент туриста») для використання її в замкнених складно-просторово організованих приміщеннях [3].

Список використаної літератури:

1. Bekkelien A. Bluetooth Indoor Positioning. Master of Computer Science. / Bekkelien A. – University of Geneva, March 2012
2. D. A. Malsano, F. Franceschini, P. G. Maropoulos, L. Mastroglacomo, “Indoor GPS: system functionality and initial performance evaluation,” International journal of manufacturing research, January 2008
3. Savchuk V.V. Dynamic characteristics of perspective touristic information technologies / Artemenko O.I., Kunanec N.E., Pasichnyk V.V., Savchuk V.V. // ECONTechMOD: international quarterly journal – 2015, – Vol. 04, No. 4. – pp.107-118

ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБКИ ДАНИХ В ТУРИСТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Для прийняття ефективних рішень в різних ланках сучасного туристичного ринку туристам, менеджерам, туристичним підприємствам все більш необхідними стають технологічні засоби обробки інформації. У галузі генеруються задачі, які вимагають для свого розв'язання аналізу великих та гіпервеликих масивів даних. В цьому контексті перспективною інформаційною технологією фахівці вважають технологію Big data [1].

Big data (великі дані) – це множина підходів, інструментів і методів опрацювання структурованих і неструктурованих даних великих обсягів, ефективних в умовах безперервного кількісного зростання даних та їх розподіленості по численних вузлах обчислювальної мережі. Ця інформаційна технологія сформувалася наприкінці 2000-х років як альтернатива традиційним системам управління базами даних і програмним рішенням класу Business Intelligence. Концептуально технологічна парадигма Big data покликана реалізовувати три базові операції. По-перше, обробляти великі порівняно зі «стандартними» сценаріями обсяги даних. По-друге, забезпечувати опрацювання швидкопоступаючих даних в дуже великих обсягах. По-третє, забезпечувати паралельне опрацювання структурованих і слабо структурованих даних в різних вимірах та аспектах. Передбачається, що на вхід алгоритмів зазвичай поступає потік не цілком структурованої інформації з різнотипових різнорідних та різноформатних джерел [2].

Відомо, що одним з ключових факторів, які впливають на відвідуваність туристичного об'єкту є його вдале розташування. В роботі [3] подано алгоритми кластеризації для виявлення тенденцій просторового розташування туристичних об'єктів. В результаті дослідження підготовлено методологічну базу для формування інтелектуальної рекомендаційної системи, яка дозволяла б встановлювати асоціативні зв'язки між розташуванням туристичних об'єктів природного походження та штучно створеної туристичної інфраструктури.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Артеменко О.І. Інформаційно-технологічні платформи е-науки та е-туризму: системні та соціокомунікаційні особливості Монографія // Пасічник В.В., Артеменко О.І., Гаць Б.М., Кунанець Н.Е., Савчук В.В., Попик І.В. / Львів. - 2015. – 116 с.

[2]. Manyika, James et al., “Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity,” McKinsey Global Institute, June, 2011

[3] A. Weidenfeld, R. W. Butler, A. M. Williams, “Clustering and Compatibility between Tourism Attractions”, INTERNATIONAL JOURNAL OF TOURISM RESEARCH, vol. 12, pp. 1–16, 2010.

С.И. Родин, магистр, НТУ «ХПИ», Харьков, Украина

А.И. Поворознюк, д-р техн. наук, проф., НТУ «ХПИ», Харьков, Украина

МЕТОДЫ ОБРАБОТКИ МЕДИЦИНСКИХ ИЗОБРАЖЕНИЙ ДЛЯ ВЫЯВЛЕНИЯ ПАТОЛОГИЙ НА РЕНТГЕНОВСКИХ СНИМКАХ

Бурное развитие современных систем диагностики приводит к постоянному увеличению количества цифровых изображений, получаемых в различных медицинских учреждениях. Для аффективного использования в диагностическом процессе эти изображения должны быть оперативно проанализированы, количественно оценены и проинтерпретированы

В рассмотренном случае основную информацию о состоянии исследуемого объекта несет изображение. На сегодняшний день вопрос о методах обработки и анализа медицинских изображений является актуальным и важным в связи с применением к различным этапам диагностики современной вычислительной техники.

При регистрации биологических параметров неизбежно возникают помехи различной природы. Причинами искажений являются диагностические приборы, а также каналы передачи информации и даже небольшие движения исследуемого объекта. Поэтому первоначальным этапом обработки изображения является фильтрация, позволяющая максимально очистить снимок от шума.

Критерии качества предназначены для оценки эффективности операций. Помимо оценивания скорости работы, определения среднеквадратического отклонения (СКО), была проведена субъективная, визуальная оценка. Для вычисления среднеквадратического отклонения снимки были искусственно зашумлены. Следует отметить, что при оценивании дифференциальных операторов, критериями выступали временные и визуальные показатели, так как использовать среднеквадратическое отклонение некорректно. Результаты критериев приведены в рис.1 и рис.2

Фильтр	СКО	Время, мс
Медианный фильтр 3x3	29,8131	59
Медианный фильтр 5x5	15,6843	102
Фильтр «Скользящее среднее в окне» 3x3	24,6289	23
Фильтр «Скользящее среднее в окне» 5x5	22,3502	31
Фильтр Гауса 3x3	25,6133	42
Фильтр Гауса 5x5	23,1034	51
Фильтр Гауса 7x7	22,3208	59

Рисунок 1 - Результаты критериев сглаживающих фильтров

Фильтр	Время, мс
Оператор Робертса	44
Оператор Превитта	43
Оператор Собеля	43
Оператор Лапласа	49
Опер. Печать (Ctrl+P)	88
Операция Gradient in	48

Рисунок 2 - Результаты критериев дифференциальных операторов

Исходя из полученных данных, можно сделать несколько выводов. Субъективный взгляд на фильтрацию снимков позволяет отметить, что медианный фильтр гораздо хуже справляется с восстановлением входного изображения, чем гауссовский, поскольку изображение на его выходе более размыто. Преимущество гауссовской фильтрации также состоит в скорости работы и по критерию минимума среднеквадратичного отклонения. Следует обратить внимание, что разница значений критериев фильтров «скользящее среднее в окне» и Гаусса незначительна, но с логической точки зрения наиболее корректный результат получаем с помощью гауссовской фильтрации, так как влияние на окончательный результат фильтрации уменьшается при увеличении расстояния от точки до центрального пикселя. Особенность операций математической морфологии заключается в чувствительности к шуму. Для обработки томографических снимков, где кости (светлые объекты) несут основную информацию, следует выделить операции Close и Gradient in. Операция закрытия удаляет темные детали изображения, а Gradient in оставляет светлые, тем самым подчеркивая важную диагностическую информацию (форму и размер костей), которую несет в себе снимок компьютерной томографии. Однако из-за особенностей реализации алгоритма градиентные операции математической морфологии несут в себе много «лишней» информации, поэтому «проигрывают» дифференциальным операторам. Выбирая дифференциальный оператор, важно понимать, что их применение напрямую зависит от поставленной задачи, а в конкретном случае от вида патологии. Результаты оценки критериев совпала с субъективной оценкой, показывая то, что критерии могут быть применены с достаточной эффективностью.

Опираясь на визуальную оценку качества работы, а также критерий времени срабатывания и среднеквадратическое отклонение, был выбран фильтр Гаусса для сглаживания и подавления шума на изображении.

Грищук О.В.

Чернівецький ліцей №1, 10 клас, м.Чернівці

ЕЛЕКТРОМАГНІТНА ВЗАЄМОДІЯ В ДИНАМІЧНИХ СИСТЕМАХ

В наш час важко й уявити роль магнетизму в нашому житті. Він всюди, в автомобілях, електростанціях, потягах, в побуті. Тому його необхідно досліджувати, розвивати. Наприклад транспорт – значна частина транспорту людства використовує нафтопродукти як паливо для двигунів. Проте нафти вистачить на 60 років, можливо трохи більше або менше, тому необхідно розвивати інші види транспорту.

Об'єктом даного дослідження є електромагнітна взаємодія в динамічних системах.

Предметом дослідження є пристрій «магнітних потяг», дія якого ґрунтується на взаємодії постійних магнітів, прикріплених до пальчикової батарейки АА-4 з магнітним полем тієї частини котушки, в якій батарейка через контакт магнітів з мідним дротом, створює струм, внаслідок чого цей «магнітний потяг» може рухатися всередині котушки

В даній роботі розглянуто будову постійних магнітів і їх взаємодії. Виражено їх індукцію, намагніченість, силу взаємодії. Описано принцип роботи потяга та вказано параметри, від яких залежить його рух. Розглянуто новий вид транспорту на основі даної моделі. Вказано його переваги та недоліки.

Експериментальна частина: було запропоновано «магнітний потяг» (Рис. 1) як приклад динамічної системи на яку діє магнітне поле. Знайдено його потужність, швидкість.

Результати: в даній роботі було описано будову постійних магнітів виражено їх магнітний момент, намагніченість, магнітну індукцію. Розглянуто взаємодію постійних магнітів як взаємодію еквівалентних їм електричних кіл, які створюють магнітні поля і знайдено силу взаємодії. Розглянуто магнітний потяг, як приклад динамічної систему, на яку діє магнітне поле, виражено його потужність, прискорення. Було вказано параметри від яких залежить рух потяга – це сила струму в котушці, довжина котушки, сила тертя, робота, яка витрачається на нагрівання провідника, сила лобового опору, маса потяга та індукція магнітного поля магнітів.

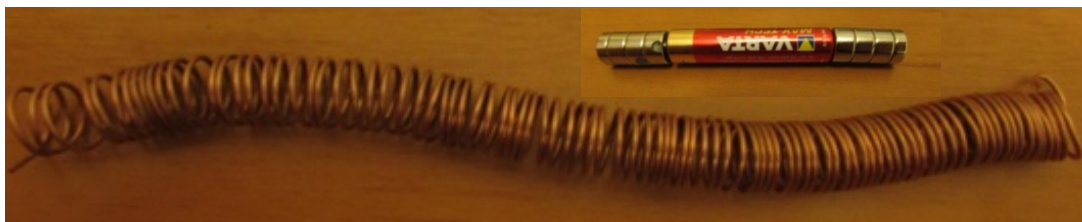

Рис.. 1 «магнітний потяг»

2.2. Теорія хаосу в динамічних системах

2.2. Chaos theory in the dynamical systems

Iryna Olar,
Paul Pshenichka
Lyceum №1, Chernivtsi/Ukraine,

BOUNCING BALL

Introduction

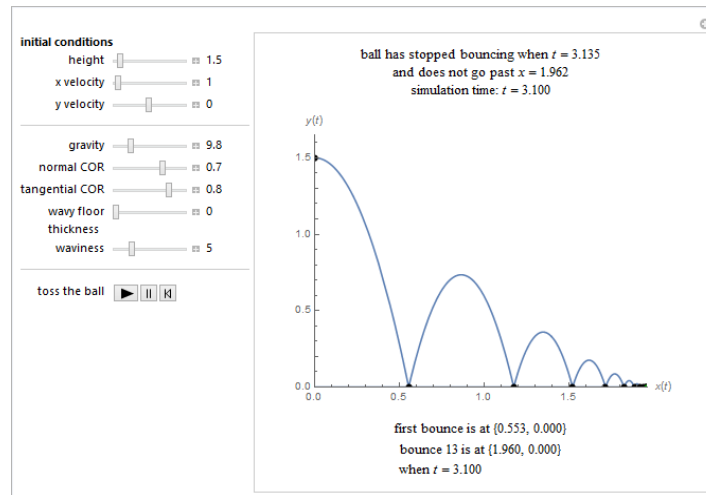
The subject of this paper is to investigate the nature of a bouncing ball. A rigorous analysis of the bounce of a ball is complicated by several factors, one being that in practice, a relatively soft ball can easily squash to half its original diameter and also squash asymmetrically. Specificity of collisions consists in their intensity and rapidity. The impact forces, from a physical point of view, are the co-called responses to deformations occurring around the area of interaction and expanding in waves throughout a body. Despite some complicating factors, the bounce of a ball can be analyzed at an elementary level using a combination of elementary mechanics and experimental data on the force wave forms.

The characteristics of a collision

The energy may be dissipated in the ball during the collision as a result of internal friction, or energy may be lost as a result of a permanent deformation of the ball or the surface. Alternatively, energy may be stored in the ball as a result of its compression and subsequently dissipated after the rebound either in internal modes of oscillation or by a slow recovery of the ball to its original shape. When two hard solid objects collide, acoustic waves are generated in the place of impact. The deformation of the objects and their subsequent separation are associated with the propagation of these acoustic waves through the objects and their reflection from the surfaces.

Computer modelling

Computer model of the bouncing ball is taken from Wolfram Demonstration Project library and assumes that if the tangential and normal components of velocity are u and v before a bounce, they are $k \cdot u$ and $-k \cdot v$ after the bounce, where $0 < k < 1$. It has been generalized so that the reflected components are $f \cdot u$ and $-e \cdot v$, where f is the tangential coefficient of restitution and e the normal coefficient of restitution. There may be a reason to assume $f=e$, but e is the usual coefficient of restitution, and f seems to be a frictional effect. Obviously, friction would affect rotation, which is ignored.

Fig.1. Screenshot of the computer model.

The coefficient of restitution for balls made of different materials
 The collision of any objects is always accompanied by a loss of energy. Newton was the first to recognize that such collisions can be conveniently described in terms of the coefficient of restitution (e) defined in the case of a head-on collision as the ratio of the relative speed of the objects after the collision to the relative speed before the collision. The COR was measured for four balls of different masses and made of different materials. It has been investigated that the coefficient decreases as the mass increases and vice versa. However, this principle works exclusively for materials whose structure is fundamentally identical.

Conclusion

If the colliding bodies are not force response rigid they may have small but significant transient deformations which persist through the collision duration. Yet these deformations might either die out well before the bodies attain any appreciable overall displacements/rotations or suitably average to zero on such time. The thicker the surface is, the more time it takes for acoustic waves to fade out. The height to which a ball will bounce depends on the height from which it is dropped, what the ball is made out of (and if it is inflated, what the pressure is), and what the surface it bounces from is made out of.

References

- Levi-Chivita T., Amal'di U. Kurs teoreticheskoy mehaniki. Tom 1, chast' 1: Kinematika, principy mehaniki. M.-L.: NKTL SSSR, 1935.
 Fizika tverdogo tela: jenciklopedicheskij slovar'. Tom 1. Bar'jahtar V.G.

THE ROLLING DISK INVESTIGATION

Rigid-body dynamics studies the movement of systems of interconnected bodies under the action of external forces. The assumption that the bodies are rigid, which means that they do not deform under the action of applied forces, simplifies the analysis by reducing the parameters that describe the configuration of the system to the translation and rotation of reference frames attached to each body. This excludes bodies that display fluid highly elastic, and plastic behavior.

Experimental part

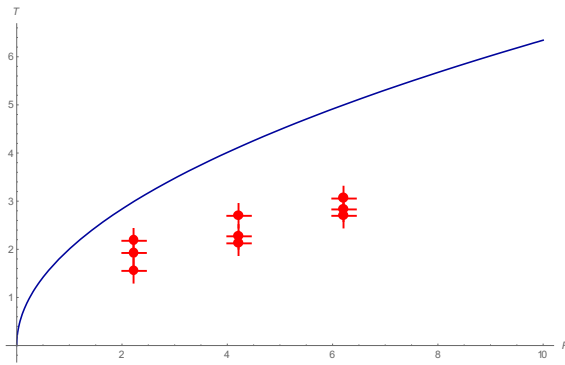
Fig. 1. The experimental setup.

If you put a loop, a ring or a ball on a rotating surface, it may not fall off of it as you would expect, but stay on the surface for a certain period of time due to its movement. To make our setup we used a smooth plastic surface and a metallic ring. The surface was rotating at 75 rounds per minute, which was the highest speed we could get. This made the ring to move closer to the center of the surface due to the centripetal force.

Theoretical part

We consider the dynamics of ring, which is rolling on horizontal surface, to explain the effect “Rotation on the disk”. We made a hypothesis, that situation, when ring is rolling on a static surface, is the same situation, when ring is rolling on the rotating surface.

Comparison of the theoretical dependence between the oscillation period and ring's radius and experimental measurements are shown in fig. 2

Fig. 2. Blue line – theoretical dependence between the oscillation period and ring's radius. $T = 2\pi \sqrt{\frac{R}{g}}$

Red points – experimental measurements.

The dynamics of rigid body system is described by the laws of kinetics and by the application of Newton's second law (kinetics) or their derivative from Lagrangian mechanics. The solution of these equations of motion provides a description of the position, the motion and the acceleration of the individual components of the system and overall the system itself, as a function of time.

Conclusion

The solution of the problem may help in understanding different qualities of rigid bodies. The formulation and solution of rigid body dynamics is an important tool in computer simulation of mechanical system. This is why we find the further investigation of this problem very important.

References

1. Eshbach's Handbook of Engineering Fundamentals By Ovid W. Eshbach, Byron pg. 9.
2. Oxford Technical Solutions Inertial Navigation Guide.
3. E. v. Hinueber (iMAR Navigation) (2011). "Design of an Unaided Aircraft Attitude Reference System with Medium Accurate Gyroscopes for Higher Performance Attitude Requirements".

THE INTERACTION OF DROPS OF SOAP SOLUTION WITH A VIBRATING SURFACE

Introduction

XXI century is characterized by high speed of scientific and technological progress, especially in computer and electronic engineering, robotics and medicine. Recently, more and more interest is to the system called "a drop on a layer". The essence of this system is that a drop of water-soap solution, which is on the same soap solution, is in contact with the vibrating at a certain frequency surface, and this drop can not be destroyed for a very long time.

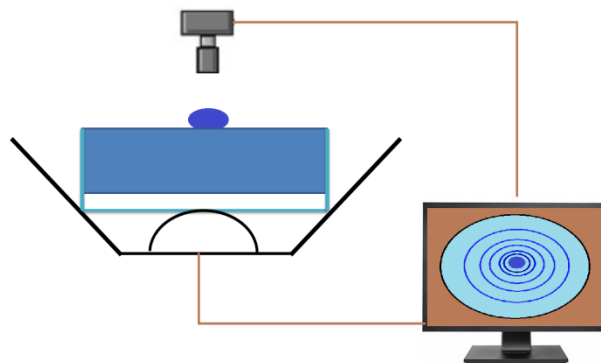
This system can be effective in medical diagnosis that is performed on the structure of the track, which remains after the evaporation of a drop of blood. You can use the system "a drop on a layer" as a micro reactor for the implementation process of self-assembly of nanostructures in the process of evaporation on the pillow drops of colloidal nanoparticles. You can also use the system to cool the solids, by evaporation of drops installed on the surface.

Theory

Why is the drop not destroyed? The drop is not destroyed through an air layer is between the drop and the soapy water. Sound vibrations are transmitted to the drops and therefore they oscillate vertically, or simply they "jump". As a drop of water falls on the surface and between the soap water and the drop forms a layer of air. Therefore a drop will not touch soap solution, so drop will not collapse. If the speaker does not vibrate, the drop still remains for some time on the air layer. But due to lack of vibrations the air layer will not be replenished, so the drop will collapse almost immediately.

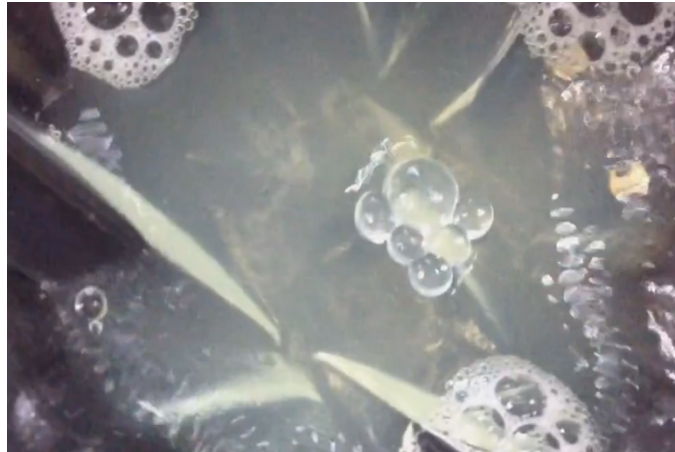
Experiment

We had a device on which a drop "lived" more than an hour. We attached the speaker to the computer, which was installed the program to play different sound frequencies on the dynamics. Then we put a vessel on the speaker into which we poured soapy solution. (Fig. 1)

Fig. 1 Our

We threw the drop on the soap solution. If you throw some drops, then they form groups, which will move erratically (Fig. 2). If any of these groups jostle, all drops will be destroyed.

Fig. 2 The group of drops

Results

The paper studies a droplet which stand on a dynamic surface. During the fulfilment of this project, has been clarified that the optimal frequency is 177 Hz. We also have found that a drop is not destroyed because of the air layer beneath it, which is replenished through the fluctuation of dynamics. Using the system of "a drop on a layer" in medicine, it will make much more accurate blood tests and not in a very costly way. The usage of this system for cooling of solid surfaces will provide lower cooling costs by evaporation.

References

1. Molacek, Jan, and John W. M. Bush. "Drops walking on a vibrating bath: towards a hydrodynamic pilot-wave theory." *Journal of Fluid Mechanics* 727 (July 28, 2013): 612-647 – 37 c.
2. Restoring Superhydrophobicity of Lotus Leaves with Vibration-Induced Dewetting, Jonathan B. Boreyko and Chuan-Hua Chen
3. Driving forces of the solute self-organization in an evaporating liquid microdroplet /L.V. Andreeva, A.V. Koshkin, P.V. Lebedev-Stepanov et al. // *Colloids and Surface cal and Engineering Aspects*. – 2007. – Vol. 300, - 3 Spec. Iss. – P. 300–306.
4. Andreeva L.V., Koshkin A.V., Lebedev-Stepanov P.V., Petrov A.N., Alfimov M.V. Driving forces of the solute self-organization in an evaporating liquid microdroplet.

INVESTIGATION OF THE LEIDENFROST EFFECT

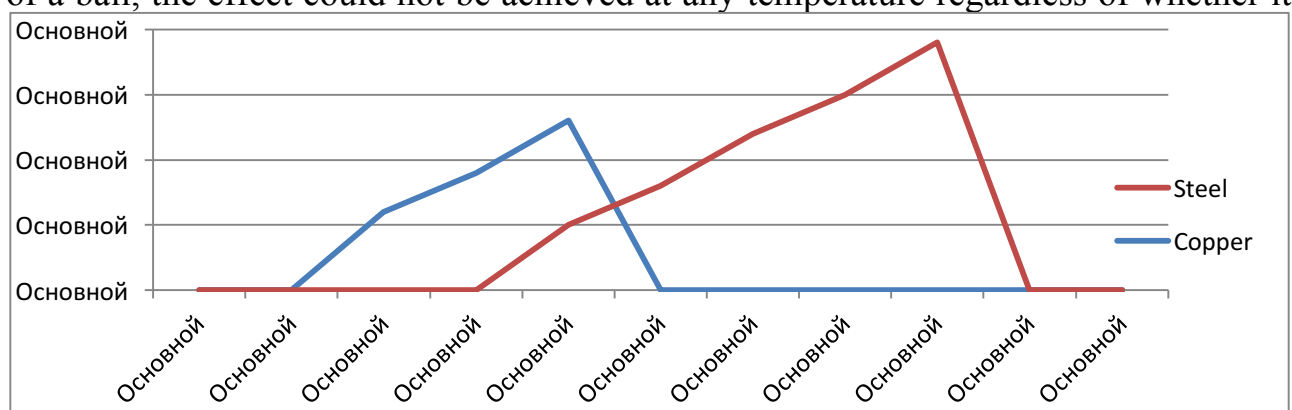
Introduction

A common demonstration of the Leidenfrost effect can be observed when a frying pan is heated to a high temperature, and then some water is sprinkled on it. The effect is seen when the water droplets don't vaporize quickly, but instead "float" on the pan's surface and "run around" chaotically. This happens due to the vapor layer that forms between the droplet and the hot surface, which then inhibits the heat transfer, thus extending the life span of the droplet and making it float. Although this effect has been well-known since 18th century, there is still a lack of empirical data and theoretical understanding of it. The goal of this work is to investigate the Leidenfrost effect experimentally, and further advance the understanding of it.

Experimental Part

Two main experiments were performed to investigate this effect (each consisting of multiple iterations of the experiment). In the first experiment, the relationship between the lifespan of water droplets and the pan's temperature was investigated. It demonstrated a definite onset of the Leidenfrost effect occurring at 200°C, which also resulted in the longest lifespan. With a further increases in temperature, the lifespan decreased fairly linearly.

The second, and most interesting, experiment was aimed at investigating the Leidenfrost effect with hydrophobic surfaces and different shapes of objects. Similar experiments were performed to the one described above, but this time the metal ball was covered in a water resistant coating, which turned the surface of the ball hydrophobic. It was found that the Leidenfrost effect could be achieved at lower temperatures this way. When the experiment was performed with a metal rod instead of a ball, the effect could not be achieved at any temperature regardless of whether it

was coated with the hydrophilic substance.

Conclusion

The Leidenfrost effect is still a relatively uninvestigated phenomenon, and with our experiments we hope to advance the understanding of it both empirically and theoretically. The experiments have revealed that with hydrophobic surfaces, the Leidenfrost point can be lowered, which may be important in applications of this phenomenon (one of which could be in reducing drag on ships or other marine

vessels). Also, it is clear that the shape of the object matters significantly, which remains to be further investigated and understood. It raises a question of whether there is an optimal shape to produce and sustain the Leidenfrost effect.

References

1. G. S. Landsberg, "Elementarniy uchebnyy fiziki", 1978
2. S. G. Illina, Thesis from X Russian physical conference, 1999, p.170
3. <http://www.nature.com/news/how-to-boil-water-without-bubbles-1.11400>
4. Jearl Walker, Boiling and Leidenfrost's effect, 2009

Oleksyshyn O. A.,
Lyceum №1, Chernivtsi

THE AQUARIUM PROBLEM: COMBINATORICAL PROCESSES RESEARCH

This paper is dedicated to one specific problem in the combinatorical processes field: complex system develops according to its own laws and at some point meets resource depletion. Our aim is to study the characteristics of this process, first of all, the possible final positions.

Problem definition.

We have n aquariums. Each aquarium starts having 1, 2, ..., n fish inside respectively. Then we rearrange fish in aquariums according the following rules: we can take two aquariums having both even or both odd (but still different) number of fish and relocate fish to make its number in the aquariums equal. The process continues while we have possible moves. Describe the set of all possible final positions for the process.

Restrictions

We have found two important invariants in the process and the invariants helped us to prove that the process is finite and its maximal length is of cubic dependence on n .

We found two important restrictions for the possible final positions. The first stems from the fact that the number of fish is an integer value, therefore the final positions should be consistent with the number theory.

The second one has unexpected connections in algebra. It is a notion of

Constructions

We have noticed that to get the specific final position it is sufficient to split the numbers 1 to n into two symmetrical (in some sense) sets. In the rest of the article we discuss if it is possible to construct these symmetric halves.

majorization which is well-known both in matrix theory and inequality studies.

We say sequence x majorizes sequence y iff.

a) x and y have the same element number and the same average.

b) for any possible k sum of k largest elements of x is greater than sum of k largest elements of y .

It turned out that in our problem the initial position should majorize all possible final positions.

The main conjecture

We hypothesize that the two restrictions that the final positions have are the only restrictions for the final positions in the problem, i. e. for every position which meet the restrictions there is a chain of steps ending in that position.

Number experiment

We composed a number of assistant computer programs to better understand the process under study. One of them output the full list of possible final positions for given n . Unfortunately, the computational complexity is quickly increasing with increase of n . So we supposed that every possible final position has large enough probability in random process and composed the Monte-Carlo-style program. For the comparison purpose we also composed the program which enlists possible according to the main conjecture final positions

2.3. Моделювання кризових ситуацій

2.3. Crisis Situations modeling

Проданюк Олесь Борисович
ПВНЗ “Буковинський університет”

ОСНОВИ ПАРАЛЕЛЬНИХ ОБЧИСЛЕНЬ НА КЛАСТЕРІ КШ

У міру того, як комп'ютери стають усе більш швидкими, може виникнути думка, що комп'ютери, у кінцевому рахунку, стануть "досить швидкими", і що потреба збільшення обчислювальної потужності буде поступово зменшуватися. Однак історія розвитку комп'ютерів показує, що в міру того як нова технологія задовольняє уже відомі прикладні задачі, з'являються нові, інтерес до яких був викликаний цією технологією і які тепер вимагають розробки ще більш нової технології і так далі. Так, наприклад, перші дослідження ринку збуту фірмою Cray Research пророкували ринок у десяток суперкомп'ютерів, однак з тих пір було продано тисячі суперкомп'ютерів.

Традиційно, збільшення обчислювальної потужності мотивувалося числовими моделюваннями складних систем, таким як автомобілебудування, нафто- і газовидобування, фармакологія, прогноз погоди і моделювання зміни клімату, сейсмологічна розвідка, проектування електронних та механічних пристроїв, синтез нових матеріалів, виробничі процеси, фізичні і хімічні процеси. Однак, на сьогоднішній день найбільш істотними силами, що вимагають розробки більш швидких комп'ютерів, стають комерційні додатки, для яких необхідно, щоб комп'ютер був здатний обробити величезні об'єми даних, причому використовуючи різноманіття складних методів. Ці додатки, включають бази даних (особливо, якщо вони використовуються при прийнятті рішень), відеоконференції, спільні робітничі середовища, автоматизацію діагностування в медицині, розвинуту графіку і віртуальну реальність (особливо для промисловості розваг).

Хоча комерційні додатки можуть у достатній мірі визначити архітектуру більшості майбутніх паралельних комп'ютерів, традиційні наукові додатки будуть залишатися важливими споживачами паралельних обчислювальних технологій. Обчислювальні витрати, звичайно, збільшуються як четвертий ступінь і навіть більше від точності обчислень. Наукові дослідження часто характеризуються великими вимогами до обсягу пам'яті, підвищеними вимогами до організації введення-введення.

Наведених факти свідчать про важливість та необхідність розвитку суперкомп'ютерів.

Робота присвячена вивченню принципів паралельних розрахунків за допомогою Octave базуючись на перевірці «геліоцентричної» гіпотези, згідно якої значна частина лісових пожеж спричинена спалахами на сонці. В ході дослідження була побудована робоча програма на мові Octave. Програма була адаптована та протестована на кластері КШ.

Коник Юрій Іванович
Павлюк Михайло
ПВНЗ “Буковинський університет”

ПОШУК КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ В НАВЧАЛЬНІЙ ВИБІРЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПАРАЛЕЛЬНИХ РОЗРАХУНКІВ В MATLAB

Паралельні обчислення мають велике значення у багатьох сферах комп'ютерних застосувань. Сучасні персональні комп'ютери з багатоядерними процесорами обумовлюють розробку ефективних паралельних програм. Концепція паралельної обробки полягає в розподілі завдань, що виконувалася послідовно, на багато процесорів з метою зменшення загального часу виконання. Проте розподіл завдань на багато процесорів може бути неефективним через додаткові обчислювальні затрати на синхронізацію, комунікацію та нерівномірне завантаження процесорів/ядер. Як результат, питання ефективного розпаралелювання прикладних задач все ще залишаються актуальними.

В результаті дослідження були встановлені ключові фактори та часова затримка, на основі паралельних обчислень 135 751 *ANFIS* моделей, що дозволили встановити в явному вигляді функціональну залежність між характеристиками сонячної активності та настанням лісових пожеж та ураганів.

В ході дослідження було встановлено, що ця задача відноситься до задач нелінійного програмування і будь-які лінійні перетворення можуть призвести до втрати прихованих залежностей і недопустимі в задачах такого типу.

В результаті аналізу чутливості було встановлено, що отримані моделі дають змогу пояснити до 39% лісових пожеж, що в свою чергу добре корелює з кількістю непояснених лісових пожеж (39,4% в США). Відхилення по амплітуді в межах 5% свідчить про точність моделювання. А непояснені лісові пожежі в рамках цих розрахунків, якраз і відносяться до тих, що пов'язані з людським фактором, блискавками чи спекою. Також було встановлено, що отримані моделі дають змогу пояснити до 34% ураганів. А непояснені урагани в рамках цих розрахунків, якраз і відносяться до тих, що пов'язані з іншими факторами.

Отже отримані моделі є адекватними та точними і можуть бути використані при побудові інформаційних систем запобігання кризовим явищам.

Чередніченко О.С, учень 10 класу Запорізького технічного ліцею м.Запоріжжя.

Білоус С.Ю., завідувач філії – науково-дослідної експериментальної лабораторії Національного центру «Мала академія наук України», кандидат педагогічних наук.

НОВИЙ ПОГЛЯД НА ТЕОРІЮ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ ІГОР ПЕРЕСЛІДУВАННЯ, АБО ЯК НАЗДОГНАТИ ВТІКАЧА

Ідея та мета дослідження виникли при розв'язуванні відомих задач про переслідування і полягають у тому, щоб винайти більш ефективний метод розв'язування задач про переслідування завдяки переходу в систему відліку втікача.

Проблема дослідження полягає у виборі та математичному обґрунтуванні стратегії переслідування за допомогою підходів, відмінних від тих, що є традиційними в теорії диференціальних ігор.

Теоретична частина. У роботі проведено аналіз задач про переслідування, що зустрічаються в посібниках, де реалізується на перший погляд очевидна стратегія переслідування (С-стратегія), коли переслідувач рухається в напрямі втікача в будь-який момент часу. При аналізі проводилося порівняння С-стратегії зі стратегією паралельного зближення (П- стратегією), яка розроблена в теорії диференціальних ігор.

Для спрощення теорії диференціальних ігор у розв'язуванні задач про переслідування нами запропоновано перехід у систему відліку втікача. На основі цього розроблено Л-стратегію, в якій для будь-якого моменту часу в системі відліку втікача В переслідувач Р рухається в напрямку В. Таким чином, здається, що Л-стратегія немовби повторює С-стратегію. Проте головна відмінність забезпечується вибором системи відліку.

Експериментальна частина. Експеримент проводився нами у вигляді комп'ютерного моделювання. Комп'ютерне моделювання Л-стратегії наочно доводить її переваги. Саме в системі відліку втікача стає очевидним, що Л-стратегія є найвигіднішою для переслідувача.

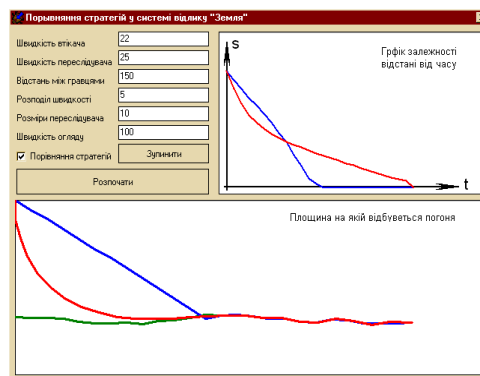

Рис.1 Комп'ютерне моделювання С-стратегії (криві) та Л-стратегії (прямі лінії)

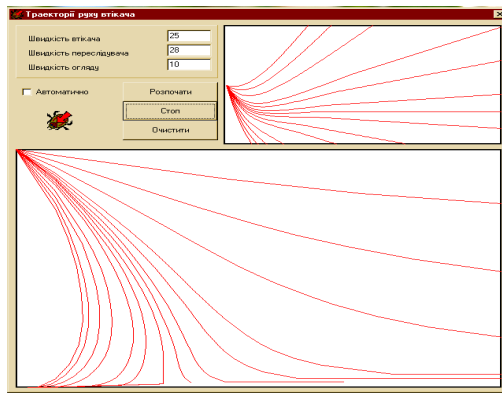

Рис. 2 До аналізу залежностей відстаней між втікачем та переслідувачем від часу

Комп'ютерне моделювання надає можливості порівнювати траєкторії руху гравців для різних співвідношень швидкостей переслідувача і втікача, а також дозволяє отримати сімейство кривих, які визначають залежність відстані між учасниками перегонів від часу, що робить можливим спостереження особливостей відносного руху переслідувача і втікача.

Результати дослідження доводять, що запропонована нами Л-стратегія співпадає з розвинутою в теорії диференціальних ігор П-стратегією при переході в систему відліку, пов'язаною з Землею. Запропоновані нами підходи спрощують математичний апарат розв'язування задач про переслідування і дозволяють легко перенести їх на трьох- або n-вимірний простір.

Комп'ютерна програма, яка моделює рух переслідувача й втікача в системі відліку, зв'язаною з Землею, дозволяє представити реальний рух і може бути використана для демонстрацій при викладі теми „Кінематика”.

Література

1. Гельфгат І. М. 1001 задача з фізики з відповідями, вказівками, розв'язанням / Гельфгат І. М., Генденштейн Л. Е., Кирик Л. А. – Харків : ВКФ ООО"МОБІ-ДІК", 2001. – 342 с.
2. Петросян Л. А. Переслідування на площині / Л. Петросян, Б. Рихсієв. – Москва : Наука, 1991. – 95 с.
3. Білоус С. Ю. Задача про переслідування / Світлана Білоус, Ілля Лейріх // Актуальні проблеми математики та інформатики. Збірка тез доповідей II регіональної конференції молодих дослідників. – Запоріжжя, ЗДУ, 2004. – 61 с.
4. Довідник з вищої математики : довідник / [авт.-уклад. Вигодський М. Я.]. – Москва : Наука, 1977. – 872 с.
5. Шкіль М. І. 1001 Підручник для 11 класу з поглибленим вивченням математики в середніх закладах освіти / Шкіль М. І., Колесник Т. В., Хмара Т. М. – Київ : "Освіта", 2001. – 311 с.
6. Шкіль М. І. 1001 Підручник для 11 класу з поглибленим вивченням математики в середніх закладах освіти / Шкіль М. І., Колесник Т. В., Хмара Т. М. – Київ : "Освіта", 2001. – 311 с.

Cherednichenko A.S, grade 10 of Zaporizkii technical lyceum, Zaporozhye. Bilous S.J., the head of the department scientific-research experimental laboratory of The National Centre “Minor Academy of Science of Ukraine”, Ph.D.

A NEW VIEW ON DIFFERENTIAL GAMES THEORY, OR HOW TO CATCH THE FLEEING PERSON

Main aim and idea of the research appeared by solving known tasks about chasing and they are exists to find more effective methods of solving tasks about chasing due to transition to reference frame of fleeing person.

Problem of the research is in selecting and math justification of chasing strategy by the help of approaches different from traditional in differential games theory.

Theoretical part. The tasks about chasing which are met in the collection, where on the first sight the evident strategy of chasing is being realized (S-strategy) when the chaser is moving towards of the fleeing person in any moment of time has been analyzed in this work. When analyzing the comparison of S-strategy was made with the strategy of parallel rapprochement (P-strategy) that was worked out in the differential games theory.

For the simplification of differential games theory in solving tasks about chasing the transition

to another reference frame was made. Basing on this L-strategy was worked out where, for any moment of time, in reference frame of fleeing person B the chaser P is moving towards B.

Thus, it seems, as if L-strategy is repeats S-strategy. But the main difference is provided by choosing the reference frame.

The experimental part. The experiment was made like computer modeling. The computer modeling of L-strategy clearly proves it's advantages. In the reference frame of fleeing person exactly it becomes clear that L-strategy in the most profitable for chaser.

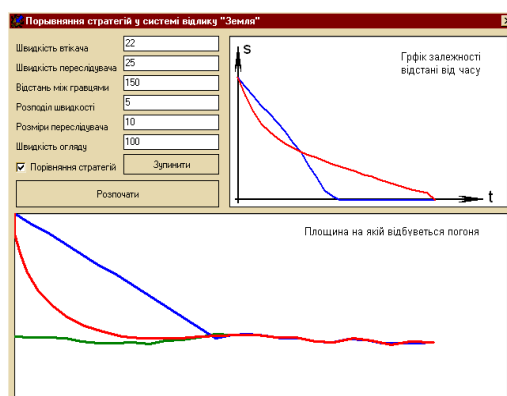

Fig.1 The interface of the program, which is modeling the persecution in reference frame Bin S and L-strategies

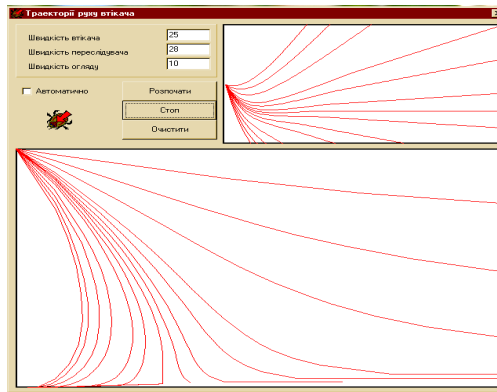

Fig.2 The interface of the program, which allows to explore the dependence of the distance and the trajectories of movement of the chaser and the fleeing person from time

Computer modeling gives possibilities to compare the players trajectory of movement for different speed ratios of the chaser and the fleeing person and it also allows to get the family of curves that determine the dependence of the distance between the participants of race from time, that makes it possible to watch the features of the relative movement of the chaser and the fleeing person.

The results of the experimental prove that the suggested L-strategy coincides with the developed in the theory of differential games P-strategy during the transition into the reference frame connected with Earth. The suggested approaches simplify mathematical way of solving and allow easily transfer on 3d or n-d space.

The Computer program that modeling the movement of the chaser and the fleeing person in the reference frame, connected with Earth and allows to imagine the real movement and can be used for the demonstrating the subject of Kinematics.

Literary sources

1. Гельфгат І. М. 1001 задача з фізики з відповідями, вказівками, розв'язанням / Гельфгат І. М., Генденштейн Л. Е., Кирик Л. А. – Харків : ВКФ ООО"МОБІ-ДІК", 2001. – 342 с.
2. Петросян Л. А. Переслідування на площині / Л. Петросян, Б. Рихсієв. – Москва : Наука, 1991. – 95 с.
3. Білоус С. Ю. Задача про переслідування / Світлана Білоус, Ілля Лейріх // Актуальні проблеми математики та інформатики. Збірка тез доповідей II регіональної конференції молодих дослідників. – Запоріжжя, ЗДУ, 2004. – 61 с.
4. Довідник з вищої математики : довідник / [авт.-уклад. Вигодський М. Я.]. – Москва : Наука, 1977. – 872 с.
5. Шкіль М. І. 1001 Підручник для 11 класу з поглибленим вивченням математики в середніх закладах освіти / Шкіль М. І., Колесник Т. В., Хмара Т. М. – Київ : "Освіта", 2001. – 311 с.
6. Шкіль М. І. 1001 Підручник для 11 класу з поглибленим вивченням математики в середніх закладах освіти / Шкіль М. І., Колесник Т. В., Хмара Т. М. – Київ : "Освіта", 2001. – 311 с.

Якимик С. Б., аспірант, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці
Вершигора В. Г., доцент, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

СКЛАДНІ УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Складні умови формування ринкової економіки в Україні вимагають від економічної теорії особливо високої відповідальності при розробці концептуальних стратегій і тактики ефективного впливу на економічні процеси. В останні роки в Україні сформувалася і досить динамічно розвивається нова складова економіки – фінансовий ринок [1]. Сучасний фінансовий ринок характеризується значною складністю протікаючих на ньому процесів: підвищенні ризики та волатильність валют, курсів цінних паперів, відсоткових ставок та цін на сировинні товари, глобалізація міжнародних ринків, що є причиною нестабільного, складного, ризикового та дерегульованого характеру. З одного боку фінансовий ринок досить хаотичний, оскільки його еволюція визначається волею великої кількості людей, а з іншого, на ньому діють стійкі механізми, що визначаються колективною поведінкою учасників.

В даний час спостерігається ускладнення процесів аналізу і прогнозування фінансових ринків, що проявляється у зменшенні значущості фундаментального і технічного аналізу ринку. На практиці в процесі прийняття рішень суб'єкти не завжди керуються раціональними мотивами поведінки. У багатьох випадках психологічні мотиви, обмеженість інформації, прийняття рішень іншими агентами змушує суб'єктів, відходити від раціональної стратегії поведінки і слідувати вибору рішення інших. Питання поведінкових особливостей прийняття рішень на фінансових ринках стали активно досліджуватися і знаходити відображення в теоретичних розробках протягом останніх 20 років. У результаті сформувався окремий напрямок в теорії фінансів, що отримав назву «поведінкового», який прагне як доповнити класичні теорії, так і запропонувати нові концепції аналізу, діагностики та прогнозування поведінки агентів на фінансових ринках [2].

Все більше актуальними стають роботи, які дозволяють мінімально пояснити, описати та змодельовати закони функціонування ринку фінансових активів. Такі дослідження необхідні інвесторам, які зацікавлені у можливості прогнозування цін на фінансові активи та поведінку учасників, що підживлюються припущеннями що до поведінки інших контрагентів, та регулюючі органи, які зацікавлені у можливості впливу на ринок таким чином, щоб він якнайкраще відповідав головним стратегічним цілям розвитку економіки країни.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Павлов В.І., Пилипенко Криво'язюк І.В. Цінні папери в Україні: Навч. посіб. - 2-е вид., доп. - К.: Кондор, 2004.

[2] Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок: Навч. посіб. - 2-е вид., випр. - К.: Каравела, 2003.

Якимик С. Б., аспірант, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці
Вершигора В. Г., доцент, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Високий рівень динамізму сучасних фондових ринків та різноманітність фінансових інструментів зумовлює якісні зміни в інформаційно-аналітичних системах, призначених для забезпечення своєчасності та оптимальності прийняття інвестиційних рішень. Розроблення та реалізація успішної інвестиційної стратегії потребує обробки та зберігання значних масивів інформації, формування інтегрованих баз даних, застосування інноваційного інструментарію прогнозування динаміки фінансових ринків, використання сучасних програмних засобів [1].

Міжнародний досвід свідчить, що найактивнішими інституційними учасниками фондових ринків є банки, які виступають у ролі інвесторів, емітентів, фінансових посередників або інфраструктурних учасників ринку. Сучасні банки розвиваються досить динамічно, тому гостро відчують потребу у застосуванні інноваційних інформаційних технологій та систем. Ефективність діяльності на високо конкурентних ринках, яким є банківський, значною мірою залежить від рівня інформаційно-аналітичного забезпечення процесу обґрунтування стратегії інвестора [2]. Для того, щоб вітчизняні банки могли працювати як рівноправні учасники світових фінансових ринків, їм необхідно спиратися на сучасні методи управління, що потребують використання сучасних інформаційних систем та технологій. Таким чином, актуальність теми визначається необхідністю постійного розвитку та модернізації математичних методів, моделей та інформаційно-аналітичних систем, необхідних для успішної реалізації інвестиційної діяльності банків на фондових ринках.

Проте ситуація на фондовому ринку України постійно змінюється під впливом зовнішніх факторів, таких як фінансова криза, загострення політичної ситуації, стрімка девальвація національної валюти. Відтак, незважаючи на значний вклад у розроблення цієї проблематики, такі зміни зумовлюють об'єктивну необхідність постійного пошуку нових підходів до моделювання інвестиційної діяльності, прогнозування цінової динаміки фондового ринку, розроблення нових інформаційних технологій в інвестиційній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Павлов В.І., Пилипенко Криво'язюк І.В. Цінні папери в Україні: Навч. посіб. - 2-е вид., доп. - К.: Кондор, 2004.

[2] Балабанов И.Т. Банки и банковское дело: Учебник. – СПб.: Питер, 2003. – 304с.

ДОСЛІДЖЕННЯ СИНДРОМУ КОСМІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ

1) Космічна біологія - галузь біології, що вивчає особливості існування живих організмів у позаземних умовах, вплив на них космічних факторів, а також можливість існування життя на інших планетах.

Завдяки вченим, що створюють на Землі космічні умови, тобто імітують окремі фактори космічного польоту: понижений тиск, вібрації, шум, прискорення, повну ізоляцію, обмеженість простору тощо – створюється враження про можливі умови, з якими, швидше за все, людина зіштовхнеться, якщо покине Землю.

2) Перша жива істота, собака Лайка, була відправлена в навколоземний орбітальний політ в 1957 році на радянському «Супутнику-2». На жаль, повернення собаки не було передбачено. Смерть тварини настала вже через 5-7 годин після польоту, хоча передбачався політ тривалістю до тижня. Однак, було отримано беззаперечні докази того, що тваринна істота може досить добре переносити космічні польоти, а також долати такі перешкоди, як невагомість.

3) Всі фактори космічного польоту, що можуть впливати на живі організми можна поділити на три основні групи. Перша – фактори, що пов'язані з динамікою польоту. До таких можна віднести шум, прискорення, вібрацію, невагомість. До другої групи належать фактори, що пов'язані з довгим перебуванням живих організмів в штучних умовах кабіни космічного корабля: мікроклімат космічного корабля, довга ізоляція, біологічна сумісність членів екіпажу тощо. До третьої групи належать фактори пов'язані з фізичними характеристиками космічного простору: космічна радіація, метеорна загроза, особливості температурного режиму, відсутність атмосфери та інші.

4) Невагомість - стан, при якому вага тіла P відсутня. Під час тривалого перебування у космічних польотах було виявлено, що невагомість може мати певні негативні наслідки для людського здоров'я.

5) Синдром космічної адаптації також відомий як космічна хвороба. Нездужання з'являється приблизно у половини космонавтів у перші кілька днів польоту. До симптомів Синдрому космічної адаптації належать: зниження апетиту, головний біль, посилення слиновиділення, нудота, проте в деяких випадках може бути навіть запаморочення, блювота або просторові ілюзії. Про перший випадок космічної хвороби оголосив космонавт Герман Тітов у 1961 році. Тривалість Синдрому космічної адаптації буває різною, однак ще не повідомлялось про тривалість цього стану понад 48 годин. Після цього людський організм зазвичай пристосовується до нового середовища.

6) Серцево-судинна система.

Порушення в роботі серцево-судинної системи виникають у зв'язку з перерозподілом циркулюючої маси крові по людському організму. В результаті виникає анемія мозку та органів чуттів. Це може спричинити розлади зору, втрату свідомості.

7)В залежності від величини і тривалості дії прискорення в порушенні зору розрізняють такі послідовні фази: звуження поля зору, поява сірої, а потім чорної пелени, і в результаті повна втрата зору.

8)Вплив на центральну нервову систему. За допомогою різноманітних досліджень було встановлено, що на початку дії прискорення спостерігається підвищення збудженості кори головного мозку. В деяких випадках можлива навіть втрата свідомості.

9)Дані методи можна умовно поділити на фізичні(механічні), фізіологічні та комплексні.

10)Дихання чистим киснем: В.Бабушкін, Е.Маруханян, В.Усачьов відзначали значне підвищення стійкості до прискорень, якщо піддослідні дихали чистим киснем при нормальному та підвищеному тисках. У піддослідних покращувався газообмін в легенях, не було кисневого голодування. Варто зазначити, що не зважаючи на високу ефективність цього методу, його використання не є можливим через високу складність та громіздкість.

11)Загальне загартовування, а також спеціальні фізичні вправи для покращення механізмів регуляції кровообігу, зміцнення м'язів черевного пресу та ніг, здатність до довгого тонічного навантаження окремих груп м'язів підвищує перенесення пілотами прискорення.

Підвищення стійкості організму до прискорень досягається також завдяки тренуванням на центрифусі, які сприяли перенесенню прискорень на 1,6-5,8G_x. Ефект тренувань зберігався не менше 6 місяців.

12)Синдром космічної адаптації – порівняно безпечний, однак неприємний стан. Кожна 2 людина, яка побуває у космосі, відчуває погіршення самопочуття, пов'язане із космічною хворобою. Проте у сучасної космічної медицини є всі можливості для подолання цієї проблеми.

Джерела:

- В. Пішак МЕДИЧНА БІОЛОГІЯ. - Вінниця: Нова книга, 2004. – 656 с.
О. Газенко Основы космической биологии и медицины. – Москва: Наука, 1975. Т.2, Ч.1, - 430 с.
Н. А. Агаджанян Медицина и космос. – Москва: Знание, 1971. – 32 с.
W. J. Octels Simulation of space adaptations syndrome on earth / W. J. Octels, R. Furrer, E. Messerschid. 1990, Volume 79, Issue 3,- pp. 661-663

2.4. Системи баз даних та знань

2.4. Database and knowledge systems

Перов О. В., студент IV курсу, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ФІТНЕС-ЦЕНТРУ

Комп'ютеризація та автоматизація різних процесів людської діяльності є актуальною задачею сьогодення. До таких процесів належить бізнес-діяльність підприємств та організацій. Одним з видів ведення бізнесу стали фірми, які займаються наданням послуг спортивного оздоровлення, прокату спортивного обладнання та консультування клієнта під час тренувань.

Мета роботи: організація електронного обліку замовлень для фітнес-центру. Для досягнення поставленої мети потрібно обрати ефективні засоби розроблення інформаційної системи, яка міститиме інформацію про асортимент послуг, режими роботи, абонементи, їх види, строки та умови дії тощо.

Спроектвана база даних містить дев'ять таблиць, серед яких є довідники з асортиментом послуг, таблиці з інформацією про клієнтів, види абонементів та деталі їх використання (Рис. 1).

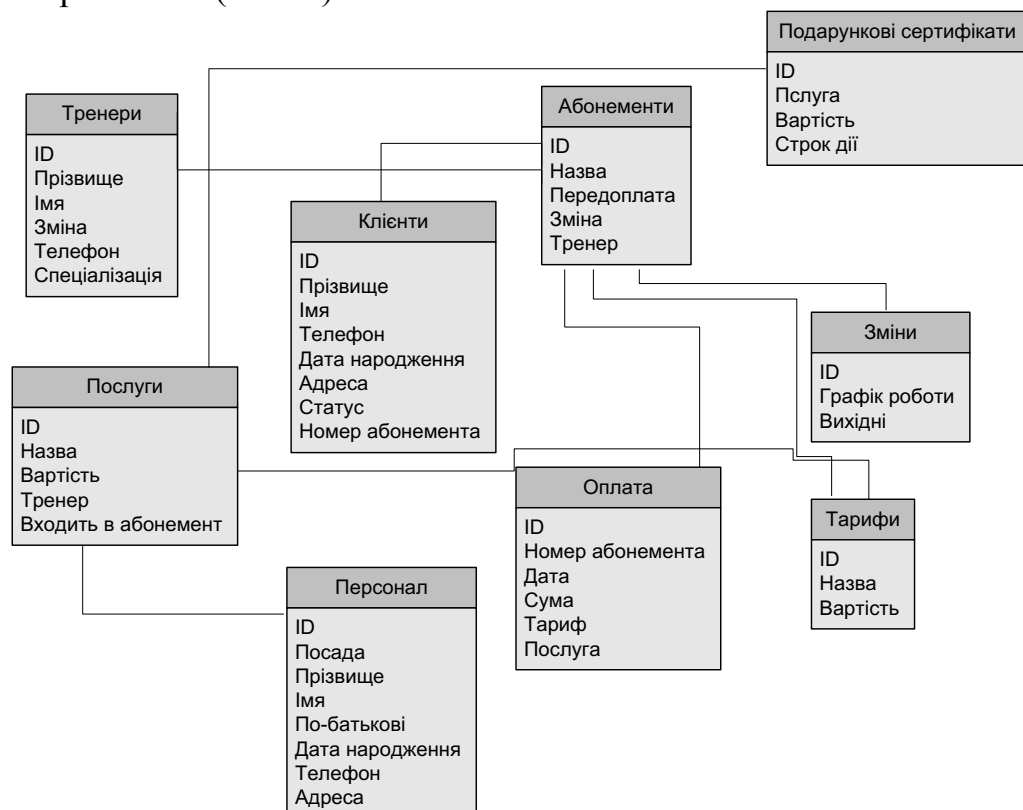

Рис. 1. Модель бази даних

В подальшому в рамках виконання дипломної роботи база даних буде допрацьовуватись, наповнюватись інформацією та тестуватись. Для зручності роботи з базою даних буде розроблено користувацький інтерфейс у форматі Windows Application.

ENGINEERING DATA AS A NEW FORM OF TRAINING OF SPECIALISTS IN POLAND

Information and communication technologies (ICT) have become commonplace entities in all aspects of life. With the world moving rapidly into digital media and information, the role of ICT in education is becoming more and more important and this importance will continue to grow and develop in the 21st century. Computers and applications of technology became more pervasive in society, which led to a concern about the need for computing skills in everyday life. Poland suffers from the lack of people whose job it is to create new solutions. Many people are "creative in the box" and they are not looking beyond the strictly defined limits. Spaces are needed to work in a team and learn the technology. The quality of teaching is nowadays one of the most important issues connected with education and it is the matter of interest from wide circles, from educational authorities, through scientific institutions, employers and society, up to the participants of the process of education – pupils and students. In contemporary society, a human being's achievements in various fields of life in large measure depend on the knowledge and skills they possess. The results of teaching, therefore, have become a crucial matter, involving a detailed analysis and specific undertakings in the sphere of educational practice, both in schools and universities. In recent years, innovation takes on a new meaning, though for a long time education was the area in which it was feared to take up spontaneous action, not proven, and the examples of innovations did not occur very often. Education of teachers in information technology plays an important role in the modern world. The acquired knowledge and skills in information technology enrich the effectiveness of lessons and support the educational process of students.

Engineering Data is a rapidly developing field of computer applications in the field of methods and techniques of engineering design, construction and use of computer systems in analysis of Business Intelligence or Big Data. Engineering data is to use the capabilities of modern information technology in analyzing of large sets of data aggregated in the processes of research, manufacturing, trading, etc.. Engineering Data combines the knowledge and skills of practical application of advanced analytical techniques (calculation methods, statistical inference et al.) In mining of information and knowledge resource data collected by the company. Engineering Data is a field of study of the practical profile. The process of education puts special emphasis on the development of knowledge, skills and social skills that enable graduates to effectively use known information technology in cooperation with the employee teams and managers in contemporary organizations. Orientation towards practical training provides professors with either scientific output and experience resulting from the professional practice or cooperation with an enterprise. In addition, part of the classes of a workshop lead practitioners - experts in their fields. In Poland training for the Engineering Data is only at two universities in Poland. Since the academic year 2015/2016 this field of study will be available at the Faculty of Management and Computer Modeling Kielce University of Technology.

Studies have a practical profile, which will undoubtedly strengthen the position of graduates in the labor market. Part of teaching (laboratory design) is to be conducted by representatives of companies and institutions from an innovative business environment. They will be experts in their fields - people with professional experience related to the field of study. Engineering Data can still be in Poland to study at the Faculty of Mathematics, Computer Science and Econometrics, University of Zielona Góra. Also at this university its practical character fits perfectly in the "Digital Agenda for Europe" and "Agenda for new skills and jobs" in the UE "Europe 2020". The unique curriculum combines the strict knowledge in the area methods and analytical tools, and information technology with their practical use in social and economic life.

Knowledge of information technology, information systems and database systems constitutes one of the basic requirements set by the contemporary labor market and is an indispensable tool in the development of the knowledge economy, in which the information is one of the basic resources. The answer to this is to offer the universities more and more new and practical fields of study. Such a field of study is certainly Engineering Data. This field of study provides not only theoretical knowledge but also knowledge in the area specialized programs supporting the work of the analyst data. Graduates of Engineering Data have knowledge about available IT solutions and measures to ensure the security of computer systems and networks and the protection of databases that store and make available the information contained therein. Knowledge of a variety of computer tools allows him to make the tasks related to the design and use of databases and computerized decision support systems. Graduates of Engineering Data can find employment in institutions specializing in securing data in public and private enterprises, at positions requiring the ability to analyze information and create a grid solutions supporting the decisions of management. Graduates of Engineering Data, in particular, can work in such sectors as IT (Information Technology), logistics, supply or distribution, sales, marketing, controlling, development of new products, customer relations management, statistical analysis. Engineers ending this course have the opportunity to gain experience in the country and abroad.

References

1. Fazlagić J., Rybiński K., Wodecki A. (red.), 2011, *Go Global! Raport o Innowacyjności Polskiej Gospodarki*, Vistula, Warszawa.
2. Berger V., Bladh A., Bode Ch., McAleese M., Muehlfeit J., Petrin T., 2014, *Modernisation of Higher Education, Report of the European Commission on New models of learning and teaching in higher education*, European Commission, Luxembourg.
3. Politechnika Świętokrzyska w Kielcach: www.tu.kielce.pl.
4. Uniwersytet Zielonogórski: www.uz.zgora.pl/index.php?pl
5. Szkarłat E., Tracz M., 2011, *Efekty kształcenia geograficznego na różnych poziomach edukacji*, Prace Komisji Edukacji Geograficznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Tom I, , Warszawa-Kraków.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ І ПОБУДОВА МОДЕЛЕЙ

Системний аналіз є одним з найбільш затребуваних наукових напрямків в Україні, так само як і одним з найбільш недосліджених. В історичному плані системний аналіз є наступником дослідження операцій - спеціальної науки, що займається раціональними способами організації цілеспрямованої людської діяльності.

Системний аналіз це сукупність понять, процедур, методів, способів і засобів для вивчення і подальшого вирішення складних завдань різної фізичної природи і характеру[1]. Об'єктом системного аналізу виступають утилітарні проблеми різного рівня, пов'язані зі створенням нових і вдосконаленням існуючих соціальних, технічних, технологічних, інформаційних, економічних та інших систем. До числа таких проблем відносяться:

- формування соціально-економічного курсу держави і визначення стратегії розвитку галузей промислово-господарського комплексу країни і регіонів;
- планування розвитку систем озброєння в умовах зміни військово-політичної обстановки і обґрунтування тактико-технічних вимог до озброєння і військової техніки;
- обґрунтування способів комплексного вирішення глобальних і регіональних протиріч соціального, економічного, політичного, екологічного та іншого характеру;
- техніко-економічне обґрунтування, проектування, впровадження і науковий супровід експлуатації систем різного функціонального призначення;
- вдосконалення організаційно-управлінських структур підприємств, фірм та промислових об'єднань в умовах переходу до нових форм господарювання;
- вибір стратегії і тактики піарівських і рекламних кампаній з просування кандидатів в різні органи влади, а також товарів і послуг на нові ринки;
- бізнес-планування маркетингових стратегій підприємств і фірм з урахуванням конкуренції, нестабільності ринків, економічних криз і фінансових дефолтів [3].

Без великого перебільшення можна стверджувати, що системний аналіз повинен застосовуватися при вирішенні практично всіх складних проблем, що виникають в будь-яких сферах діяльності.

Предметом системного аналізу є:

- теоретичні дослідження загальних принципів пошуку найкращих рішень проблем на основі системного підходу;
- конкретні наукові дослідження окремих питань (визначення цілей, їх ранжування, декомпозиція систем (розв'язуваних проблем) на складові елементи, визначення взаємозв'язків між елементами системи, між системою і зовнішнім середовищем і послідовність їх реалізації);
- інтеграція та розвиток методів і прийомів дослідження, розроблених як в рамках системного аналізу, так і в інших наукових напрямків[2].

Оскільки системний аналіз спрямований на рішення малоструктурованих проблем, то він вирішує такі завдання:

- Визначення та впорядкування цілей системи і можливих шляхів їх досягнення;
- Моделювання функціонування системи;
- Вибір критеріїв для порівняння рішень;
- Декомпозиції системи на складові елементи і визначення взаємозв'язків між цими елементами;
- визначення відносної значущості (перевагу) окремих ланцюгів, заходів, критеріїв і моделей[2].

Методи системного аналізу класифікуються за такими ознаками:

1. в залежності від стадії вирішення конкретного завдання використовуються методи аналізу, синтезу і оцінювання;
2. залежно від способу отримання та подання інформації використовуються описові та експериментальні методи;
3. в залежності від ступеня формалізації виділяються три групи методів: математичні (формальні); евристичні; комбіновані (математико-евристичні).

Розвиток системного аналізу багато в чому пов'язане з можливостями застосування комп'ютерів для вирішення завдань аналізу та синтезу систем.

У той же час зауважу, що системний аналіз, як наука перебуває в стадії розвитку.

До основних процедур системного аналізу можна віднести:

- Формулювання цілей системи;
- Вивчення елементів системи, складання структури системи з аналізом взаємозв'язку між її елементами;
- Розгляд алгоритмів досягнення мети;
- Побудова моделей системи та верифікацію цих моделей[2].

Резюмуючи все вищесказане можна зробити висновок, про те що системний аналіз в його сучасному розумінні являє собою наукову дисципліну, місія якої полягає в розв'язанні системних проблем, що виникають в різних сферах людської діяльності, шляхом інтегрування і координування розрізнених наукових знань і методів в єдиний технологічний процес комплексного дослідження на базі системної ідеології, а головною перевагою системного аналізу виступає те що він виходить з якісного аналізу цілісних об'єктів і явищ і розкриття механізмів інтеграції їх частин в ціле.

Література

1. Антонов А. В. Системный анализ / А.В. Антонов. - М.: Высшая школа, 2008. - 456 с.
2. Качала В. В. Основы теории систем и системного анализа / В. В. Качала. - М., 2007. - 216 с.
3. Теоретические основы системного анализа / изд. 2-е, исправленное и переработанное / Новосельцев В.И., Тарасов Б.В.; под ред. В.И. Новосельцева // - М: Майор, 2013. - 536 с.:

Орловський В.А., студент ІV курсу, ПВНЗ «Буковинський університет»
Артеменко О.І., к.т.н., доцент,
ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ «ТУРИСТИЧНИЙ ПУТІВНИК»

Метою дослідження є аналіз стану та виявлення можливих напрямів розвитку інформаційних технологій в туристичному інформаційному просторі Буковини.

Актуальність роботи полягає у вивченні стану та можливостей використання мобільних застосунків для тематичного моделювання, планування та супроводу туристичних маршрутів, зокрема екскурсій.

Практична цінність роботи полягає у висвітленні переваг та недоліків актуальних продуктів на ринку мобільних застосунків для туриста [1] та розроблення такого застосунку для планування та супроводу екскурсії м. Чернівці [2].

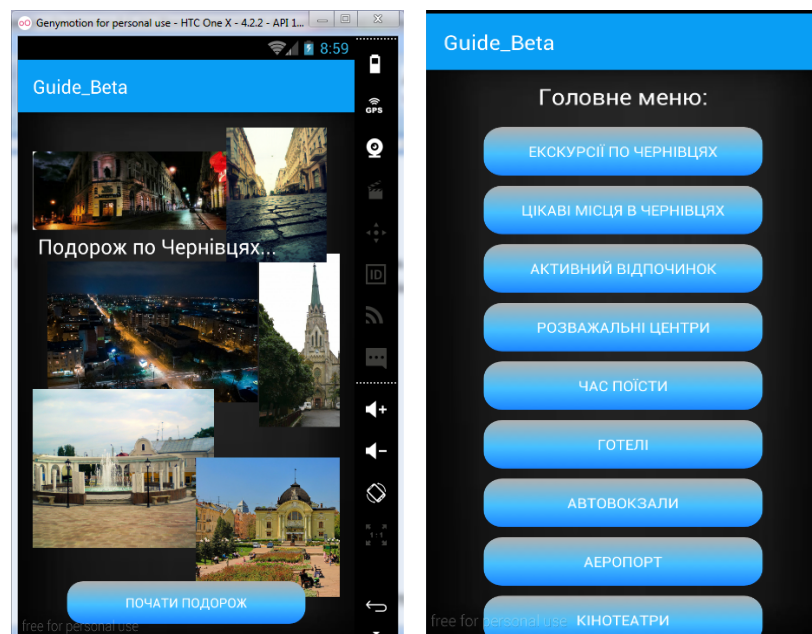

Рис. 1. Мобільний застосунок «Туристичний путівник»

Останні тенденції розвитку ринку туристичних інформаційних технологій полягають у швидкому поширенні мобільних застосунків та їх використанні як туристами так і туристичними підприємствами у різноманітних задачах.

ЛІТЕРАТУРА

[1] D. Gavalas, M. Kenteris, C. Konstantopoulos, G. Pantziou *Web application for recommending personalised mobile tourist routes* // The Institution of Engineering and Technology 2012 Vol. 6, Iss. 4, pp. 313–322

[2] П. Дейтел, Х. Дейтел, Э. Дейтел, М. Моргано: *Android для программистов. Создаем приложения* : Питер Год: 2013.-640 с.

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВОЇ СИСТЕМИ СПОРТИВНОГО КЛУБУ

Повсюдне поширення і доступність інтернету, а так само доступність комп'ютерної техніки, дуже скоро привели до того, що багато людей стали значну частину часу проводити online – в середньому, близько трьох годин на добу. Для великої кількості людей інтернет став основним джерелом інформації. Він став поступово витіснити з їхнього життя друковані ЗМІ та телебачення, внаслідок чого, роль телевізійної та друкованої реклами стала падати.

Не секрет, що футбол – це гра мільйонів. Тисячі людей захоплено дивляться цю гру, вболівають за улюблені збірні та клуби, стежать за ходом чемпіонатів, кубків, турнірів. В епоху інформаційних технологій та інтернету найзручніше стежити за розвитком улюбленого клубу в інтернеті. Сайти, спортивні форуми, різні групи в соціальних мережах з відповідною тематикою, ось основне джерело отримання необхідної інформації [1].

Хотілося б загострити більшу увагу на одному з таких джерел – сайті. Розроблено вже багато офіційних і неофіційних сайтів, присвячених різним футбольним клубам або турнірів, успішно існуючим в даний час. Щоб залучити інтернет-користувачів таке джерело повинне містити: свіжі новини про матчі, зміни в складі команди і тренерського штабу, коментарі гравців, тренерів до останніх подій в світі футболу, інформація про футболістів клубу, розклад матчів, текстова і відеотрансляція або посилання на неї, історія клубу, фотогалерея тощо. Також важливим фактором є «юзабіліті» і дизайн сайту [2].

Метою роботи є дослідження сучасних технологій створення та супроводу веб-орієнтованих інформаційних систем, а також розробка неофіційного сайту Чернівецького футбольного клубу «Буковина», який відповідає основним запитам сучасного вболівальника: наявність розкладу матчів, новини, історії клубу, можливості залишати коментарі. Для розробки сайту буде використано фреймворк CodeIgniter [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуров Ф.Н. Продвижение бизнеса в Интернет. Все о PR и рекламе в сети / Ф.Н. Гуров – Вершина 2010 – 8 с.
2. Томсон Л. Разработка Web-приложений на PHP и MySQL / Л. Томсон, Л. Веллинг – ДиаСофтЮП, 2012 – 672 с.
3. Документация по CodeIgniter – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.code-igniter.ru>, вільний.

РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВИБОРУ МАРШРУТУ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Основою рекомендаційної системи є база даних. База даних транспортних маршрутів складається з окремих таблиць, в яких відображається інформація про вартість поїздки, види проїзних квитків, можливість пільгового проїзду тощо (Рис. 1). Також в базі даних необхідно мати інформацію про положення та призначення популярних туристичних об'єктів. Адже це допоможе оптимально підібрати маршрут і вид транспорту для туриста.

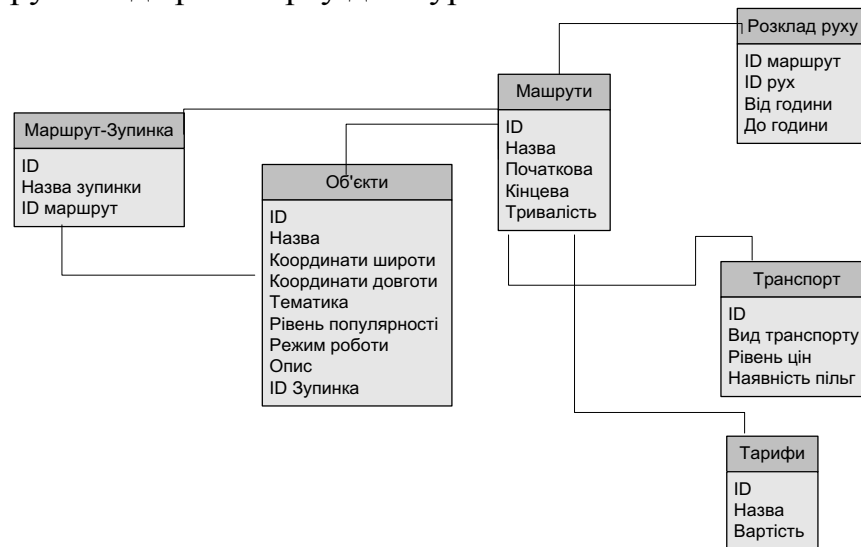

Рис. 1. Модель бази даних

В подальшому база даних буде створена засобами MS SQL Server.

База даних маршрутів громадського транспорту стане основою зорієнтованого на потреби туриста рекомендаційного застосунку, який забезпечуватиме користувача якісною інформацією про оптимальні шляхи подорожі до місця призначення [1].

Для створення рекомендаційної системи планується використати модель знань на основі фреймів. Програмна реалізація рекомендаційної системи вибору маршруту громадського транспорту буде виконуватись засобами Visual Studio. Оскільки цей засіб дає змогу як працювати з базами даних, так і використовувати фреймові бази знань на основі CLIPS, а також має засоби для створення програмних застосунків у формі Windows Applications.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] D. Gavalas, M. Kenteris, C. Konstantopoulos, G. Pantziou *Web application for recommending personalised mobile tourist routes* // The Institution of Engineering and Technology 2012 Vol. 6, Iss. 4, pp. 313–322

Кунанець Н.Е. – д.н.с.к., професор кафедри «Інформаційні системи та мережі» Національного університету «Львівська політехніка», м.Львів
Лозицький О.А. – к.т.н., асистент кафедри «Інформаційні системи та мережі» НУ «ЛП», м.Львів
Пасічник В.В. – д.т.н., професор кафедри «Інформаційні системи та мережі» НУ «ЛП», м.Львів

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УКРАЇНОМОВНОГО ОЗВУЧЕННЯ ФОРМУЛ ДЛЯ НЕЗРЯЧИХ КОРИСТУВАЧІВ

Застосування сучасних інформаційних технологій для подання інформації незрячим людям є актуальною проблемою, для вирішення якої активно розробляються нові методи, підходи та технології. Потреба сприйняття інформаційно насиченого світу, набуття нових вмінь та знань сприяє переосмисленню фундаментальних засад чинної системи освіти та її адаптації до вимог сучасних комп'ютерно-інформаційних технологій.

Сьогодні є чимало педагогічних, програмних і технічних засобів для полегшення процесу навчання людей з вадами зору, проте подальший розвиток у цьому напрямі неможливий без комп'ютерного подання та адаптації навчально-методичного матеріалу до потреб людей з вадами зору.

В Україні проблеми навчання незрячих вирішені не в повній мірі. Водночас їх вирішення дає змогу суттєво удосконалити процеси одержання інформації, вмінь та знань незрячими школярами чи студентами.

У США та країнах Європи розроблено якісні синтезатори мови, програми читання інформації з екрана, програмне забезпечення для озвучення технічних текстів, комп'ютеризовані робочі місця, навчально-методичні матеріали, впроваджено інклюзивне навчання у закладах освіти тощо. Ці технології неможливо автоматично адаптувати до української мови, через специфіку звучання, своєрідну граматику та фонетику, правила побудови речень тощо. Тому для розв'язання задачі україномовної локалізації такого програмного продукту, щоб забезпечити зручність користування ним кінцевим незрячим користувачем, слід створити нові або адаптувати відомі програмні застосунки.

У ході дослідження особливостей технологічних процесів опрацювання, перетворення та озвучення текстів технічного та природничого спрямування, у яких присутні формули, математичні, фізичні та інші символічні позначки, діаграми, графіки тощо, для зручного сприйняття їх незрячими користувачами, була розроблена інформаційна технологія україномовного озвучення формул, поданих у різних форматах[1,2]. Вона базується на наборі правил, що забезпечують опрацювання математичної формули в автоматизованому режимі, незалежно від формату її подання, та озвученні її за допомогою україномовного синтезатора.

Вирішення завдання ускладнюється через наявність у текстових навчальних документах записів формул у достатньо великій кількості різнотипових електронних форматів та за допомогою різноманітних програмно-алгоритмічних засобів. Зокрема, для подання математичних виразів

використовуються інструментальні засоби TeX, MathType Equation, OpenOffice Math, MathML та інші, а також растрові або векторні зображення.

На думку фахівців-дослідників і практиків, для користувачів з вадами зору найзручнішим є використання інформаційного контенту, поданого у DAISY [3] форматі. Саме у цьому форматі найчастіше створюється сучасна навчальна література, яка використовується незрячими школярами та студентами.

Для автоматизації процесу подання формул при створенні книг у DAISY форматі українською мовою розроблено прикладну програмну систему, що отримала назву MathPlay [4]. Система забезпечує опрацювання україномовних текстів, що містять формули, та їх адаптацію для сприйняття користувачами з вадами зору.

Перетворення формул, з різних редакторів у вербальне подання українською мовою, здійснюється за розробленою системою, яка містить правила, що регламентують запис формульних символів, оператори, загальні та уточнені вирази.

Система базується на використанні запропонованої класифікації книг та електронних документів, сформованої з використанням методу дерева рішень. Це дозволило автоматизувати процеси вибору рівнів навігації та структуризації частин тексту.

Прикладна програмна система, що реалізує інформаційну технологію автоматизованого перетворення у DAISY формат інформаційного контенту, поданого українською мовою у книгах технічного та природничого спрямування, які містять формули та математичні вирази, розроблена науковцями кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка».

Результати експериментів, проведених на базі зазначеної системи, показали, що прикладна програмна система озвучення формул українською мовою дозволяє досягти якісного озвучення 92,4 % наявних у електронному документі формул різної складності.

Використана література

1. Лозицький О. А. Комп'ютерні засоби освітніх процесів для людей з вадами зору. Аналітичний огляд / О. А. Лозицький, В. В. Пасічник // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2010. – № 673 : Інформаційні системи та мережі. –2010. – С. 325 – 339.

2. Давидов М. В. Метод та інформаційна технологія озвучення математичних формул українською мовою / М. В. Давидов, О. А. Лозицький, В. В. Пасічник // Штучний інтелект : наук.-теор. журн. –2013. – № 1 (59). – С. 233–245.

3. Specifications for the Digital Talking Book. ANSI/NISO Z39.86–2005 (R2012). – Режим доступу: <http://www.daisy.org>

4. Лозицький О. Прикладна програмна система опрацювання україномовних технічних текстів для людей з вадами зору : автореф. дис. канд. техн. наук : спец. 01.05.03 «Математичне та програмне забезпечення обчислювальних машин та систем» / Лозицький Олександр Анатолійович;. — Львів, 2013. — 23 с.

ПРОЕКТУВАННЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ ТУРИСТА

Планування подорожі формально є складною і трудомісткою задачею, яка включає в себе різноманітні процеси, починаючи від пошуку конкретної туристичної інформації про країну і умови перебування в ній і завершуючи поточним плануванням маршруту в незнайомій місцевості. Сучасні тенденції на ринку туристичних інформаційних технологій демонструють стрімкий розвиток персоналізованих мобільних застосунків, які покликані надавати інформаційну підтримку туристу будь-де, де є інтернет або мобільний зв'язок в режимі реального часу [1,2].

Розроблення мобільного застосунку планується виконувати під операційну систему Android. Для цього буде виконана робота у програмному середовищі Android Studio. В якості джерела геопросторових даних буде використано Google Maps. Android Studio, засновано на програмному забезпеченні IntelliJ IDEA від компанії JetBrains. Це є офіційний засіб розробки Android застосунків. Дане середовище розробки містить вбудовану підтримку Google Cloud Platform, яка включає в себе інтеграцію з сервісами Google Cloud Messaging і App Engine [3].

Особливістю створюваного проекту має стати персоналізація пропонованих застосунком туристичних об'єктів, тобто опорних точок для прокладання маршруту, а також врахування при створенні маршруту способу пересування туриста. За проектом, на карті можна буде прокласти маршрут вказавши його початкову і кінцеву точки, а також вид транспорту на якому буде здійснюватись пересування. Також користувачу повинна бути доступна інформація про орієнтовну часову тривалість маршруту з врахуванням способу пересування.

Створений застосунок буде розвиватись як частина інтелектуальної інформаційної технології персональної підтримки туриста на всіх етапах здійснення ним подорожі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kyubark Shim, Jaegel Yim, Junri Jeon Development of an Indoor-Outdoor Positioning Android App for Anapji Tourist Guides // *International Journal of Software Engineering and Its Applications* Vol. 9, No. 3 (2015), pp. 195-208
2. D. Gavalas, M. Kenteris, C. Konstantopoulos, G. Pantziou *Web application for recommending personalised mobile tourist routes* // *The Institution of Engineering and Technology* 2012 Vol. 6, Iss. 4, pp. 313–322
3. П. Дейтел, Х. Дейтел, Э. Дейтел, М. Морган: *Android для программистов. Создаем приложения* : Питер Год: 2013.-640 с.

СТВОРЕННЯ WEB-САЙТУ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ІТЕП-2015

Метою даної наукової роботи є дослідження розвитку сучасних WEB-технологій та їх ефективного застосування на прикладі створення WEB-сайту «Науково-практичної конференції». На сьогодні представлення сайту конференції у мережі Internet є необхідним для полегшення реєстрації учасників на конференцію, та заявити про свою участь у міжнародній науковій конференції.

В роботі проведено аналіз предметної області – реєстрація на науково-практичну конференцію; здійснено аналіз вимог майбутніх користувачів до інформаційної системи; сформульовано задачі та функції, які повинна реалізувати дана інформаційна система; проведено проектування, розробку та тестування інформаційної системи.

Створена система реалізована за моделлю "клієнт–сервер", тому переважна більшість операцій відбувається на сервері. Це робить її універсальною, звільняючи користувачів від потреби розміщувати в себе необхідне для роботи програмне забезпечення. Варто зазначити, що процес передавання інформації між клієнтом і сервером та інтерфейс представлення цих даних побудовані за загальноприйнятими світовими стандартами, що дає змогу використовувати обчислювальну техніку з різною архітектурою.

На програмному рівні програмна система являє собою набір команд мовами PHP та частковим використанням мови Javascript. Переважно більшість операцій виконує інтерпретатор PHP та операції все ж таки виконуються в браузері клієнта – інтерпретація команд JavaScript.

PHP - мова програмування, що використовується на стороні WEB-сервера для динамічної генерації HTML-сторінок. Про це говорить і розшифровка його назви: PHP - Personal HyperText Processor. PHP - одна з небагатьох мов програмування, створених спеціально для розробки веб-додатків. Тому він включає в себе всі функції, необхідні саме для роботи на веб-сервері, і при цьому позбавлений надмірності, властивої багатьом його конкурентам.

Було розроблено WEB-сайт, для автоматизації реєстрації учасників у «Міжнародній науково-практичній конференції ІТЕП-2015» а також надання учасникам всієї необхідної інформації.

Створена інформаційна система дає змогу користувачам легко зареєструватись на участь у науковій конференції, перегляд необхідної інформації.

РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВИБОРУ РОЗВАЖАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Все частіше з метою економії коштів туристи самостійно займаються плануванням та забезпеченням маршруту своєї подорожі. Окрім того, туристичні підприємства та гравці ринку туристичних послуг зацікавлені в прямих продажах своїх продуктів туристу. Тому вони активно розвивають засоби електронного маркетингу та інформаційного супроводу туриста. Сучасні інформаційні технології дають змогу туристу подолати інформаційні, мовні, транспортні та фінансові бар'єри на шляху реалізації проектів вдалого відпочинку. Зокрема, активно розробляються та впроваджуються різноманітні застосунки та інформаційно-технологічні інструменти зорієнтовані на процеси підтримки прийняття рішень, такі як рекомендаційні та експертні системи.

Рекомендаційна система – це інтелектуальна інформаційна система, що забезпечує формування рекомендацій щодо послідовності і переліку можливих дій користувача у процесі розв'язування ним певного проблемного завдання. Рекомендаційні системи забезпечують вирішення наступних завдань:

- забезпечення оперативного доступу користувачів до інформаційних ресурсів та інформаційно-аналітичних послуг дорадчої системи;
- підтримка, формування та нарощування тематичних баз даних та знань;
- консолідація та зберігання інформації;
- повнотекстовий пошук інформації;
- забезпечення роботи експертів у режимі он-лайн [1].

Туристичні рекомендаційні системи (E-tourism recommender systems) є специфічним класом інтелектуальних інформаційних систем, які призначені для надання пропозицій туристам на різних етапах здійснення ними подорожі. Є системи, що зорієнтовані на вирішення окремих задач, як то підбір закладів харчування, житла, транспортних засобів, історичних пам'яток або популярних туристичних напрямків [2]. Інші пропонують туристам комплексні плани маршрутів та подорожей, які включають декілька предметних областей одночасно.

Мета роботи: розроблення рекомендаційної системи оф-лайн типу, яка допоможе користувачу-туристу у виборі розважального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

[1] F. Ricci, L. Rokach, B. Shapira, P. B. Kantor, “*Recommender Systems Handbook*” – Springer, 2011, 875 P.

[2] D. Gavalas, M. Kenteris, C. Konstantopoulos, G. Pantziou *Web application for recommending personalised mobile tourist routes* // The Institution of Engineering and Technology 2012 Vol. 6, Iss. 4, pp. 313–322

Pavel Cicha, Ing.

Director of the Department of Applied Informatics, assistant professor

Jindrich Petrucha, Ing., PhD.

Director of information systems, assistant professor

Frantisek Kopta, MsC.

Assistant Professor

Andrew Alan Napthine,

Translator, assistant professor,

Miroslav Tym, CMILT.

European Polytechnic Institute Ltd., Kunovice

THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGIES FOR THE CONNECTING OF TECHNOLOGICAL PROCESSES

Every company always tries to satisfy their customers in all of their requirements. Among other important requirements, including those of quality and price, one of the most important is the strict observance to the terms of a contract deadline. Here we can see that the main problems facing these autonomous information systems are how to find the best way to ensure the deliverance of orders within the given deadline. The goal of every business thus is to ensure they have sufficiently short and more importantly highly competitive delivery times. Comprehensive information systems that monitor the state of individual orders and their deadlines (to be strictly adhered to) are now available for adequately solving these problems.

These systems have the necessary maximum data availability and analytical output to allow companies to employ a rapid decision making, even when processing large volumes of data. An essential characteristic of such database systems is their data integrity. To ensure the most cost-effective operation of the whole information system, these database systems must maximize the use of their hardware and try to reduce the costs of the administration of the whole environment. This maximum utilization of hardware is mainly concerned with its consolidation, data compression and the working with various types of storage and memory. This is thus hardware which is designed and made to measure.

The main basis of these database systems is the guarantee of an adequate level of security. These days the requirements for ensuring this level of security are continually growing and being upgraded, thus forcing businesses to establish ever increasingly stringent security rules in their information bases. On the technical side the question of security is complicated by the fact that users want to access their individual applications (and their databases) nowadays mostly via mobile devices. And in the context of Cloud Computing the question then arises of the actual physical location of the data. Adequate security can be assured by the management of all the data throughout their life cycle. In the case of access control to a classical system based on users, this is often complemented by the role or identity with which it is linked, especially for example when using dynamic or camouflaged sensitive information. Logically separated databases operating within the Cloud (whether private or public) maintain the autonomy of their data by supporting, for example,

their continual encryption. The Cloud therefore is the right path to take for customers who require a greater control over their data. It not acceptable for them to use the principle of applications as services.

This scientific paper thus deals with the development of technologies for the monitoring of the connecting of technological processes (both for medium and large businesses) by using IT technology that is used for the control and monitoring of the modern logistics necessary of production processes.

Literature:

1. LAMBERT, D. a kol. Logistika. Brno: CP Books, 2005, ISBN 80-251-0504-0
2. MAČÁT, V., SIXTA, J. LOGISTIKA, teorie a praxe. Computer Press, a.s., Brno, 2005. ISBN 80-251-0573-3.
3. STEHLÍK, A., KAPOUN, J. Logistika pro manažery. Praha: Ekopress, 2008, ISBN 978- 80-86929-37-8
4. SIXTA, J. Řízení toku materiálu pomocí logistiky. 1. vyd. Mladá Boleslav: Škoda auto s. Vysoká škola, 2007, ISBN 978-87042-12-0
5. ŠTŮSEK, J. Řízení provozu v logistických řetězcích. Praha: C.H.Beck, 2007, ISBN 978- 80-7179-534-6
6. SCHULTE, Ch. Logistika. 1. vyd. Praha: Victoria Publisching, 1994, ISBN 80-85605-87-2
7. TOMEK, G., VÁVROVÁ, V. Řízení výroby. Praha: Grada, 1999.
8. Řízení logistiky výrobních podniků. Systemonline [online]. 2009 [cit. 2016-03-10]. Available from : <http://www.systemonline.cz/rizeni-vyroby/rizeni-logistiky-vyrobnich-podniku-1.htm>
9. Trendy moderních databází. Systemonline [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Available from: <http://www.systemonline.cz/business-intelligence/trendy-modernich-databazi.htm>

Харченко Е.С., НТУ «ХП», Харків, Україна

Поворознюк А.І., д-р. техн. наук, проф., НТУ «ХП», Харків, Україна

ЛОГІКА АРГУМЕНТАЦІЇ ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ В СИСТЕМАХ МЕДИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ НА ОСНОВІ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

Діагностичний процес в медицині, побудований на міркуваннях про ознаки і їх поєднання, які обґрунтовують або відкидають певну діагностичну гіпотезу, фактично спирається на логіку аргументації, що включає і відносини порядку на безлічі аргументів. Певний паралелізм в досягненні мети за допомогою міркування існує у лікарів і в інтелектуальних системах.

Діагностичний процес у лікаря високої кваліфікації ґрунтується на особистісних уявленнях, є сплавом досвіду (пам'яті про хворих) і накопичених знань, поєднаних з перетвореними ("пропущеними через себе") даними медичної літератури. Досягнення мети в інтелектуальній системі і в медичній діагностиці вимагають для свого здійснення певних дій і здібностей (табл. 1).

Таблиця 1 Співвідношення процесів в інтелектуальних системах та медичній діагностиці

В інтелектуальних системах	В медичній діагностиці
Впорядкування інформації за ступенем суттєвості	Поділ ознак, залежно від їх діагностичної цінності, на: патогномонічні (характерні тільки для певного захворювання), обов'язкові (зустрічаються в переважній більшості випадків), головні (часто зустрічаються), другорядні
Усунення невизначеності за допомогою використання інформації, впорядкованої за ступенем релевантності для даної ситуації	Зменшення діагностичної невизначеності шляхом спрямованого пошуку ідентифікують ознак
Рефлексивне управління - здатність як до оцінки отриманих результатів і обраних засобів отримання цих результатів, так і до корекції даних (поповненню даних, відмови від деяких даних, перегляду результатів і т.п.)	Уявна самооцінка спостережуваних ознак і висунутих гіпотез, їх відхилення або підтвердження за допомогою додатково знайденої інформації
Вибір стратегій, адекватних розв'язуваній задачі	Пошук аргументів і контраргументів (в анамнезі і у вигляді специфічних змін) чи прецеденту
Виведення логічних наслідків	У розпізнаванні станів загальноприйнята логіка "якщо - то"
Пошук подібності фактів і генерування припущень	Наявність фактів, характерних для ряду захворювань, дозволяє будувати диференційно - діагностичні ряди
Верифікація і фальсифікація отриманих результатів	Відхилення контраргументів і представлення фактів, однозначно характерних для певної нозологічної форми

У процесі лікування хворого медичні працівники створюють велику кількість різноманітної інформації (текстові записи, табличні дані, графічні зображення, цифрові сигнали), яка опрацьовується інформаційними технологіями, що об'єднуються в одну інтегровану медичну технологію.

Однією з найважливіших умов, яка забезпечує ефективність обробки медичної інформації, є її формалізація, за якої дані, отримані з різних джерел, зводяться до однієї форми. Очевидно, що механізми підготовки, фільтрації, аналізу і опрацювання високоструктурованих даних є значно продуктивнішими, ніж методи аналізу довільного тексту. Тому для ефективного використання медичних інформаційних технологій необхідно підвищувати рівень структурованості даних.

Бази знань медичних експертних систем, особливо великих розмірів, часто суперечливі. Невідповідність може бути викликана різними джерелами знань або відносністю правил отримання висновку експертних систем. В результаті, важко зберегти цілісність великомасштабної бази знань. Таким чином, надійний механізм логічного висновку повинен бути в змозі впоратися з такою неузгодженістю та повинен виробляти раціональні міркування в присутності

несумісних знань. Для того, щоб впоратися з суперечливістю, потрібно встановити модель вирішення конфліктів на основі оператора нечіткої логіки. По-перше, потрібно запропонувати багатозначного оператора нечіткої логіки, виходячи з міркувань аргументації. По-друге, потрібно представити підтримувані моделі семантики узагальнених нечітких множин, а також розробити алгоритм для обчислення підтримуваної моделі узагальнення нечітких множин.

Медицина діагностика, що базується на принципі аргументації і контраргументації в поєднанні з використанням аналогів (прецедентів), включає етапи формування гіпотез з подальшим їх обґрунтуванням або відхиленням шляхом залучення додаткових фактів. Серед факторів, які можуть вести до неправильних діагнозів, зустрічаються помилки в судженнях як наслідок недостатньо конструктивного мислення або нелогічності висновків. Виходячи з цього, стає зрозумілою доцільність побудови інтелектуальної системи, що спирається на систему аргументів, що враховує відносини ознак і включає способи ефективної обробки нечітких даних. Формалізація міркувань в рамках квазіаксіоматичної теорії дає можливість уточнити феномен правильності (або коректності) міркування за допомогою критерію достатньої підстави прийняття укладення правдоподібного міркування. Використання в якості засобів формалізації як логіки об'єктивного знання, так і логіки суб'єктивного знання (логіки аргументації) може служити основою для відображення принципу міркувань і доказів лікаря, роблячи інтелектуальні системи більш зрозумілими для користувачів.

**Галушак І.Ю. студентка 5 курсу факультету КСіТ
ПВНЗ Буковинський університет**

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УСУНЕННЯ ПРОПУСКІВ В БАЗАХ ДАНИХ

З проблемою обробки пропусків в масивах даних доводиться стикатися при проведенні різноманітних досліджень та аналізу даних. Традиційними причинами, що призводять до появи пропусків, є неможливість отримання і обробки, спотворення або приховування інформації. В результаті на вхід програм аналізу зібраних даних надходять неповні відомості[1].

Часто дані про лісові пожежі бувають неповними, що робить їх аналіз ускладненим. Також є доволі складним завантажити дані за допомогою інших програмних продуктів, оскільки вони не адаптовані для завантаження з різних файлів[2].

Метою даної наукової роботи є створення програмного продукту, який заповнюватиме пропуски в базах даних максимально наближеними значеннями. Це досягається шляхом створення наступних функцій:

- завантажування та адаптації даних;
- інтерполяції даних;

- усунення аномальних значень;
- усунення сезонності;
- побудови графіків;

Для візуального представлення було використано програмне забезпечення для моделювання, імітації та аналізу динамічних систем Simulink (рис. 1).

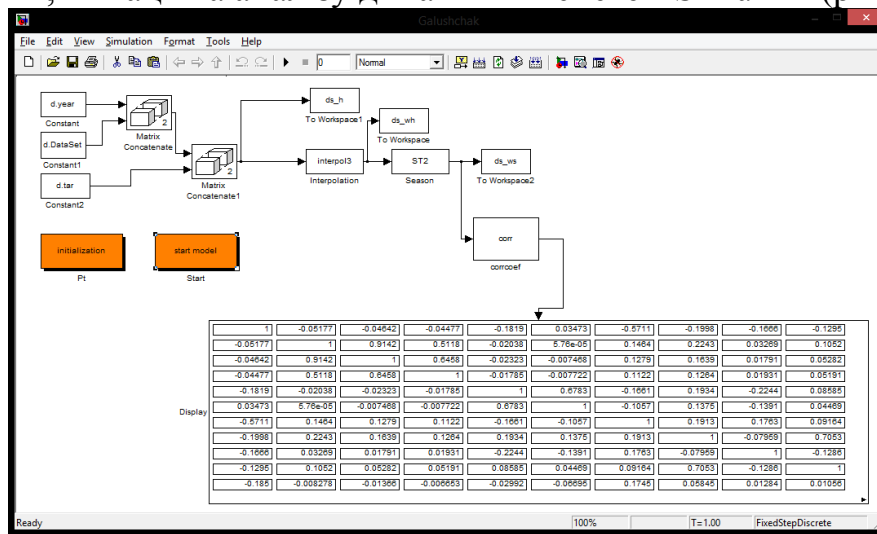

Рис. 1 Модель Simulink

Література:

1. Бахвалов Н.С. «Численные методы», – М: Лаборатория Базовых Знаний, 2007. – 636 с.
- В.В. Иванов. Методы вычислений на ЭВМ. Справочное пособие. Изд-во "Наукова думка". Киев. 1986.

Стебліна К.В., к.т.н.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМ ПІДТРИМКИ ЛІКУВАЛЬНИХ РІШЕНЬ

Проблема діагностики стану складних систем, що характеризуються великою кількістю контрольованих параметрів і можливих станів, є однією з центральних у багатьох галузях людської діяльності. Особливого значення ця проблема набуває у тих випадках, коли відсутність своєчасного та ефективного оцінювання стану об'єкта призводить до небажаних наслідків. Це, перш за все, стосується складних технічних систем, а також систем діагностики та лікування стану здоров'я людини [1, 2].

Метою роботи є висвітлення етапів моделювання, визначення методу та механізму проектування лікувальних систем прийняття рішень, що дає змогу підвищити ефективність виконання поставлених завдань при розробці систем такого типу. Медичні інформаційні технології з теоретичної й ексклюзивної площини сьогодні впритул наблизилися до медичної практики. Це спонукало дослідників з питань моделювання системи підтримки лікувальних рішень (СПЛР) розробляти нові методи швидкого вирішення актуальних медичних

задач, внаслідок чого підвищився б рівень інтелектуальної підтримки сучасного лікаря-фахівця [3]. На даний час дослідження в галузі підтримки прийняття лікувальних рішень ведуться, але сучасні СПЛР не забезпечують виконання повного обсягу поставлених завдань для реалізації процесу підбору оптимальної та індивідуальної схем призначення лікування пацієнтів із різними типами захворювань. Тому основними задачами, що виникають при моделюванні інформаційних медичних систем, є узагальнення методів представлення складно-формалізованих даних та розроблення моделі та методів функціонування лікувальної ІС; розробка системи підтримки лікувальних рішень, які поєднують переваги традиційних методів подання експертних знань; впровадження прототипу лікувальної системи в медичному закладі та апробація результатів роботи розроблених алгоритмів [4].

Особливості проектування експертної системи (ЕС) вимагають введення формальної моделі СПЛР. Для формалізованого представлення лікувальної експертної системи (ЛЕС), задачею якої є підбір найоптимальнішого механізму лікувальної фармацевтичної схеми, за основу береться структурна модель продукційної ЕС, яку зазвичай використовують для вирішення такого класу задач. База знань у відповідності зі структурною схемою ЕС полягає в підборі певної множини правил P [3]. Усі правила, керуючись механізмом виводу продукційної ЕС, можна відобразити у вигляді підмножин правил:

$$P: \Psi \rightarrow \Omega,$$

де Ω – схема лікування, Ψ – множина чітких та нечітких параметрів пацієнта. Прикладом фактів є нечіткі параметри: бактеріальна флора, локалізація запального процесу, анатомічна локалізація, супутня патологія та ін.

Прикладом правил є підбір препаратів на основі вибраних чітких та нечітких параметрів. Із запропонованої формальної моделі ЛЕС виходить, що ЛЕС – кортеж даних: $LS = (S, A, P, Z, G, gf, ge, F, K)$,

де Z – множина всіх можливих вихідних даних, G – кінцева множина станів діалогової системи, gf – початковий стан системи, де $gf \in G$, ge – кінцевий стан системи, де $ge \in G$, F – множина процедур прийняття рішень, P – множина правил, K – персоналізована схема лікування, A – множина чітких даних, S – множина нечітких даних, яка складається з двох підмножин S_1 та S_0 :

$$S = S_0 \cup S_1, \quad S_0 \cap S_1 = \emptyset,$$

де S_1 будемо вважати множиною констатованих параметрів, та S_0 – множина непомічених параметрів. Правила $\Psi \rightarrow \Omega$ інтерпретуються за допомогою конструкції ЯКЩО Ψ , ТОДІ Ω . Отже, механізм виводу слідує такій послідовності: виконується правило, ліва частина якого Ψ співставляється з існуючими параметрами у множині S_1 і набуває істини. В результаті множина S_1 поповнюється за рахунок фактів, що констатуються у правій частині продукції Ω . Це породжує ланцюг виводів проміжних та остаточних рішень [1].

На основі формулювання математичної моделі ЛЕС була створена концептуальна модель, яка представляє змістовний опис механізму підбору терапевтичної схеми лікування хворих. Запропонована концептуальна модель дозволяє оптимізувати процес реалізації в залежності від поширення, характеру диференціювання процесу і таким чином забезпечити підвищення ефективності лікування хворих: зменшення частоти повторів захворювання, скорочення тривалості періоду лікування [1].

Сучасна конкурентоздатність залежить від можливостей доступу, обробки та аналізу інформації. При кваліфікованому опрацюванні інформації виникає проблема неефективності існуючих алгоритмів методів аналізу даних.

Найчастіше аналітики стикаються з ситуацією, коли важко зробити які-небудь чіткі припущення щодо досліджуваної задачі. У даній роботі запропонована концептуальна модель, що дає змогу оптимізувати вибір терапевтичного лікування в залежності від характеру захворювання та забезпечити підвищення ефективності лікування хворих внаслідок зменшення частоти повторів захворювання, скорочення тривалості періоду лікування. Формалізовано модель СПЛР на основі концепції теорії автомата Мілі, що підтверджує існування функції вихідних сигналів, яка залежить відмножини станів системи та вхідних сигналів, тобто параметрів пацієнта.

Список використаної літератури:

1. Мельникова Н.І. Моделювання експертних систем призначення лікування / Н.І. Мельникова // Радіоелектроніка, інформатика, управління. – 2012. – № 1. – С. 63 – 70.
2. Шаховська Н.Б. Аналіз методів підтримки прийняття рішень у лікувальних системах / Н.Б. Шаховська, Н.І. Мельникова // Математичні машини і системи. – 2011. – № 2. – С. 62 – 72.
3. Мельникова Н.І. Особливості проектування систем підтримки лікувальних рішень / Н.І. Мельникова., К.В. Стебліна // Математичні машини і системи. – 2014. – № 1. – С. 92 – 100.
4. Автоматизированное проектирование информационно-управляющих систем. Проектирование экспертных систем на основе системного моделирования / Г.Г. Куликов, А.Н. Набатов, А.В. Речкалов [и др.]. – Уфа: Уфимск. гос. авиац. техн. ун-т, 1999. – 223 с.

**Шпетко Є.С., аспірант кафедри КСiТ, ПВНЗ «Буковинський університет»,
Вершигора В.Г., к.ф.-м.н., доцент ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці**

Технологія Big Data, як інструмент прийняття рішень

Термін Big Data відноситься до надзвичайно великих масивів даних які можуть бути проаналізовані для виявлення закономірності, тенденції і асоціації. Ця технологія стала настільки популярною через прагнення бізнесу краще розуміти своїх клієнтів і потреби в пошуку нових каналів зростання за рахунок простеження ринкових закономірностей. Для великих компаній статистика і аналіз даних завжди були основою для ведення бізнесу на глобальних ринках, але аналітичний підхід став більш затребуваним з розвитком інтернету і більш ефективним завдяки наявності високопродуктивних обчислювальних машин і сучасних методів обробки даних за допомогою технологій штучного інтелекту.

За словами Френка Акіто, одного з найбільших експертів з Big Data, одним з напрямків, за рахунок якого постійно зростатиме потреба в Big Data є Інтернет речей. Тобто, підключення кожного пристрою, холодильника, автомобіля, телефону, кондиціонера в єдину інформаційну мережу. Розвиток Інтернету речей, це чудовий і цікавий феномен, який буде створювати величезну кількість даних, які вимагають обробки [1].

Зовсім недавно в компаніях стався крос-функціональний перехід з вибіркового аналізу ринку на використання технології Big Data з метою кращого розуміння ринку і поліпшення якості обслуговування клієнтів. Відділи маркетингу використовують Big Data для збору зворотного зв'язку від клієнтів, аналізу та прогнозування трендів і тенденцій, кращого розуміння того, як

покупці приймають рішення про покупку продуктів і як їх використовують, а також для проведення конкурентної розвідки та виявлення способів підвищення якості сервісів.

На вітчизняному ринку цей процес переходу буде де що довший ніж на розвинених світових ринках оскільки Big Data, в першу чергу, - це технологія для стабільного ринку. Саме на стабільних ринках аналіз великих даних приносить бізнесу найбільшу користь. Тому й не дивно, що сплеску активності використання Big Data, в умовах крайньої політичної та економічної нестабільності, очікувати не доводиться - компанії зосереджені, в основному, на мінімізації своїх витрат і скорочення ризиків. Провідні українські банки, телекомунікаційні компанії і великі торгові мережі будуть змушені проявляти інтерес до Big Data технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виктор Майер-Шенбергер, Кеннет Кукьер / “Большие данные. Революция, которая изменит то, как мы живем, работаем и мыслим” – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. — 240 с.

Вінічук Ірина Михайлівна, доцент, керівних кадрів культури і мистецтв
Вінічук Артем Олегович, аспірант Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
м. Київ

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Забезпечення систем та системних зв'язків між терміноелементами терміносистеми програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації, що функціонують за єдиними та узгодженими стандартами, протоколами і технологіями в усьому соціальному секторі, досвіду формування нормативної бази України в галузі інформаційних технологій в умовах інформаційно-комунікативної сфери сучасного суспільства, до цього часу не були предметом спеціального дослідження. Сьогодні Україна входить у всесвітній інформаційний простір, не маючи достатньо-виробленої мови комп'ютерної сфери, а вирішення основних проблем міждержавної комунікації без комп'ютеризації та оволодіння сучасними інформаційними технологіями, а значить і без їх мовної реалізації, - неможливе [3]. У такі перехідні періоди для суспільства актуалізується значення термінів в інформаційних технологіях. Вони стають частинкою термінів глобалізації системи масової комунікації, оскільки без термінологічної та технологічної модернізації процесу спілкування неможливим є творення потужніших систем збирання, оброблення, передавання й поширення інформації у масово-комунікаційному просторі [2]. Нині дуже актуальне формування національної українськомовної мережі з

подальшим її впровадженням у глобальну світову мережу, а також створення досконалої системи комп'ютерних термінів українською мовою. Вимоги національних стандартів ґрунтуються на внутрішніх законах української мови і дають нормативну основу фахівцям для гармонізованого слововживання і термінотворення в усіх галузях науки і техніки. Якщо проаналізувати термінологію, яка вживається фахівцями певної галузі в наукових текстах, усному професійному мовленні, вводиться в словники, то виявимо, що частина термінів використовується лише в цій галузі, а частина – і в інших. Це свідчить про те, що терміни неоднакові за ступенем спеціалізації їхнього значення. Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на три основні групи: загальнонаукові терміни, міжгалузеві терміни, вузькогалузеві терміни. Наукові терміни української мови утворюються такими основними способами: вторинна номінація, словотвірний, синтаксичний та запозичення. Науковці розглядають запозичення як об'єктивну реальність мовного життя. На жаль, в Україні не існує програми електронного редагування наукового тексту, яка була б побудована на вимогах національних стандартів щодо української термінології та наукового стилю української мови. Комп'ютерна термінологія потребує негайного унормування та стандартування. Для здійснення цього треба серйозно підійти до проблеми систематизації та класифікації комп'ютерної термінології, охоплюючи всі сфери використання сучасних українських термінів у галузі інформаційних технологій. Варто зазначити, що однією з головних тенденцій процесу стандартизації є посилення інтеграції діяльності цих організацій, спрямоване на створення єдиної системи стандартизації інформаційного суспільства. Глобальну систему стандартизації можна зобразити пірамідою, основою якої є національні системи разом зі стандартами галузей, товариств, підприємств та фірм, а вершиною – міжнародна система добровільної стандартизації ISO, IEC та ITU. В рамках глобальної системи лише національні органи-члени ISO, IEC та ITU можуть гарантувати узгодженість нормативних документів, які не створять технічних бар'єрів у торгівлі чи зведуть їх до мінімуму. Це досягається за умови дотримання правил, викладених у «Кодексі усталеної практики щодо розроблення, затвердження і застосування стандартів», Угоди про технічні бар'єри в торгівлі WTO [1]. Україна – повноправний член ISO та IEC з 1993 р. Вона входить до складу членів Комітетів: CASCO, STACO, INFCO. Як національний комітет-член наша країна входить до складу Комітетів DEVCO, REMCO, COPOLCO. 25 ТК Держспоживстандарту України співпрацюють з 96 ТК та 180 ПК. Україна бере участь в роботі спільного ТК ISO/ IEC СТК1 «Інформаційні технології», який створено в 1987 р. Держстандарт України як національний орган представляє нашу державу в цих організаціях, а також в Робочій групі ЄЕК ООН. Представники України беруть участь в роботі САС, ICAO, ITU, UIC, Міжнародного інституту зварювання ІІВ та інших міжнародних організацій. Держстандарт України в кінці 1996 р. приєднався до Кодексу Угоди про технічні бар'єри в торгівлі WTO. Головною метою ISO є забезпечення розвитку стандартизації та суміжних з нею галузей для сприяння міжнародному обміну товарами й послугами, а також розвитку співробітництва в інтелектуальній, науковій, технічній та економічній діяльності. Першочерговим завданням щодо вдосконалювання створеного національного банку устандартованої термінології є внутрішньомовне узгоджування (гармонізування) української науково-технічної термінології (зуніфікування мовних засобів для позначання найзагальніших понять, однозначна відповідність між терміном та поняттям) на засадах ДСТУ 3966-200.

Гармонізування термінів можна розглядати у двох аспектах, коли уніфікування термінів відбувається у середовищі одної мови (української, російської, англійської, будь-якої мови, але одної), та у середовищі кількох мов.

Література.

1. Бондар Ю. Плюси і мінуси глобалізації (інформаційний аспект) // Україна на шляху до Європи: Колективна монографія / Упорядники В. Шкляр, А.Юричко. – К.: ЕТНОС, 2006. – С.438 – 490.

2. Калашник В., Черпак М. Еволюція впливу російської і англійської мов на розвиток української науково-технічної термінології в умовах глобалізації економіки й інтернаціоналізації науки. // Проблеми української термінології. – Львів, 2000. – № 402. – С.131 – 132

3. Ковальчук Т.Т. Сучасний інформаційний ринок (концептуально-пізнавальний контекст) / Т.Т. Ковальчук, І.Ю. Марко, Є.І. Марко. – К. : Знання, 2011.– 255 с

Yurko V., Academical Gymnasium №45, Kharkiv

Supervisors: Dr. Volodymyr Kurnosov, Ph.D. Student Uliana

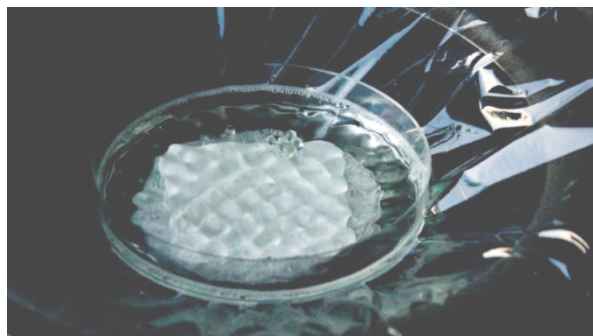
**Nyemchenko, Educational Centre of Youth Gifts Development in Karazin
Kharkiv National University**

INVESTIGATION OF THE BEHAVIOUR OF THE SMALL DROPLETS ON THE SURFACE OF HYDROPHOBIC LIQUID

Introduction. Hydrophobic (or Ultrahydrophobic) liquids are those liquids, the surface of which is extremely difficult to wet. If we drop some soap solution on the surface, the contact angle for such liquids exceeds 150° . This phenomena is also referred to as the Lotus effect. Thus, the droplet, which falls down on these kind of surfaces can fully rebound like an elastic ball. Such droplets can exist for quite a long time under certain conditions. The theory of liquids mentioned above was first described by Tomas Young in 1805.

The purpose of the investigation.*The main goal* of our research is investigation of behavior of the soapy water droplet, which is formed on top of the same soapy water solution, being in dynamic motion state.

The object of the research are droplets placed on the surface of soap solution, which oscillates due to the sound waves resonance. During our research, the following *tasks have been set*: to describe the droplets and the surface, mentioned above; to examine the factors (amplitude, frequency, and soap solution concentration), which might effect the lifetime of the droplets, chaotic responses; to give theoretical explanation of the observed phenomena, which can be seen in the picture below

Pic.1 Floating droplets on the vibrating surface

Method of the investigation. To accomplish the tasks of our research, the following methods have been used: theoretical analysis of the literature data and internet information about soap bubbles and droplets; experimental setup, which was developed and created for the investigation; theoretical explanation of the observed phenomena.

Results of the experiment. There have been some stages in our research. Firstly, the liquid has been put on the Petri dish, which was put on top of the loudspeaker. The range of frequencies varied from 20 to 100 Hz. The phenomenon was obtained in the first attempt. The experimental setup has been arranged and modified. After literature analysis has been done, the two ideas to explain the observed phenomenon were found: 1) Electrostatic repelling

2) Air flow under the droplet. (When the droplet going down, then air under droplet pushing up one, and it is repeating for some time.)

Frequency, Hz	Average lifetime of droplet,s
20	25
35	120-180
60	130

Conclusion. The behaviour of the droplets on the surface of vibrating soap solution is an impressive phenomenon to investigate. According to the literature analysis, the experimental device has been constructed and designed. It gives an opportunity to obtain the dynamical effect of droplets, floating over the soap solution surface. It was observed with different oscillation frequencies and explained.

References

1. Pavlov-Veryovkin V.S. Soap antibubbles // Chemistry and life, No. 11, 1966.
2. Ivanov I.B., Platikanov D.N. Colloids. L.: Chemistry, 1975.
3. Ya.Ye. Geguzin // Droplet. M.: Nauka, 1977.
4. Goran Romme "Soap bubbles in art and education"
5. Young, T. (1805). "An Essay on the Cohesion of Fluids".

Internet sources:

- <https://youtu.be/KZ5ZLPWasrM>
<https://youtu.be/OU3953k7tIQ>

ТЕСТ ЛЮШЕРА ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ ВОДИТЕЛЕЙ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ

Человечество пребывает на пике развития компьютерных дисциплин. На данный момент электроника стала неотъемлемой частью жизни современного индивидуума, она используется практически в каждой отрасли науки. Но одной из самых важных отраслей ее применения является, прежде всего, медицина. Модернизация и компьютеризация механизмов врачевания ведет за собой успешность излечения особо сложных болезней. Однако важным направлением в медицине является диагностика, так как раннее определение нарушений это залог успешности лечения. Определение психологических отклонений, несомненно, занимает важную роль в изучении здоровья человека, поскольку психическое состояние отражает уровень восприятия мира в целом, предполагаемое поведение и т.д.

Методика цветowych выборов Люшера – психологический тест, относящийся к проективным методикам и изобретённый швейцарским психологом Максом Люшером. Это тестирование основано на предположении о том, что выбор цвета отражает нередко направленность испытуемого на определенную деятельность, настроение, функциональное состояние и наиболее устойчивые черты личности. Характеристика цветов (по Максy Люшеру) включает в себя 4 основных и 4 дополнительных цвета.

Основные цвета:

- 1) синий – символизирует спокойствие, удовлетворенность;
- 2) сине-зеленый – чувство уверенности, настойчивость, иногда упрямство;
- 3) оранжево-красный – символизирует силу волевого усилия, агрессивность, наступательные тенденции, возбуждение;
- 4) светло-желтый – активность, стремление к общению, экспансивность, веселость.

При отсутствии конфликта в оптимальном состоянии основные цвета должны занимать преимущественно первые пять позиций.

Дополнительные цвета:

- 5) фиолетовый;
- 6) коричневый,
- 7) черный,
- 8) нулевой(0) – символизируют негативные тенденции: тревожность, стресс, переживание страха, огорчения.

Значение этих цветов (как и основных) в наибольшей степени определяется их взаимным расположением, распределением по позициям, что будет показано ниже. Сама процедура тестирования состоит в упорядочивании цветов испытуемым по степени их субъективной приятности. Инструкция предусматривает просьбу отвлечься от ассоциаций, связанных с модой, традициями, общепринятыми вкусами и постараться выбирать цвета только

исходя из своего личного отношения. Поскольку выбор цвета основан на бессознательных процессах, он указывает на то, каков человек на самом деле, а не на то, каким он себя представляет или каким бы он хотел быть, как это часто случается при использовании опросных методов. Результаты цветовой диагностики Люшера позволяют произвести индивидуальную оценку и дать профессиональные рекомендации о том, как можно избежать психологического стресса и физиологических симптомов, к которым он приводит.

Тест Люшера активно применяется при приеме на работу в правоохранительные органы, так как психологическое состояние, наличие депрессии или внутренних конфликтов в значительной степени влияет на работу сотрудников, деятельность которых связана и постоянным риском, напряжением и ответственностью за человеческие жизни. Следует отметить, что данный тест является полезным не только для профессий, которые связаны со службой безопасности, но и для обыкновенных людей. Каждые сутки в Украине происходит в среднем около 477 дорожно-транспортных происшествий (ДТП), в которых погибает около 10 человек. Главные причины ДТП в Украине – превышение скорости, нарушение правил дорожного движения и вождение в нетрезвом состоянии. Если бы одним из условий получения водительских прав являлось прохождение теста Люшера, то можно было бы распознать потенциально опасных водителей транспортных средств, что, в свою очередь, привело бы к снижению количеству ДТП и смертности в результате аварий на дорогах.

Модернизация и перевод теста в доступный компьютерный вид в значительной степени облегчит процедуру тестирования, так как единая база данных будет хранить результаты каждого испытуемого, а с помощью специальных запросов можно будет получить необходимые выборки, быстро анализировать показатели. Изучение испытуемых водителей с помощью компьютеризированного теста Люшера позволит получить надежные статистические данные, на основе которых в будущем можно будет составить характеристику человека, как оператора транспортного средства.

Мультиплатформенность сделает тест общедоступным для использования, так как его можно будет устанавливать как на персональные компьютеры, так и на смартфоны, планшеты и т.д. Главная цель в разработке подобной компьютерной версии – это максимально просто и доступно получить все необходимые сведения про испытуемого.

Мы живем в веке информационного прорыва, компьютеризации окружающей среды. Перевод психологического теста Люшера даст возможность предотвратить множество ДТП, так как 80% из них происходят по причине проявления «человеческого фактора». Перед нами стоит цель обезопасить окружающих через выявление потенциально опасных операторов транспортных средств.

**Добинда Р.В., гр. К-401 ПВНЗ «Буковинського університету»
Вершигора В.Г., к.ф.-м.н., доц., ПВНЗ «Буковинського університету»
м. Чернівці**

САЙТ ПВНЗ «БУКОВИНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ» НА СИСТЕМІ MODX

Вплив глобальної комп'ютерної мережі Інтернет на сучасний світ не має історичних аналогів. Його сьогоднішній день - це початок епохи електронного проникнення в усі сфери людського життя, це щось більше, ніж просто маркетингова кампанія, це основа нової філософії і нової ділової стратегії.

Зі збільшенням мережі Інтернет зростає попит на розробку веб додатків. Персональний сайт компанії надає їй престижу та іміджу, можливості розказати про себе. Для розробників веб додатків потрібно постійно оновлювати базу своїх знань, бо кожного дня веб програмування набирає нових можливостей. З'являються нові мови програмування, фрейм-ворки, системи управління контентом.

Сайт Університету є візитною карточкою, яка містить не тільки інформацію, а й показує рівень володіння технології як викладачів, так і студентів університету.

Метою роботи була розробка офіційного веб сайту для ПВНЗ «Буковинський університет».

Офіційний веб сайт вищого навчального закладу – це візитна карточка в мережі з відкритим доступом до інформації, яку заклад бажає розмістити на свій ризик і страх. Це досить популярно і надає унікального стилю та пристижі.

На даний час кожен навчальний заклад обов'язково повинен мати офіційний сайт, але не завжди він відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що і є перевагою веб сайту ПВНЗ «Буковинський університет».

Мною було розроблено сайт ПВНЗ «Буковинський університет» на системі управління контентом MODx. Сайт містить повну інформацію про ПВНЗ «Буковинський університет». Існує можливість змінити мову сайту на англійську, що є незамінним для веб сайтів, а особливо для сайтів, які працюють на міжнародному рівні.

На сайті університету можна дізнатись про ректорат, факультети, кафедри, викладачів та інше. Розміщено інформацію про наукову діяльність університету, та співпрацю з міжнародними закладами. Для вступу абітурієнту не прийдеється приїжджати в університет для того, щоб дізнатись перелік документів для вступу, а перейшовши на сайт зможе переглянути потрібну йому інформацію. Все це та багато іншого можна дізнатись на веб сайті Буковинського Університету.

Категорія новин дає змогу залишити свій відгук шляхом авторизації через соціальні мережі та розповісти про новини на своїй сторінці.

Веб сайт адмініструється одним або групою менеджерів, кожен з яких має свій індивідуальний доступ до панелі управління контентом.

Веб сайт розроблено на системі управління контентом MODx, яка в свою чергу написана за допомогою мови програмування PHP з використанням об'єктно-орієнтованого програмування та технології MVC (модель вигляд контролер), що надає максимальний ступінь захисту від несанкціонованого доступу, швидкодію, логічне представлення системи в цілому, збільшення продуктивності сайту та запобігає дублювання програмного коду.

**Верега С. П., гр. К-401 ПВНЗ «Буковинського університету»
Гаць Б. М., старший викладач., ПВНЗ «Буковинського університету»
м. Чернівці**

ПРОГРАМА ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ШУМУ

Смартфони мають великий вплив на наше повсякденне життя. Вони з нами скрізь: вдома, на роботі, на навчанні, на відпочинку і т.д. Вони сильно полегшують нам життя, адже в смартфоні і телефон, і камера, і інтернет, і ігри, і різноманітні додатки, що спрощують нам життя.

Доля Android на ринку операційних систем станом на 2015 рік складає 82,8%. А кількість додатків для Android в магазині додатків Google Play переважає 1.5 млн.

В будь-який момент людині може знадобитися виміряти рівень шуму, для прикладу: це може бути сусід з гучною музикою. А в повсякденному житті не так то і легко знайти пристрій для вимірювання шуму (він коштує досить дорого і продається не в всіх магазинах), а смартфон завжди під рукою. Завантажити додаток для вимірювання шуму з магазину додатків Google Play може абсолютно кожен, в кого є пристрій на операційній системі Android.

Метою цього проекту була розробка додатку для операційної системи Android, що імітував би роботу пристрою для вимірювання рівня шуму.

Програмний продукт був розроблений в інтегрованому середовищі розробки Android Studio на мові програмування Java.

За допомогою цього додатку можна виміряти поточний рівень звуку, можна побачити максимальний зафіксований рівень звуку, а також можна побачити довідку по різним рівням звуку.

Програма працює на пристроях з операційною системою Android починаючи з версії 4.0 'Ice Cream Sandwich' і до версії 6.0 'Marshmallow'.

**Подобаний В. М., гр. К-401 ПВНЗ «Буковинського університету»
Заньковська В. Г., ПВНЗ «Буковинського університету» м. Чернівці**

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ СЛАБОСТРУКТУРОВАНИХ СИСТЕМ

Рішення задач із застосуванням штучних нейронних мереж.

Одним з найбільш перспективних підходів до побудови прогнозуючих систем є застосування математичного апарату основної парадигми штучних нейронних мереж.

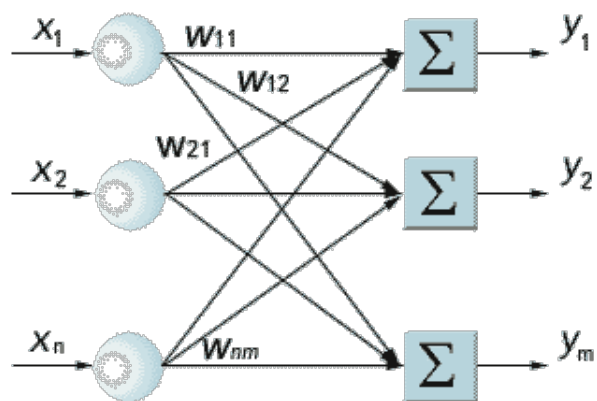

Рис.1 – Нейронна мережа

Штучні нейронні мережі (ШНМ) — математичні моделі, а також їхня програмна та апаратна реалізація, побудовані за принципом функціонування біологічних нейронних мереж — мереж нервових клітин живого організму. Системи, архітектура і принцип дії базується на аналогії з мозком живих істот. Ключовим елементом цих систем виступає штучний нейрон як імітаційна модель нервової клітини мозку — біологічного нейрона.

Цей термін виник при вивченні процесів, які відбуваються в мозку, та при спробі змодельовати ці процеси. Першою такою спробою були нейронні мережі Маккалока і Піттса. Як наслідок, після розробки алгоритмів навчання, отримані моделі стали використовуватися в практичних цілях: в задачах прогнозування, для розпізнавання образів, в задачах керування та інші.

У перших же роботах з'ясувалося, що ці моделі не тільки повторюють функції мозку, але і здатні виконувати функції, що мають свою власну цінність.

Штучні нейронні мережі набули найбільшого поширення в області прогнозування динамічних показників, вони успішно застосовуються для вирішення цілих класів економічних задач. В той же час, для багатьох областей вивчення можливостей ШНМ знаходиться в експериментальній стадії.

Принципова відмінність штучних нейронних мереж від звичайних програмних систем, наприклад експертних, полягає в тому, що вони не вимагають програмування. Вони самі я, тобто навчаються тому, що потрібно користувачеві.

Скрипкін М.О.

студент, Одеський національний політехнічний університет

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ПРАВИЛ ЦІЛЕОРІЄНТОВАНОГО ВИБОРУ ТИПІВ ДІАГРАМ У ПРОЦЕСІ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАБОРІВ ВІДКРИТИХ ДАНИХ

Наприкінці 2015 року постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних" [1] зобов'язала більшість державних установ

розміщувати публічну інформацію у вигляді відкритих даних на веб-порталі <http://data.gov.ua>. Веб-портал створено на основі відкритого програмного продукту *DKAN*, який рекомендує завантажувати табличні дані в текстових форматах *CSV* або *XML*. Але ефект від розміщення даних з'являється лише при їх обробці додатковим програмним забезпеченням, наприклад, з використанням засобів візуальної аналітики, найвідомішим з яких є діаграма [2]. Набір даних *CSV*-формату можна візуалізувати на веб-порталі за умови коректного вибору користувачем типу діаграми та атрибутів з таблиці-набору. Нажаль, автору поки не вдалося знайти відкрите програмне забезпечення методики з [2], яке можна впровадити в роботу порталів, що вимагає створення цього забезпечення.

Метою даної роботи є формалізація правил вибору типів діаграм при роботі користувача з наборами відкритих даних на відповідних порталах, що дозволить автоматизувати процес вибору.

Методика з [2] включає три етапи: визначення ідеї (мети) візуалізації даних; вибір типу порівняння даних; вибір типу діаграми.

Відповідно до рекомендацій паспорта набору даних [1] формалізуємо опис набору у вигляді кортежу

$$\langle n, A, T, S, V, CT, MT \rangle,$$

де n – рядок з назвою набору;

$A = \{a_i \mid i = 1..Na\}$ – множина назв атрибутів набору даних;

$T = \{t_i \mid i = 1..Na\}$ – множина типів структур даних атрибутів набору даних, коли $t_i \in \{integer, string, decimal, date\}$;

$S = \{s_i \mid i = 1..Na\}$ – множина семантичних типів атрибутів набору даних, коли $s_i \in \{ts, tf, tt\}$, де:

– ts – предметно-орієнтований тип, який містить рядкові характеристики категорії предметної області;

– tf – фактовий тип, який містить статистичні характеристики об'єкта;

– tt – часовий тип, який містить часові періоди (година, день, місяць, квартал, рік) актуальності даних в наборі;

$V = \{\langle v_i, f_i \rangle\}$ – множина унікальних значень v_i з частотою f_i їх появи в i -му атрибуті;

$CT = \{\langle name, K \rangle\}$ – множина типів порівнянь, де $name$ – назва типу порівняння, $name \in \{покомпонентне, позиційне, часове, частотне, кореляційне\}$, K – множина ключових слів, приклади яких наведені у таблиці 1.

MT – множина шаблонів цільових рядків, приклади яких є у таблиці 2.

Таблиця 1 Ключові слова для типів порівняння

№	Тип порівняння	Ключові слова шаблону
1	Покомпонентне	"частка", "відсотки від цілого", "склало X%",
2	Позиційне	"більше ніж", "менше ніж", "найбільш", "найменш", "дорівнює", "займає X місце"
3	Часове	"за проміжок", "протягом", "в період", "зростання", "падіння", "динаміка"
4	Частотне	"діапазон", "від X до Y", "з X" до Y"
5	Кореляційне	"зв'язок", "між", "залежність"

Таблиця 2 Приклади шаблонів цільових рядків

	<i>Шаблон мети</i>	<i>Приклад сгенерованої мети на основі шаблону</i>
	Динаміка + <i>tf</i> + по + <i>ts</i>	Визначити динаміку витрат по регіонах
	<i>ts</i> + з + найбільш(ий) / найменш(ий) + <i>tf</i>	Визначити регіон з найбільшими витратами
	Динаміка + <i>tf</i> + <i>ts</i> + «по» + <i>tt</i>	Визначити динаміку використань продукції по місяцях

На основі рекомендацій 3-го етапу методики з [2] пропонуються правила вибору діаграм у вигляді таблиці 3.

Таблиця 3 Правила вибору типу діаграми

<i>№</i>	<i>Тип порівняння</i>	<i>Тип діаграми</i>	<i>Умови правила вибору</i>
1	покомпонентне	кругова	$ V < 7$
2	позиційне	лінійчата	$ V > 7 \text{ \& } A \leq 7$
3	позиційне	стовпчата	$ V \leq 7 \text{ \& } A \leq 7$
4	часове	гістограма	$ V \leq 7$
5	часове	графік	$ V > 7$
6	частотне	гістограма	$ A = 1$
7	частотне	точкова	$ A = 2$
8	кореляційне	лінійна	$ A = 1$
9	кореляційне	точкова	$ A = 2$

Автор даної статті входить у волонтерську групу зі створення громадського порталу Одеської області за адресою <http://data.ngorg.od.ua>, тому на основі запропонованої формалізації правил буде розроблено програмний модуль, який при виборі користувачем набору даних генерує можливі цілі аналітики, пропонує вибрати одну з цілей і з урахуванням властивостей набору даних створює діаграму, перетворюючи дані з набору в інформацію для прийняття рішення користувачем.

Література

1. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF>
2. Желязны Д. Говори на языке диаграмм: Пособие по визуальным коммуникациям для руководителей [Текст] / Д. Желязны. Пер. с англ. – М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2004. – 220 с.

Горбашевська А. І., студентка 4 курсу
Науковий керівник: Виклюк Я.І.
ПВНЗ «Буковинського університету»
м. Чернівці

РОЗРОБКА САЙТУ-ВІЗИТКИ

В сучасному інформаційному суспільстві неможливо обійтися без представлення особи або підприємства в мережі, тому дуже важливо забезпечити належне оформлення даної інформації в інтернеті.

Для забезпечення належного відображення інформації необхідною умовою є наявність інтернет представництва, або сайту.

Актуальність створення сайту будь-якого виду - донесення інформації до широкого кола користувачів інтернету.

Сайт-візитка – невеликий сайт, як правило, складається з однієї (або декількох) веб-сторінки, і містить основну інформацію про організацію, приватну особу, компанію, товари або послуги, прайс-листи, контактні дані .

Основні завдання, які вирішує сайт-візитка – це первинне ознайомлення користувачів з товарами, послугами компанії чи інформації про ту чи іншу людину.

Мета роботи полягає у розробці персонального сайту-візитки, що міститиме зручний інтерфейс, детальну інформацію, особисті дані, контактні телефони, посилання на соціальні мережі тощо.

Для створення сайту було використано інтегрованого середовища програмування Visual Studio 2013 та шаблону проектування MVC інтернет-сайт.

При розробці сайту були використані наступні технології: мова розмітки HTML, прототипно - орієнтована мова програмування JavaScript та каскадні таблиці стилів CSS.

Основні переваги полягають в тому, що будь-який користувач інтернету може отримати необхідну інформацію про власника сайту в будь-який час та в будь-якому місці де є інтернет з'єднання.

2.5. Математичні і статистичні методи моделювання систем

2.5. Mathematical and statistical methods of systems modeling

Дмитрієва О.А., д.т.н., проф., Донецький національний технічний університет, м. Красноармійськ

Гуськова Н.Г., асп., Інститут Макса Планка динаміки складних технічних систем, м. Магдебург

РОЗПОДІЛЕНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НА ОСНОВІ БАГАТОКРОКОВИХ МЕТОДІВ ТИПУ БІККАРТА

На сучасному етапі комп'ютерне моделювання є одним з найпоширеніших і ефективних методів дослідження, які використовують для оцінювання поведінки складних динамічних об'єктів. У той же час, існує широкий клас задач, розв'язання яких за допомогою послідовного моделювання відзначається неприйнятними часовими витратами, а також недостатньою продуктивністю [1]. Цей факт спричиняє необхідність використання для моделювання складних об'єктів комп'ютерні системи з паралельною архітектурою. Однак, незважаючи на те, що наукові дослідження перебувають на етапі, що характеризується наявністю сучасних засобів величезної обчислювальної потужності, характеристики паралелізму обчислень, такі, як прискорення й коефіцієнт ефективності, дуже далекі від своїх потенційних оцінок [2]. У зв'язку із цим актуальними стають задачі, пов'язані з розробкою сучасних паралельних чисельних методів і адаптацією для паралельної реалізації існуючих. Успішний розв'язок цих задач визначає один з найважливіших шляхів скорочення часу моделювання складних і трудомістких задач, до яких, насамперед, необхідно віднести задачу Коші (1) для систем диференціальних рівнянь великої розмірності, які описують поведінку складних динамічних об'єктів із зосередженими параметрами

$$x' = f(t, x(t)), \quad x(t_0) = x_0. \quad (1)$$

В роботі пропонується і обґрунтовується використання блокових методів, де основна ідея полягає в одночасному обчисленні множини розрахункових значень у блоці. При цьому блокові методи можуть бути побудовані по одно- і багатокроковим шаблонам [1], також можуть містити похідні високих порядків [3] і дозволяють вводити в процес моделювання ефективні процедури керування кроком [4]. У даній роботі для розв'язання задачі Коші пропонується побудова паралельних багатоточкових блокових методів типу Біккарта, при цьому на додаток до множини розрахункових точок $U_n^s = \{u_{n,1}, u_{n,2}, \dots, u_{n,s}\}$ вводяться опорні точки попереднього блоку $U_{n-1}^m = \{u_{n,-(m-1)}, u_{n,-(m-2)}, \dots, u_{n,0}\}$. В такому випадку наближені значення $u_{n,i}, i = 1, 2, \dots, s, n = 1, 2, \dots$ можна знаходити паралельно зі співвідношень, що визначають багатокрокові методи типу Біккарта

$$\frac{1}{\tau_n} \sum_{j=l-m}^s a_{i,j} u_{n,j} = f_{n,i}, \quad i = 1, 2, \dots, s, \quad n = 1, 2, \dots, \quad (2)$$

де τ_n - крок інтегрування,

$$f_{n,i} = f(x(t_n + i\tau_n), t_n + i\tau_n),$$

$a_{i,j}, i = 1, 2, \dots, s, j = -(m-1), -(m-2), \dots, 0, 1, 2, \dots, s$ – невідомі коефіцієнти різницевих рівнянь, які визначаються, виходячи зі співвідношень, що описують нев'язки на розв'язанні $x(t)$ (1) або інтегро - інтерполяційним методом.

Використання виразів для нев'язків і розкладань у ряди Тейлора дозволило сформулювати загальний вигляд системи алгебраїчних рівнянь, з якої можна визначити розрахункові коефіцієнти для будь-якої кількості випереджальних s і опорних m точок. Разом з тим, розмірність системи для розрахунків повинна бути погоджена з кількістю доступних процесорів при паралельній реалізації.

Доведено, що найвищий порядок апроксимації пропонованих методів становить $O(\tau^{m+s})$. Порядок апроксимації методу можна нарощувати, збільшуючи кількість розрахункових та (або) опорних точок. Підвищення порядку апроксимації за рахунок нарощування кількості випереджальних точок доцільно при збільшенні числа доступних процесорів, у протилежному випадку рекомендується збільшення кількості опорних точок.

Особливу увагу у роботі приділено питанням стійкості методів, що розроблялися. Доведено абсолютну стійкість розроблених методів за початковими даними й по правій частині.

Керування кроком здійснювалося за рахунок використання паралельного прорахунку в межах одного циклу значень всіх точок блоків. Такий підхід дозволив просуватися відразу на s або на $s+1$ розрахункову точку залежно від нормованих величин розбіжностей, отриманих при формуванні чергового блоку. Паралельна реалізація виконувалася на відомих тестових завданнях, що характеризують поганообумовлені, швидкоосцилюючі, жорсткі системи великої розмірності. Отримані характеристики паралелізму свідчать про високі коефіцієнти прискорення й ефективності, а розроблені паралельні методи з убудованими процедурами керування кроком дозволяють одержувати розв'язки із заданою точністю.

Література

1. Дмитрієва О.А. Паралельне моделювання динамічних об'єктів зі сконцентрованими параметрами / О.А. Дмитрієва. – Харків: «Ноулідж», 2014. – 336 с. – ISBN 978-617-579-990-1.
2. The Federal Networking and Information Technology Research and Development Program: Background, Funding, and Activities / [Electronic resource] // Reports Congressional Research Service. – 2015. – Access mode: <https://www.fas.org/sgp/crs/misc/RL33586.pdf>
3. Дмитриева О.А. Разработка и обоснование параллельных одношаговых блочных методов типа Биккарта / О. А. Дмитриева // Системы обработки информации. – 2014, № 7(123). – С. 121-126.
4. Дмитриева О.А. Параллельное управление точностью численного интегрирования на основе вариации размерности блока / О. А. Дмитриева // Радиоэлектронные и компьютерные системы. – 2015, № 1 (71). – С. 47-53.

THE STUDY OF ANTIMICROBIAL PROPERTIES OF DIFFERENT SORTS OF UKRAINIAN BEER

Introduction. Beer is the third of the most popular drinks after drinking water and tea. Despite of contain of alcohol, it is considered that beer has medical properties. Robert Koch, who found a causative agent of cholera, established, that beer has a positive influence into human health. So it was interested to study the antimicrobial properties of beer and the influence of different sorts of beer on gut organisms (intestinal microflora).

The purpose of investigation. The main goal of our research is studying of the microbiological properties of the following sorts of Ukrainian beer such as infiltrated Chernihivske “Bila Nich”, Chernihivske non-alcohol eco-beer, Rohan “Veseliy Monah” and Rohan traditional light beer. The tasks of investigation are: to study and make analysis of literature and internet sources about the topic of research; to study the antimicrobial properties of different sorts of beer.

Methods of investigation. To accomplish the tasks of our research the following methods have been used: theoretical analysis of literature, making comparison of sorts of beer and summarizing of literature sources. Empirical methods: differential diagnosis method of colouring by Gram; microorganisms inoculation of solid and liquid nutrient media; agar diffusion method.

Research results. In accordance with the research tasks mentioned above the first experiment was the studying beer’s antimicrobial functions. It has been determined, that any of examined sorts of beer have not got antimicrobial properties. It is shown in the table below. It has been considered that the reason of that fact is preservatives, which can make the beer shelf life longer than 3 days.

Antimicrobial properties of beer (Table 1)

Sort of beer	Microorganism culture			
	<i>S.aureus</i>	<i>B.subtilis</i>	<i>E.coli</i>	<i>C.albicans</i>
	Diapason of antimicrobial property, mm			
№1 – infiltrated Chernihivske “Bila Nich”	–	–	–	–
№2 – Chernihivske non-alcohol eco-beer	–	–	–	–
№3 – Rohan “Veseliy monah”	–	–	–	–
№4 –Rohan traditional light beer	–	–	–	–

Quantity of lactobacillus colonies in nutrient media with beer. Due to the result of second experiment, it has been realized, that the quantity of lactobacillus colonies in nutrient media with beer (in experimental Petri dishes) has been higher than in control pattern without beer. The highest rate was in the pattern with infiltrated beer «Bila Nich» by Chernihivske. The lowest result has been in Petri dish

with non-alcohol beer, but the quantity of lactobacillus colonies has been higher than in control dish. It can be seen at the table below.

Quantity of lactobacillus` colony (Table 2)

Sort	Cultivation	Quantity of colonies	Quantity of lactobacillus` colony-forming units
Control	1:10	12	120
Infiltrated Chernihivske "Bila Nich" (№1)	1:10	36	360
Chernihivske non-alcohol eco-beer (№2)	1:10	17	170
Rohan traditional light beer (№4)	1:10	22	220

Conclusion. During the research it was studied microbiological properties of different sorts of beer such as Chernihivske, “Bila Nich”, Chernihivske non-alcohol eco-beer, Rohan “Veseliy Monah” and Rohan tradition light beer. Studying the antimicrobial properties, it has been determined, that following sorts of beer has no influence on microorganism cultures and fungus. Investigating the influence into lactobacillus colonies, it has been shown that the quantity of lactic bacteria colonies in experimental Petri dishes is higher than in control dish, so it has been found out that different sorts of beer has positive influence into human organism and cultivation of lactobacillus .

References:

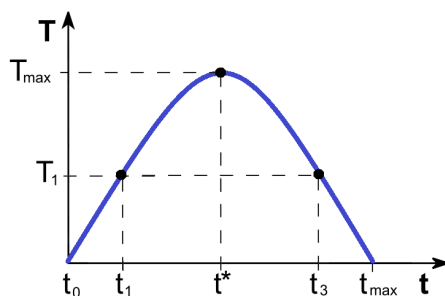
1. Волянський Ю.Л., Гриценко І.С., Широбоков В.П. і інш. Вивчення специфічної активності протимікробних лікарських засобів: Метод. реком. – Київ, 2004. – 38 с.
2. Пирог Т. П. Загальна мікробіологія: Підруч. – 2-ге вид., доп. І перероб. – К.: НУХТ, 2010. – 632 с.
3. Янковский Д. С., Дымент Г. С. Микрофлора и здоровье человека. – К.: ТОВ «Червона Рута-Турс», 2008. – 552 с.
4. Янковский Д. С. Микробная экология человека: современные возможности ее поддержания и восстановления. – К.: Эксперт ЛТД, 2005. – 362 с.

LAFFER CURVE AS A THEORETICAL CONCEPT ILLUSTRATING THE RELATIONSHIP BETWEEN TAX RATE AND INCOMES FROM BUDGET

Laffer curve is a theoretical function describing development of tax budget incomes in relation to tax rate. This curve is illustrating situation where budget incomes are raising together with raising of tax rate, but only to a moment where point of inflection is reached. After this moment tax incomes are coming down (Moszer 1981, s. 23).

Laffer curve takes its name from the surname of the american economist Arthur Laffer who couched it in 1974. Similar conceptions where created much earlier, for instance in works of XIV century arab scientist Ibin Chaldun or XIX century French economist Frederic Bastiat (Laffer 2004). Classical Laffer curve takes the form of parabola or similar to it function and it relies on three quite obvious insights:

- if tax rate equals zero budget incomes will also be equal to zero;
- if tax rate will amount 100% then all tax-payers which are not reaching benefits will desist taxed activities and therefore budget incomes will be aqual to zero;
- if tax rate is larger than zero and smaller from 100% then tax-payers will conduct taxed actions and budget will be reaching an incomes.

Pic. 1. Classical form of the Laffer curve
source: own development

On the picture 1 presenting classical form of the Laffer curve axis T presents rate of budget incomes in relation to tax rate t. As it is seen on the curve in the point t^* curve inflection proceeds. It means that the biggest budget incomes will be reached at tax income = t^* .

Determination of tax rate on every other level will cause increasing of budget incomes. The curve also presents that budget can reach incomes on the same level in cause of two different tax rates, t_1 smaller than tax rate t^* and bigger than tax rate t_3 . In this analysis ceateris paribus rule was assumed, which means that all other variables stays on the same level.

Decreasing of budget incomes after reaching certain tax rate can be seen in a few phenomenons. First phenomenon is decreased motivation to undertake tax actions ensuant from limitation of benefits which come from undertaking this actions. Next phenomenon is hiding tax rated actions from tax authorities which means coming to the informal sector as a result of benefits coming from this issue in relation

to lower tax rate but with the same level of risk (Nasiłowski 2007, s. 250-251). The third main cause of decreasing incomes can be relocation of business activity and undertaking a tax rated actions in another country where tax rates are lower – it can cause relocation of a part of or whole production factors to another country. (Witczyńska 2011, s. 415).

When analysing the Laffer curve functioning in practice we have to pay attention to the few important details. First, it is never possible to perpetuate a ceteris paribus rule and influence on budget incomes have also different factors than tax rate. Because of the dynamic changes which occurs in the country economy also inflection point will be changing its position in time. Secondly as Piechowiak notices it's difficult to predict where is the critical point. Its localization can be estimated, but it's very difficult to define its position. We are finding out about bad fiscal adjusting usually after the fact (ex post), when incomes starting to decrease (Piechowiak 2014). For example VAT (Value Added Tax) tax rate on the product Y amount t_1 and was lower than tax rate at the inflection point t^* . The tax rate in the next year was on the same level, because of meaningful decrease of prices of the product Y substitute which was caused by development of technology, request on product Y decreased. As a result of decrease in demand for product Y there was a shift of the point of inflection to rate t_2 which is smaller than rate t_1 . Also budget incomes changes from level T_1 to T_1' . To get bigger income it is necessary to decrease the tax rate, although that in the last year with the same rate to get a bigger income tax rate should be increased. One of the examples of Laffer curve working in practice is situation which occurred in the United States as a result of reduction of income taxes from 74% to 25% in years 1921, 1924 and 1926. Despite of concerns of some experts that reducing tax rates will cause dangerous decrease of budget incomes, in reality individual taxes payed after this reducing in 1925 were higher than before reducing in 1924. Because economic recovery occurred which result in increasing of budget incomes (Gwiazdowski 2008).

References

Moszer, M., 1981. A Comment of the Laffer model, *Cato Journal* , 1/1981, s. 23-44.

Nasiłowski, M., 2007. *Podstawy mikro- i makroekonomii*, Wydawnictwo Key Text, Warszawa.

Witczyńska, K., 2011. Delokalizacja produkcji jako skutek integracji europejskiej, w: red. J. Kundera, *Globalizacja, europejska integracja a kryzys gospodarczy = Globalization, european integration and economic crisis* (s. 413-426), Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław.

Laffer, A., 2004. *The Laffer Curve: Past, Present, and Future* [przełgądany 03.05.2015]. Dostępny w: <http://www.heritage.org/research/reports/2004/06/the-laffer-curve-past-present-and-future>.

1. Piechowiak, Ł., 2014. *Kiedy krzywa Laffera nie działa?* [przełgądany 08.06.2015]. Dostępny w: <http://lukaszpiechowiak.blogbank.pl/2014/06/12/kiedy-krzywa-laffera-nie-dziala>.

2. Gwiazdowski, R., 2008. *Krzywa Laffera. Rzecz o tym, jak obniżki stawek podatkowych mogą skutkować zwiększeniem wpływów podatkowych i vice versa* [przełgądany 09.06.2015]. Dostępny w: <http://www.eioba.pl/a/1vyk/krzywa-laffera>.

THE PARETO PRINCIPLE

The Pareto principle, also known as the 80/20 rule or the law of the vital few, is a theory maintaining that for many events, roughly 80 percent of the effects come from 20 percent of the causes. The principle is named for Vilfredo Pareto, an Italian economist. In 1906, Pareto noted that 20 percent of the population in Italy owned 80 percent of the property. He proposed that this ratio could be found many places in the physical world and theorized it might indicate a natural law. In the 1940s, Pareto's theory was advanced by Dr. Joseph Juran, an American electrical engineer who is widely credited with being the father of quality control.

It is a common rule of thumb in business, for example "20 percent of employees produce 80 percent of a company's results." Mathematically, the 80–20 rule is roughly followed by a power law distribution for a particular set of parameters, and many natural phenomena have been shown empirically to exhibit such a distribution. The principle doesn't stipulate that all situations will demonstrate that precise ratio – it refers to a typical distribution. More generally, the principle can be interpreted to say that a minority of inputs results in the majority of outputs.

It was only a theory, but this principle can be very useful in our everyday life. The principle allows to set priorities and facilitates the organization of time, thereby achieving the maximum results in minimum time. It facilitates the organization of work in a group.

The distribution is claimed to appear in several different aspects relevant to entrepreneurs and business managers. For example: 80% of a company's profits come from 20% of its customers. Therefore, many businesses have an easy access to dramatic improvements in profitability by focusing on the most effective areas and eliminating, ignoring, automating, delegating or retraining the rest, as appropriate.

I have presented the issue which is in the title of my speech, but to be able to explain it fully I would like to use an example.

Nowadays, many of managers use the Pareto principle to make an important decisions in companies. Most selling organizations have a few large customers which represent a disproportionately large percentage of total sales. In many enterprises, 20% of customers generate 80% of revenues. These are called strategic, key customers, which should be paid special attention, to think about what distinguishes these from other clients and how to win them even more. When we want to achieve a high income, we should spend the most time on cooperation with strategic customers. Every business needs to take extra special care of its major customers, especially when the 'Pareto ratio' is extreme and organizational viability and survival rely on just one or very few large customers. Companies that do this successfully stop thinking in terms of 80-20 and focus on being 100 per cent.

TAX OPTIMIZATION IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT

The concept of tax optimization does not have a definition in the tax law regulations. It is a term used by practitioners of tax law, their customers and entrepreneurs trying to minimize tax impositions resulting from running a business. Often in the accountants and lawyers milieu is used “intelligent using of law regulations in order to minimize tax impositions” term, because “tax optimization” term is associated in negative way with avoidance of paying taxes, but in reality these are truly legal methods. Polish language dictionary defines optimization as “seeking the best solution of the issue by the mathematical methods, including determined limits”.

Tax optimization is defined as “tax planning aimed at creating optimum structures and solutions in terms of tax impositions referring to specific economic actions taken by tax-payers for example investment or operating actions.” Depends of chosen method, optimization may consist on decreasing tax amount or displacement payment in the amount of time.

Each entrepreneur is striving toward enhancement of economic efficiency and to maximizing profit from his economic activity. Savings can be found in tax optimization. It is necessary to adopt specific strategy, which will provide financial benefits and will reduce the risk through the compliance with the regulations of tax law. In this purpose law regulations applied by the tax authorities, administrative courts and Constitutional Court should be analyzed. We have to pay attention to the fact that there are no regulations prohibiting activities aimed at decreasing or avoiding tax impositions by using legal methods.

Providing company development requires developing appropriate tax policy, which should include all of the spheres of company activities, such as tax analysis, analysis of revenues and expenses or amortization. Spheres of tax optimization can be recognized by different criterions. Tax optimization may include one or more spheres of company activities, it can proceed on the local or international level and it can concern chosen spheres of company activities. Examples of criterions of tax optimization methods are presented on the picture below.

As it can be seen on the presented picture there is a lot of capabilities which allows entrepreneurs minimizing the tax impositions. The knowledge of tax law and proper selection of optimization tool are the key to efficient company management. Having this knowledge is capable of giving a comfort, when entrepreneur can act without anxiety and in accordance with obligatory regulations.

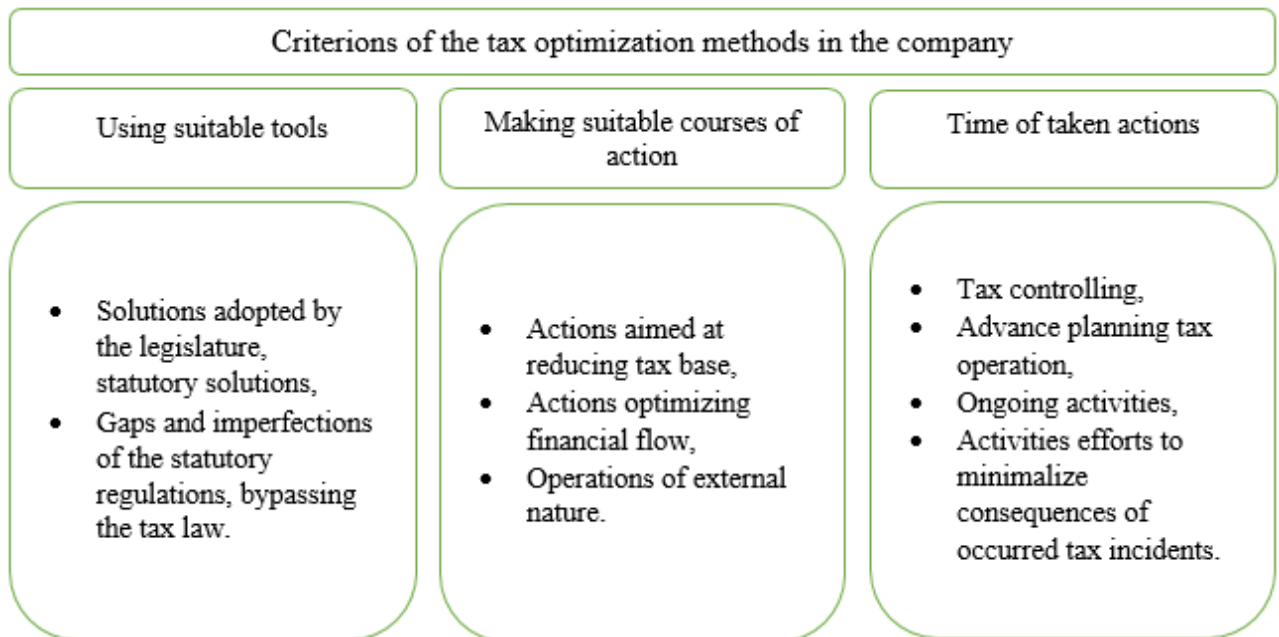

Fig. 1. Criteria of the tax optimization methods in the company.

Source: Own development based on: W. Wyrzykowski, *Optymalizacja podatkowa przedsiębiorców – granice prawa a granice bezpieczeństwa.*, Zarządzanie i Finanse, Journal of Management and Finance Vol. 13, No. 3/2/2015

References

1. Opracowanie zbiorowe, *Słownik Języka Polskiego*, PWN, 2007.
2. J. Wyciśłok, *Optymalizacja podatkowa. Legalne zmniejszanie obciążeń podatkowych.*, Warszawa, 2013.
3. Ł. Mazur (red.), *Optymalizacja podatkowa*, Warszawa 2012.
4. W. Wyrzykowski, *Optymalizacja podatkowa przedsiębiorców – granice prawa a granice bezpieczeństwa.*, Zarządzanie i Finanse, Journal of Management and Finance Vol. 13, No. 3/2/2015.
5. M. Żabska, *Optymalizacja podatkowa a oszustwa podatkowe*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 765, *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, nr 61, t. 2, Szczecin 2013.

**Фердей М. Д., аспірант, ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці
Артеменко О. І., к.т.н., доцент, ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці**

ЗАСТОСУНКИ СУПРОВОДУ ТУРИСТИЧНОЇ ПОДОРОЖІ НА ОСНОВІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Мета даного дослідження: проаналізувати стан та перспективи розвитку геоінформаційних технологій для здійснення інформаційно-технологічного супроводу туриста на всіх етапах подорожі.

На використанні геоінформаційних технологій (ГІТ) базуються всі сучасні засоби аналізу територіального розміщення об'єктів. Проте, не все, що реалізує або використовує електронні картографічні дані або результати їх аналізу є ГІТ. В роботі [1] висвітлено що є ГІТ, а що ні. В даній роботі проведено аналіз геоінформаційних технологій, їх функціональних можливостей, принципів функціонування та особливостей застосування ГІТ для актуальних задач в галузі туризму.

Застосування комерційних та OpenSource застосунків геоінформаційних систем (ГІС) передбачає наявність потужних пристроїв та прикладного програмного забезпечення, як на серверному так і на клієнтському рівні. Це зумовлює складність розроблення та впровадження програмно-алгоритмічних рішень на основі ГІТ. Незважаючи на це, в світі все більш поширеними є застосунки саме на основі ГІТ, зокрема і в туристичній галузі.

Інформаційно-технологічні засоби підтримки прийняття рішень, зорієнтовані на потреби конкретних туристів та туристичних посередників розвиваються та вдосконалюються в напрямку мобільних та веб-орієнтованих застосунків. Серед них – засоби, які вирішують задачі персоналізації, оптимізації і супроводу туриста під час перебування його на маршруті. Більшість мобільних туристичних застосунків та програм гідів потребують визначення положення туриста в просторі. Відкритим залишається питання визначення точного місця перебування туриста всередині будівель: палаци, музеї, історичні чи культурні комплекси. Для того щоб програма-гід стартувала та автоматично розпочала розповідь про ту чи іншу пам'ятку чи картину, необхідно достеменно знати не тільки те, де саме турист перебуває, але також в якому напрямі він дивиться і куди буде рухатись далі [2].

ЛІТЕРАТУРА

[1] 11. Christopher M Gold «What is GIS and What is Not?» // *Transactions in GIS*, 2006, 10(4), pp. 505–519

[2] Kyubark Shim, Jaegeol Yim, Junri Jeon Development of an Indoor-Outdoor Positioning Android App for Anapji Tourist Guides // *International Journal of Software Engineering and Its Applications* Vol. 9, No. 3 (2015), pp. 195-208

Дуда О.М. – старший викладач кафедри комп’ютерних наук
Тернопільського національного технічного університету імені Івана
Пулюя, Тернопіль

Кунанець Н.Е. – д.н.с.к., професор кафедри «Інформаційні системи та
мережі» Національного університету «Львівська політехніка», м.Львів

Мацюк О.В. – к.т.н., декан факультету комп’ютерно-інформаційних систем
і програмної інженерії Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя, Тернопіль

Пасічник В.В. – д.т.н., професор кафедри «Інформаційні системи та
мережі» Національного університету «Львівська політехніка», м.Львів

“РОЗУМНЕ МІСТО” – КОНЦЕПЦІЇ, ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Впродовж останніх десятиліть, термін “розумне місто” використовується як в науковій, так і науково-популярній літературі, а також вживається політиками, місцевими керівниками та менеджерами, набуваючи все ширшого та не завжди чітко окресленого змісту. Декілька співзвучних по суті термінів часто використовуються як синоніми, створюючи при цьому змістову плутанину, неоднозначність та підміну понять. На даний час існує ряд визначень асоційованих з поняттям “розумне місто”. Різноманітні варіанти таких визначень часто отримуються шляхом заміни прикметників “інтелектуальний” та “цифровий” на “розумний”. На даний момент не має чітко окресленої концепції поняття “розумне місто”, а тому доцільним є проведення аналізу системи відповідних термінів та пов’язаних з ними визначень.

Запропонований в 1990-роки термін “розумне місто” є нечітко формалізованим і використовується зазвичай не послідовно через спорідненість з іншими подібними до нього термінами, такими як “цифрове”, “інтелектуальне”, “віртуальне” або “всюдисуще” місто. Наведені терміни належать до конкретніших і менш інклюзивних понятійних рівнів означень міста, наділених тими чи іншими специфічними ознаками, такими що поняття «розумне місто» часто їх включає, інкапсулює в собі. Наприклад, за означенням «цифрове місто» є “співтовариством, яке об’єднує в собі інфраструктуру широкосмугового зв’язку для задоволення потреб урядів, громадян і підприємств” [1]. Кінцевою метою «цифрового міста» є створення умов для обміну інформацією, співпраці, взаємодії та отримання його мешканцями в будь-якій точці міста безкоштовних інформаційних послуг.

Поняття “розумне місто”, виникає на перетині понять «цифрового» та «соціального» міста [2]. Інтелектуальні міста прикладають цілеспрямовані зусилля на розроблення інформаційних технологій для трансформації процесів функціонування та життєзабезпечення міста [3]. Концепція “розумного міста” передбачає можливість інформаційно-технологічної підтримки процесів навчання, сталого економічного та соціального розвитку, а також запровадження ефективних інновацій в містах. В цьому сенсі не кожне «цифрове місто» обов’язково є “розумним”, але за означенням “розумне місто” має цифрові компоненти, хоча “соціальні” компоненти до сих пір ще не включені в концепцію «інтелектуальне місто» [4]. В основі поняття “віртуальне

місто” лежить гібридна концепція, яка складається з реальності, з її фізичними структурами та мешканцями, а також віртуальної складової інформаційної моделі, яка містить відомості щодо градації сфер застосування та інтересів міської спільноти. Поняття “всюдисуще місто” є по суті розширенням концепції «цифрове міст» в напрямку обширної інформаційної відкритості та широкодоступності. У концепції “всюдисущого міста” інформаційна відкритість і доступність пропонується для всієї міської спільноти в контексті всіх елементів міської структури [5]. Особливістю цієї концепції є створення єдиного інформаційного середовища, в якому кожен мешканець може отримати будь-яку інформаційну послугу в будь-якому місці і в будь-який час використовуючи будь-який комп’ютерний пристрій. Концепт “віртуальне місто” відрізняється від концепту “всюдисуще місто”, тим що формує інформаційне відображення міських елементів та структур у віртуальному інформаційному просторі, а концепт “всюдисуще місто” формується на базі та за рахунок включення у відповідній моделі комп’ютерних мікросхем та давачів, які інкапсульовані в міську інфраструктуру і фактично дозволяють моделювати процеси, пов’язані із сенсорикою міського середовища [6].

Формування методологічних засад інноваційного проекту “Розумне місто Тернопіль”, який реалізується групою дослідників, в числі яких і автори публікації, потребує поглибленого аналізу особливостей запровадження у міське середовище сучасних інформаційних технологій. Такий аналіз передбачає детальний фаховий огляд світового досвіду та реальних проектів, які втілюються нині у понад 1000 сучасних містах в різних країнах і базуються на різних концептах.

Використана література

1. Caragliu A. Smart Cities in Europe / A. Caragliu, C. Del Bo, P. Nijkamp // *Journal of Urban Technology*. – 2011. - № 2.-P. 65–82.
2. Deakin M. From Intelligent to Smart Cities / M. Deakin, H. Al Waer // *Intelligent Buildings International*.- 2011. - №3. - P.140–152.
3. Ishida T. Digital City Kyoto / T. Ishida // *Communications of the ACM* .- 2002. - № 7. - P. 78–81.
4. Yovanof G.S. An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments / G.S. Yovanof, G.N. Hazapis // *Wireless Personal Communications*.- 2009. - №3. – P. 445–463.
5. Komninos N. Smart Cities and the Future Internet in Europe / N. Komninos, M. Pallot, H. Schaffers // *Journal of the Knowledge Economy*. - 2013. - №2 . – P. 119–134.
6. Lee J.H. An Integrated Service-device-technology Roadmap for Smart City Development / J.H. Lee, R. Phaal, S. Lee // *Technological Forecasting and Social Change*. - 2013 . - №2 . - P. 286–306.

Секція 3

Інноваційний розвиток економіки

Innovational development of economics

3.1. Інноваційна економіка і підприємництво

3.1. Innovative Economy and Business

Рошко Н.Б., к.е.н., в.о. доц.

Бабій І.В., студент

ПВНЗ «Буковинський університет»

м. Чернівці

УДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ЗАСТОСУВАННЯМ КЛІЄНТ- БАНКУ

За умов ринкової економіки кожне підприємство для здійснення розрахунків з іншими підприємствами, організаціями та робітниками підприємства і окремими особами, для безготівкового обігу, а також зберігання власних коштів має відкриті в установах банків розрахункові рахунки.

Порядок проведення операцій на рахунках регулюється чинним законодавством України [1] і нормативними актами Національного банку України [2].

Сучасні умови існування підприємств, а також процеси, що протікають в економіці України ще раз підтверджують важливість і необхідність добре налагодженого фінансового обліку грошових коштів на рахунках в банках для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємствами. Значущість інформації про рух грошових коштів на рахунках в банках обумовлюється необхідністю надання користувачам для прийняття рішень повної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності.

Юридичною підставою для входження клієнта в систему електронних платежів «Клієнт - банк» і опрацювання його електронних документів є окремий договір між ним і банком. У договорі обов'язково мають бути обумовлені права, обов'язки та відповідальність сторін у разі виникнення спірних питань і порядок їх вирішення.

Програмне забезпечення системи «Клієнт - банк» має відповідати вимогам, які висуваються до технології банківських розрахунків, і мати сертифікат (дозвіл) Національного банку України.

У програмі "1С: Підприємство 8.2" є можливість обміну даних з банком в електронному вигляді. Якщо в організації використовується автоматизована система обміну банківською інформацією, програмний комплекс "1С: Підприємство 8.2" дозволяє вивантажувати (експортувати) платіжні документи в банківську систему і завантажувати (імпортувати) платіжні документи з системи. Для автоматизації експорту та імпорту платіжних доручень в системі "1С: Підприємство 8.2" передбачено обробку «Клієнт банк», яка викликається командою меню "Банк"- "1С: Підприємство" – «Клієнт банк».

Системи «Клієнт-Банк» українських банків пропонують такі можливості:

- отримувати виписки з банківських рахунків;
- здійснювати платежі в національній валюті в межах України з поточних і позичкових рахунків (при цьому підтримується статистика набраних та

відправлених платежів з урахуванням комісії для зручного контролю наявних коштів);

- здійснювати платежі в іноземній валюті між своїми рахунками;
- здійснювати міжнародні валютні платежі;
- відправляти заявки на покупку / продаж / конверсію валюти;
- відправляти платіжні відомості по зарплаті;
- отримувати копії вхідних та вихідних SWIFT-повідомлень та переглядати їх, перебуваючи в режимі перегляду виписки
- отримувати курси валют НБУ та іншу довідкову інформацію;
- автоматизувати передачу платіжних документів з власної облікової системи;
- автоматизувати прийом інформації про рух за рахунками до облікового систему і багато іншого.

Отже, бухгалтерський облік безготівкових розрахунків підприємствам України варто вдосконалювати застосуванням системи «Клієнт-Банк», що сприятиме удосконаленню оформлення та відправлення платіжних доручень та отримання виписок різних форматів для потреб користувачів та прийняття своєчасних управлінських рішень.

Література

1. Закон України “Про платіжні системи і переказ грошей в Україні” №2346 –III від 05.04.2001.[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.au>.

2.Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс]: затв. Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 о 22. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

**Коваленко О.М., кандидат економічних наук, доцент,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м.Київ**

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Становлення постіндустріального, інформаційного типу економіки та суспільства викликає якісні зміни не лише у всіх структурних елементах економічної системи, але й у всій системі важелів та факторів, що забезпечують її функціонування та розвиток. Сучасні економічні системи характеризуються важливою довготерміною тенденцією – прогресом знань та ускладненням процесів соціально-економічного життя. Ця тенденція породжується потужними економічними факторами і веде до розширення ринкового простору та диверсифікації продуктів, що виробляються. Зростання економічної складності передбачає збільшення різноманіття видів взаємодії людей та взаємодії людини із створеними технологіями. Разом з тим, постіндустріальна економіка, пов’язана з використанням нових технологій та

висококваліфікованої праці, породжує нові відносини, що трансформують найману форму праці, а це в свою чергу зачіпає фундаментальні засади соціально-економічного устрою суспільства.

Розгортання творчої інтелектуальної діяльності в умовах нової якості ринку та капіталу, характерних для постіндустріальної економіки, породжує цілий спектр нових проблем та протиріч, котрі заслуговують пильної уваги з огляду на свою практичну актуальність.

На перше місце виходять галузі, основою функціонування яких є використання досягнень фундаментальної науки, інформації та знань. Про цей процес говорить, у першу чергу, колосальний розвиток та пріоритет в економіці розвинених країн таких галузей як біотехнологія, програмне забезпечення, генетика, біохімія і різноманітних інформаційних підгалузей.

Особливий інтерес викликає зростання інформаційних компаній. Крім того, що це зростання вражає, з економічної точки зору, своїми темпами, воно до того ж нічим не підкріплюється з точки зору індустріальної системи. Ці компанії не володіють практично жодними основними засобами, однак їхні досягнення є дуже значними. Порівняння компаній індустріального та постіндустріального характеру наочно демонструє, що, спираючись на сучасні інформаційні технології та унікальні здібності робітників, останні, при мінімальній кількості зайнятих, незрівнянні з індустріальними гігантами, не лише зрівнюються з ними по сумі капіталізації, але часто їх ринкова капіталізація є вищою [2, С.128].

В постіндустріальній економіці доміантною є творча праця, яка конститує творчу особистість. Творча, новаторська, інноваційна продуктивна діяльність людини, індивіда розриває коло традиційних потреб та інтересів, а також традиційних технологій їх забезпечення через розробку та впровадження технологій новітніх (у тому числі управлінського характеру, зокрема у сфері прийняття рішень), шляхом створення високотехнологічної продукції, тобто через розвиток творчого характеру праці, що безпосередньо збільшує можливості виробництва і споживання.

За сучасних умов творчий, інноваційний потенціал працівника стає головним ресурсом економіки, нової якості економічного зростання в розвинених країнах. Постіндустріальна економіка вимагає залучення висококваліфікованого та високоосвіченого персоналу на ключові та відповідальні позиції. Власне цією категорією персоналу і створюється знанневоорієнтована економіка.

Фундаментальним викликом епохи є зміна системи відносин, що ґрунтуються на відчуженій репродуктивній праці, на таку, що ґрунтується на вільній творчій діяльності. При цьому в найближчій історичній перспективі перед власниками традиційних видів капіталу стоїть і стоятиме завдання *підпорядкування* не стільки власне творчої діяльності, скільки *новаторського, інноваційного, професійного потенціалу* працівників і процесів відтворення цього потенціалу [1, С.32].

В економічні відносини вступають дві сторони, що мають суттєво відмінну соціально-економічну визначеність - власники традиційних видів капіталу (підприємці) котрі володіють та розпоряджаються ресурсами, необхідними для

підприємницької діяльності, та наймані працівники, які виконують на користь підприємця певний вид та обсяг робіт або послуг. Сторони вступають у відносини через обмеження, з якими вони стикаються. Зокрема, підприємець не в змозі реалізувати всі свої підприємницькі плани та проекти, привести у рух всі свої ресурси з ефективним результатом. Чим більше у нього ресурсів, тим більша необхідність у послугах найманих працівників, крім того, підприємець не може професійно охопити всі функції, пов'язані з його підприємницькою діяльністю, і чим диверсифікованіша область діяльності, тим суттєвішим є дане обмеження. У найманого працівника протилежні обмеження. У відсутності власності на ресурси (засоби виробництва) і полягає основоположна причина прийняття одним із суб'єктів відносин соціально-економічної ролі найманого працівника. Але й підприємець залежить від найманого працівника, котрий здатний мислити інноваційно, оскільки за умови його звільнення підприємець буде позбавленим створюваних таким працівником додаткових підприємницьких благ у вигляді конкурентних переваг та додаткових джерел доходів [3, С.43].

Основні функції так чи інакше зберігаються в руках власників традиційних видів капіталів, мобілізуючи при цьому з метою нагромадження останнього новаторський потенціал працівників. Але звичний контракт найму вже не здатний вирішити всі питання нормативного, правового та економічного характеру. Висвітлені явища свідчать про необхідність трансформації класичних відносин найму, трансформації сучасної корпорації та еволюції економічної системи у систему іншого типу.

Список використаних джерел:

1. Горц А. Нематериальное знание, стоимость и капитал / А.Горц. - М.: Высшая школа экономики, 2010. – 135 с.
2. Супрун В.А. Интеллектуальный капитал: Главный фактор конкурентоспособности экономики в XX веке / В.А.Супрун. – М: КомКнига, 2006. – 192 с.
3. Ходжсон Дж. Социально-экономические последствия прогресса знаний и нарастание сложности / Дж.Ходжсон //Вопросы экономики, 2001. - № 8. – С.32-45.

Ondřej Šabata, Ing., PhD

Director of the Department of Economics and Management, assistant professor

Vladimír Vojkovský, Ing.

Assistant professor

European Polytechnic Institute Ltd., Kunovice

THE ECONOMIC BENEFITS OF PARTIAL JOBS

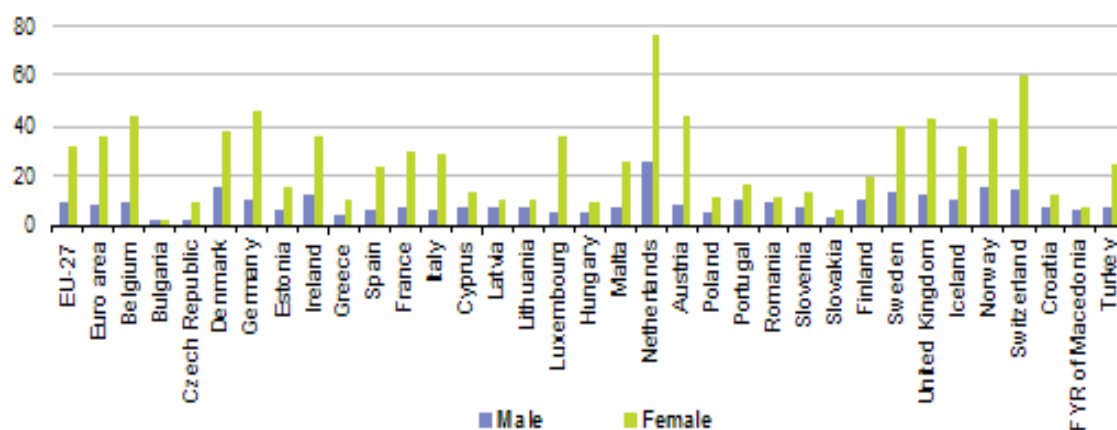
In the context of global trends and globalization the basic economic activity is also changing, which is represented by the job. The working environment, working conditions and requirements imposed on the employee are changing, too. These changes in the field of job then affect the professional and personal lives of workers, life in a certain group, and ultimately also the whole society, because a working

climate plays an important role in our cultural life, one of the central roles in the life of most of people, and it is one of the means of individual anchoring in the society.

Today's labour market brings a lot of series of paradoxes. On the one hand, we are observing a rising unemployment, on the other hand the company's complaining about the inability to find a qualified work force.

The graph below shows the fact that the lack of awareness of the economic benefits of part-time jobs currently prevails in the countries of Eastern Europe. This fact contradicts the current trend of Western Europe. Therefore, it is imperative to promote the creation of part-time jobs.

Source: Eurostat (online data code: tps00159)

Graph1: Share of part- time jobs in the world

Source: [1]

As a result of our research we suggest that partial jobs are prospective for employers in many aspects. Although the cost of the establishment of the working place and maintaining the work place ,in some cases, are the same as for a full-time job, so for a part-time job effects savings that compensate these costs.

Among the savings belong:

- the payroll savings
- lower staff turnover
- higher performance of employee
- lower morbidity and the absence in the workplace

Finally, it is worth mentioning the fact that by the part-time employment the company's doing a very good name in the labour market.

Literature:

[1] *Statistika* [online]. 2013 [cit. 12.01.2016]. Dostupné na WWW: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained

[2] *Genderová studie* [online]. 2011 [cit. 20.02.2016]. Dostupné na WWW: <http://www.genderstudies.cz/publikace/publikace.shtml>

[3] *Flexibilní úvazek* [online]. 2014 [cit. 10.02.2016]. Dostupné na WWW: <http://www.flexibilni.cz/aktuality/zprava/34/>

[4] interní materiál LCM

[5] *Kolik stojí nezaměstnaný člověk* [online]. 2013 [cit. 15.02.2016]. Dostupné na WWW: http://ekonomika.idnes.cz/nezamestnany-clovek-stoji-stat-temer-110-tisic-koron-rocne-pmu-/ekonomika.aspx?c=A110825_142436_ekonomika_spi

Iveta Maléřová, Ing.

Assistant Professor European Polytechnic Institute, Ltd. Kunovice

Ing. Marie Kománková

Ing. Iveta Maléřová

Andrew Napthine

Evropský polytechnický institut, s. r. o., Osvobození 699, Kunovice

(European Polytechnic Institute, Ltd. Kunovice)

NEW TRENDS IN THE TREATMENT OF ACCOUNTING BY USING THE LATEST IT TECHNOLOGIES: ACCOUNTING IN THE CLOUD!

This scientific paper deals with the modern approach of accounting using the information technology as it has become an integral part of people's life and thus penetrated into various fields. Due to the increasing influence of technology the new trends emerge, therefore the author analyses one of the modern approaches to IT in accounting, its contributions to the field of accounting and calculation of costs for the firms. In order to assess the impact of the information technology on accounting, the author outlines the key terms which are necessary to evaluate the cloud based accounting software. One of the key terms is the outsourcing accounting, which is the use of external services used by various companies. Furthermore, the ways of undertaking accounting are compared and analysed, the classical way in particular, in order to stress the problems that may occur while using the traditional method of accounting. For the analysis of the cloud based accounting software it is vital to outline the drawbacks of the classical way to stress the importance of the need of the accounting software in the context of business to replace the traditional method.

As the information technologies are penetrating into accounting, new trends emerge, therefore there is a need to implement the modern approaches – Cloud. Due to its efficacy, the companies and customers might benefit from using the cloud based accounting software as an outsourced service, it may be compared to an e-mail service – fast, reliable and available at any situation which is considered a huge advantage. Cloud offers various functions which may facilitate customers in the process of accounting, storing the data and checking the documents inserted into the program.

The benefits of using cloud accounting are emphasised in order to evaluate the contribution of the cloud based accounting software in the company. The availability of the program, lower costs and storage of data among others constitute the advantage over the classical way of accounting. The companies might take those features into consideration to evaluate the current technological trends and apply them in the process of accounting.

The four models for the functioning of cooperation between the customer and the accounting firm are outlined as it is vital for the evaluation of the cloud based accounting software. The well-arranged summary of the models gives an overview of possible models that might be implemented in the process of accounting. After stressing the features of the software and outsourcing accounting, an example of the implementation of Cloud is provided to emphasize the savings that may result from using the software in the company. Besides the financial benefits, non-financial benefits of Cloud constitute a valuable contributions to the company and customers.

The analysis of the services used in the Czech Republic is outlined to demonstrate the percentage of users of the accounting software. Moreover, Cloud Computing is used in other countries in the European Union and the comparison of the Czech Republic to other countries is important to assess the current use of the modern software.

SOURCES

WWW web sites

- [1] <http://probyznysinfo.ihned.cz/c1-63119760-chytre-ucetnictvi-je-on-line-vznasi-se-v-cloudu>
- [2] <http://www.podnikatel.cz/market-voice/ucetnictvi-v-cloudu-je-nejvyssi-cas/>
- [3] <http://www.accounting-tax.eu/inpage/outsourcing-ucetnictvi/>
- [4] <http://www.iucto.cz/>
- [5] <http://www.danovy-portal.com/aktuality/cloud-ulehcuje-ucetnictvi-firem>
- [6] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ceske-podniky-vyuzivaji-i-cloudove-sluzby-60431.htm>
- [7] <http://www.money.cz/o-nas/oceneni/it-produkt-roku-2013-pro-idoklad/>
- [8] <http://www.jakchutnacloud.cz/aktuality/porovnani-cloudoveho-lokalniho-reseni-v-case-v-kc>
- [9] <http://www.ucetnikavarna.cz/novinky/detail/7941-trendy-v-ucetnich-programech-pro-ucetni-i-pro-firmy/>

Вершигора Ю.З., аспірант кафедри економіки і підприємництва
Вершигора В.Г., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ПВНЗ “Буковинський університет”
м.Чернівці

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ

Місцем широкого впровадження різноманітних інновацій в усі сфери народного господарства держави по праву вважаються сучасні світові фондові ринки. Поява нових фінансових інструментів та фінансових послуг, вдосконалення технологій укладання угод і їх виконання, оптимізація правового регулювання свідчать про постійний розвиток фондових ринків та їх беззаперечний вплив на розвиток економіки. Своєрідними глобальними інноваційними центрами є фондові біржі завдяки концентрації великих капіталів та їх перерозподілу між привабливими територіями і об'єктами.

Повноцінний біржовий ринок цінних паперів розглядається вченими-економістами як обов'язкова передумова активізації інноваційних процесів в державі.

Починаючи з часу свого створення і до 2014 року вітчизняний фондовий ринок відповідав своєму призначенню і характеризувався постійно зростаючою динамікою. Так станом на 2013 рік, обсяг торгів на ринку цінних паперів України перевищив майже в 1,5 рази аналогічний показник 2012 року і становив 2171,10 млрд. грн., перевищивши ВВП на 854, 50 млрд. грн. [2].

Але за результатами торгів на організаторах торгівлі обсяг біржових контрактів з цінними паперами за 2015 рік становив 290,77 млрд. грн. Цей показник на 53,08 % або на 328,92 млрд.грн. менший ніж аналогічний показник за 2014 рік.

За січень - грудень 2015 року Національна Комісія з цінних паперів та фондового ринку зареєструвала 158 випусків акцій на суму 128,55 млрд.грн., що на 15,8 млрд.грн. менше, ніж в 2014 році. Ці акції зареєстровані банківськими установами для збільшення свого статутного капіталу. Крім того були зареєстровані 155 випусків облігацій на суму 12,43 млрд.грн., що на 16,52 млрд.грн. менше аналогічного показника за результатами 2014 року, а також 16 випусків опціонних сертифікатів на суму 217, 46 тис.грн. (Дані приведені без врахування даних тимчасово окупованих територій) [1].

Зменшення показників торгів на ринку цінних паперів в останні роки пояснюється політичною та економічною нестабільністю, недосконалістю законодавства в царині фіскальної системи та вкрай нерозвиненою інфраструктурою.

Література.

1. Офіційний Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

**Щурик М.В. д.е.н., професор
Івано-Франківський університет
права імені Короля Данила Галицького
м. Івано-Франківськ**

НАЙВАЖЛИВІШІ ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ АПК

Однією з найбільш дієвих передумов організації процесів використання, збереження, поліпшення та охорони земельних ресурсів аграрного сектора в умовах інтеграції України до країн ЄС, як засвідчує світовий досвід і практика є запровадження інноваційних продуктів. Саме завдяки інноваціям високорозвинуті країни зуміли забезпечити прорив у зв'язку з відтворенням земельних ресурсів аграрного сектора. Передусім це стосується значного

підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, збереження екології та поліпшення соціального захисту селян. До уваги слід прийняти і те, що нині аграрний сектор по-суті може стати титульною, проривною галуззю в умовах нинішньої соціально-економічної кризи, як це мало місце в Південній Кореї, Китаю, В'єтнамі тощо. Зокрема, у В'єтнамі істотне прискорення економічного розвитку було в першу чергу, пов'язане з визначенням експорту продукції та піднесення сільського господарства як головних національних пріоритетів [1, с. 10]. Звісно, що досягнення в аграрному секторі тут було забезпечене завдяки наданню аграрному сектору статусу пріоритетності, що на нашу думку повністю стосується вітчизняного сільського господарства.

Втім надання пріоритетності без адекватної, особливо фінансової підтримки зі сторони інвесторів не забезпечить очікуваних позитивних результатів. Йдеться про те, що сучасна організація процесу використання й охорони земельних ресурсів АПК потребує адекватного інвестиційного, фінансового забезпечення відтворювального процесу в тих сферах, у яких генеруються продукти інноватики. Означене стосується не лише власників і користувачів земель АПК, а й підприємств-продуцентів. На жаль в Україні адекватні державні органи не усвідомлюють цієї ключової потреби. Ідея економіки, заснованої на знаннях, рушійною силою якої є інновації, була значною мірою дискредитована в українському суспільстві через неефективні та непослідовні дії влади анонсування заходів, які так і не були втілені в життя. На жаль, за всі роки незалежності визначені головні напрями розвитку вітчизняної науки і техніки не сприймалися чинним урядом як пріоритети його діяльності [2, с. 8]. Таким чином, передумовою інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектора мають слугувати адекватні дії державних фінансових інститутів, спрямовані на фінансування потреб цього процесу.

Дослідження засвідчують також про те, що належне фінансове забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектора, надання йому статусу пріоритетності ще не є достатніми умовами успішної його діяльності в період побудови ринкової моделі господарювання. Фінансування потреб на «загал», як це мало місце в дореформенний період, та в умовах сьогодення часто призводить до втрати пріоритетів, першочерговості у спрямуванні коштів. Мова йде про те, що успішність функціонування усього аграрного сектора залежить насамперед від організації відтворення земельних ресурсів, що потребує адекватного фінансового забезпечення. Цей процес включає не лише використання, а й збереження, покращення та охорону сільськогосподарських угідь. Саме цей напрям фінансування, на наше переконання потребує нині генези знань та імплементації новітніх досягнень науки і техніки. Йому слід надати статус національного, ключового куди слід спрямовувати фінансову допомогу держави, а не продовжувати функціонування на «загал». Д. Родрік зазначає, що зусилля держави мають спрямовуватися не на окрему галузь чи певний сектор ринку, а на конкретний вид діяльності – чи то нова технологія, новий товар або послуга, особливий спосіб навчання. Державної підтримки потребують саме інноваційні для певної економіки напрями діяльності, а не ті, що вже існують [3]. На жаль вітчизняний аграрний сектор, що фінансується як за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел часто спрямовує свої кошти на

потреби нарощування обсягів виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, а не на продукування та імплементацію новацій у зв'язку зі збереженням, поліпшенням й охороною сільськогосподарських земель.

Ключовою передумовою запровадження інноваційних процесів, на наше переконання є також відновлення та налагодження взаємозв'язків між продуцентами новацій-науковими установами та споживачами. Важливим при цьому є забезпечення збалансованості їхніх інтересів, побудова мотиваційного механізму генези новацій адекватними інститутами, а також комерціалізація. Йдеться про потребу перебудови системи інноваційного процесу, котра представляє собою єдине ціле, що складається з окремих ланок єдиного ланцюга.

Література

1. Даниленко А.І. Фінансові аспекти управління економічним розвитком /А. Даниленко// Економіка України. – 2015. – №10. – С. 4-22
2. Єгоров І.Ю. «Інноваційна Україна – 2020»: Основні положення національної доповіді /І. Єгоров// Економіка України. – 2015. – №9. – С. 4-18
3. Rodrik D. Industrial Policy for the Twenty – First Century [Електронний ресурс] Режим доступу: file:///c:/Users/1/Downloads/Rw004-047.pdf

**Вершигора Ю.З., аспірант кафедри економіки і підприємництва
Вершигора В.Г., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ПВНЗ “Буковинський університет”
м.Чернівці**

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Визначальною складовою економічного зростання держави сьогодні є інноваційний шлях розвитку всіх галузей. Адже застарілі технічні засоби, високі ціни на матеріальні ресурси, диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, недосконала кредитно-фінансова система не дозволяють виробникам виготовляти конкурентоспроможну продукцію. Багато підприємств, особливо сільськогосподарських, не мають потрібних коштів для простого і розширеного відтворення та впровадження інновацій.

Інноваційний розвиток будь-якого виробництва залежить насамперед від його фінансових можливостей. Науковці дослідили, що лише 15% аграрного сектору здатні брати участь в інвестиційних процесах, а в інноваційних - не більше 3%.

Перехід вітчизняної економіки до економіки знань потребує створення повноцінної системи, яка дозволить створити сприятливі умови для інтеграції наукових, промислових та фінансових структур в національну інноваційну систему, яка включатиме регіональні інноваційні системи. При цьому інноваційна діяльність регіону прямо чи опосередковано пов'язана з інвестиційною діяльністю і має спільну мету – одержання прибутку при

реалізації такої діяльності. Під інноваційним розвитком регіону слід розуміти якісно новий рівень збалансованого розвитку всього господарства регіону за рахунок впровадження інноваційних програм, які забезпечують зростання економічного потенціалу. На це наголошується в Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року за № 385.

Інноваційний розвиток економіки регіонів України потребує відповідних обсягів фінансування фундаментальних та прикладних наукових досліджень. Кількість витрат на наукові дослідження повинна зрости в рази, а в ідеалі вона має складати 3 – 4 % від валового внутрішнього продукту.

Негайного розв'язання вимагає зосередження в регіональних органах основних фінансових ресурсів регіонів і неухильне дотримання при їх розподілі принципу паритетності інноваційного розвитку, забезпечення розробки та реалізації комплексних науково-технічних програм розвитку регіонів, формування і контроль за виконанням замовлення.

Коцаба Володимир Юрійович
аспірант кафедри економіки і підприємництва
Штерма Тетяна Василівна к.е.н, доцент
завідувач кафедри економіки і підприємництва
ПВНЗ «Буковинський університет»

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСАХ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

*«Хто володіє інформацією,
той володіє світом».*
Уїнстон Черчіль.

В сучасних умовах інформація перетворюється у найбільш важливий ресурс у процесах забезпечення конкурентоспроможності та сталого економічного розвитку. Поштовхом для цих процесів стало використання сучасних інформаційних технологій, які і згенерували основні вимоги до нового виду ресурсу яким є - інформаційний ресурс.

Для досягнення конкурентних переваг керівництво підприємства повинно мати повноцінну інформацію не тільки поточного, а й передусім стратегічного характеру у процесі розвитку туристичної галузі[2,с.219].

Зазначений ресурс відноситься до категорії стратегічних та таких, що забезпечують та гарантують процвітання держави у багатьох сферах їх діяльності, зокрема в туристичній.

Інформаційні ресурси набувають особливої значущості та актуальності в умовах формування та становлення інформаційного суспільства і як вищої його фази суспільства заснованого на знаннях.

Характерною особливістю інформаційного суспільства є широка комп'ютеризація і роботизація виробництва та побуту. У зв'язку з цим

підвищуються вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня працівників. Загалом рівень зрілості сучасного суспільства визначається рівнем розвитку його інформаційної інфраструктури, рівнем комп'ютерної грамотності населення і поширенням інформаційних технологій у виробничій та невиробничій сферах. Це зумовлює необхідність виділення як окремої сутності - інформаційної компоненти людського потенціалу, однієї з найголовніших його складових. Від його величини сьогодні залежить в який спосіб член суспільства реалізуватиме свої інтелектуальні здібності у процесі праці[1,с.27].

Інформаційний ресурс в туристичній галузі, став важливим ресурсом для розвитку та економічно-ефективного функціонування всіх структур та підприємств у цій сфері діяльності. Складно уявити успішну поїздку за кордон чи в один з регіонів України, не зібравши відповідні дані про рівень розвитку туристичної індустрії. Інформація стає невід'ємною складовою процесів планування, реалізації та підведення підсумків подорожі практично для кожного туриста.

Туристична індустрія – сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності(готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів[3,с.162].

В свою чергу, важливу роль у виборі туру, маршруту, туристичної фірми відіграють інформаційні послуги, які потрібні як власне туристові, так і організаторам туризму. Турист, готуючись до подорожі, а також під час неї потребує додаткової інформації про місце перебування, норми, правила, звичаї місцевості та країни, детальний опис пам'яток, схем і карт. Описи подорожей подаються у популярній та спеціальній літературі. У сучасній індустрії туризму велика увага приділяється виданню буклетів, проспектів, котрі безкоштовно поширюються серед потенційних туристів. Туристична галузь генерує в рази більше реклами, аніж будь-яка інша. Великі туристичні центри формують інформаційні матеріали на CD-дисках для туристів і працівників туристичної сфери[3,с.165].

Загалом, інформаційні ресурси та їх ефективне використання, забезпечують процеси динамічного розвитку туристичної індустрії, і є базовою необхідною передумовою надійного функціонування туристичної галузі.

Література:

1. Гинда О.М. Управління процесами розвитку та реалізації людського потенціалу в економіці України: монографія / О.М. Гинда, В.І. Приймак – Львів. 2013. - 438с.
2. Лозовицький Д.С. Інформаційні ресурси підприємства як новий фактор виробництва XXI століття / Д.С.Лозовицький // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012 – №1 – С. 218-228.
3. Брич В.Я. Управління якістю туристичних послуг в сучасних умовах господарювання / В.Я. Брич, В.С. Мазур // Стратегія економічного розвитку України. – 2014 - №35 – С. 161-169.

**Маркович І.Б., к.е.н.,
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя,
м.Тернопіль**

ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ФОРМ ТЕРИТОРІАЛЬНО- ГАЛУЗЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕГІОНУ

Протягом останніх десятиліть розвиток регіонів визначається не окремими «точками зростання» у вигляді прибутково функціонуючих компаній, а економічно обґрунтованим поєднанням підприємств та організацій тих галузей виробничої та невиробничої сфери, які дають синергичний позитивний ефект від їх взаємодії.

В науковій літературі сфері надання послуг та туризму, зазвичай, відводилася роль інфраструктурного допоміжного додатку до основного матеріального виробництва.

Проте, існує ціла низка досліджень, які показують, що туризм може стати платформою для локального (місцевого) розвитку як джерело необхідності формування забезпечуючого середовища, залучення більшої кількості місцевих мешканців до діяльності, налагодження замкнутих циклів виробництва продукції та послуг. Таким чином, можна говорити про кластерну форму територіально-галузевої організації регіону.

Для досягнення високого рівня ефективності функціонування всієї кластерної «конструкції» необхідне поєднання потенціалів певних рівнів-площин.

Системний кластер конкурентоспроможності включає в себе чотири рівні відносин:

- мета – соціально-культурні чинники, які визначають здатність соціальних суб'єктів для розробки стратегій і політики, необхідних місцевій громаді;
- макро – макроекономічні стратегії, монетарна, фіскальна та інші політики;
- мезо – підтримуючі конструкції, які полегшують взаємодію і співробітництво між компаніями, R&D установи, фінансова підтримка установ, навчальні інститути та інфраструктура (транспорт, зв'язок і енергетика);
- мікро – здатність компанії або мережі компаній підтримувати конкурентоспроможність шляхом оптимізації витрат, зростання якості та різноманітності, реакція на нові ринкові можливості та зміни [1].

Використана література

1. Altenburg T. / T. Altenburg, W. Gillegrand, J. M. Stamer – Building system competitiveness. 1st ed. Berlin: German Development Institute – GDI, 1998. pp. 1-15

Семіген А. С., студентка групи Ам-501
спеціальності "Облік і аудит", економічного факультету
ПВНЗ "Буковинський університет", м. Чернівці
Науковий керівник: к.е.н., доц. Миرونюк О.В.

ДОХОДИ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.

Отримання прибутку є головною метою діяльності кожного підприємства. Ефективно керувати процесом формування прибутку підприємства без точної, релевантної, класифікованої інформації неможливо. Тому для забезпечення належного протікання процесів формування результатів діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах зростає роль обліку, аналізу та аудиту доходів і результатів діяльності підприємств як джерела необхідних даних.

Поняття «дохід» - це надзвичайно розповсюджене, широко вживане і, в той же час, дуже багатозначне [1]. У сфері підприємницької діяльності офіційно визнано, що дохід -- як показник фінансових результатів – це виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних і прирівняних до них витрат [2]

При аналізі фінансової діяльності підприємства велику увагу приділяють структурі отриманих доходів, джерелу їх отримання та динаміці формування прибутку. Це пов'язано з тим, що прибуток є основним показником діяльності підприємства, а також є джерелом надходження доходів в бюджет держави через систему оподаткування.

Провідна роль у вирішенні питань визначення й оптимізації величини доходів підприємства належить бухгалтерському обліку та економічному контролю, адже можливість отримання найбільшого економічного ефекту при найменших витратах значною мірою залежить від того, наскільки оперативно і точно підприємство здійснює облік та контроль власних витрат та доходів. Грамотна організація бухгалтерського обліку та контролю на підприємстві дозволить не тільки об'єктивно і своєчасно відображати доходи, вести оперативний контроль за виконанням плану й дотриманням кошторисів витрат, але й виявляти резерви зниження собівартості продукції, визначати шляхи оптимізації доходів і витрат, що дасть можливість істотно поліпшити фінансові результати підприємства та підвищити його конкурентоспроможність.

В Україні основною проблемою обліку витрат і доходів підприємства є повнота та своєчасне відображення їх в системі обліку, але переважна більшість вітчизняних підприємств їх відображають не повністю. Витрати відображають більш повно, ніж доходи, тому що їх приховати важче, ніж контролювати доходи.

Важливою проблемою обліку доходів і витрат є забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідних даних про витрати і доходи підприємства. Оперативність полягає у вчасному отриманні покупцем потрібних йому даних для рішення конкретного управлінського завдання. В разі затримки або ненадання необхідної інформації, проблеми

можуть виникнути як для самого підприємства, так і для його клієнтів, партнерів, державних органів. Для забезпечення достатньої аналітичності даних, їх необхідно заздалегідь перевірити стосовно відповідності наступним вимогам: порівнянності, однозначності тлумачення, достовірності, доречності. Дані про доходи і витрати у разі не дотримання цих вимог можуть на певний час пригальмувати процес первісної обробки аналітичної інформації, спричинити до неточної оцінки здійснюваних підприємством господарських процесів, знизити або завищити деякі витрати і доходи.

Ще одним ускладненням обліку доходів підприємства є проблема створення єдиної інформаційної загальнодержавної бази правил і нормативів для обліку і контролю над доходами підприємства. Така інформаційна база потрібна Україні, оскільки як засвідчують статистичні дані, матеріаломісткість вітчизняних виробів у 2-3 рази вище, ніж у західних державах. Це, незважаючи на всі інші фактори, може означати, що у нашій країні значна частина списаних на витрати виробництва матеріальних цінностей розкрадається або насправді використовується для виготовлення тіншової продукції, яку підприємство не враховує (однак збуває на тіншовому ринку і одержує тінбові доходи) і за яку не платить податків, платежів, зборів. Тінбові витрати в даний час є головним катализатором для формування тінбових доходів.

Грамотна і чітка організація бухгалтерського обліку в організаціях, може забезпечити досить суттєве зниження трудомісткості облікових процесів, підвищення точності та оперативності обробки бухгалтерської інформації і, таким способом, підвищення якості прийнятих управлінських рішень.

Для рішення цих та інших проблем доцільно вести витратно-дохідну політику на підприємстві, спрямовану на мінімізацію своїх витрат і максимізацію власних доходів за умови дотримання визначальних аксіом розвитку національної економіки, реалістичного передбачення глобальних тенденцій та обліку ряду основних суспільних законів.

Отже, дохідність підприємства є одним із найголовніших показників, які відображають його фінансовий стан. Таким чином, найважливішим фактором, який впливає на суму усіх видів прибутку підприємства є розмір доходів, сформований в процесі діяльності.

Література:

1. Бутинець Ф.Ф., Лайчук С.М., Олійник О.В., Шигун М.М. Організація бухгалтерського обліку. - Житомир: ПП "Рута", 2008р.- 592с.

2. В. Дерій. Проблеми обліку витрат і доходів підприємства та перспективи їх вирішення в Україні // Бухгалтерський облік і аудит.- 2008. - № 4, С.7 -11.

Ращенко А. В. к.е.н.

Дорожкіна К. В. студентка

Житомирський національний агроекологічний університет

ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ

Специфічною особливістю реалізації концепції екологічного маркетингу в сільськогосподарських підприємствах є впровадження в практику господарювання екологічно дружніх технологій, зокрема, органічних. Процес переходу на органічне виробництво, в свою чергу, передбачає проведення обов'язкової процедури сертифікації. Вона може стати дієвим інструментом підтвердження екологічної відповідності результатів діяльності підприємства та продукції стандартам органічного виробництва.

Для того, щоб реалізувати свої інтереси на ринку екологічно безпечної продукції, підприємство має проводити екологічну сертифікацію виробництва. Адже ця процедура, з одного боку, відкриває доступ продукції на відповідний сегмент ринку, а з іншого – виступає додатковим аргументом на користь пропозиції підприємства для споживача [1]. Метою екологічної сертифікації продукції є запобігання реалізації товарів, небезпечних для здоров'я людей і довкілля та допомога споживачу компетентно вибрати продукцію [2]. Відтак, сертифікація та маркування, як способи донести до споживачів інформацію про відповідність товару чи процесу виробництва певним екологічним стандартам, є надзвичайно важливими.

Слід зазначити, що відсутність вітчизняних стандартів та систем сертифікації органічної продукції змушує сільськогосподарських товаровиробників користуватися стандартами та послугами органів сертифікації, що працюють в країнах, де ринок органічної продукції вже сформовано та відносини в цій сфері чітко врегульовані. Сертифікаційні компанії, які діють на міжнародному рівні, допомагають сільськогосподарським підприємствам пройти всю процедуру сертифікації виробництва як органічного, включаючи розробку плану конверсії, часткове виробництво, повну конверсію господарства, рекомендації щодо виробництва органічної продукції рослинництва та тваринництва, переробку та транспортування продукції, інспекцію, сертифікацію продукції, її маркування, пакування та утилізацію відходів.

Споживач дізнається інформацію про товар через упаковку. Тому важливим є навчити споживачів розрізняти знаки маркування, які дійсно свідчать про екологічність товару. Інформація, що використовується для екологічного маркування, має бути доступною для споживачів товарів. Прикладом того, як компанія у комунікаціях навчає споживачів розрізняти знак маркування органічної продукції є Хортиця. Перш ніж рекламувати органічну горілку ТМ «Хортиця Organic», яка пройшла процедуру сертифікації у міжнародній компанії SIC (System of International Certification), споживачам показали рекламні ролики, що демонстрували знак маркування органічної продукції «євро-листок». Крім того, для підтвердження високої якості

органічної продукції використовувалися такі слогани: «Organic – це якість твого життя», «Organic – це наше майбутнє» і «Organic – це європейська якість» [3].

Проте існують численні приклади недобросовісного маркування продукції. За результатами рейдів українських громадських організацій в березні 2014 р., виявилось, що такі слова як «біо», «органік», «екологічний» на упаковках використовуються некоректно – 70% продукції з позначкою «екологічний» або «органік» не мали відповідних підтверджуючих документів та сертифікатів. У такого недобросовісного бізнесу є спеціальний термін – «гринвошинг», що в перекладі з англійської означає «зелене відмивання» репутації [4]. Компанії практикуючі зелений камуфляж інвестують розробку нового екостилю (логотип і колір) більше приділяючи уваги написам типу «органік», «еко». Такі приклади мають негативний вплив на думку та ставлення споживачів до товару, викликаючи недовіру.

Таким чином, екологічна сертифікація виконує інформаційну та регулятивну функції, є надійним способом гарантування охорони життя і здоров'я споживачів, захисту довкілля. Головне призначення сертифікації виробництва як органічного – гарантування того, що всі стадії виготовлення продукції та всі її складові відповідають певним стандартам або вимогам, а також виключення можливості того, що продукція є шкідливою для споживачів. Екологічне маркування та сертифікація використовуються для інформування споживачів про ступінь екологічності товарів, допомагають їм вибрати екологічно безпечну та органічну продукцію.

Список літератури

1. Вовк В. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасне становище, перспективи, стратегія на майбутнє [Електронний ресурс] / В. Вовк. – Режим доступу: <http://www.fruit-inform.com/ru/marketing/research/15634>. – Мова: рос.
2. Клименко М. О. Метрологія, стандартизація і сертифікація в екології : підручник / М. О. Клименко, П. М. Скрипчук. – К. : Вид. центр «Академія», 2006. – 368 с.
3. Зіновчук Н. В. Екологічний маркетинг: Навчальний посібник / Н. В. Зіновчук, А. В. Ращенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 190 с.
4. Які українські товари виявилися краще європейських [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.media/ukrain/213482/>.

Ращенко А. В. к.е.н.

Бардаш Д. А. студентка

Житомирський національний агроекологічний університет

ЗАХОДИ ПО ЗАПРОВАДЖЕННЮ КОНЦЕПЦІЇ «ЗЕЛЕНОГО ОФІСУ» У ВНЗ

У світі більшість провідних підприємств та організацій, у тому числі і навчальних закладів, вже давно та активно вживають заходи по мінімізації негативного впливу своєї діяльності на довкілля шляхом збереження ресурсів та енергії і зменшення кількості відходів. Адже розвиток технологій дозволяє реалізовувати подібні екологічні ініціативи. Так, компанії, що спрямовували свої зусилля на захист довкілля, можуть діяти в таких напрямках: зниження рівня забруднення; повторне використання ресурсів; збирання та утилізація відходів [1]. Комплексно реалізувати подібні управлінські заходи у ВНЗ дозволяє концепція «зеленого офісу».

Для Житомирського національного агроекологічного університету (ЖНАЕУ) імплементація концепції «зеленого офісу» є особливо актуальною, адже університет є екологічного спрямованим і тема збереження довкілля та ресурсів стоїть чи не найпершому місці. Екологічно відповідальна діяльність може стати головною перевагою університету, крім того досвід фахівців та студентів ЖНАЕУ у реалізації «зеленого офісу» може стати орієнтиром для інших навчальних закладів країни.

Розробка заходів з реалізації концепції «зеленого офісу» має розпочинатися з проведення декількох блоків соціологічних досліджень: адміністрації і допоміжного персоналу, які формують матеріально-технічну базу університету, викладачів та студентів, які вживають заходи по зменшенню свого екологічного відбитку. Імплементація концепції в університеті має включати організацію зеленого студмістечка. Зелене студмістечко - це соціально-екологічна система в межах університетської території, де впроваджуються екологічні технології та екологічна культура побуту для створення сприятливих умов сталого розвитку університету, гармонійного розвитку суспільства та природи і вирішення екологічних проблем людства [2]. Доцільно також змінити принципи роботи викладачів та адміністрації університету, насамперед організацію документообігу та матеріально-технічне забезпечення.

Пропонуємо розпочати роботу по перетворенню університету та студентських гуртожитків на зелені із проведення таких організаційних та інформаційних заходів. Організаційні заходи мають включати:

1. Роздільне збирання відходів:

а) збір макулатури, скла та пластику, встановлення місць для збору, зручне розташування корзин і контейнерів для збору макулатури, скла та пластику.

б) організація централізованого збору відпрацьованих батарейок та лампочок, передача їх на утилізацію.

2. Економія ресурсів:

- а) друк з обох сторін аркуша; за можливості, використання одинарного інтервалу замість полуторного, економного та дрібнішого шрифту;
- б) вживання заходів по економії електроенергії (наприклад, користуватися енергозберігаючими режимами у роботі з комп'ютером);
- в) вживання заходів по економії води (наприклад, термінова ліквідація протікання кранів і туалетних бачків).

3. Зменшення обсягів використання пластику:

- а) використання багаторазового посуду або картонного одноразового посуду;
- б) використання пакетів для сміття, що піддаються біологічному розкладу.

Інформаційні та заохочувальні заходи мають включати:

- поширенню екологічної освіти серед студентів та колективу університету (семінари, лекції, тренінги);
- просування концепції шляхом публікації інформації на сайті університету, на сторінках університету та студентів у соціальних мережах;
- участь фахівців та лідерів думок у заходах по популяризації концепції;
- проведення роз'яснювальних зустрічей та розробка інструкцій щодо запровадження концепції «зеленого офісу» (наприклад, брошури із кроками по впровадженню принципів «зеленого офісу»);
- проведення конкурсів та рейтингів серед студентів та колективу університету;
- створення «Зеленого сайту університету» та залучення до нього однодумців;
- створення мережі обміну інформацією між закладами освіти, підприємствами, громадськими організаціями, місцевими органами влади.

Таким чином, існують управлінські заходи, що дозволяють зробити функціонування ВНЗ менш ресурсозатратним та мінімізувати шкоду для довкілля. Для ЖНАЕУ запровадження концепції «зеленого офісу» може стати не затратним, а ефективним чинником покращення стану довкілля, зменшення відходів та збереження ресурсів. Імплементация такої екологічної ініціативи в університеті має включати набір організаційних та інформаційних заходів, реалізовувати які можуть як викладачі, так і студенти.

Список літератури

1. 7. Блайт Дж. Основы маркетинга [Електронний ресурс]. / Дж. Блайт – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/marketing/osnovy_marketinga_-_blayt_dzh.
2. Сафіуліна К. Р. Енергозбереження в університетських містечках: посібник для студ. вищих закл. освіти/ К. Р. Сафіуліна, А. Г. Колієнко, Р. Ю. Тормосов.-К.:ТОВ «Поліграф плюс», 2010 - 328 с.

Бажанова Н.В.

к. е. н., асистент кафедри економіки та фінансів

**Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль**

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ.

Територіальне розміщення, великий земельно-ресурсний потенціал та велика різноманітність природних умов є надзвичайною цінністю нашої країни та кожного її громадянина. Сьогодні, Україна вступила у новий етап соціально-економічного розвитку. Земельні відносини і землекористування набувають нових форм. Земельна реформа має створити умови для розвитку економіки, справедливого і обґрунтованого перерозподілу земель, переходу до ефективних методів управління земельними ресурсами.

На сьогодні, в Україні, є необхідність в оцінці процесів реформування, що відбуваються в Україні.

Земельна реформа має ряд позитивних та негативних сторін. До позитивних, слід віднести: ліквідацію монополії державної власності на землю; безоплатну передачу землі громадянам України. Негативні сторони: черговий обман селян щодо їхніх благ від передачі землі у власність; створення умов для розвитку нових сільськогосподарських капіталістів; подрібнення (парцелізація) сільськогосподарського землекористування; безсистемність в організації використання земель; неврегульований перерозподіл земельної ренти; різке зниження рівня використання земель; незалучення землі як капіталу в економіку країни [1].

Однак, справедливого і обґрунтованого перерозподілу земель, переходу до ефективних методів управління земельними ресурсами так і не відбулося.

Серед невирішених питань саме у сфері експертної грошової оцінки (як одного з різновидів грошової оцінки, передбачених ст. 201 Земельного кодексу України) є: вплив фактора можливої зміни цільового призначення та рівень оцінки вартості земельних ділянок; вплив розміру площ земельних ділянок на їх оціночну вартість; вплив рівня земельних поліпшень на рівень оціночної вартості; відсутність інформації щодо ринкових рівнів орендної плати та валового доходу, отриманого суб'єктами господарської діяльності при застосуванні методичних підходів капіталізації чистого операційного та рентного доходу; відсутність необхідної статистичної звітності щодо економічної ефективності роботи певних суб'єктів господарської діяльності [2].

У зв'язку з роздержавленням та приватизацією в Україні, в умовах переходу до нових форм землеволодіння та землекористування, виникла необхідність у визначенні ціни землі (ринкової вартості), розробці методології та механізму її визначення. Це обумовлює необхідність вдосконалення методики експертної грошової оцінки земельних ділянок, а особливо земель сільськогосподарського призначення.

Література

1.Третьяк А. Напрями формування державної земельної політики або зміна пріоритетів земельної реформи / А. Третьяк // Землевпорядний вісник. — 2008. — № 1. — С. 29—33.

2.Артюшин В. І. Проблеми становлення та функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні / В. І. Артюшин. — К. : Аналітико-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН. — 2007. — С. 44.

3.2. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

3.2. Accounting, Analysis and Audit

Літовська Оксана,
студентка 3 курсу спеціальності "Бухгалтерський облік"
економічного факультету
ПВНЗ "Буковинський університет"
Науковий керівник: к.е.н. Бурдейна Л.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

В умовах ринкової економіки підприємствам надані значні права і можливості у реалізації своїх економічних інтересів, організації виробництва, збуту продукції. Для кожного підприємства готова продукція відіграє важливу роль у складі його оборотних активів та займає домінуючу позицію у здійсненні його діяльності. Випуск і реалізація продукції впливає на фінансові результати роботи підприємства, адже реалізація готової продукції - це основне джерело формування доходу підприємства. При цьому підприємства виходять із власних ресурсних можливостей з врахуванням факторів, які впливають на ефективність використання виробничого потенціалу. Враховуючи, що напрями використання готової продукції можуть бути різними виникають окремі проблемні питання щодо її обліку.

З прийняттям Національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні виникає необхідність по-новому відображати господарські операції з випуску готової продукції та її реалізації. З метою підвищення ефективності виробництва підприємства повинні активно вести управлінський облік. Для цього необхідно насамперед визначити номенклатуру витрат для планування й обліку конкретного цеху, ділянки; розробити методичку під-рахунку й оцінки залишків незавершеного виробництва, а також порядок визначення результатів господарської діяльності. Удосконалення бухгалтерського обліку собівартості продукції вимагає аналізу альтернативних напрямків облікової політики, обґрунтування оптимальних рішень, що не суперечать між-народним стандартам. Майже кожному підприємству доводиться продавати продукцію з відстрочкою платежу та боротися з неплатежами, існує проблема в обліку готової продукції стосовно плати за отриману продукцію, виконані роботи та надані послуги. Підприємству необхідно знати, які юридичні засоби використовувати для отримання своїх грошей, як правильно організувати роботу зі стягнення дебіторської заборгованості

Готовою вважається продукція повністю закінчена обробкою, укомплектована, яка пройшла необхідні випробування (перевірки), відповідає діючим стандартам або затвердженим технічним умовам (має сертифікат чи інший документ, що засвідчує її якість), прийнята відділом технічного контролю підприємства та здана на склад або ж прийнята замовником (якщо готова продукція здається на місці) відповідно до затвердженого порядку її приймання (оформлена встановленими здавальними документами).

Основними задачами бухгалтерського обліку готової продукції і її реалізації є:

- своєчасне оформлення відповідними документами готової продукції, випущеної з виробництва;
- забезпечення контролю за її схоронністю на складах підприємства;
- своєчасне відображення операцій з відвантаження і реалізації продукції і розрахунків з покупцями;
- забезпечення контролю за виконанням плану випуску і реалізації продукції.

Операції, пов'язані з рухом готової продукції, відображаються на рахунок 26 "Готова продукція". За дебетом рахунка 26 "Готова продукція" відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю або нормативною вартістю. За кредитом рахунка 26 "Готова продукція" відображається списання виробничої собівартості готової продукції.

Для управління готовою продукцією інформація повинна формуватися щодо стану запасів готової продукції на складі, своєчасності та правильності її оприбуткування, забезпечення зберігання, своєчасності відвантаження, а також щодо виконання обов'язків за поставками продукції споживачам, тобто керівництво підприємства повинно бути забезпечене інформацією про наявність і рух готової продукції за місцями зберігання та матеріально відповідальними особами. З цією метою важливого значення набуває організація аналітичного обліку готової продукції.

В процесі управління сучасним підприємством стан обліку готової продукції та її реалізації займає головне місце. Саме тому сьогодні однією з складових ефективно організації обліку готової продукції та її реалізації є високий рівень використання облікової інформації для оцінки якісних та кількісних характеристик готової продукції. Результати досліджень з організації обліку та аналізу готової продукції свідчать про те, що існують проблеми, які впливають на організацію ведення обліку готової продукції та її реалізації. Ефективність здійснення бухгалтерського обліку готової продукції та її собівартості, підвищить ефективність її виробництва, конкурентоспроможність виробленої продукції, підвищуючи економічний потенціал підприємства.

Список літератури:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси” : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів] / Бутинець Ф. Ф.; [за ред. проф. Ф. Ф. Бутиця]. – [6-е вид.]. – Житомир : ПП “Рута”, 2005. – 756 с.
4. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / Г. В. Нашкерська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПП «КОЛОС»

Дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Дебітори - це юридичні чи фізичні особи, що внаслідок минулих подій мають певну заборгованість перед підприємством. Дебітори підприємства поділяються на зовнішніх, до яких можна включити покупців (замовників) інших дебіторів, внутрішніх дебіторів, які в свою чергу поділяються на підзвітних осіб, осіб до яких у підприємства є претензії щодо відшкодування завданих збитків.

В сучасних умовах виробництва та стану розвитку економіки момент поставки товарів та оплати не співпадають, тому виникає таке поняття як "дебітори". Зовнішні боржники підприємства виникають або внаслідок попередньої поставки товарів (робіт, послуг) з їх післяплатою за договором, або ж при перерахуванні авансу на рахунок постачальника.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", який застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості, встановлених іншими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

В залежності від різних ознак існують класифікаційні групи дебіторської заборгованості.

Сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів називається чистою реалізаційною вартістю дебіторської заборгованості.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

Облік дебіторської заборгованості на ПП «Колос» здійснюється на підставі первинних документів. Основним первинним документом, що використовується для обліку дебіторської заборгованості - є накладна, реквізитами якої є: одиниця виміру, найменування продукції, ціна, кількість та

сума. На даному документі повинно бути чотири підписи: керівник, головний бухгалтер, хто відпустив і хто прийняв. Підприємство заповнює накладні згідно вимог чинного законодавства.

Безпосередньо зі складу відпуск готової продукції оформляють на основі товарно-транспортної накладної, де зазначається: назва замовника, його адрес, вид транспортного засобу, найменування продукції, ціна, кількість, сума та прізвище особи, хто буде здійснювати перевезення.

У такому первинному документі, як рахунок-фактура зазначається опис продукції, її вартість та дата оплати. Оригінал надсилається покупцю і має декілька дублікатів. Підписує рахунок директор та головний бухгалтер.

Для обліку дебіторської заборгованості використовуються приймально-здавальні акти із зазначенням номера накладної, дати оформлення, номера та дати договору, назви і реквізитів замовника, одиниць виміру, кількості, оптової ціни та вартості продукції.

Договір про реалізацію продукції, надання послуг або виконання робіт укладається між двома сторонами і складається із таких розділів, як предмет договору, права та обов'язки сторін, строк виконання договору, умови та порядок розрахунків, відповідальність сторін, додаткові умови, юридичні адреси та реквізити сторін.

Дебіторська заборгованість погашається такими документами: виписками банку, прибутковими касовими ордерами, платіжними дорученнями.

На рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" має такі субрахунки:

361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями";

362 "Розрахунки з іноземними покупцями";

363 "Розрахунки з учасниками ПФГ".

Отже, можна зробити висновок, що бухгалтерський облік на базовому підприємстві організований згідно чинного законодавства, і дотримується всіх стандартів і норматив.

Використана література:

1. Бухгалтерський фінансовий облік та фінансова звітність в Україні: „Навч.-практ. посібн. / За ред. С.Ф. Голова. – Дн.: ТОВ „Баланс-Клуб”, 2012 р.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість". Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. N 237 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року N 627). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>

Арсенчук Т.І. бакалавр, Столяр Л.Г. к.е.н.
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розвиток малого підприємництва потребує своєчасного та ефективного прийняття управлінських рішень. Актуальним питанням для суб'єктів малого бізнесу є правильне групування інформації в системі бухгалтерського обліку.

З організації бухгалтерського обліку малим підприємством здійснюються заходи, які необхідно відобразити в наказі про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику: 1) вибір форми організації бухгалтерського обліку; 2) встановлення правил документообігу й технології обробки облікової інформації; 3) використання системи рахунків бухгалтерського обліку; 4) встановлення системи й форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності й контролю господарських операцій; 5) встановлення порядку проведення інвентаризації активів і зобов'язань для забезпечення вірогідності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства [1, с. 82].

Застосування традиційної системи обліку та звітності на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання не є доцільним, ця система є достатньо громіздкою і трудомісткою, а за невеликої кількості господарських операцій та обмеженості функціональних служб неефективною і навіть зайвою. Вимоги, які висуваються до обліку на таких підприємствах - це: простота, ясність, юридична обґрунтованість [2]. Тому, постає дуже багато питань щодо організації обліку на цих підприємствах.

Облік на малих підприємствах повинен бути максимально скорочений і спрощений, оскільки, тут немає чисельного штату працівників, які б займалися виключно веденням обліку.

Згідно закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» визначено, що підприємство може самостійно обрати одну із форм організації ведення бухгалтерського обліку [3]. Малі підприємства найчастіше використовують такі форми організації бухгалтерського обліку: просту або спрощену.

Проста форма застосовується малими підприємствами з незначним документообігом (кількістю господарських операцій), які здійснюють діяльність з виконанням нематеріаломістких робіт і послуг.

Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає використання відомостей з № 1-м по № 5-м, де узагальнюючим регістром є оборотно-сальдова відомість. На підставі первинних і зведених документів в них роблять записи за дебетом і кредитом відповідних рахунків [4].

Також у разі потреби малі підприємства можуть використовувати додаткові регістри (виготовлені самостійно) для узагальнення інформації про господарські операції щодо окремих активів, зобов'язань, капіталу, доходів та витрат, підсумкові дані з яких переносяться до відповідних граф журналів.

Цих дві форми носять рекомендований характер ведення бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу з використанням спрощеного Плану

рахунків бухгалтерського обліку.

Оскільки підприємства малого бізнесу характеризуються незначною чисельністю працівників (середньооблікова чисельність за рік до 50 осіб) та невеликими обсягами діяльності (до п'яти млн. грн. за рік), це певним чином зумовлює формування робочого плану рахунків бухгалтерського обліку для відображення активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій малого підприємства [1, с.12].

Так, підприємства малого бізнесу можуть застосовувати такі варіанти Плану рахунків бухгалтерського обліку: • План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом МФУ № 291 від 30.11.99 [5] • План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємства, затверджений Наказом МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [6].

Спрощений План рахунків носить рекомендаційний характер, тобто суб'єкти малого підприємства можуть застосовувати загальний План рахунків. Таке рішення приймається власником малого підприємства або уповноваженою ним особою самостійно. На відміну від загального Плану рахунків, у спрощеному Плані рахунків передбачено тільки синтетичні рахунки першого порядку, кількість яких дорівнює двадцяти п'яти.

Отже, успішне функціонування будь-якого малого підприємства не можливе без правильно організованої та впорядкованої системи бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємства: Конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.030509 “Облік і аудит” / Уклад. Ю.Д. Малярєвський, Ю.С. Горяїнова. – Х.: Инжек, 2008. – 200 с.

2. Гура Н.О. Облік на підприємствах малого бізнесу./ Н.О. Гура - К.: Знання, 2007.

3. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

4. Верига Ю.А. Облік і звітність суб'єктів малого підприємства : навч. посіб. / Ю.А. Верига, Є.А. Карпенко, Г.О. Соболев, Н.О. Кулявець – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 272с.

5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ МФУ від 30.11.99 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>.

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємства : Наказ МФУ від 19.04.2001 за № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG5580.html

ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ПП «КОЛОС»

Зобов'язання – це борги (заборгованість) підприємства, що виникли внаслідок здійснення господарських операцій по отриманню товарів, послуг, кредитів з відстроченням платежів. В результаті виникли обов'язки підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг у майбутньому іншому підприємству, які виникли в результаті минулих операцій чи подій. Іноді їх також називають власними фінансовими обов'язками.

Основними документами, що передбачають права, обов'язки сторін і являються підставами для виникнення зобов'язань є договори, угоди, контракти. Як правило, підприємства мають кілька видів зобов'язань і значну кількість кредиторів.

Зобов'язання – важливий елемент балансу. Статті зобов'язань у балансі являються джерелом облікової інформації і відіграють суттєву роль при визначенні та оцінці фінансового стану підприємства, рівня його платоспроможності, загальної та абсолютної ліквідності.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття в фінансовій звітності визначені П(С)БО 11 “Зобов'язання”.

Для правильного ведення бухгалтерського обліку зобов'язань важливим є визначення моменту їх виникнення. Зобов'язання реєструються в обліку бухгалтерським записом тільки тоді, коли у зв'язку з ним виникає заборгованість.

Таблиця 1

Зобов'язання	Реальні	довгострокові
		поточні
	Потенційні	забезпечення
		непередбачені зобов'язання

Реальні зобов'язання виникають на основі договору, контракту, одержаного рахунка. Як правило, сума заборгованості по них є конкретною, вона відома і прямо вказується у відповідних документах або розраховується на підставі встановлених правил (ставок, норм, тарифів тощо).

Залежно від строку погашення реальні зобов'язання поділяються на поточні та довгострокові.

Зобов'язання класифікуються як поточні, якщо вони:

- будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або
- повинні бути погашені протягом 12 місяців починаючи з дати балансу.

Всі інші зобов'язання є довгостроковими.

Поточні зобов'язання відображаються в Балансі за сумою погашення.

Потенційні зобов'язання поділяються на забезпечення та непередбачені зобов'язання.

Забезпечення - це зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

У господарській діяльності підприємств через події чи операції, що відбулися, можуть виникати потенційні (умовні) зобов'язання, щодо яких сума і час майбутніх платежів не визначені (оплата відпусток працівникам, здійснення гарантійного ремонту випущеної продукції тощо). Перетворення потенційних зобов'язань на реальні залежить від того, чи відбудуться у майбутньому певні події.

Забезпечення створюються для відшкодування майбутніх витрат на:

- виплату відпусток працівникам;
- додаткове пенсійне забезпечення;
- виконання гарантійних зобов'язань;
- реструктуризацію;
- виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів.

Непередбачені зобов'язання – це зобов'язання:

- що можуть виникнути внаслідок минулих подій та існування яких буде підтверджене лише тоді, коли відбудеться чи не відбудеться в майбутньому одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або

- теперішні зобов'язання, що виникають внаслідок минулих подій, але не визнаються, оскільки мало ймовірно, що для врегулювання зобов'язань потрібно буде використати ресурси, які втілюють в собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Отримані короткострокові позики відображаються по кредиту рахунку 60 "Короткострокові позики". На цьому рахунку ведеться облік розрахунків у національній і іноземній валюті, термін повернення яких не перевищує дванадцяти місяців з дати балансу, і з позик, термін погашення яких закінчився.

Облік розрахунків за довгостроковими позиками банків та іншими залученими позиковими коштами у інших осіб, які не є поточним зобов'язанням, ведеться на рахунку 50 "Довгострокові позики". Цей рахунок балансовий, пасивний, призначений для обліку джерел засобів.

Використана література:

1. Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 (із змінами та доповненнями)

2. Ірина Красовська – «Бухгалтерський облік запасів відповідно до Методичних рекомендацій» («ГоловБух», 26 лютого 2012 р., № 12 (491), с. 43);

ПРОБЛЕМИ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Реформування форм власності в Україні та створення нового механізму господарювання викликали суттєві зміни в організації та методах контролю.

Метою нашого дослідження є визначення проблем проведення аудиту фінансової звітності підприємства, а також шляхів вдосконалення та підвищення якості аудиту.

Методику аудиту фінансової звітності підприємств, етапи аудиту та помилки, які можуть виявитися при складанні фінансової звітності досліджують у своїх працях Р.Л. Хом'як, І.Л. Цюцяк. Петренко Н.І. визначає сутність понять достовірної та фальсифікованої фінансової звітності, а також розробив технологію аудиту.

Відповідно до Закону України “Про аудиторську діяльність”, аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил згідно із вимогами користувачів.

Важливою проблемою є те, що більшість замовників, на жаль, не мають уявлення про весь обсяг робіт, що виконується при проведенні аудиту фінансової звітності. Тому вони не знають, що можна вимагати від аудитора, а що ні. Це призводить до конфліктних ситуацій та неякісної перевірки.

До сучасних проблем аудиту фінансової звітності підприємств можна віднести:

- перевірку великого об'єму інформаційної бази підприємства;
- недосконалість законодавчої бази України стосовно аудиту фінансової звітності;
- відсутність уніфікованих форм робочих документів аудитора;
- недостатній рівень комп'ютеризації аудиту фінансової звітності.

Напрямами вдосконалення аудиту фінансової звітності підприємств в умовах користування міжнародними та внутрішньофірмовими стандартами з урахуванням практики та досвіду є:

- створення ефективної та досконалої системи контролю якості, оскільки сьогодні якість вітчизняного аудиту взагалі й аудиту фінансової звітності зокрема викликає багато нарікань;
- удосконалення методики складання та ведення аудиторських робочих документів та порядок реалізації результатів аудиту на підставі внутрішньофірмових стандартів аудиту;
- вивчення аспектів використання меморандуму виправлених помилок за результатами аудиту та врегулювання законодавством відповідних питань щодо обов'язкового використання аудитором даного документа;

– створення ефективної та досконалої системи щодо законодавчого врегулювання організації результатів аудиту;

– як на нашу думку, в ході оцінювання фінансової звітності підприємств слід використовувати ризико-орієнтований аудит з метою максимального охоплення різних об'єктів діяльності через оцінювання ризикових місць.

Отже, на сьогодні існує багато проблем в проведенні аудиту фінансової звітності, що насамперед пов'язано з намаганням наблизити облік до міжнародних стандартів і нестабільною законодавчою базою, тому йде безперервна робота по вдосконаленню бухгалтерського обліку і звітності в Україні із застосуванням міжнародних стандартів обліку.

Використана література

1. Амеліна Ю.Ю. Проблеми покращення якості аудиту фінансової звітності та напрямів його вдосконалення в умовах міжнародних стандартів – Управління розвитком.- 2011.- №2. - с.11-13.

2. Колодяжна О.В. Проблеми покращення якості аудиту фінансової звітності підприємства, Управління розвитком. – 2011. №17.- с.62-64

3. Петренко Н.І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення__ Вісник ЖДТУ – 2010. №1 (51) – с. 63-68.

4. Про аудиторську діяльність : Закон України № 140-V від 14.09.2006 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.kiev.ua>

Москалюк М. Д. студ. 4 курсу економічного факультету
Звірід Н.В. к.е.н., в.о. доц. кафедри обліку і аудиту
ПВНЗ Буковинський університет

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Питання дослідження аудиту обліку доходу і результатів за видами діяльності на підприємствах є дуже важливим і актуальним в наш час. Це пов'язано з тим, що з розвитком ринкових відносин та відносною стабілізації в економіці країни господарюючі суб'єкти почали окрім основної діяльності інвестувати вільні активи в фінансову та інвестиційну діяльність. Метою такої діяльності підприємства є отримання доходу.

Питанням організації і методики аудиту доходів приділялася значна увага таких відомих вчених економістів як Ф.Ф.Бутинець, Г.М.Давидова, В.Ф.Голов, М.В.Кужельний, Г. В. Власюк, В.Я.Савченко О. В. Лишиленко., Н. Л. Шкіря та багато інших. Але окремі праці вчених містять вузький перелік інформаційних джерел, не повний перелік аудиторських процедур та результативні робочі документи для підтвердження показників звітності.

Метою аудиту доходів і фінансових результатів є оцінювання достовірності, повноти, своєчасності та законності їх відображення за видами у

бухгалтерському обліку та звітності відповідно до прийнятої облікової політики.

Загальна проблема аудиту доходів полягає в недосконалості науково обґрунтованих дієвих методик аудиторських перевірок за видами діяльності підприємств.

Під час проведення аудиту доходів за видами діяльності підприємств аудиторські докази одержують з наступних джерел інформаційного забезпечення:

1. Дані про облікову політику підприємства.
2. Первинні документи з обліку доходів, на основі яких формується чистий прибуток підприємства.
3. Первинні документи, які використовуються для відображення в обліку операцій з формування прибутку підприємства: рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, накладні на відпуск продукції, податкові накладні, договори купівлі-продажу, договори виконання робіт, або надання послуг, довідки бухгалтерії.
4. Банківські документи (виписки банку, платіжні доручення, платіжні вимоги, реєстр чеків).
5. Облікові реєстри;
6. Касові документи, векселі, акти інвентаризації;
7. Реєстри бухгалтерського обліку;
8. Фінансова звітність.
9. Акти, аудиторські висновки та інша документація, яка була здійснена в минулих періодах, звітність, що узагальнює результати аудиту, законодавчі акти та інші нормативні документи [4].

У зв'язку з тим, що аудиторська перевірка – це творчий процес аудитора, виходячи із його професіоналізму, організаційно-технологічних особливостей підприємства можлива різна послідовність аудиту.

Аудиторську перевірку можна розбити у декілька етапів.

Перший етап аудиторської перевірки - оцінка ефективності організації бухгалтерського обліку і системи внутрішнього контролю, який здійснено та узагальнено в двох окремих тести: тест внутрішнього контролю та тест з питань бухгалтерського обліку доходів.

Другий етап аудиторської перевірки - визначення суттєвості конкретних груп доходів (П(с)БО 15) у загальному обсязі доходів.

Третім етапом перевірки доходів підприємства згідно розробленого алгоритму є перевірка доходів щодо відповідності оцінки, умов визнання та класифікації цих доходів вимогам законодавства та П(С)БО 15 [1].

Здійснюючи аудиторські перевірки аудитор виконує певні процедури з метою отримання гарантії того, що фінансова звітність правильно показує реальний стан фінансового положення замовника. Але в зв'язку з тим, що аудитор базує свою діяльність на ризику, то є значна небезпека, що окремі помилки в звітності можуть залишитися невиявленими.

У ході дослідження було з'ясовано, що метою аудиту доходів і результатів діяльності підприємства є встановлення об'єктивної істини щодо достовірності, об'єктивності, правдивості й законності відображення в бухгалтерському

обліку й фінансовій звітності доходів та фінансових результатів і донесення цієї істини через аудиторський висновок до користувачів інформації. Виходячи з цього можна зробити висновок, що становлення ринкових відносин в Україні потребує вдосконалення організації і методики аудиту доходів за видами діяльності підприємства, виходячи з його організаційно-технологічних особливостей.

Використана література

1. Про аудиторську діяльність : Закон України № 140-V від 14.09.2006 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.kiev.ua>
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України №996 від 16.07.1997 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.kie>
3. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для студентів спеціальності облік та аудит» вищих навчальних закладів. – 3-тє видання, доповнене і перероблене. – Житомир: ПП «Рута, 2006. – 512 с.
4. Гончарук Я. А. Аудит : навч. посіб. / Я. А. Гончарук, В. С. Рудницький. – Львів : Світ, 2007. – 296 с.

**Лазоряк А. В., студентка групи Ам-501
спеціальності "Облік і аудит"
економічного факультету
ПВНЗ "Буковинський університет", м. Чернівці
Науковий керівник: к.е.н., доц. Миرونюк О.В.**

БАЛАНС - ДЖЕРЕЛО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах посилення євроінтеграційних процесів в Україні особливо важливим і практично значущим задля забезпечення беззбиткової діяльності суб'єктів господарювання та запобігання їх банкрутству є систематичний і якісний аналіз фінансового стану підприємства. Відповідно, основним джерелом інформації в даному випадку є баланс, який є невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал. Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про стан підприємства на звітну дату для прийняття управлінських рішень [1].

Бухгалтерський баланс відображає господарські засоби підприємства в двох аспектах: з одного боку, за їх складом і розміщенням, з другого – за джерелами їх формування і цільовим призначенням. Всі засоби в балансі

групуються й узагальнюються в грошовому вимірнику. Для того, щоб відобразити стан засобів, баланс складається на визначений момент, тобто на кінець останнього дня звітного періоду. Через те, що в балансі відображається тільки стан засобів, тобто показники відображаються в статистиці, а не в динаміці, він не характеризує рух і використання засобів та джерел. Цю інформацію отримують з даних поточного бухгалтерського обліку і системи бухгалтерських рахунків [2, с. 68-69].

Україна вже зробила крок для того, щоб вдосконалити свою методіку складання бухгалтерської звітності відповідно до міжнародних вимог. Адже ми прямуємо до європейської спільноти і повинні складати свою звітність за новими міжнародними стандартами, щоб вона стала доступною і зрозумілою для кожного користувача економічної інформації та дозволить проаналізувати основні показники діяльності підприємства з метою прийняття правильних управлінських рішень.

Отже, основне завдання балансу – передача інформації тим, хто її використовує, для прийняття відповідних рішень. В умовах ринкової економіки фінансова звітність стає важливим засобом комунікації і одним з головних елементів інформаційного забезпечення фінансового аналізу.

Під фінансовим станом розуміють спроможність підприємства фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективного використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю підприємства.

Фінансовий стан може бути стійким, нестійким і кризовим. Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, які відображують процес формування та використання його фінансових ресурсів. В ринковій економіці фінансовий стан підприємства по суті справи відображає кінцеві результати його діяльності.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість (стабільність).

Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.

Найбільш узагальнюючим абсолютним показником фінансової стійкості є різниця між сумою джерел і сумою запасів та витрат. Однак для аналізу фінансової стійкості традиційно використовується низка показників, на підставі яких можна дати її обґрунтовану оцінку. Основними із них є:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансування;
- коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнти ліквідності;
- коефіцієнт покриття процентів.

Отже, можна зробити висновки, що фінансова стійкість - це характеристика, що свідчить про стабільне перевищення доходів над витратами, вільному маневруванні грошовими коштами підприємства і ефективному їх використанні, безперебійному процесі виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг. Фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства, а основним джерелом інформації є баланс.

Список використаних джерел:

- 1.НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
- 2.Бухгалтерський облік (загальна теорія)/ [Бачинський В.І., Куцик П. О., Медвідь Л. Г., Попітєч Т. В.]. К: Навч. посіб. - Львів: "Магнолія - 2006", 2010. - 319 с.

Матяш Н.К. студ. 4 курсу економічного факультету
Звірид Н.В. к.е.н., в.о. доц. кафедри обліку і аудиту
ПВНЗ Буковинський університет

АУДИТ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Аудит достовірності показників фінансової звітності відіграє важливу роль у господарській діяльності підприємства, що і стало підставою для дослідження аудиту фінансових результатів діяльності підприємства.

Дослідженням проблем аудиту фінансових результатів діяльності підприємства займатися такі вчені, а саме: Бутинець Ф.Ф., Гливенко В.В., Івахненко С., Кулаковська Л.П., Піча Ю.В., Ткаченко Н.М., Швець В.Г., та інші.

Однак, сучасний аудит має багато проблем, що потребують поглибленого наукового дослідження та удосконалення його законодавчого та нормативного регулювання.

При здійсненні аудиту та фінансових перевірок слід керуватися чинним законодавством, посилити контроль з боку керівних органів щодо обґрунтованості аудиторських внесків, у разі виявлення недобросовісної роботи аудиторської фірми чи окремого аудитора позбавити ліцензії на цей вид діяльності.

У законодавстві вказано, що аудитор проводить аудит згідно угоди та заключеного з підприємством договору, оформляє результати перевірки аудиторським звітом і аудиторським висновком. Стандартизація аудиторського звіту – складний процес. Зміст цього документу залежить від конкретних обставин, результатів перевірки, у зв'язку з чим форма аудиторського звіту може бути довільною. Крім того, аудиторський звіт призначений виключно керівництву підприємства-замовника і може бути опублікований лише з його згоди. Найкращим варіантом буде: відображення у звіті будь-яких суттєвих

недоліків, що були виявлені аудитором, тут же вказують можливі наслідки порушень, суми матеріального збитку, винних осіб [4].

Аудитор (аудиторська фірма) повинен ретельно планувати свою роботу, контролювати свою діяльність, вести облік виконаної роботи. Тому планування в аудиті слід розглядати як планування аудиторської діяльності та планування конкретної аудиторської перевірки.

Джерелом отримання інформації про діяльність підприємства для аудитора можуть бути: статут підприємства, документи про реєстрацію, протоколи засідань ради директорів, зборів акціонерів або інших аналогічних органів управління підприємства, документи, що регламентують облікову політику, бухгалтерські документи та звітність, документи планування діяльності підприємства, контракти, договори, внутрішні звіти аудиторів, консультантів, акти податкових перевірок та інші джерела.

Аудиторська перевірка починається із загального огляду звітних форм клієнта. При цьому, передусім, звертається увага на заповнення адресної частини форм. Вид діяльності підприємства повинен відповідати його Статуту, а у випадку ліцензування даного виду діяльності необхідно перевірити наявність у підприємства ліцензії і строку її дії.

На наступному етапі перевіряють правильність заповнення звітності за формою: наявність всіх передбачених показників, відсутність підчисток і виправлень та проводять логічний аналіз показників звітності з метою визначення ділянок у звітності з найбільшим інформаційним ризиком, тобто де найвірогідніша можливість прояву шахрайства чи помилок в обліку і звітності. В залежності від цього визначають ті операції і активи, які повинні бути перевірені більш ретельно, і ті, де, можливо, довіритись інформації клієнта. Далі необхідно провести рахункову перевірку, тобто провести зіставлення і перевірити взаємозв'язок показників, відображених в різноманітних формах бухгалтерської звітності.

Часто трапляється, що підприємство навмисно фальсифікує дані фінансової звітності намагаючись цим привабити багатьох користувачів та інвесторів, інколи помилки трапляються через неухважність. Неправильно побудований аудит фінансової звітності підприємства та низька якість аудиторських перевірок може призвести до не виявлення викривлень, фальсифікацій у звітності, що може призвести до непередбачуваних наслідків для підприємства, а для аудитора – зменшення довіри з боку суспільства та зовнішніх користувачів до аудиторських висновків. Саме тому аудитори повинні дотримуватись Кодексу етики професійних бухгалтерів, відповідально ставитись до своїх обов'язків, підвищувати кваліфікацію.

Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни.

Розглянувши сучасні проблеми аудиторської діяльності можна зробити висновок про те що вдосконалення аудиту в Україні є складним процесом. Для вирішення проблем проведення аудиту необхідно вдосконалити законодавчу та нормативну базу, що стосується фінансової звітності, підвищити якість аудиту та ступінь довіри до аудиторів шляхом підвищення рівня кваліфікації аудиторів методом удосконалення системи контролю при отриманні сертифікатів

аудиторів та посилення державного контролю при проведенні аудиторської діяльності, вдосконалювати документальне оформлення аудиторських перевірок та комп'ютеризувати складання і збереження документів.

Використана література.

1. Гончарук Я. А. Аудит : навч. посіб. / Я. А. Гончарук, В. С. Рудницький. – Львів : Світ, 2007. – 296 с.
2. Про аудиторську діяльність : Закон України № 140-V від 14.09.2006 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>
3. Усач Б.Ф. Проблеми розвитку аудиту в Україні / Б. Усач. – К.: Знання-Прес., 2007.– с. 217-222.
4. Шкунова А. В. Сутність методики аудиту фінансової звітності / А. В. Шкунова // Управління розвитком. – 2011. – №2 (99). – С. 109–111.

Рошко Н.Б., к.е.н., в.о. доц.

Будей А.В., студентка

ПВНЗ «Буковинський університет»

м. Чернівці

СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні вчені-економісти мету фінансового аналізу визначають як отримання максимальної кількості найбільш інформативних параметрів, що дають об'єктивну картину фінансового стану підприємства, його прибутку чи збитку.

Зарубіжні вчені вважають, що мета фінансового аналізу полягає в тому, щоб мати правильні міркування про минулий, сучасний та майбутній стан бізнесу і ефективності управління ним або аналіз полягає в застосуванні аналітичних прийомів і техніки розрахунків до даних звітності для отримання корисної інформації, яка відображає результати і наслідки раніше прийнятих управлінських рішень.

Заслуговує на увагу думка А.Д. Шеремета та Р.С. Сайфуліна, що фінансовий аналіз є методом пізнання фінансового механізму підприємства, процесів формування і використання фінансових ресурсів для його оперативної і інвестиційної діяльності.

Збільшення прибутку є результатом зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, покращення її якості, зниження собівартості. Його можна використовувати не лише для оцінки діяльності всього підприємства, а й окремих виробничих підрозділів. Поряд з цим не слід розглядати прибуток як єдиний і універсальний показник ефективності діяльності підприємства.

Для більш повного і достовірного аналізу результатів діяльності слід застосовувати комплекс показників [3].

Досвід переконує, що, спираючись на показники фінансового аналізу,

можна оцінювати дієвість фінансового механізму, виявляти слабкі сторони у фінансових операціях, вживати відповідних заходів щодо поліпшення становища. Кожний елемент системи обліку і аналізу фінансових результатів діяльності підприємства залежить від впливу факторів виробництва, витрат і доходності, оперативного управління. Іншими словами, розрахунок і аналіз будь-яких фінансових показників повинен проводитися з метою визначення їх впливу на прибуток підприємства.

У результаті опрацювання даних [1,2,3] встановлено взаємозв'язок фінансового та управлінського аналізу, який виражається в способі вивчення фінансових результатів з метою виявлення напрямів підвищення прибутку; розумінні особливостей конкретної ситуації та сутності елементів складових економічних процесів.

Дослідження існуючих на сьогоднішній день у світовій та вітчизняній практиці методів і прийомів аналізу на базі фінансової звітності дало змогу визначити оптимальний набір показників, який дозволяє оперативно отримувати інформацію про результати роботи підприємства за звітний період та відповідає правилу „3 E” – economy, efficiency, effectiveness (економія, продуктивність, ефективність). Таким чином, модель аналізу представлена у вигляді системи показників, які характеризують потенційну та фактичну можливість підприємств та повинна розраховуватись по поточних зобов'язаннях, фінансовій стійкості та результативності роботи підприємства.

Рис. 1 Модель аналізу прибутку діяльності підприємства

Отже, визначені сучасні тенденції в методології аналізу прибутку підприємства та запропоновано модель аналізу прибутку, що розкриватиме фінансовий стан та основні фінансові результати діяльності підприємства.

Література

1. Ковальчук Т.М. Теорія економічного аналізу [Текст]: навч.-метод. посіб. / уклад. Т. М. Ковальчук; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2008. - 392 с.
2. Кіндрацька, Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз: Теорія і практика [Текст]: Підручник / За ред. проф. А. Г. Загороднього. — Вид.2-е, перероб. і доп. — Львів: «Магнолія 2006», 2007. — 440 с.
3. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу [Текст]: навч. посібник / Г. І. Купалова. - К.: Знання, 2008. - 639 с.

Рошко Н.Б., к.е.н., в.о. доц.
Паскар В.О., студент
ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У країнах із розвинутою ринковою економікою широко застосовуються найрізноманітніші системи матеріального заохочення працівників і стимулювання їх щодо підвищення результативності праці.

В умовах переходу України до ринкової економіки і одночасно — наявності економічної кризи, спаду виробництва, зниження продуктивності праці, звільнення значної кількості працівників, які беруть участь у праці та її організації, відбуваються значні зміни в управлінні господарською діяльністю.

На кожному підприємстві, в галузі, в країні загалом має існувати реальна достовірна інформація про трудомісткість виготовленої продукції та нарахування заробітної плати. Таку інформацію покликаний забезпечити бухгалтерський облік.

Система матеріального стимулювання США побудована так, що фіксована заробітна плата може тільки зростати і ніколи не зменшуватися. Визначена частина заробітку стає залежною від загальної ефективності роботи, забезпечує можливість уникнути звільнень і разових скорочень базової заробітної плати і тим самим підвищує продуктивність праці [1].

Шведська модель матеріального стимулювання персоналу полягає в так званій солідарності оплати праці, що виражена в рівній заробітній платі за однакову працю, скороченні розриву між розмірами мінімальної і максимальної заробітної плати. Принцип рівної заробітної плати за рівну працю має на увазі, що працівники, які мають однакову кваліфікацію і виконують аналогічну роботу, одержують однакову заробітну плату не залежно від результатів господарської діяльності підприємства.

На підприємствах Японії розмір заробітної плати визначається за чотирма показниками: віком, стажем, професійним розрядом і результативністю праці. Вік і стаж є базою для традиційної особистої ставки, а професійний розряд і

результативність праці — розміром трудової тарифної ставки, названою "ставкою за кваліфікацію"[1].

Необхідно вдосконалити складові існуючих систем матеріального стимулювання персоналу, використовуючи комплексний підхід, що дасть змогу визначити найбільш прийнятні для України системи оплати і преміювання праці персоналу, перероблені з урахуванням особливостей економічних процесів, що протікають в Україні.

Опрацювання інформації по заробітній платі є досить складною процедурою бухгалтерського обліку, тому для всіх країн розроблено міжнародний стандарт бухгалтерського обліку, що носить рекомендаційний характер.

Порядок визнання та розкриття інформації про виплати працівникам регламентується МСБО 19 «Виплати працівникам». Цей стандарт вимагає від підприємства визнання: — зобов'язань, якщо працівник надав послугу в обмін на виплати, що підлягають сплаті в майбутньому; — витрат, якщо підприємство отримує економічну вигоду внаслідок послуги, яку надає працівник. В бухгалтерському обліку відображається чотири види зобов'язань, пов'язаних з оплатою праці: 1) заборгованість з оплати праці; 2) заборгованість по податках, що утримуються із заробітної плати; 3) заборгованість по інших утриманнях із заробітної плати; 4) заборгованість по відрахуваннях, пов'язаних із заробітною платою, які сплачуються роботодавцем [2].

Отже, бухгалтерський облік на підприємствах України повинний забезпечувати: точний розрахунок заробітної плати кожного робітника відповідно до кількості і якості витраченої праці, що діють формами і системами його оплати, правильний підрахунок утримань із заробітної плати; контроль за дисципліною праці, використанням часу і виконанням норм виробітку робітниками, своєчасним виявленням резервів подальшого росту продуктивності праці.

Література

1. Гриньова В.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. / В.М.Гриньова, Г.Ю.Шульга. – К.: Знання, 2010. – 310 с.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам».

Дранчук Х. Р., студентка
ПВНЗ Буковинський університет
Науковий курівник: к.е.н. Бурдейна Л.В.
ПВНЗ Буковинський університет

ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Формування і удосконалення фінансової системи України відбувається вкрай складних умовах, зумовлене не тільки тривалістю і глибиною економічної кризи яка охопила Україну, ай політичними подіями. У такий період постає питання про вагомість і роль спеціального фонду як одного з основних інструментів регулювання соціально економічних процесів бюджетної установи. Адже особливістю спеціального фонду є кошти, що надходять з конкретною метою і використовуються на відповідні видатки за рахунок цих надходжень. Тому, незважаючи на визначені напрямки подальшої діяльності держави, що диктуються зарубіжною практикою, в даний час розвиток і значення спеціального фонду бюджетних установ потребує великої уваги.

Спеціальний фонд бюджету включає: 1) бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень; 2) гранти або дарунки (у вартісному обрахунку), одержані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету; 3) різницю між доходами і видатками спеціального фонду бюджету. Спеціальний фонд бюджету країни складається з власних надходжень (спеціальні кошти, кошти на виконання окремих доручень, інші власні надходження), субвенцій.

Питома вага спеціальних коштів у кошторисі доходів і видатків окремих бюджетних установ досить велика (сягає більше 50 %), а тому неабияке значення має правильно організований облік.

Для успішного використання і розпорядженням власних надходжень визначаються завдання спеціального фонду, серед яких є такі :

- забезпечення якісних показників щодо процесу планування доходів і видатків майбутнього року;
- побудова механізму своєчасного та достовірного фіксування інформації щодо отриманих доходів та здійснених видатків;
- забезпечення безперервності інформаційних потоків щодо оперативних даних за зазначеними об'єктами обліку між бухгалтерською службою і апаратом управління установи в особі керівника;
- забезпечення отримання достовірної інформації про результати виконання кошторису доходів і видатків;
- контроль за повним і своєчасним надходженням коштів спеціального фонду;
- забезпечення контролю за витрачанням коштів спеціального фонду відповідно до затверджених кошторисів доходів і видатків;
- забезпечення всіх рівнів управління інформацією про рух і використання коштів спеціального фонду.

Отже, спеціальний фонд - це класичний випадок закріплення джерела доходів за статтями видатків, за якого певні види доходів призначаються на фінансування певних видів видатків. Видатки бюджету являють собою не просто державні платежі, що не підлягають поверненню, тобто такі платежі, які не створюють і не компенсують фінансові вимоги.

Важливою складовою економічної характеристики доходів і видатків спеціального фонду є їх класифікація. Класифікація видатків, доходів бюджету забезпечує чітке розмежування доходів а також видатків за економічними ознаками з детальним розподілом коштів за їх предметними ознаками (заробітна плата, нарахування, всі види господарської діяльності, виплати населенню, що іменуються як трансферти населенню, та інші категорії). Такий розподіл дає можливість виділити захищені статті бюджету та забезпечити єдиний підхід до всіх отримувачів з точки зору виконання бюджету. До того ж видатки беруть безпосередню участь у визначенні як результатів виконання кошторисів так і результатів виконання бюджетів шляхом співставлення з доходами.

Спеціальний фонд може бути створений для обліку податку на бензин доходів і видатків пов'язаних з державною магістралей отож спеціальний фонд буде використовуватися до тих пір поки податок на бензин не буде скасовано.

Реформування системи бюджетного бухгалтерського обліку щодо такого спеціального об'єкта, спеціальний фонд, пов'язане з великим обсягом роботи, який потрібно виконувати в контексті реформування складових усіх частин, бухгалтерського обліку виконання кошторису.

Чітке і безумовне дотримання всіма учасниками бюджетного процесу порядку і термінів, сприятиме якісному і своєчасному обліку бюджетних асигнувань державного бюджету, а також процесу виконання державного бюджету за доходами і видатками в цілому. Основною проблемою реформування обліку в бюджетних установах є системи обліку з урахуванням вимог міжнародних стандартів, недостатність розробленості питання переходу на єдині методологічні засади, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення обліку.

Список використаної літератури:

1. Свірко С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація. – К.: КНЕУ, 2006. – 243 с.
2. Джога Р.Т., Сінельник Л.М., Дунаєва М.В. Облік в бюджетних установах: Підручник /За ред. Р.Т. Джоги.-К.: КНЕУ, 2006-476с.
3. С.В.Свірко, д-р екон. Доходи спеціального фонду бюджетних установ в вітчизняній та міжнародній обліковій практиці: характеристика та порівняльний аналіз//Вчені записки. Науковий збірник. Вип.11-К.:КНЕУ,2009-с.89-95

Матула К.В.,
студентка групи А-21
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Штогринець Н.В.
ПВНЗ "Буковинський університет",
М. Чернівці

ОБЛІК ДОХОДІВ

Згідно з нормами Положення стандарту бухгалтерського обліку 15 «Доходи», дохід – це збільшення активу або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [1].

Величина доходу впливає на показник прибутку, який є основним фінансовим показником діяльності підприємства. Прибуток визначається як різниця між загальною виручкою і загальними витратами.

Дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню. Як правило, ця сума є результатом угоди між підприємством та покупцем.

Справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [2].

Для узагальнення інформації про доходи від звичайної діяльності та надзвичайних подій використовують рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності». Рахунки обліку доходів та витрат є тимчасовими рахунками, оскільки вони закриваються в кінці звітного періоду. Ці рахунки використовуються для отримання інформації про доходи та витрати підприємства за певний звітний період. Інструкція до нового Плану рахунків дозволяє закривати рахунки доходів та витрат щомісяця або по закінченні звітного року.

На підприємствах інформація про доходи від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, доходи від страхової діяльності, а також суми знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу відображається на рахунку 70 «Доходи від реалізації».

За кредитом рахунку 70 «Доходи від реалізації» відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належна до сплати сума непрямих податків (акцизного збору, податку на додану вартість та інших обов'язкових платежів, передбачених законодавством); результат операцій перестрахування (у кореспонденції з субрахунком 705 «Перестрахування» результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях) та списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати». Первинними документами з обліку доходів від реалізації є договори купівлі-продажу, рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, платіжні вимоги, ПКО, виписки банку, акти виконаних робіт (наданих послуг), розрахунки (довідки) бухгалтерії [3].

Розрахункові документи вважаються пред'явленими покупцеві

(замовникові) за умови, що це відбулося способом, передбаченим договором (якщо розрахунки здійснюються без участі установ банків), або після подання їх до установи банку (якщо розрахунки здійснюються через установи банків).

Бухгалтерський облік доходів від реалізації на підприємствах ведеться щодо кожного об'єкта за відповідними групами, для яких відкривається окремий субрахунок. Аналітичний облік доходів від реалізації ведеться за видами проведених робіт. Первинними документами з обліку доходів від реалізації є розрахунки бухгалтерії. Підприємства самостійно розробляють субрахунки, виходячи із завдань управління та контролю.

Дані по рахунку 70 «Доходи від реалізації» відображаються в Звіті про фінансові результати в рядку з відповідною назвою.

Список використаних джерел

1..Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290- 4 с.

2.Гладких, Т. В. Фінансовий облік: навч. пос. /Т. В. Гладких. – К. : Центр навч. літератури, 2007 – 480 с.

3. Веб-сайт [www. library.if.ua](http://www.library.if.ua)

Климчук О.С. бакалавр, Столяр Л.Г. к.е.н.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Сьогодні, в ринковій економіці бюджетні установи займають важливе місце. Оплата праці є найвагомішою складовою усіх видатків бюджетних установ, а їх облік є однією з найважливіших ділянок, або напрямків облікового процесу. Бухгалтерський облік виплат працівникам є недосконалим і знаходиться у процесі реформування. Виплати працівникам бюджетних установ є інструментом соціального захисту та компенсаціями, які надані державою через суб'єктів господарювання державного сектора в обмін на послуги, які надаються працівниками [1].

Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 132 «Виплати працівникам», встановлено методичну основу для створення в бухгалтерському обліку інформації щодо виплат (у грошовій і негрошовій формах) за роботи, виконані працівниками, та її розкриття у фінансовій звітності. Відповідно до вищезгаданого положення, виплати працівникам діляться на три групи:

1) поточні виплати: заробітна плата за окладами та тарифами, інші нарахування з оплати праці; виплати за невідпрацьований час (відпустки та інший оплачуваний невідпрацьований час); премії та інші заохочувальні

виплати, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців по закінченні періоду, у якому працівники виконують відповідну роботу, тощо;

2) виплати при звільненні. Зобов'язання щодо яких визнається у разі, якщо суб'єкт державного сектора має невідмовне зобов'язання звільнити працівника або кількох працівників до досягнення ними пенсійного віку або надавати виплати при звільненні згідно із законодавством, контрактом чи іншою угодою;

3) інші виплати працівникам, зокрема матеріальна допомога, визнаються зобов'язанням у звітному періоді, якщо робота, виконана працівниками у цьому періоді, дає їм право на отримання таких виплат [2].

Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, здійснюється на підставі актів Кабінету Міністрів України в межах бюджетних асигнувань. Обсяги видатків на оплату праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, затверджуються одночасно з бюджетом [3].

Для виплат працівникам у бухгалтерському обліку застосовується рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці». На даному рахунку проводиться аналіз та підводяться підсумки інформації щодо розрахунків з персоналом, який входить як до облікового, так і до не облікового складу підприємства, з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомоги тощо).

З 01.01.2016 р. мав вступити в дію новий «План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі», але згідно МФУ дату набрання чинності відстрочено на 01.01.2017р. План рахунків є переліком рахунків і субрахунків для узагальнення інформації про факти діяльності суб'єктів державного сектору у бухгалтерському обліку. У ньому за десятковою системою наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків й субрахунків. Перша цифра балансового рахунку визначає клас рахунків, друга - номер синтетичного рахунку, третя - ідентифікатор суб'єкта державного сектору, четверта цифра - номер субрахунку (крім рахунків класу 9 та класу 0). Зокрема, синтетичний рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці» змінено на рахунок 65 «Розрахунки з оплати праці». Отже, відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, структура рахунку 65 «Розрахунки з оплати праці» є наступною:

• 651 «Розрахунки з оплати праці розпорядників бюджетних коштів» та 652 «Розрахунки з оплати праці державних цільових фондів» в розрізі субрахунків:

- «Розрахунки із заробітної плати»
- «Розрахунки з виплати стипендій, пенсій, допомоги та інших трансфертів населенню»
- «Розрахунки з працівниками за товари, продані в кредит»
- «Розрахунки з працівниками за безготівковими перерахуваннями на рахунки з вкладів у банках»
- «Розрахунки з працівниками за безготівковими перерахуваннями внесків за договорами добровільного страхування»
- «Розрахунки з членами профспілки за безготівковими перерахуваннями сум членських профспілкових внесків»
- «Розрахунки з працівниками за позиками банків»

- «Розрахунки за виконавчими документами та інші утримання»
- «Інші розрахунки за виконані роботи»[4].

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади у межах своїх повноважень відповідно до галузевих особливостей в разі потреби мають право розробляти методичні рекомендації стосовно порядку застосування Плану рахунків в установах, які їм підпорядковані.

Отже, запропоновані нові субрахунки до рахунку 65 «Розрахунки з оплати праці» дозволять в повному обсязі відображати в обліку операції з нарахування заробітної плати, відрахуванням із неї, нарахуванню лікарняних, відпускних, премій в умовах зближення з міжнародною практикою.

Список використаних джерел:

1. Жежеленко О. Ю. Шляхи вдосконалення обліку заробітної плати[Електронний ресурс] / Жежеленко О. Ю., Калініченко Г. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2014-specproekt/ek9_zhezhelenko.htm
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 132 «Виплати працівникам» від 29.11.2011р. №1798 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/stbuxgos/stbuxgos.aspx>
3. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua> .
4. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі // Журнал «Бухгалтер 911» від 25.12.2015 р. №54.

Плаксій Н. М.

студентка групи Ам-501

спеціальності "Облік і аудит"

економічного факультету

ПВНЗ "Буковинський університет", м. Чернівці

Науковий керівник: к.е.н., доц. Миронюк О.В.

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Діяльність будь-якого підприємства не можлива без витрат, що пов'язані як із виробництвом, так і з управлінням даним суб'єктом господарювання. А тому витрати займають важливе місце в системі організації обліку на підприємстві.

Правильна організація та своєчасність обліку витрат дозволяє підприємству отримувати детальну інформацію з метою прийняття управлінських рішень. З цією метою заслуговує на увагу інформація, яка формується в системі аналітичного та синтетичного обліку.

Аналітичний облік витрат на виробництво кожне підприємство організовує до характеру виробничого процесу, а також особливостей продукції, що випускається, або робіт, що виконуються (послуг, що надаються).

Базуючись на загальних правилах ведення бухгалтерського обліку, бухгалтерія підприємства забезпечує працівників інформацією, необхідною для контролю, аналізу та планування господарської діяльності, а також для прогнозування фінансових результатів. Дані аналітичного обліку використовуються при складанні внутрішньої звітності, яка будується на інформації про види і кількість продукції, про центри відповідальності і статті витрат [2].

На сьогоднішній день важливе значення відіграє науково – обґрунтований бухгалтерський облік витрат виробництва, що формує інформацію про використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, собівартості виробництва і реалізації, а в кінцевому результаті показники ефективності роботи підприємства .

Для обліку виробничих витрат і визначення собівартості виготовленої продукції призначений активний рахунок 23 „Виробництво”, основним завданням якого є накопичення виробничих витрат і визначення фактичної собівартості одиниці продукції шляхом калькуляції.

Суть процесу виробництва, облікові завдання, необхідні для його відображення визначають модель бухгалтерського обліку процесу виробництва та необхідну систему рахунків бухгалтерського обліку.

Синтетичний облік процесу виробництва здійснюють на таких рахунках: 23 „Виробництво”, 24 „Брак у виробництві”, 25 „Напівфабрикати”, 26 „Готова продукція”, 27 „Продукція сільськогосподарського виробництва”, 15 „Капітальні інвестиції”, 39 „Витрати майбутніх періодів”, рахунки класу 9 „Витрати діяльності” та рахунки класу 8 „Витрати за елементами” [1].

Аналітичний облік на рахунку 23 ведеться у розрізі видів основного та допоміжного виробництв, за видами продукції, робіт і послуг.

Витрати відображаються у бухгалтерському обліку в момент їх виникнення, незалежно від дати сплати коштів.

Підприємства використовують рахунки класу 9, що дає змогу здійснювати докладніший облік витрат. Такі підприємства можуть вести облік витрат тільки на рахунках класу 9 або застосовувати обидва класи рахунків.

Рахунок 80 „Матеріальні витрати” призначено для узагальнення інформації про матеріальні витрати за звітний період.

Рахунок 81 „Витрати на оплату праці” призначено для узагальнення інформації про витрати на оплату праці за звітний період, рахунок 82 „Відрахування на соціальні заходи” призначено для узагальнення інформації про витрати та відрахування на соціальні заходи.

Рахунок 83 „Амортизація” призначено для узагальнення інформації про суму нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів.

Рахунок 84 „Інші операційні витрати” призначено для обліку операційних витрат, що не відображаються на інших рахунках класу 8. Ці витрати є витратами звітного періоду, якщо не входять до складу виробничої собівартості продукції, робіт, послуг. Зокрема, до інших операційних витрат включається вартість робіт, послуг сторонніх підприємств, сума податків, зборів (обов’язкових платежів), крім податків на прибуток, втрати від курсових різниць, знецінення запасів, псування цінностей, списання та уцінки активів, сума фінансових санкцій тощо

[1].

Другий варіант обліку передбачає застосування рахунків класу 8 та 9. При застосуванні вказаного варіанту з допомогою рахунків класу 8 накопичується інформація про операційні витрати за елементами, які використовуються для заповнення розділу II „Елементи операційних витрат” Звіту про фінансові результати. Рахунки класу 8 є транзитними рахунками, оскільки використовують допоміжну функцію з формування витрат за елементами.

Третій варіант обліку передбачає застосування спрощеного Плану рахунків суб'єктами малого підприємництва, а також організаціями, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності. Цей варіант передбачає облік витрат згідно з класифікацією за елементами, а не за функціями.

Отже, порядок організації ведення обліку витрат на підприємстві визначають самостійно з урахуванням технолого-організаційної специфіки виробництва.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291.

[Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

2. Серікова Т.М., Понікаров В.Д. Бухгалтерський облік. - Х.: ВД «Інжек», 2010.

Солічук І.О.

студентка групи Ам-501

спеціальності "Облік і аудит"

економічного факультету

Науковий керівник : к.е.н., доцент

Миронюк О.В

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

В сучасних умовах господарювання відбулися помітні зміни в оплаті праці, яка залежить не тільки від результатів праці робітників, а й від ефективності діяльності виробничих підрозділів.

Заробітня плата залежить безпосередньо не тільки від результатів праці, але вод час вона впливає на її показники, стимулює розвиток виробництва, ефективність праці, підвищення кількісних та якісних результатів праці. Головним та визначальним елементом трудового процесу являється працівник з його вмінням і кваліфікацією, відношенням до праці, потребами та можливостями їх задоволення.

Тому облік праці та заробітної плати займає одне з центральних місць в системі обліку підприємства. Заробітна плата є основним джерелом доходів робітників фірм, підприємств. Праця працюючих є необхідною складовою частиною процесу виробництва, споживання та розподілу створеного продукту[1, с.120].

Перебудова економіки в напрямку розвитку ринкових відносин як невідмінна умова повинна супроводжуватися посиленням соціальної підтримки працівників. Стосовно заробітної плати вона повинна складатися насамперед у тім, щоб рівень оплати забезпечував нормальне відтворення робочої сили відповідної кваліфікації, а зростання прибутку здійснювався не за рахунок надмірної інтенсивності праці працівника, а за рахунок раціональної організації виробничого процесу і підвищення технічного рівня виробництва, полегшення процесів праці [2, с.68].

Метод формування оплати праці відповідно до рівня прожиткового мінімуму, який застосовується у нашій країні, що прагне до інтеграції з Європейським Союзом, не тільки не відповідає європейським стандартам, але і містить істотні недоліки. До найбільш важливих можна віднести те, що даний метод:

—сприяє масовому зубожінню найманих робітників і знижує їх купівельну спроможність;

—негативно впливає на відродження національної економіки і підвищення ефективності її функціонування;

—знижує конкурентоспроможність національних товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Разом з тим у більшості країн, що входять до складу Європейського Союзу, під прожитковим мінімумом мають на увазі середній рівень життя, гарантований кожному добросовісному працівникові. У багатьох країнах він щорічно переглядається з урахуванням поліпшення нормальних умов харчування та інших найважливіших життєвих умов.

Найбільш раціональною є схема організації оплати праці, відповідно до якої оцінка робіт здійснюється за допомогою бальних коефіцієнтів, диференційованих по кожному виду робіт.

Сутність методу полягає у виборі певної кількості факторів, що впливають на кваліфікацію та їх диференціацію в залежності від індивідуальних показників виробничої діяльності працівника [3, с.268].

У сучасних умовах, які характеризуються можливістю корінної зміни організації оплати праці, доцільно розмір трудової тарифної ставки ставити в залежність від реальної кваліфікації та результативності праці працівника.

Реформування оплати праці на основі кардинальної зміни принципів її організації в сформованій обстановці просто необхідне, оскільки це створить базу мотиваційного механізму підвищення трудової активності працівників.

Правильний і дієвий облік витрат на оплату праці повинен стати не лише засобом дотримання вимог чинного законодавства, а й джерелом надійної інформації для подальшого контролю та управління витратами на оплату праці. Тому основна задача обліку і аудиту розрахунків підприємства по заробітній платі - знайти оптимальний рівень таких витрат, що забезпечував би і прибутковість підприємства і достатню мотивацію працівників.

У перспективі розвиток розглянутих систем оплати праці дозволить збільшити обсяг реалізованої промислової продукції, розширити зону її експорту і стимулювати розвиток промисловості.

На рівні підприємства забезпечення виконання обов'язків наймачів перед найманими робітниками, з одного боку, та реалізація їхніх матеріальних інтересів, з іншого, може здійснюватися на основі окремого формування фонду заробітної плати та фонду оплати праці. Формування фонду заробітної плати є обов'язковим для всіх підприємств, що використовують найману працю, незалежно від форм власності, витрати по якій відносяться до витрат виробництва, та враховує виконаний обсяг робіт. Формування фонду оплати праці включає кошти, які спрямовуються на стимулювання і заохочення. Він утворюється тільки в тому випадку, якщо передбачаються виплати з прибутку, та утворюється при наявності необхідного обсягу реалізації продукції або прибутку.

Список використаних джерел:

1. Турецький О.А. Національна економіка і її регулювання. — Одеса: СМІЛ, 2012. — 270 с.
2. Колот А.И. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу. — К.: КНЕУ, 2008. — 198 с.
3. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / за ред. Голова С.Ф.. - Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2010. - 768 с.

3.3. Фінансовий механізм розвитку регіону.

3.3. Financial mechanism of the region development

Кулинич Марина, студентка групи Ф-21
Економічний факультет
ПВНЗ «Буковинський університет»
Науковий керівник
к.е.н., доцент, Штерма Т.В.

ОПЕРАЦІЇ БАКІВ У ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Усі операції банків, у тому числі й валютні операції, підлягають ліцензуванню з боку Національного банку України.

Банки можуть проводити валютні операції лише після отримання від НБУ Генеральної ліцензії. Тому ліцензію можуть отримувати банки, які є юридичними особами, існують та здійснюють свої операції на території України не менше одного року, з розміром статутного капіталу та власних коштів, які встановлює НБУ.

Ці банки повинні забезпечити відповідність своїх установ технічним вимогам, які необхідні: для здійснення валютних операцій, для обслуговування валютних рахунків клієнтів, для встановлення кореспондентських відносин з іноземними банками, для проведення кредитних операцій на міжнародних грошових ринках, та мати в штаті кваліфікованих фахівців.

Якщо банки відповідають усім цим вимогам, то в територіальне управління Національного банку України для отримання ліцензії подають такі документи:

- заяву;
- копію нотаріально завіреного статуту;
- перелік операцій з валютними цінностями;
- опис структури та підрозділів банку з переліком технічних засобів;
- довідку про керівників банку, які здійснюють нагляд за валютними операціями, та безпосередніх виконавців і копії їх дипломів;
- баланс установи;
- річний звіт банку;
- письмове підтвердження трьох іноземних банків про згоду на встановлення кореспондентських відносин [1,ст.58].

Банк, що одержав Генеральну ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій, називається уповноваженим банком.

На підставі одержаної в Національному банку України ліцензії уповноважені банки мають право здійснювати такі валютні операції:

1. Ведення валютних рахунків клієнтів.
2. Встановлення кореспондентських відносин з іноземними банками:
3. Неторговельні операції.

4. Операції за міжнародними торговельними розрахунками.
5. Операції з торгівлі іноземною валютою на внутрішньому валютному ринку.
6. Операції щодо залучення та розміщення валютних коштів на внутрішньому ринку, що здійснюються з резидентами України, та зовнішньому ринку, що здійснюються з нерезидентами України, поділяються на:
  7. Валютні операції на міжнародних грошових ринках.
  8. Операції з монетарними металами на внутрішньому ринку [2, ст.77].

Курси купівлі і продажу іноземних валют, для фізичних осіб, відображаються в розпорядженні, для операційних кас відділень банків.

До основних поточних неторгівельних операцій, що здійснює банк належать:

- купівля та продаж готівкової іноземної валюти;
- купівля та продаж дорожніх чеків;
- конвертація готівкової іноземної валюти однієї іноземної держави на готівкову іноземну валюту іншої іноземної держави;
- приймання на інкасо банкнот іноземних держав та іменних чеків;
- перекази іноземної валюти за межі та в Україні за дорученням та на користь фізичних осіб резидентів та нерезидентів [3,ст.34].

Поточними торговельними операціями в іноземній валюті є розрахунки за експорт та імпорт товару з відстрочкою або без у встановлені строки, а також розрахунки між резидентами – суб'єктами господарювання на території України за товар на підставі індивідуальної ліцензії НБУ. Найпоширенішими формами міжнародних розрахунків є міжнародний банківський переказ, інкасо та акредитив.

Міжнародний банківський переказ – це рух коштів в іноземній валюті, який здійснюється з ініціативи клієнта банком, що його обслуговує, з метою зарахування коштів на рахунок бенефіціара, розташованого в іншій державі. Банківський переказ здійснюється безготівковим способом за допомогою платіжного доручення в іноземній валюті.

Отже, із різних видів банківських операцій в іноземній валюті, найпростішими операціями (за ступенем складності та ризикованості) є ведення рахунків клієнтів в іноземній валюті, тоді як валютні операції на міжнародних ринках вважаються найскладнішими і потребують наявності підключення до міжнародних інформаційних систем та електронних систем платежів в іноземній валюті, а також спеціально обладнаного операційного залу (дилерської кімнати, бек-офісу), високої кваліфікації банківських спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2005р. № 2121-III.
2. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: від 21 січня 2007р.
3. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах: від 12.11.2009р.

Michal Fabus, MSc., PhD.
School of Economics and Management
in Public Administration in Bratislava, Slovak Republic

WHAT CAUSED THE ECONOMIC CRISIS IN THE INFLOW OF FOREIGN INVESTMENTS IN SLOVAKIA

Foreign investors became interested in Czech-Slovakia after 1989, because the country showed new opportunities to investors, such as, unsaturated markets, solid macroeconomic situation in comparison with other countries of the region, economic potential. Comparison with developed countries, FDI is a new phenomenon in the Slovak economy. At the optimum ratio of domestic and foreign capital were several views, as well as the optimal volume in the economy in various stages of transformation

Crucial part of foreign direct investment in Slovak economy was mostly in form of foreign capital. With these investments coming to our country modern technologies transferred that, underpin the structure of the economy and the creation of new products and services, which was successfully applied to the domestic and foreign markets.

Development of FDI inflows in Slovakia from 1993 until 2000, had low value, few investors were coming to our territory. During this period, Slovakia has not used its potential to attract foreign investors. Entry of foreign capital into the economy did not match the demand for foreign direct investors. Slovakia lagged mainly due to political and economic weaknesses, which are a threat to investors while investing. In the years 2000-2008, the situation changed rapidly in the inflow of FDI into Slovakia. The program of the new government focused mainly on increasing FDI inflows, implement measures to meet this objective. In 2008, crises began on international financial markets due to problems of mortgages in the US, which escalated into a global financial crisis, which reflected in global flows of FDI. Because of the global recession, TNCs its activities in the field of foreign investment significantly reduced, and the decline reflected until the next year 2009.

Slovakia has an open, export-oriented economy with a small domestic market and limited material resources. The advantage is membership in the EU, OECD, IMF, WB, WTO and other international economic institutions that allow SR to exploit the potential of economic growth and competitiveness in a global environment. Key source of economic growth and innovation performance SR are the foreign direct investment. Slovakia is located in Central and Eastern Europe, which means its economy, forced to compete for foreign investment with other economies in the region, especially with the Czech Republic, Hungary and Poland. Slovakia can offer to foreign investors lower transaction costs, based on the integration of the Eurozone, entry into the Schengen Area, political stability, the introduction of the euro, investment and favorable tax conditions, a skilled workforce and low labor costs.

Conclusion

Before the global economic crisis, Slovakia was among the countries achieving the greatest rates of economic growth in European economy, which was reflected in a double-digit economic grow in 2007, which only occurs rarely in central and eastern

Europe. It is quite difficult to state at present whether economic growth is a result of FDI with regard to a number of factors affecting it. However, based on the analysis of the current state of FDI in Slovakia, we can opine that FDI contributed to the country's development.

References:

1. Brakman, S., Garretsen, H. (2008). Foreign direct investment and the multinational enterprise. Association for evolutionary economics. http://mitpress.mit.edu/sites/default/files/titles/content/9780262026451_sch_0001.pdf
2. Dunning, J. H. (2001). The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International journal of the Economics of Business*, 8(2), 2001) 173 – 190. doi: 10.1080/13571510110051441
3. Fabus, M. (2011). Foreign Direct Investments and the European Union. Towards Improving Tourism Attractiveness in Lithuania and Poland: Proceedings International Scientific Conference. Kaunas: University of Technology. 310-320.
4. Fabus, M. (2014). Foreign direct investment and its impact on the Slovak Republic's economy. *Ekonomicnij casopis - XXI : Naukovij zurnal*. (2014, 9-10(1), ISSN 1728-6220) 42-45. <http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10_2014/1/Fabus.pdf>
5. Kováč, M. (2013). Methods and tools of measurement of economic security on the level of territorial units in Slovakia: *International journal CROMA*. (2013, 1, ISSN 2335-7959) 60-71. <<http://journal.avada.lt/issues/2013-issue-1>>
6. Tancosova, J. (2013). Foreign direct investments and their influence on the economic development of Slovakia. *Ekonomicnij casopis - XXI : Naukovij zurnal*. (2013, 3-4(1), ISSN 1728-6220) 31-34. <<http://soskin.info/ea/2013/3-4/zmist.html>>
7. Tancosova, J. (2014). Investment attractiveness of Slovak republic and its determinants. *Ekonomicnij casopis - XXI : Naukovij zurnal*. (2014, 3-4(1), ISSN 1728-6220) 8-11. <http://soskin.info/userfiles/file/2014/3-4_2014/1/Tancosova.pdf>

**Прийматчук О.Я. аспірантка
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
м. Івано-Франківськ**

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Швидке та надмірно виснажливе використання природно-ресурсного потенціалу, загострення проблем виживання людства, погіршення екології все частіше слугує предметом досліджень багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Дослідження науковців засвідчують, що найважливішою причиною деструктивності відносин між гомосом і природно-ресурсним потенціалом є жадоба до грошей, які в умовах формування ринку для багатьох суб'єктів діяльності слугують основою життя, найбільшою цінністю [1]. Саме

гроші спричинили і продовжують ірраціонально впливати на хижацьке використання природно-ресурсного потенціалу, включаючи природні ресурси аграрного сектору.

Якість природно-ресурсного потенціалу АПК, зокрема земельних, водних, лісових ресурсів оцінюється станом екології, генезою фауністики й флориністики, успішним розв'язанням соціально-економічних завдань. Аналіз засвідчує, що нинішній стан природних ресурсів АПК перманентно погіршується, оскільки в основу їх використання покладено нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Власників й користувачів земельних ресурсів цікавить, передусім матеріальна субстанція, прибуток, дохід. В той же час оцінювання природно-ресурсного потенціалу як нематеріальної субстанції залишається поза інтересами власників і користувачів. Звісно, що такі критерії оцінювання природно-ресурсного потенціалу в аграрному секторі не є прийнятними. Нині титульним критерієм оцінювання земельних ресурсів АПК має стати стан їх екології, що потребує: впровадити нормативи екобезпечного землекористування; здійснити екологічний аудит земель; розробити регіональні програми з метою підвищення родючості ґрунтів; здійснювати контроль за ефективністю використання земельних ресурсів; розробити програму щодо перерозподілу власників та користувачів сільськогосподарських підприємств.

Оцінка природно-ресурсного потенціалу показує, що нинішні взаємовідносини між людиною та природою продовжують перебувати в стані

Деградації в результаті чого погіршуються популяційні й регенеративні процеси фауністики та флориністики. Аналіз засвідчує також про надмірне зменшення ресурсного потенціалу компонент природи, погіршення екології, загострення завдань, пов'язаних із виживанням людства. Порушення балансу довкілля, природних ресурсів уже нині призводить до посилення катаклізмів, катастроф, зникнення з землі багатьох видів рослинного та тваринного світу тощо [2].

Використання, збереження, покращення, охорона природних ресурсів, а також збереження життя усього живого на землі, можна забезпечити через органічне поєднання економічних та онтологічних законів.

Земля та інші складові природно-ресурсного потенціалу повинні сприйматися не тільки як виробничий ресурс, а й цінитись, насамперед, як субстанція, що забезпечує нематеріальні інтереси людини.

Література

1. Левін Б. Одержимість грошима вбиває нас [Електронний ресурс] /Б. Левін// Економічна правда. – 20 березня 2012. – Режим доступу: www.epravda.com.ua/columns/2012/03/2013/9005.

2. Щурик М.В. Духовна субстанція як найважливіша передумова використання та охорони природних ресурсів/М.В. Щурик// Наука й економіка. – 2013. – №4 (32), Т. 1. – С. 292

Бучинська Діана
Студентка групи Ф-21
Економічний факультет
ПВНЗ «Буковинський університет»
Науковий керівник
к.е.н., доц., Штогринець Н.В.

ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

Банки – це особливі установи, які акумулюють грошові кошти і накопичення, перерозподіляють їх шляхом кредитування, здійснюють грошові розрахунки та операції з цінними паперами, випускають гроші в обіг.

Згідно із закону України «Про банки і банківську діяльність» в Україні виділяють такі основні банківські операції як: розрахунково-касові, кредитні операції банків, операції банків з векселями, операції банків з цінними паперами, інвестиційні банківські операції, операції банків в іноземній валюті, нетрадиційні операції ті інші.

Відповідно до Декрету Кабінету міністрів України «Про систему валютного регулювання і контролю» до валютних операцій належать:

1. Операції пов'язані з переходом права власності на валютні цінності за винятком операцій між резидентами у валюті України.
2. Операції пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності.
3. Операції пов'язані із ввезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей.

Для резидентів і нерезидентів існують різні порядки відкриття й ведення рахунків в іноземній валюті, що регламентується НБУ в межах валютного регулювання.

Операції з іноземною валютою поділяються на поточні й такі, що пов'язані з рухом капіталу, причому для здійснення останніх має бути спеціальний дозвіл НБУ.

Банківські операції з іноземною валютою за ступенем їх складності та ризикованості можна класифікувати таким чином:

- ведення валютних рахунків клієнтів;
- неторговельні операції, встановлення прямих кореспондентських зв'язків з іноземними банками;
- операції за міжнародними торговельними розрахунками;

Валютні операції — це контракти агентів валютного ринку щодо купівлі-продажу та надання позик в іноземній валюті на певних умовах, у певний момент часу.

Валютна операція у широкому розумінні — це конкретна форма прояву валютних відносин у народногосподарській практиці, у вузькому розумінні — операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, використанням валютних цінностей як засобу платежу в міжнародному обороті,

увезенням, вивезенням, переказуванням на територію країни та за її межі валютних цінностей.

Відповідно до чинного законодавства купівлю і продаж валюти юридичні особи здійснюють у безготівковому порядку на Українській міжбанківській валютній біржі чи на міжбанківському валютному ринку.

Торгівлю іноземною валютою на території України юридичні особи-резиденти і нерезиденти здійснюють через уповноважені банки та інші фінансово-кредитні установи, які одержали ліцензію НБУ на ці операції, виключно на міжбанківському валютному ринку [1].

Уповноважені банки мають право купувати або продавати іноземну валюту від свого імені, і за дорученням і за рахунок своїх клієнтів. Для цього необхідно подати заявки, до яких прикріплюються копії документів про статус юридичної особи та обов'язкові копії контрактів, що підтверджують суму й строки платежів.

Після завершення біржових торгів укладені на них угоди оформляються біржовими свідоцтвами та офіційними листами, при цьому розрахунки здійснюються через кореспондентські рахунки всіх членів міжбанківського валютного ринку.

Контроль за роботою уповноважених банків та обмінних пунктів здійснюють регіональні управління НБУ.

Валютне регулювання з боку держави є об'єктивною економічною необхідністю, яка зумовлена міжнародною економічною інтеграцією України до світового співтовариства та пов'язана з міжнародною кооперацією виробництва і розширенням міжнародної торгівлі, що спричинило вихід процесу концентрації і централізації капіталу за межі національних кордонів.

Важливою складовою валютної політики є також валютний контроль. Згідно з чинним законодавством України Національний банк є головним органом валютного контролю, який забезпечує виконання уповноваженими банками та уповноваженими фінансово-кредитними установами функцій щодо здійснення валютного контролю та регламентує відповідальність за порушення валютного законодавства України [2].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.09.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002// <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Інструкція операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України, затверджена постановою Правління НБУ № 555 від 17.11.2004 р. // www.rada.kiev.ua

Бучинська Діана
Студентка групи Ф-21
Економічний факультет
ПВНЗ «Буковинський університет»
Науковий керівник
к.е.н., доц., Штерма Т.В.

КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

Кредитні відносини комерційних банків з фізичними особами базуються на інтересах забезпечення надійності та фінансової стабільності, диверсифікації ресурсів і надходжень, зміцнення позицій кожного банку на перспективних сегментах роздрібного ринку. Надання кредитних послуг фізичним особам призводить до передачі банками коштів клієнтам у тимчасове користування за плату у вигляді процента.

В Україні можливість кредитування фізичних осіб була започаткована у ході банківської реформи, офіційною датою якої є березень 1991 р., коли було ухвалено Закон України «Про банки і банківську діяльність». Проте, незважаючи на наявність юридичної бази та можливість реалізації механізму надання індивідуальних позик, кредитування фізичних осіб упродовж достатньо тривалого періоду часу здійснював лише Ощадний банк України, а інші комерційні банки, такі як ПриватБанк більш активно почали працювати в цьому напрямку лише з 2000 р.

На сьогодні частка кредитів, наданих фізичним особам у структурі кредитного портфеля банків України, з кожним роком зростає. Такий активний розвиток сектору споживчого кредитування пов'язаний з об'єднанням зусиль, що відбувається протягом двох останніх років. Торговельні підприємства зацікавлені у збільшенні обсягів продажів, банки - у збільшенні своїх кредитних портфелів [1, ст. 34-65].

Комерційні банки банківської системи України на сучасному етапі виконують наступний перелік операцій з кредитування фізичних осіб, обумовлений керівними документами Національного банку України: кредити на поточні потреби; фінансовий лізинг (оренда), що наданий фізичним особам; кредити, що надані за врахованими вексями фізичним особам; іпотечні кредити, що надані фізичним особам.

Установи комерційних банків надають кредити повнолітнім дієздатним громадянам України, які мають постійне джерело доходу. Основні напрямки кредитної та процентної політики визначаються комерційним банком, у межах яких встановлюються: об'єкти кредитування; максимальні розміри кредитів; мінімальні процентні ставки за кредитами; строки користування кредитом.

Розміри кредитів, що надаються громадянам України, обмежуються: граничними розмірами, встановленими комерційним банком для конкретного виду кредитів; платоспроможністю позичальника, його здатністю повністю й у встановлений строк повернути отриманий кредит; вартістю заставленого майна і цінних паперів, що можуть бути надані позичальником (іншою особою) для забезпечення повернення кредиту з урахуванням виду застави [2, ст 56-64].

Банк може надавати кредити всім кредитоспроможним фізичним особам - резидентам на придбання товарів широкого вжитку, транспортних засобів, оплати послуг, купівлю, будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт житла й інших об'єктів нерухомості, на задоволення інших поточних потреб.

Кредит надається після проведення банком ідентифікації позичальника, комплексного вивчення його кредитоспроможності та визначення рівня ризику кредитної операції.

Нині на ринку склалися певні обмеження щодо кредитування фізичних осіб, спрямовані на зниження кредитних ризиків банків. Як правило, кредити не надають: нерезидентам; неплатоспроможним фізичним особам із незадовільним фінансовим становищем; для погашення іншого кредиту чи заборгованості за кредитом фізичним особам - засновникам або керівникам підприємств, щодо яких є негативна інформація; за неспроможності клієнта надавати ліквідну заставу або інше забезпечення, що гарантувало би повернення кредиту і відсотків; клієнту, сукупний місячний дохід якого не забезпечує щомісячного повернення частки кредиту і сплати нарахованих відсотків; фізичним особам, які в період дії кредитного договору досягнуть пенсійного віку.

Кредит як певна система економічних відносин відрізняється від інших грошових відносин, тим, що тут рух грошей відбувається на умовах повернення.

Підтверджуючи роль кредиту як одного з пропонованих на спеціалізованому ринку товарів, платність кредиту стимулює позичальників до його найбільш продуктивного використання[3,ст. 78-90].

Список використаних джерел:

1. Васюренко О.В. Банківські операції: Навч. посібник. – К.: Знання. 2000.
2. Мороз А.М. Банківські операції: Підручник. – Київ: КНЕУ, 2008.
3. Остапшин Т.П. Основи банківської справи: Курс лекцій. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2008.

Кулинич Марина
Студентка групи Ф-21
Економічний факультет
ПВНЗ «Буковинський університет»
Науковий керівник
д.е.н., Лещак В.В.

РОЗРАХУНКОВО-КАСОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

Банки на договірній основі здійснюють розрахунково-касове обслуговування своїх клієнтів і виконують їх розпорядження щодо перерахування коштів з рахунків, за що стягують плату з клієнтів у вигляді

комісійної винагороди. Банк здійснює розрахунково-касове обслуговування клієнтів за такими операціями:

- обслуговування клієнтів на підставі угоди на розрахунково-касове обслуговування (відкриття, обслуговування, закриття рахунків);
- видача та прийом готівки касою банку з рахунків та на рахунки клієнтів, переказ готівки;
- прийом різних платежів;
- купівля та продаж готівкової валюти;
- купівля та продаж готівкової валюти;
- обслуговування карткових рахунків клієнтів [1,ст.118].

Банки відкривають своїм клієнтам за договором банківського рахунка поточні рахунки, за договором банківського вкладу — вкладні (депозитні) рахунки. Законодавством визначаються також інші види банківських рахунків.

Поточний рахунок — рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

Вкладний (депозитний) рахунок — це рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей, що передаються клієнтом в управління на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню клієнту відповідно до законодавства України та умов договору.

Кореспондентський рахунок — рахунок, що відкривається одним банком іншому банку для здійснення міжбанківських переказів. Відкриття кореспондентських рахунків здійснюється встановленням між банками кореспондентських відносин у порядку, що визначається Національним банком України, та на підставі відповідного договору [1,ст.98].

Також безготівкові розрахунки розрізняються за способом платежу і формою.

Основний спосіб платежу - це перерахування грошових коштів з рахунку платника на рахунок постачальника шляхом відповідних записів по них. У залежності від характеру платежу, порядку кредитування та інших умов кошти перераховуються по різних рахунках підприємств - поточних, позичкових, рахунках фінансування капітальних вкладень. Різновидом цього способу платежу є планові платежі, при яких розрахунки проводяться не по кожній окремій поставці матеріальних цінностей, а за певний період, виходячи з плану поставки.

Другий спосіб платежу - залік взаємних вимог, при якому взаємні борги підприємств зараховуються і тільки різниця перераховується шляхом записів по рахунках.

Залежно від розрахункового документа, що використовується у розрахунках, та його обігу розрізняють такі форми розрахунків:

- платіжними дорученнями ;
- вимогами-дорученнями;
- за допомогою акредитивів;
- чеками та інші [1,ст.236].

В банку для здійснення безготівкових розрахунків, в основному, використовується платіжні доручення і розрахункові чеки.

Для здійснення касових операцій банки організовують операційну касу, до складу якої входить прибуткова каса, видаткова, прибутково-видаткова, каса перерахунку, вечірня та валютна.

Важливим елементом грошових розрахунків є міжбанківські розрахунки. Вони є обов'язковою передумовою міжгосподарських розрахунків, що здійснюються між економічними суб'єктами — клієнтами різних банків або різних філій одного банку. В цих випадках виникає потреба переказувати кошти з банку платника в банк одержувача. Кореспондентські відносини — це договірні відносини між банками з метою виконання кожним із них для іншого певних операцій та послуг, пов'язаних з розрахунками між клієнтами та з власними відносинами.

У своїй діяльності банк здійснює розрахунково-касове обслуговування великої кількості клієнтів. Про це свідчать великі суми коштів юридичних і фізичних осіб на рахунках в цьому банку.

Таким чином, розрахунково-касові операції в даному комерційному банку відіграють важливу роль в його розвитку, про що свідчать великі суми коштів на рахунках клієнтів. Саме тому банку доцільно розвивати процес здійснення цих операцій і залучати якомога більше клієнтів, для максимізації доходу у вигляді комісійних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф.Ф. Аналіз діяльності комерційного банку. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Банківський менеджмент» / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця та проф. А.М. Герасимовича. – Житомир: ПП «Рута», 2007.

2. Міщенко В.І. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу / В.І. Міщенко, А. Сомик // Вісник Національного банку України. – 2008.

Миронюк Тарас Дмитрович,
аспірант ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Діюча в Україні економічна модель, яка є сумішшю олігархічно-корупційного і державно-монополістичного капіталізму – одна з головних перешкод на шляху оновлення деградованих і капіталізації інноваційних підприємств. За підсумками 2014 року загальна сума збитків, отриманих господарствами усіх галузей, окрім бюджетних установ, сягнула майже 400

млрд. грн.. Це майже вдвічі перевищує усі прибутки того року – 215 млрд. грн., які отримали інші, прибуткові суб'єкти економіки [1.]

За попередніми підрахунками інформаційно-аналітичного центру Ради національної безпеки і оборони України, оприлюдненими у вересні 2015 р., тільки прямий економічний збиток України внаслідок загострення суспільно-політичної ситуації і військових дій на Донбасі можна оцінити в більш як 30 млрд. грн. Зазначена оцінка має лише попередній характер. По-перше, враховуючи військові дії на сході, не всюди здійснювалася належна інвентаризація об'єктів, що підлягають відновленню, по-друге, військові дії на Донбасі тривають й досі. Водночас Яценюк заявив, що компенсувати втрати Україна зможе отриманням вільного доступу на європейські ринки.

На стан економіки негативно вплинули не лише військові дії з боку Росії, а й економічна війна. Введення санкцій на українські товари до Росії, за словами прем'єр-міністра України А.Яценюка обійдеться нам у «мінус» 7 млрд. зменшення товарообігу із РФ. А ще проти України виставлені і багатомільярдні судові позови за російський газ.

Одним з важливих факторів, який впливає на стан економіки регіонів, є децентралізація влади. Поки її проведення не увінчалось успіхом склалася ситуація, коли «центр» вже не керує економікою регіонів, а регіони ще не керують економікою, бо не мають ні досвіду, ні відповідної законодавчої бази, ні належного фінансування. Тим часом більшість регіонів – дотаційні. Усе це зумовлює необхідність вжиття цілеспрямованих заходів державної регіональної економічної політики, котрі б забезпечили ефективне регулювання процесів регіонального розвитку, узгодження дій центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо структурної перебудови регіональної економіки.

На фоні внутрішніх українських економічних проблем щодня додаються зовнішні. XXI століття висуває нові, раніше невідомі проблеми в усіх сферах життєдіяльності суспільства і кожного його члена, зокрема. Різкий обвал економіки Китаю наприкінці 2015 року, загострення військових конфліктів в Сирії, анексія Криму, рекордне падіння світових цін на нафту у 2015 р. до 25-28 доларів за барель, активізація дій з боку світової терористичної організації «Іділ» – усе це негативно відбивається не лише на економіці країн, що розвиваються, а й найбільш розвинутих передових. Від того, як швидко кожна країна реагуватиме на процеси, що відбивається у світі, значною мірою залежатиме стан економіки держав, окремих регіонів і навіть міждержавних економічних формувань. Відповідно до світових процесів має розбудовуватися українська економіка в цілому, і окремі її території, зокрема,

Актуальність теоретико-методологічного забезпечення процесів моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіональних економічних систем України викликана необхідністю вдосконалення регіональної економічної політики в умовах децентралізації влади і коштів, формування внутрішніх міжрегіональних господарств зв'язків на ринковій основі, розвитку транскордонного співробітництва з регіонами України і за кордоном. Визначальну роль у процесі моделювання прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів відіграє урахування особливостей, що визначаються державним устроєм. Актуальність тематики, пов'язаної з

моделюванням регіонального розвитку та вдосконаленням регіональної політики посилюється у зв'язку з тим, що раціоналізація економіки є складником процесів лібералізації та демократизації управління в економічній сфері.

Основними проблемами розвитку регіонів України на сучасному етапі є диференціація економічного потенціалу та рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, надмірна концентрація продуктивних сил в індустріальних регіонах, високий рівень тіньової економіки, складність формування ринкових взаємовідносин між регіональною владою та приватним бізнесом, проблеми процесу розмежування власності між державним і регіональним рівнями управління.

Забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіонів потребує державного регулювання, визначеної соціально-економічної політики, узгоджених дій органів влади усіх рівнів. Його основна мета полягає в забезпеченні стабільного економічного зростання та розвитку економіки, підтримці фінансово-економічної стабільності й гарантуванні соціальної справедливості. Досягти цього без застосування кількісних методів, сценарного аналізу та економіко-математичного моделювання неможливо. Нині набуває великого значення застосування методів, системного аналізу для моделювання діагностики та прогнозування розвитку економіки регіонів, розроблення методології оцінювання рівня економічної безпеки. Проблематика розвитку, управління економікою регіонів – порушувалася ще в 60-х роках минулого століття [2 с.8].

Використана література

1.Лановий В. «Анатомія кризи української економіки». «ЕП», 16 червня 2015 р.

2.Орлов Б. Экономическая реформа и территориальное планирование / Б.П. Орлов, Р.И. Шпикер. – М.: Экономика, 1969. – 191 с.

3.Євдокименко В. Функції регіонального управління економікою. Глобалізаційний вимір: Монографія. – Чернівці: Прут, 2006. – 272 с.

5.Маниліч М. Євдокименко В. Особливості регіонального економічного механізму на сучасному етапі. Монографія. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005. – 384 с.

Трач Р. В.

Науковий керівник Діденко В.М.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» Чернівецький факультет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Забезпечення збалансованості та стійкості фінансової системи – одне з основних завдань фінансової, бюджетної політики на 2016 рік. Під час

реалізації бюджетної політики на місцевому рівні передбачено здійснення подальших кроків в напрямі проведення реформи фінансового механізму розвитку регіонів, децентралізації управління бюджетними коштами та підвищення рівня самостійності органів місцевого самоврядування. Фінансова децентралізація є основою формування самодостатніх територіальних громад, умовою реалізації її основних принципів на сучасному етапі розвитку Української держави. Розпочавшись з 70-х років ХХ століття з розширення повноважень органів місцевої влади та утвердившись прийняттям у 1985 році Європейської хартії місцевого самоврядування, децентралізація довела свою ефективність, оскільки на її засадах побудовано економічні системи країн ЄС та США. Теоретико-методологічними проблемами формування та використання фінансових ресурсів у розвитку регіонів у вітчизняній фінансовій науці присвячені праці вчених – економістів С. Буковинського, О. Василика, Г. Возняка, А. Даниленка, Б. Данилишина, Я. Казюк, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луїної, І. Лютого, В. Опаріна, К. Павлюк, О. Романенко, Ю. Субботович, В. Федосова, І. Чугунова, О. Шевченко, С. Юрія та ін.

На сьогодні фінансова база регіонів є недостатньою не тільки внаслідок того, що питома вага власних доходів бюджетів складає досить малу частку, але і через те, що у видатках місцевих бюджетів найбільшу частку займають видатки на захищені статті – 80-90% (у тому числі на заробітну плату – до 70%). Відповідно коштів на розвиток житлово-комунального господарства, місцевої інфраструктури майже не залишається. Високий рівень концентрації зібраних податків у державному бюджеті зумовлює проблему відмінностей у бюджетному забезпеченні і не відповідає тим змінам, які відбулися у функціональній структурі державного та місцевих бюджетів в умовах децентралізації державної влади і передачі значної кількості повноважень на місцевий рівень. Слід погодитися з О.Шевченко, яка зазначає, що «незважаючи на децентралізацію управління і значне розширення повноважень місцевих органів влади щодо вирішення питань місцевого розвитку, фінансова децентралізація залишалася декларацією» [4]. Важливою у цьому плані є думка І.Луїної про те, що повноваження необхідно так розподілити між органами державної влади та місцевого самоврядування, щоб створити умови для оптимального використання ресурсів країни. Це означає, що пропозиція суспільних благ і послуг повинна відповідати двом критеріям: відповідність видів та обсягів надаваних благ і послуг потребам та уподобанням економічних суб'єктів; економічна ефективність виробництва суспільних благ і послуг [3].

Одним із важливих питань децентралізації є податковий потенціал та механізм оподаткування регіону. Слід враховувати наявність значної диференціації за рівнем фінансової спроможності регіонів, податкова база більшості з яких є недостатньою для самостійного виконання покладених на місцеву владу функцій. Недостатність власних та закріплених доходів місцевих бюджетів, нерівномірність розподілу податкової бази в Україні (ПДВ, акцизи, податок на прибуток підприємств), мобільність податкової бази (податок на прибуток підприємств) обмежує переваги від глибокої децентралізації державного управління. Зважаючи на нерівномірність розподілу податкової бази між регіонами, необхідно закріпити за місцевою владою диверсифіковані джерела надходжень. Важливо забезпечити зв'язок дохідної частини місцевого бюджету з результативністю місцевої економіки та ефективністю використання місцевих ресурсів [2]. Перспективним у даному напрямі є розкриття потенціалу такого джерела доходів місцевих бюджетів розвитку як залучення коштів замовників будівництва об'єктів архітектури на розвиток інженерно-

транспортної і соціальної інфраструктури.

Реформуючи територіальну систему управління, необхідно враховувати потенційні недоліки, у тому числі політичні, пов'язані з децентралізованим управлінням, а недоліки децентралізації, на думку фахівців, наступні: поглиблює диференціацію у рівнях розвитку регіонів, мінімізує ефективність контролю центральної влади за бюджетним процесом на місцевому рівні, відбувається зростання витрат на надання суспільних послуг для невеликих територій у випадку поширення «ефекту масштабу», децентралізація сприяє виникненню зовнішніх ефектів: «переливу і переповнення», при реалізації місцевих соціальних трансфертів можливе виникнення ефекту «гонки на виживання», сприяє росту корупції, якщо політична конкуренція на місцевому рівні обмежена [1]. Процеси фіскальної децентралізації необхідно реалізовувати на тих рівнях управління, на яких можливе ефективне забезпечення населення суспільними благами. Децентралізація повинна стосуватися насамперед регіонального рівня з фінансовим підкріпленням функцій та відповідальності місцевого самоврядування базових адміністративно-територіальних одиниць, тоді як питання фінансового посилення регіонів повинне розглядатися у більш віддаленій перспективі.

Список використаних джерел

1. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти // [Електронний ресурс].—Режим доступу: http://www.problecon.com/pdf/2015/2_0/253_257.pdf
2. Данилишин Б. Як децентралізувати управління в Україні року // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2015/07/13/550472/>
3. Луніна І. О. Реформування міжбюджетних відносин та розвиток регіонів / І. О. Луніна // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В. М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – С. 510–526.
4. Шевченко О. Бюджетно-фінансова децентралізація у контексті підвищення ефективності управління регіонами / О. Шевченко // [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.htm>

**Биндю В.А., к.е.н. доцент кафедри фінансів
ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці**

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ: ПРОБЛЕМАТИКА СЬОГОДЕННЯ

В період кризового соціально-політичного стану в Україні нагальною проблемою постає питання знецінення доходів населення та різке зниження рівня життя всіх вікових груп, незалежно від рівня освіти і статі. Сьогодні більша частина громадян опинилась не просто в статусі осіб з низьким рівнем доходів, а перебуває на межі «виживання».

Виснажені конфліктом на Сході країни українці вважають, що їх доходи та рівень життя в 2015 році опустились нижче попередніх показників. Проведене серед тисячі українців соціопитування аналітичною компанією Gallup свідчить про найгірші дані за всю історію спостережень в країні. Аналітики пов'язують

такі низькі очікування зі зростаючою незадоволеністю українців своїми стандартами життя. Так, відсоток населення, задоволеного своїм рівнем життя, скоротився з 27% до 17% за минулий рік, у той час як відсоток українців, які розглядають економічну ситуацію в країні як "бідну", злетів з 62% в 2014 році до 79% в 2015 році.

На тлі заяв про погіршення рівня життя все менше українців відносять себе до числа "процвітаючих" людей. У 2015 році до таких себе віднесли лише 9% українців, тоді як в 2011 році число таких респондентів було помітно більше (21%). У той же час, згідно з дослідженням аналітичної компанії Gallup, в 2015 році в Україні зріс відсоток населення, яке заявляє про "страждання", досягнув максимуму в 36%. Це значно вище показників з даного параметру серед більшості пострадянських держав за підсумками 2015 року.

За визначенням ООН, рівень життя - це сукупність таких показників: здоров'я, в тому числі демографічні умови, їжа, одяг, фонди споживання і нагромадження, умови праці, освіта, в т. ч. письменність, житло, включаючи його благоустрій, соціальне забезпечення, тощо. Для характеристики рівня життя ООН використовує такий показник як «індекс розвитку людського потенціалу» (ІРЛП). Він включає в себе: тривалість життя населення - 25-85 років; рівень освіти - 0-100% (кількість років, які провів в режимі навчання після 15 років середній громадянин); обсяг ВВП на душу населення від 200 до 4000 \$ США; ступінь задоволення матеріальних, духовних та соціальних потреб людини. «Якщо людина за стандартами ООН витрачає на проживання менш як 5 дол. на день, а на місяць менш як 150 доларів, то це вважається, що вона живе за межею бідності. На сьогоднішній день за курсом Національного банку - це приблизно 3900 грн - така межа бідності нашого населення» [3].

За розрахунками депутатів, відповідно до законодавства встановлений прожитковий мінімум в Україні на сьогоднішній день становить близько 1,5 дол. на день або 50 дол. на місяць. Ця сума включає не тільки витрати на харчування, а й витрати на комунальні послуги, проїзд, одяг. При цьому, прожитковий мінімум не враховує медичні послуги, освіту.

В Україні з 2010 року працювала програма щодо подолання та запобігання бідності, яка на жаль втратила чинність у 2014 році, і на сьогоднішній день така програма відсутня.

У 2015 році економічна ситуація в Україні була вкрай складною. Люди скаржилися на пониження рівня життя. Тарифи на газ, тепло і світло для населення підвищили, аби отримати трансї від МВФ. Курс гривні падав. Чимало банків закривалося. Реформи затягувалися. Існувала навіть загроза дефолту, але її вдалося уникнути після реструктуризації боргів.

Економічні прогнози говорять про подальше зниження рівня життя в Україні. Він безпосередньо залежить від економічної ситуації. Поки що на жаль не має очевидних підстав для поліпшення ситуації, оскільки прогнозований рівень зростання ВВП в 0,8-1% за підсумками початку 2016 року недостатній для стимулювання зростання добробуту населення.

В бюджеті на 2016 рік уряд разом з НБУ сам прогнозує продовження девальвації гривні. Згідно з бюджетом на 2016 рік, підвищення соціальних стандартів впродовж року планується на 12%, що повністю співпадає з

прогнозованим показником інфляції [2]. Це означає, що реально це не є підвищенням соціальних стандартів, це лише їх індексація на показник інфляції. Тобто українці у 2016 році будуть себе відчувати приблизно так само, як і у 2014-15 роках. В поточному році багато фінансових аналітиків очікують два ключові чинники. Це більш висока інфляція, ніж та, що зафіксована у бюджеті, і відповідно, гірший прогноз щодо курсу долара. І це за умови продовження співпраці з МВФ.

Одним із найголовніших факторів, що могли б покращити ситуацію в Україні є залучення іноземних інвестицій у розвиток територіальних громад, шляхом створення нових підприємств, реконструкцію старих суб'єктів господарювання, що неодмінно забезпечить додаткові робочі місця, а це значно впливатиме на рівень безробіття, а від так й на показник бідності серед населення. Однак, це можливо лише за умови якщо інвестори побачать реальні реформи з дерегуляції, реформування судової та податкової системи. А поки ж інвестори стоять на кордоні України і чекають. Завершити реформи у 2016 році, звичайно ж, не вийде. Але спробувати - так. Питання полягає не лише в економічних реформах. Насправді питання - у реформах силового блоку (прокуратура, МВС, Антикорупційне бюро тощо), у судовій реформі. Найбільше очікувань в цій частині все ж залишається за податковою реформою.

Список використаних джерел:

1. Башинський Т.В. Рівень життя населення: огляд методик оцінки/ Т.В. Башинський // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – С. 232-234.
2. Про Державний бюджет України на 2016: Закон України № 928-19 від 25.12.2015 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
3. Цьопа А.П. Рівень життя населення України/ А.П. Цьопа // Матеріали XII Міжнародної наукової інтернет конференції «Науковий потенціал 2016». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/tsoma-ap-riven-zhittya-naselennya-ukrayini/>

Біленков М.Г.

аспірант ПВНЗ «Буковинський університет»

м.Чернівці

МОБІЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РЕСУРСУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

Серед світових міст які мають статус міста з об'єктом всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Чернівці – унікальне місто, в якому зберігся у традиційних рисах не тільки об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (колишній ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації: нині – центральний корпус Чернівецького Національного університету ім.Ю.Федьковича), а й середмістя центрального та навколишніх історичних ареалів міста.

Без об'єктів культурної спадщини неможливо уявити сучасне життя Чернівців і перспективи його економічного розвитку.

Спадщина багато в чому формує особливий менталітет чернівчан, підкреслює світовий імідж Чернівців як столиці Буковинського краю, є складовою багатьох соціально-економічних процесів. Структура історично сформованих містобудівних ансамблів міста сприяє гармонійній рівновазі у суспільстві, розвитку широкого діапазону діяльності[1].

Мобілізація економічного ресурсу культурної спадщини – основа міської регенерації. У кінцевому рахунку саме високі естетичні якості і ступінь збереження історичного середовища забезпечують особливу інвестиційну привабливість Чернівців і його реальну комерційну цінність, служать запорукою добробуту громадян. Це має виражатися не тільки в негайній економічній віддачі і зростанні зайнятості населення в різних областях діяльності, а й у широкому колі непрямих вигод, які стануть надбанням всього міського співтовариства (доходи від управління спадщиною, реставрації, туризму та його інфраструктури).

Базовий принцип - комплексне збереження спадщини, згідно з яким ця діяльність є ефективною тільки в рамках політико-економічного і соціального розвитку Чернівців, у складі проектів перспективного планування та містобудування. Збереження об'єктів культурної спадщини Чернівців має стати ключовим елементом стратегії міського оновлення.

Принцип комплексного збереження включає ініціативну, контролюючу і координуючу функції органів місцевого самоврядування у розвитку партнерських відносин з громадськістю та недержавним сектором. Слід стимулювати міждисциплінарний, міжвідомчий підхід до збереження культурної спадщини міста, використовуючи усі доступні ресурси[2].

Завдання збереження культурної спадщини міста повинні вирішуватися не тільки місцевим виконавчим органам з охорони пам'яток, але також й іншими структурами, які відають питаннями містобудування та архітектури, економіки і промислового розвитку, екології, транспорту, благоустрою, майнового комплексу, житлово-комунального господарства, юридичних служб і т.д.

Стратегія збереження культурного надбання Чернівців будується на основі збалансованих і гармонійних відносин між вимогами громадськості, економічної діяльності, охорони культурної спадщини та традиційно сформованого історичного ландшафту міста. Вона повинна призвести до визнання спільної відповідальності за збереження спадщини.

Використана література

1. Всемирный доклад ЮНЕСКО по культуре. Инвестирование в культурное разнообразие, диалог между культурами. – Париж: ЮНЕСКО, 2000, – С. 350

2. Гевель К.М. Проблеми та перспективи державного управління сферою збереження та охорони історико-культурної спадщини в Україні [Електронний ресурс] / К.М. Гевель. – Режим доступу: <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2009-02/09gkmksu.pdf>

Гончарук Я.М., к.е.н., доц., ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці
Юлик А. магістрант факультету державних та економічних наук
Українського вільного університету у м. Мюнхен

СУЧАСНИЙ СТАН ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНИ

Ефективне використання енергії – один із головних показників розвитку економіки, науки і соціокультурного розвитку нації. За цим показником Україна знаходиться у стані, де існуюче положення, разом із іншими економічними та політичними чинниками, призводить до серйозної економічної кризи та, як наслідок, до масштабних соціальних потрясінь.

Найскладнішою щодо ефективності використання енергії залишається ситуація справ у житлово-комунальному комплексі, де зношені теплові та водопостачальні станції працюють з низьким коефіцієнтом корисної дії (ККД) і здійснюють постачання через зношені мережі. Внаслідок цього втрати енергії сягають 45-50 %. Для порівняння скористаємося такими даними. Якщо в Україні ККД ТЭС із паровими турбінами складає 35 % (а на деяких станціях навіть 25 %), то звичайним ККД для парогазових установок у розвинутих країнах світу є 50–60 %.

Висока енергозатратність української економіки і нездатність влади проводити системну реформу і формувати стабільний диверсифікований ринок нафти і газу, неспроможність реформувати вугільну галузь, в поєднанні з помилками у проведенні зовнішньої політики допустили до газового шантажу Російської Федерації, яка стрімко підняла ціни на вуглеводні та перетворила їх у політичний інструмент.

Значна частка енергії у ціноутворенні призвела до зниження конкурентоспроможності українських виробів на світовому та внутрішньому ринку. Особливо гострою ситуація стала у металургії, де частка енергоресурсів у ціні прокату складає біля 60 %, тоді як у розвинутих країнах світу цей показник не перевищує 25 %. Як наслідок, чорна металургія тривалий час була нерентабельною, що спричиняло до численних криз, особливо у 90-х роках. Щоб уникнути цих загроз, було проведено певну реконструкцію виробництва у металургії. Проведені роботи дали можливість досягнути певної рентабельності. Проте в цілому ситуація з впливом на галузь зростання цін на паливно-енергетичні ресурси з тих часів постійно ускладнюється. Причиною тому є світова тенденція до зростання цін, які з кінця 90-их років збільшилися у шість – вісім разів.

Таким чином, підвищення енергоефективності промислового виробництва та зменшення енерговитрат у ЖКК України, на сьогодні є не питанням економічної доцільності, а питанням виживання та національної безпеки. Економіка України, без термінового проведення ефективних заходів із енергозбереження, буде прямувати до банкрутства, не будучи в змозі добитися збалансованого платоспроможного внутрішнього споживання та імпорту енергоресурсів. Сучасний стан енергозбереження в Україні можна охарактеризувати як катастрофічним та таким, що реально несе загрози національній безпеці держави.

Література

1. Миронова Т.Д. Реформирование экономических отношений в жилищно-коммунальном хозяйстве Украины /Т.Д.Миронова, В.И.Срибный // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp50_2/knp50t2_171-173.pdf;
2. Инякин В.Н. Трансформация института энергообеспечения населения в современной Украине / В.Н.Инякин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/2009_37_3/126.pdf;

Гончарук Я.М., к.е.н., доц.,

Данч Л.І., Андріюк М.А студентки ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Одним з головних індикаторів значущості ролі місцевого самоврядування у фінансовому забезпеченні суспільних витрат і наданні бюджетних послуг населенню є частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету. Цей показник характеризує ступінь децентралізації бюджетних надходжень до місцевих бюджетів. Чим частка доходів місцевих бюджетів більша, тим більша фінансова самостійність місцевих органів самоврядування у забезпеченні та наданні бюджетних послуг. Так, для України фінансові ресурси місцевого самоврядування визначаються високим рівнем централізації. Звідси постають проблеми несправедливого розподілу ВВП між регіонами, нездатністю органів місцевого самоврядування задовольняти у відповідному обсязі потреби громадян певної території.

Запропонований показник дає змогу оцінити винятково масштаби перерозподілу суспільних доходів між бюджетами органів влади різних рівнів, не відображає ступінь самостійності територій у питаннях формування та витрачання бюджетних ресурсів і тому може бути застосований лише як допоміжний індикатор.

Важливим індикатором фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є частка трансфертів у сукупних доходах їхніх бюджетів. Цю думку, з якою ми повністю погоджуємось, наведено в низці наукових публікацій. Наприклад, Г. Б. Поляк зазначає, що ступінь фінансової незалежності органу місцевого самоврядування є обернено пропорційним до частки трансфертів у сукупних надходженнях його бюджету[1, с.54].

Дослідження цього показника на прикладі України засвідчує, що міжбюджетні трансферти складають близько половини доходів місцевих бюджетів, що демонструє залежність місцевих органів влади від центральних органів. Однак, трансферти в Україні внаслідок недосконалого розподілу доходів і видатків між бюджетами є нині головним засобом фінансового забезпечення потреб більшості територіальних спільнот. Зауважимо, що місцеві бюджети різних рівнів неоднаково залежні від міжбюджетних трансфертів. Серед небагатьох відносно багатих бюджетів більшість місцевих бюджетів виглядають значно гірше. Неврахування економічного розвитку регіонів при

визначенні розміру трансфертів (особливо дотацій вирівнювання), призводить до безпідставного та необґрунтованого перерозподілу фінансових активів держави на користь найбільш розвинених регіонів України, які акумулюють більше державних коштів, ніж регіони, які на основі економічної доцільності потребують їх в силу низької бюджетної стійкості. Рейтинг економічно розвинутих регіонів, розроблений за методикою Павла Кухти [2], очолюють Київська область, М. Київ, Дніпропетровська, Донецька та Луганська області. Це означає, що саме ці регіони найменше потребують дотацій вирівнювання із Державного бюджету. Натомість, такі області як Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька, які зайняли останні позиції рейтингу, відносяться до «регіонів-реципієнтів», які, при дотриманні законодавчо встановленої стратегії регіонального розвитку, потребують найбільших грошових впливів з центру.

З огляду на це актуальною є необхідність зменшення обсягів трансфертів і збільшення обсягів власних і закріплених доходів місцевого самоврядування. З метою реалізації цього завдання необхідно зменшити фіскальні дисбаланси шляхом передання до місцевих бюджетів достатніх джерел доходів, адекватних видатковим потребам місцевого самоврядування, та здійснення послідовної і виваженої державної регіональної політики, спрямованої на зменшення значних відмінностей в економічному розвитку територій.

Досі в нашій країні головне завдання міжбюджетних відносин полягає в забезпеченні “найбільш справедливого” розподілу бюджетних коштів між ланками бюджетної системи, тоді як стимулююча функція трансфертів реалізована недостатньо. Субвенції передбачають цільове використання одержаних коштів та пов’язані в основному з виконанням органами місцевого самоврядування саме делегованих державою повноважень. Застосування у переважній більшості субвенцій обмежує органи місцевого самоврядування у сфері фінансової самостійності та у задоволенні ними уподобань населення певної територіальної одиниці [3].

Також чинний порядок розрахунку міжбюджетних трансфертів не сприяє активізації зусиль місцевих рад щодо розширення їхньої доходної бази й економічного розвитку територій. Це викликає зростання утриманських настроїв серед органів місцевого самоврядування, яким вигідно залишатись реципієнтами коштів державного бюджету.

Отже, з метою забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування необхідно реформувати систему міжбюджетних відносин. Стратегія цього реформування має передбачати, зокрема, вирішення таких пріоритетних проблем:

- удосконалення методики розрахунку дотацій вирівнювання, що враховувала б рейтинг економічного розвитку регіонів, в основі якого закладено показники Валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення, динаміку реального ВРП, зайнятості на малих підприємствах, рівня безробіття та валового нагромадження капіталу на душу населення;

- посилення стимулюючої ролі міжбюджетних трансфертів і зменшення їхньої частки в доходах місцевих бюджетів за рахунок збільшення обсягів власних і закріплених доходів місцевого самоврядування;

- скорочення частки та вдосконалення порядку надання субвенцій цільового призначення, що надасть самостійності органам місцевого самоврядування у питанні використання трансфертів та фінансування за їх рахунок потреб територій.

Таким чином, проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що фінансова самостійність місцевої влади є однією з атрибутивних умов функціонування місцевого самоврядування. Забезпечення фінансової незалежності дає змогу підвищити ефективність діяльності місцевого самоврядування з метою більш повного задоволення потреб і реалізації інтересів територіальних громад.

Зміцнення фінансової самостійності місцевого самоврядування можливо за умови реформування системи міжбюджетних відносин, що сприятиме проведенню ефективної бюджетної політики.

Література

1. Поляк Г. Б. Территориальные финансы : учеб. пособ. / Г. Б. Поляк. – М. : Вузовский учебник, 2006. – 479 с.

2. Рейтинг економічного розвитку регіонів України [Електронний ресурс] // Реальна економіка. – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/ratings/8006.html>

3. Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень – Режим доступу:

http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202013/KV__IV_2013_Monitoring_ukr.pdf

Секція 4

Менеджмент

Management

4.1. Процеси управління

4.1. Management processes

Штерма Катерина

студентка 1 курсу коледжу, групи П-2

ПВНЗ "Буковинський університет"

Науковий керівник: к.е.н., доц. Штерма Т.В.

УСПІХ ТА КАР'ЄРНИЙ ШЛЯХ

Світ, у якому ми живемо, постійно еволюціонує і розвивається, тому найважливішою умовою довготривалого успіху бізнесу є навчання і професійне зростання співробітників. Існує величезна кількість шляхів для кар'єрного росту талановитих людей. Кожний співробітник особисто відповідає за виявлення нових можливостей і визначення свого кар'єрного шляху, але при цьому він обов'язково має отримувати повну підтримку і сприяння.

Повага особистості — це те, що особливо цінується. Що це означає у повсякденному житті? Ми переконані в тому, що працівники відіграють надзвичайно важливу роль у досягненні мети компанії: сприяння у розвитку і зростанні клієнтів, інвесторів та громадськості. Очікування ділових партнерів можуть виправдати дійсно видатні фахівці, які мають можливість працювати над цікавими проектами, отримувати високоякісне навчання, набувати досвід роботи в Україні та за її межами.

Кар'єра - це успішне просування в області суспільної, службової, наукової і іншої діяльності. Вона є невід'ємною частиною життєвого устрою тієї людини, яка хоче досягти успіху в житті. Кар'єрне зростання - це все ті ж методи і дії, які людина може застосувати для досягнення будь-яких поставлених ним цілей. Щоб правильно організувати своє кар'єрне зростання, передбачити всі пастки на своєму шляху, потрібно навчитися розподіляти свої сили і час, уміти вибирати потрібні цілі, ставити перед собою завдання і багато що інше.

Кар'єра може бути динамічною, пов'язаною зі зміною робочих місць, і статичною, яка здійснюється на одному місці та на одній посаді шляхом професійного зростання. Вона буває вертикальною, яка передбачає посадове зростання, і горизонтальною, яка проходить в межах одного рівня управління, однак зі зміною занять, інколи професії. Суміщення двох цих підходів дає сходинкову кар'єру. Іншими словами, успіх у кар'єрі можна розглядати як з точки зору просування від однієї посади до іншої, більш високої, так і з точки зору ступеня оволодіння певною професією, навичками та знаннями, які її складають.

XXI століття поставило зміст слова "кар'єру" на якісно новий рівень. Побудова кар'єри в сучасному світі стає обов'язковою умовою самореалізації в професійній діяльності. Уже важко собі представити успішну й стабільну компанію, яка б не анонсувала можливості кар'єрного росту. Ще складніше уявити собі фахівця, який би не мріяв про позицію керівника відділу,

департаменту, компанії, холдингу... У надрах подібних прагнень і народилося нині настільки часто ужите слово "кар'єрист". Для багатьох воно має негативний відтінок, що припускає людину безпринципного, байдужного до інтересів колег і компанії, для професіоналів же кадрового ринку воно є скоріше позитивною характеристикою.

Безумовно, аспектів побудови кар'єри чимало, і всі вони відіграють першорядну роль у кар'єрному рості молодих фахівців. Однак результат коштує того: успіх у професії - це насамперед успіх вас як особистості, це ваша професійна й особиста самореалізація.

У сучасному світі важливо бути не просто гарним фахівцем, важливо бути кращим і для здійснення кар'єри необхідні професійні навички, знання, досвід, наполегливість і деякий елемент везіння.

Список літератури:

1. Глисон К. Оптимизация персональной деятельности. Как организовать свой труд, чтобы делать больше, а работать меньше. - М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 2003. - 288 с.
2. Каунт Д. Организуй себя. - С-Пб.: Издательский дом «Нева», 2003.—234 с.
3. Огарев Г. 31 закон карьерного роста. - М.: РИПОЛ КЛАССЙК, 2002. - 348 с.
4. Панкратов В.Н. Искусство управлять собой: Практическое руководство. - М.:Изд-во института психотерапии, 2000. - 256 с.
5. Персональный менеджмент: Учебник / С.Д. Резник й др. - М.: ИНФРА-М, 2004. - 622 с.
6. Яхонтова Е.С. Эффективность управленческого лидерства. - М.: ТЕИС, 2002. - 501 с.

Paul F. Pshenichka

Liceum №1, Chernivtsi/Ukraine, Introduction

PROJECT-BASED TRAINING IN SCIENCE EDUCATION

The project-method is based on the concept of fostering the students' creative abilities. A student has to bring all of his/her knowledge to develop an investigation and prepare further on a presentation about his/her achievements. There must be used written and spoken language, arts and graphics, background study about the history of the subject, developed mathematical models and organizational skills, shown some serious curiosity about its topic and finding ways to overcome a chain of obstacles what science is all about.

I. INTRODUCTION

You may ask: why we chose the project method? The answer will be: due to its effectiveness and naturalness. Starting in the early childhood, we implement a couple of vital projects. We began to perceive the world around; we learn crawling and walking and learn a language. All this is done using copying and repetition. And all this heroic and genius things are doing without fear of failure. Children are remarkably **persistent** and overcome quickly forming its intellect i.e. – the ability to obtain information and use it. The child's mind knows no boundaries; it is **inquisitive**, continuing the instinct of self-preservation. Later on, they are learning to turn the pages of illustrated children's books, then – to be a quick reader, and then – put together puzzles. Here the intelligence is often failing, demanding the creative mind, which appear miraculously, without any tension, as by itself.

II. ORGANISATION

The engagement in a large number of projects requires a number of scientific advisors. These requirements have been successfully overcome by establishing a scientific organization named “Quasar” (*the key idea*) that united the students’ efforts of different age groups (FIG. 1), who were engaged in science. “Quasar” became a powerful organizational and intellectual amplifier where students’ creative beginnings and makings in different spheres of science can reveal in full at the earliest age.

The Youth Scientific Society (YSS) “Quasar” is an officially registered non-State

Fig. 1. An unexpected effect discovered during a regular investigation in team work.

non-profit organization. It unites high school students, university students and young scientists with the main aim of promotion the youth scientific interests and supporting gifted schoolchildren.

Since 1992 the "Quasar" 243 high school students participated in 112 conferences, Olympiads and competitions, carried out 149 scientific projects in the fields of physics, mathematics, astrophysics, computer science and ecology. To present day, they were rewarded by 108 Diplomas,

two Gold medals, four Silver and eleven Bronze medals at various national and international scientific conferences, tournaments, fairs and Olympiads.

Fig. 2. The students enter the association at the age of 12 – 14.

The Society was founded in 1991 and is, actually, a small independent youth Academy of sciences. It is a prototype of school with no classes, lessons, grades, examinations and terms of graduation. Members of this school are at the same time students and teachers, they make up an active environment where their creative beginnings and makings in different spheres of science can reveal in full at the earliest age possible. The students enter the association at the age of 12 – 14 (FIG. 2) and

then are involved in scientific activities through a system of optional courses and seminars. They start with solving simple problems and go on with more and more difficult, learn how to design their solutions in the form of scientific works and to give speeches at scientific conferences. The YSS members remain in the Society, if they wish, as college students, post-graduate students and scientific researchers. They actively help the younger members of the YSS and each other in the fulfillment of scientific works, and gaining extracurricular knowledge. The members of the YSS are studying or working in Ukraine, Russia, USA, Holland, Great Britain, Swiss, France, Germany, Denmark, Israel and Canada. When they come home on vacations they take part in seminars and deliver lectures as part of optional courses.

YSS currently participates in 9 international and 4 Ukrainian national projects, keeps in touch with 17 educational and research organizations, including research institutes, universities, and science magazines.

1999 the Canada Fund supported the YSS “Quasar”.

18-23 of April 2008 YSS “Quasar” organized the International Conference of Young Scientists ICYS-08 in Chernivtsi, Ukraine.

III. CONCLUSIONS

In modern science, problems are solved by teams – the project can unite students, knowledge and abilities which complement each other. The need for mutual help holds the group together, there is always a leader among them, and the shared interest in this case helps to overcome contradictions and differences of the characters – so a group give birth to a team.

The collaboration within the Society coherently fosters student independent research with a greater sense of self reliance. The effective conduction of a scientific project requires an exchange of ideas which is accomplished by interaction of students in the Society. To broaden their interaction with likeminded people we participate in scientific conferences, competitions and Olympiads of several kind (further information is attached). Working groups are created according to the students’ inclinations and function as a part of the Society, working in physics, mathematics, computer science, astrophysics, ecology, economics, and even sociology and linguistics. The efficiency of the group is restricted only to the availability of scientific advisors and equipment.

Many “Quasar” members cooperate with us after graduating from high-school. Now we can receive a consultation from specialists working in famous laboratories (Fig. 2). A number of optional courses on modern scientific problems are taught during vacation sessions. A very interesting exchange of ideas and knowledge is carried out at these meetings, which is a profitable mutual schooling for the participants. Students will benefit from this new learning platform by their increased capacity to absorb new content and thus turning information into knowledge quickly and effectively.

REFERENCES

1. Csikszentmihalyi Mihaly, Rathunde Kevin, Whalen Samuel, with contributions by Wong Maria, “Talented Teenagers; The Roots of Success and Failure”, Cambridge University Press 1993.
2. Bloom B.S. Developing talent in young people. New York, Ballenting Books, 1985.
3. Guilford J.P. The nature of human intelligence. New York, McGraw-Hill, 1967.
4. Fromm E. The creative attitude. New York, Harper&Row, 1959.

Marián Kováč, MSc., PhD.

**School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava,
Slovak Republic**

HOW TO MEASURE SECURITY OF CITIZENS

The article focuses on an assessment, it means: identification, analysis and subsequent evaluation of the recorded measurement capabilities of human security. As a security measurement we understand a quantitative expression of qualitative characteristics of security as a qualimetric value. Each method is described using the same approach according to feasibility of direct comparison and subsequent evaluation. These are the survived characteristics:

• Assessment area; • Inputs used by the method; • Algorithm; • Outputs which method offers; • Used scale; • Advantages and Disadvantages of each method.

These are the main criteria for later evaluation (based on a relation to the given issue): • Delimitation of security "against whom or what?" and "for whom?"; • The relationship to the role of mankind: "citizens' security"; • Measurement of citizens' security feasible in terms of territorial units.

The article is using various scientific methods like analysis, synthesis, deduction, induction and comparison and critical analysis.

Evaluated area

Personal Security Index, Criminality by view of citizens, UNISYS and HISI are those methods which are closest to the citizens' security concept characterized in the chapters above. Mainly PSI reflects the best subjective as well as objective security features.

Inputs used by method

UNISYS Global Security Index is interesting by its linkage to various forms of security related to the mankind and his position in society, but the selection of individual indicators is insufficiently substantiated. There is missing objectification according to selection of given indicators as representative.

The algorithm

Greatly improved and detail determined sequence steps for creations of the resulting index can be seen in PSI index as well as in the method Competitive regions 21. HISI method seems to be insufficiently for completing all procedures. Other methods are very subjective, respectively. at low professional levels of processing algorithm and the operation steps calculating the overall index.

Outputs

As the most valuable we consider those outputs that are exact and clear enough to be accessible to the citizens themselves. If we discuss the security of citizens, measurement results should be affordable and at least partly understandable by the citizens. Outputs should also comply with the other conditions, mainly their applicability in practice through knowledge of the possible effect on the resulting index or a form of streamlining certain operations. Mostly all assessed methods are evaluated as suitable output oriented, the bests are HISI and PSI.

Used scale

In several methods mainly comparative scale was used, without setting any specific thresholds based solely on a comparison with other objects of inquiry. Such procedures shall be considered as insufficient, because with a smaller set of subjects, we do not provide relevant information on the assessment of the achieved outcomes. As the best method according to this criterion was again evaluated PSI. With respect to the results of a critical approach to the assessment methods we note that the highest score was achieved by the methods of PSI. In relation to issue of this article we were interested in applying of the methods in Slovak Republic territorial units. In this context we would like to note to the results of the applicability of the above mentioned methods in scientific studies: Kováč (2014) and Kováč (2013). Following an assessment of their applicability in the Slovak Republic conditions we state the following conclusions:

PSI method is in terms of physical security inapplicable in the Slovak Republic with regard to the unavailability of data at sub-national level. A number of statistical data in the designated assessment structures methods are not available in the Slovak Republic, others are monitored to a limited extent. PSI method in terms of economic security in the Slovak Republic is applicable only in part after adjusting individual indicators into a form related to the original. These can be considered as equivalent but not completely identical to the original one. Limiting of the applicability is based on the actual availability of the data. These are available mostly on the level of whole country or not the level of self-government regions, however not on level of self-government cities. method Competitive regions 21 assessed in relation to public administration and legislation area is also applicable only on the level of Slovakian regions not smaller territorial units. However, a methodical process of transformation of values of individual parameters on a new invariant values we consider very convenient and highly inspiring.

The results of the survey on applicability of the methods that have been assessed as suitable in terms of their theoretical values, showed only a limited validity of these methods in specific conditions. Nevertheless, as a conclusion we can in that context see unambiguously positive results stemming from the analysis and assessment of published methods for measuring the security of citizens. These results stem not only from obtaining an overview of solutions and feasibility of relevant issues in concrete terms, but also inspiring, and obtaining important knowledge base for further work. We therefore consider that in the context of the addressing issue, it is necessary to find and specify objective indicators of security for citizens in terms of territorial units. Consequently, it is necessary to divide such objective indicators into two groups. The first group would include those, which involve a quantitative character, and thus can be directly measured. The second group would consist of indicators with qualitative attributes that would be expressed by semi-quantitatively through intersubjective exploration. On the basis of creating a specific mathematic formula of mutual relations among the attributes, creation of security index composed of quantitative and semi-quantitative sub-index could be successful. Such a procedure should include also transformation of the obtained quantitative indicators of various units of measure in different scales. Result index could be used to compare actual security state in different territorial units and through its partial components could serve as an indicator for possible enhancement of the security environment.

References

1. Fabus, M. (2014). Foreign direct investment and its impact on the Slovak Republic's economy. *Ekonomickij casopis - XXI : Naukovij zurnal*. (2014, 9-10(1), ISSN 1728-6220) 42-45. <http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10_2014/1/Fabus.pdf>
2. Filip, S. (2010) *Občianska bezpečnosť v kontexte vízie a stratégie rozvoja slovenskej spoločnosti Riešenie krízových situácií v špeciofickom prostredí. I. part.* Žilina: Žilinská univerzita p. 143-149.
3. Filip, S. (2011). Index of citizen's security - a tool to measure the security level. *Aktual'ni problemy informacijnych tehnologij, ekonomiky ta prava*. Černivec: Bukovinskij universitet, p. 222-225.
4. HAJKO, J., KLÁTIK, P., TUNEGA, M. (2011). *Competitive regions 21*. Bratislava: Business Alliance of Slovakia, 431 p.
5. ASTINGS, D.A. (2011). *The Human Security Index: An Update and New Release*. [on-line]. [accessed 11. august 2014]. Available from internet: <http://www.humansecurityindex.org/wordpress/wp-content/uploads/2012/02/hsiv2->
- HUMAN SECURITY RESEARCH GROUP.** (2013). *Human security report project*. Vancouver: Human Security Press. 127 p.
6. Kádek, P. (2014) *Súčasnú dimenzie právnej zodpovednosti v medicíne a zdravotníctve*. Bratislava: Wolters Kluwer, 184 p.
7. Kováč, M. (2013). *Methods and Tools of measurement of Economic Security at the Level of territorial Units in Slovakia*. *Contemporary Research on Organization Management and Administration*. ISSN 2335-7959. 1/2013, Vilnius : AVADA. s. 60-71.

8. Kováč, M. (2014). Measuring security of citizens in conditions of municipalities. In Contemporary Research on organization Management and Administration. ISSN 2335-7959. 1/2014, Vilnius : AVADA. s. 127-137.

9. MACKENZIE, A., TSOUKALAS, S. (2003). The personal security index. Ottawa: Canadian Council on Social Development, 85 p.

10. POLAKOVIČ, P., FABUŠ, M., GASPEROVÁ, J., SLOVÁKOVÁ, I. 2015. The effective use of information technologies in education and management of current managers. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Medzinárodné vzťahy 2015 Ekonomická Univerzita v Bratislave. Smolenice. Publishing Ekonóm. 2015. ISBN 978-80-225-4219-7.

Filipová Ľubica, Mgr.,

Doctoral student, Faculty of Economics and Business, Pan-European University, Bratislava, Slovak Republic,

SANCTIONS EU AGAINST RUSSIAN FEDERATION AND ITS IMPUTS ON TOURISM IN THE EUROZONE AND SLOVAK REPUBLIC

The European Union expands its economic activities including tourism in concordance with the strategy Europe 2020 [1]. Tourist industry is an important economic activity positively effecting economic growth and employment in Europe [2].

The natural and social crisis events influence negatively the tourist industry while effecting tourists' attractive destinations within the EU as well as in third countries. These events are e.g. volcano eruption, large floods, forest fires, terrorists' attacks or war conflicts. Global economic and financial crisis have negative impact on tourism, too.

At the present the tourist industry in the EU is effected by migration crisis as well as by unfavourable politic and security situation in Ukraine lasting since 2013 till now. The Russian federation has supported the annexation of Crimea and still supports nongovernmental armed forces fighting for independence of south-eastern Ukraine. International security organisations including the EU have reacted at this situation.

Their priority was a diplomatic solution of the crisis. At the beginning the EU has applied a variety of ideological and diplomatic tools of EU Common Foreign and Security Policy [3].

Unwillingness of Russians to realize agreed procedures to solve crisis situation in Minsk and to finish their activities supporting pro-Russian forces of the Ukraine have led the EU to take more effective personnel and economic restrictive measures. Therefore since July 2014 the EU Council takes decisions on restrictive measures regarding goods and technologies with double usage or for military purpose as well as sensitive technologies for oil industry and related industries, import or export of weapons and related materials and on access to capital markets [4].

Regarding these mentioned fields some sanctions lists of persons and entities related to the president Putin were prepared whom the entry to EU was denied as well as the possibilities to realize financial transaction with banks of EU Member States [4].

Equally the Russian federation has answered to these restrictions by applying a food embargo on goods imported from the EU Member States based on adoption of Governmental Decree of the Russian federation No. 778 dated 7th August 2014 on application of some economic restrictions in favour of the security of the Russian federation [5].

Although the sanctions of EU and Russian federation were not focused to eliminate tourist industry this paper points on negative impacts of these sanctions on tourism in Eurozone and in the Slovak Republic.

By EU adopted sanctions towards Russian federation have significantly influenced Russian Rouble / Euro exchange rate. As seen in graph below in five years period /January 2011 – January 2016/ Rouble has decreased significantly since July 2014.

Source: Compiled according to <http://openiazoch.zoznam.sk/exoticke-meny/rusky-rube>, on-line, 4th January 2016

Fig.1 Overview of exchange rate Russian rouble/Euro in period October 2011 - January 2016.

Russian Rouble/ Euro decline in exchange rate together with increased inflation in Russian federation (16-20 per cent), which is a result of Russian currency depreciation and lack of some imported goods which are restricted based on Russian authorities embargo, are resulting in lowering the purchasing power of citizens. These facts have forced citizens to re-evaluate their priorities. Tourism is not among those basic family priorities. The tourist industry in EU Member States is not influenced by these facts. There is quite different situation in Slovakia. Slovak tourist industry has suffered since sanctions have been adopted by the EU.

According to the latest ECB report on international economy dated December 2015 [6] economy growth in Eurozone has been evaluated positively. The EU sanctions towards Russian federation as well retaliatory measures of Russian federation towards EU did not effected significantly GDP growth in Eurozone, including the Slovak Republic. The GDP growth was slowed in third quarter 2015 (0, 3 per cent) compared to first quarter 2015 (0, 5 per cent).

Equally the predictions of the International Monetary Fund, the OECD, the European Commission and the European Central Bank do not expect GDP decrease in the Eurozone. On the contrary they presume mild growth in GDP with slower growth rate (1, 6 – 1, 9 per cent) in 2016 and 2017.

The Slovak Republic is a single country in EU which has recorded a decrease in number of foreign tourists since 2014 [7]. Break in the Rouble/Euro exchange rate and decrease in Russian citizens' purchasing power were reasons why Russian tourists are not interested that much in Slovakia. The number of Russian tourists accommodated in Slovakia was decreased as well as number of overnights.

Totally 41 137 Russian tourists visited Slovakia in 2014, it was an annual decrease by 24, 5 per cent. Number of overnights was decreased by 16, 1 per cent - 166 562 overnights in 2014. The share of Russian federation on foreign visit rate decreased in 2014 on 2, 8 per cent comparing to 2013 (3, 3 per cent). The Russian federation took up the ninth position in visitors' rate list. This is up to two positions lower position comparing to 2013. Similar development can be seen in first half of 2015. The share of Russian visitors in Slovakia was decreased till 1, 9 per cent comparing to 3, 9 per cent in 2014.

The introduction of new more complicated and lengthy visa procedure for Russian federation citizens has negatively influenced their interest to visit countries in Schengen area.

Finally it can be stated that adopted economic sanctions between the EU and the Russian federation do not have significant impact on economy and tourist industry of EU Member States. Presented macroeconomic indicators of GDP growth in 2015 are proving these statements.

Decrease of tourist industry in the Slovak Republic in 2014 and 2015 was caused mainly by Rouble/Euro exchange rate break following by EU sanctions towards Russian federation. As a consequence of these sanctions the purchasing power of citizens was weakened. The citizens of the Russian federation especially those of middle and lower classes presented the largest number of tourists visiting Slovakia.

The strengthening of Rouble as a result of honouring the Minsk agreements by Ukraine and Russian federation would be a starting point to improve present status quo which will increase purchasing power of middle and lower classes of citizens.

References

- [1] Európska komisia. 2010. *Oznámenie Komisie (KOM 2010) 2020*
- [2] Európska komisia. 2010. *Oznámenie komisie (KOM 2010) 352*
- [3] Úradný vestník EÚ. 2012. *Zmluva o EÚ a o fungovaní EÚ čl. 75.*
- [4] Nariadenie Rady 269/2014.
- [5] Informačný materiál na rokovanie Rady vlády SR pre podporu exportu a investícií zo dňa 23. 9. 2015
- [6] NBS. 2015. *Správa o medzinárodnej ekonomike. s. 25. ISBN 1339-9624 (elektronická verzia)*
- [7] ZHRZ SR. 2015. <http://www.zhrsr.sk/index.php/pre-media/tlacove-spravy/445-slovenske-hotely-zaznamenali-vyrazny-prepad-v-pocte-navstevnikov-za-rok-2014>

Н. П. Воробйова,
кандидат економічних наук, доцент
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ

ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМИ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОЇ СФЕРИ

Оцінка ефективності рекламної діяльності в сфері ресторанного господарства неможлива без дослідження наступної проблематики:

- по-перше, що треба розуміти під ефективністю, тобто що вимірюється в кінці (або на протязі) рекламної кампанії;
- по-друге, якими саме методами вимірювати;
- по-третє, в який час вимірювати (тимчасові види контролю).

Безумовно, що досліджуючи питання ефективності реклами в ресторанному бізнесі, необхідно проводити оцінку і комунікативної і економічної ефективності реклами. Аби здійснити таку оцінку американські спеціалісти рекомендують резервувати приблизно 5% сум, які асигновані на рекламні цілі. Необхідно зауважити на тому, що, як вважають фахівці, встановити економічний ефект реклами є справою доволі складною та важко розв'язною, оскільки на неї впливають безліч інших факторів, а саме: загальний стан економіки, політичні події, дії конкурентів, психологія продавців та покупців тощо. Більш того, обидва підходи, по суті, не мають протиріч тому, що реклама об'єднує в собі два викладені аспекти. З одного боку, реклама – це перш за все інструмент комунікації, а з іншого – вона одночасно є частиною маркетингу, оскільки сприяє отриманню прибутку.

Вважається, що економічна ефективність може бути визначена: методом оцінки збільшення об'ємів продажів до і після проведення рекламної кампанії; аналітичним методом на основі кореляції витрат на рекламу та об'ємів продажу; експериментальним методом за допомогою пробних (з проведенням реклами) та контрольних (без проведення реклами) ринків.

Як стверджують фахівці, економічна ефективність реклами може бути визначена співвідношенням між результатом, який отримано від реклами, та величиною витрат (матеріальних, фінансових) на проведення рекламних заходів за фіксований відрізок часу. Але основна складність цього методу – це необхідність виділити чистий ефект реклами, тобто тої долі приросту об'єму збуту (прибутку), яка була забезпечена виключно рекламою того періоду, за який враховуються витрати на неї.

В ідеалі рекламодавці бажали б знати, які з багатьох стратегічних та тактичних заходів в організації рекламної справи будуть більш всього сприяти росту збуту та отриманню прибутку. Вони можуть надавати більшого значення комунікативній ефективності та також наскільки реклама привертає увагу, передає інформацію, змінює сприйняття та створює поінформованість. Але ж при цьому слід пам'ятати про те, що віддача від реклами – це якась дія, наприклад, придбання або відвідування. Звідси, основоположне питання: що ж таки отримує рекламодавець натомість витрачених на рекламу грошей – і досі

залишається невирішеним. Парадоксальним є той факт, що досліджень, які стосуються виділення ефекту реклами від ефектів всіх решта змінних, діючих на ринку, проводиться мало.

Вважається, що зміни в рекламі сьогодні не завжди призводять до змін в показниках збуту завтра. Навіть постійні зміни в рекламі можуть не дати вагомих змін в показниках збуту, оскільки з бігом часу множаться ефекти інших змінних.

Існуючі підходи щодо зазначеної проблеми наголошують, що повернення на вкладені кошти не відбувається відразу, і що навіть короткотерміновий ефект реклами залежить не лише від поточних витрат, але і від минулих. Тобто, рекламні витрати можуть бути капіталізовані і амортизовані у пізніших періодах, і можуть не відобразитись повністю у бухгалтерському обліку періоду, в якому вони були здійснені.

Зазначимо, що при оцінці ефективності рекламної діяльності підприємств ресторанного господарства треба застосовувати комплексний підхід, тобто здійснювати і комунікаційну оцінку ефективності реклами і економічну з позиції короткотермінового, середньотермінового та довготермінового ефекту рекламування, що безумовно підтверджує сьогодні практика ресторанного бізнесу.

Підкреслимо також, що в загальному вигляді дієвість реклами (термін «дієвість» прийнято використовувати для позначення комплексного впливу реклами) може бути визначена наступним чином: «мета досягнута». Щодо мети рекламування, то можливо сьогодні в першу чергу ми маємо говорити про такі цілі як створення та підтримка іміджу, брендинг. Абсолютно очевидно, що реклама потрібна і щоб стимулювати збут, і щоб підтримувати його.

Таким чином можна сказати, що раціональність рекламної діяльності (отримання економічного ефекту, який буде виражений економічними показниками) сьогодні замінює ірраціональність, це ціна яку необхідно заплатити, аби утриматися на ринку. Але, зважаючи на вищевикладене, така ірраціональність має цілком раціональне зерно.

Список використаної літератури

1. Гасанова Л.З. Разработка маркетинговых стратегий в ресторанном бизнесе // Экономика и менеджмент инновационных технологий. 2014. № 3 [Электронный ресурс]. URL: <http://ekonomika.snauka.ru/2014/03/4259>
2. Колісниченко Т. В. Організація комунікації (реклама та паблік рилейшнз) як поліпарадигмальний феномен [Текст] : [монографія] / Т. В. Колісниченко, В. В. Мироненко ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. - Дніпропетровськ : Середняк Т. К. [вид.], 2014. - 167 с.
3. Салига К. С. Економічна ефективність інвестицій у рекламну діяльність підприємств. [Текст] : монографія / К. С. Салига, О. А. Лозова. - Запоріжжя : ЗЦНТЕІ, 2008. - 206 с.

4.2. Кризовий менеджмент

4.2. Crisis Management

Волот О.І., к.е.н., доцент

Батицька А.В., студентка

Чернігівський національний технологічний університет, Чернігів, Україна

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ «РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ» В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Реальний сектор економіки є важливою складовою економіки будь-якої країни та є важливим важелем у встановленні її стійкого розвитку та соціального добробуту держави.

Вперше поняття реального сектору, а точніше – реального капіталу, згадується у працях К. Маркса, який диференціював капітал за ознакою участі у виробничому процесі на виробничий реальний капітал (створює додану вартість у процесі виробництва) та фіктивний (не бере участі у створенні суспільного продукту) [1]. Втім, навіть і в сучасних дослідженнях можна відшукати праці, де до реального сектору економіки відносять лише виробничу сферу, оминаючи ринки товарів та послуг. Такі підходи, на наш погляд, не можуть вважатися комплексними і повноцінними, оскільки і торгівля, і сфера послуг (окрім фінансових) здійснюють власний внесок у створення доданої вартості. На підставі вищевикладеного, вважаємо за доцільне привести й узагальнити окремі трактування сутності та змісту даної дефініції, як економічної категорії (табл.1).

Таблиця 1

Існуючі підходи до визначення сутності та змісту категорії
«реальний сектор економіки»*

Автор	Визначення
Грязнова А. Г.	Сектор, в якому створюється валовий внутрішній продукт. Включає промислове виробництво, яке складається з підприємств добувної та переробної галузей промисловості
Квасюк Б.Є., Клюшин Д.В.	Сектор не фінансових корпорацій, що забезпечує випуск товарів та не фінансових послуг за цінами, які покривають операційні витрати та приносять прибуток. Він включає види економічної діяльності, що виробляють товари, а саме: промисловість, сільське господарство, рибне господарство, будівництво, виробництво та розподіл електроенергії, газу, води, деякі інші галузі.
Кобилд К. Д.	Сектор, який охоплює діяльність економіки, пов'язану із сукупним попитом і сукупною пропозицією, валовим внутрішнім і національним продуктом, споживанням, заощадженням і нагромадженням капіталу
Маскулл Б. О.	Сектор, в якому виробляються товари та послуги за допомогою комбінованого використання сировини та інших факторів виробництва (робочої сили, землі, капіталу) або за допомогою виробничого процесу
Пшик Б. І.	Представлений не фінансовими корпораціями (великі, малі і

	середні підприємства), основним видом діяльності яких є виробництво товарів чи надання нефінансових послуг. Відповідно до реального сектору економіки входять як галузі матеріального виробництва, так і сфера послуг
Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е.Б.	Галузі економіки, які виготовляють матеріально-речові продукти, нематеріальні форми багатства та послуги, за виключенням операцій у фінансово-кредитних і біржових сферах, не віднесених до даного сектору
Семенов А. Ю.	Галузі матеріального виробництва, торгівлю, сферу нематеріальних послуг, нефінансові підприємства, домашні господарства, сектор органів державного управління в частині надання не фінансових послуг, сферу культури, науки, освіти
Українська О. А.	
Шабалін А. Н.	Сукупність галузей економіки, які виробляють матеріальні та нематеріальні товари і послуги, за виключенням фінансово-кредитних та біржових операцій
Юрків Н. Я.	Сектор безпосередньо пов'язаний з матеріальним виробництвом і отриманням прибутку, а також з поповненням державного бюджету
Вікіпедія	Складна багатоелементна система з великою кількістю зовнішніх та внутрішніх чинників, що її визначають, а також зі значною сукупністю взаємозв'язків (міжгалузевих, міжсекторальних, міжрегіональних, міжнародних тощо) як в середині цієї системи (на всіх її рівнях), так і з елементами систем вищих рівнів
	Сукупність галузей економіки, які виробляють матеріальні та нематеріальні товари і послуги, за виключенням фінансово-кредитних та біржових операцій, які відносяться до фінансового сектору економіки.

*Джерело: узагальнено та систематизовано авторами на основі [2-13]

Таким чином, узагальнення різних точок зору з питання сутності поняття "реальний сектор економіки" дозволяє зробити наступний висновок. Отже, реальний сектор економіки – один з секторів національної економіки, до якого включаються суб'єкти господарювання, що безпосередньо створюють валову додану вартість та формують валовий внутрішній продукт і національний дохід, виробляючи матеріальні та нематеріальні товари та послуги, які не відносяться до фінансового сектору економіки. Розвиток реального сектору національної економіки є запорукою розбудови сильної держави.

Література

1. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс; [под. ред. Ф. Энгельса]. – М. : Политиздат, 1985. – Т. 3. – 388 с.
2. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / [уклад. А. Г. Грязнова та ін.]. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 1168 с.
3. Кваснюк Б. Є. Темпи і пропорції розвитку реального сектора економіки в Україні / Б.Є. Кваснюк, Д. В. Ключин // Економіка і прогнозування. - 2004. - № 3. - С. 74-91.
4. Cobuild C. Business Vocabulary in Practice / C. Cobuild. – Collins Cobuild, 2011. – 256 p.

5. Mascull B. Business Vocabulary in Use / B. Mascull. – Cambridge University Press, 2010. – 176p.
6. Пшик Б. І. Взаємодія фінансового і реального секторів економіки: теоретико-методологічні аспекти [Електронний ресурс] / Б. І. Пшик // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - № 3. - С. 3–8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VUbsNbU_2013_3_3.pdf
7. Шабалин А.Н. Инвестиционное проектирование / А.Н. Шабалин. – М.: МФПА, 2004. – 139с.
8. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 495 с.
9. Семенов А. Ю. Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції / А. Ю. Семенов // Финансы, учет, банки. – ДонНУ, 2010. – № 16. – С. 181-188.
10. Сергиенко Я. В. Финансы и реальный сектор / Я. В. Сергиенко. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 384 с.
11. Украинская О. А. Основные аспекты инвестиционной привлекательности субъектов реального сектора экономики Украины / О. А. Украинская // Економіка і організація управління. – 2011. – № 1(9). – С. 105.
12. Юрків Н. Я. Просторово-секторальний аналіз реалізації потенціалу розвитку реального сектору економіки [Електронний ресурс] / Н. Я. Юрків // Фінансовий простір. - 2014. - № 2. - С. 166-172. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2014_2_23.pdf
13. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Реальный_сектор_экономики.

Šćekić Draško, MSc, Phd student, Faculty of Business and Industrial Management of the “Union – Nikola Tesla” University in Belgrade, Belgrade, Serbia
Zoran Čekerevac, DSc, full professor, Faculty of Business and Industrial Management of the “Union – Nikola Tesla” University in Belgrade, Belgrade, Serbia

PRIVACY BY DESIGN – POSSIBLE SOLUTION IN THE PROTECTION OF PRIVACY AND PERSONAL DATA

Violation of the right to privacy and weak protection of personal data represent a phenomenon whose frequency is constantly growing thanks mainly to the faster development of information and communication technologies (ICT) and information and communication systems as their product. A sensitivity of matter, such as the right to privacy and protection of personal data, very seriously imposes the need to respond appropriately and these phenomena suppress or reduce to the level that can be tolerated. It is extremely difficult and strenuous task to continually find adequate answers to such challenging demands. The question is whether the appearance and spread of social networks brings the culmination or is it, what is much more likely, just a passing phase in this unstoppable process that has affected the whole world.

The application of traditional methods and procedures can undoubtedly provide results which are not guaranteed to significantly raise the current level of protection and bring easily recognized changes. Each average Internet user surely knows that the traditional concept of the right to privacy is a thing of the past. Therefore, it is necessary to find a quite different concept that would bring innovations. From the newer concepts imposed Privacy by Design (PbD). The choice of this concept was influenced by several factors but we cite as the predominant, its wide application and achieved results. The history of the concept is not long but due to the rapid changes in the field related to privacy and protection of personal data is quite respectable. During this period, this concept has had more transformations with a goal to its improvement and advancement. During the time, beside the technology, there appeared approaches which enable more comprehensive achievements. PETs Plus approach is created with features that give only positive result. Thereby, scope of application greatly expanded, so, unless already implied IT systems and responsible business practices, includes the physical design and networked infrastructure.

When it comes to personal data, this concept reached the level of general application to all forms but, especially, it is recommended the application to very sensitive information such as medical and financial. PbD concept is based on seven fundamental principles whose consistent application leads to the successful implementation of the concept and consequently the results that satisfy the set targets. The application of this concept in the developed world, mostly in Canada and then in the United States, gave good results. We assume that this tendency will take place also in other countries and we will try to prove this hypothesis.

PbD as a new concept is a comprehensive approach to policy whose comprehensiveness arises from the consistent application all of the seven basic principles on which it is based.

The first principle refers to measures that can predict and prevent events with adverse impacts on privacy. They do not offer the solutions for solving existing problems but to prevent their occurrence. This principle is known as proactivity non-reactivity or prevention non-repairing. By using appropriate measures, is possible to improve state of affairs. First of all, it is to educate citizens about the importance of privacy and personal data which would affect not only at raising the level of knowledge, but, also, in the changing of awareness about such important issues.

Privacy as the default setting is the second basic principle which is the essence of the high level of privacy that is achieved by providing automatic data protection in any IT system and business practices. For something like that, it does not need any activity of an individual, or any factors, but everything is pre-installed in the system.

The third basic principle, called "Privacy incorporated into the design" is quite similar to the previous but it has big difference with regard to the width with which it wants to encompass the subject matter. For this reason, it simply becomes a matter of culture. High public awareness on the issue of privacy and personal data, as well as everything else, is very difficult to achieve and it needs much of the time.

The concept of PbD, thanks to the principle called full functionality, never opposes privacy and security, and makes no compromise between them. This concept simply accepts both in the full scope what in the end always gives a positive result and eliminates zero as a possible outcome of their confrontation. So treat all other

factors-categories that can be associated with privacy. Collecting, processing, storage and deletion are phases which all together make up the lifecycle of data. PbD is such concept in which none of the above phases can not be ignored, what means that great attention is devoted to the entire life cycle.

Visibility and transparency is the next principle of the concept and has a duty to ensure complete openness for all integral parts of applied practices or technologies. This is achieved by fulfilling the obligations relating to the selected goals and the promises made during the data collection and establishment of appropriate collections.

The last principle of the PbD concept refers to the respect of privacy of user by placing them in the center. Architects, designers, managers, and engineers, on the one hand, and operators, service providers and the other owners of data collections, on the other hand, they always must have this in their minds, and act in that direction. Implementation and respect of this principle in business practices can have far-reaching consequences given that very often is the cause or initiator for the achievement of competitive advantages.

CONCLUSIONS

By analyzing the possibilities for the application, individually, of all principles which constitute essence of the concept PbD, it can be seen that in this direction no limiting barriers could not be overcome. By creating, in the first place, adequate legislation, and the engagement and participation of representative government institutions, implementation of advanced technologies, raising of the level of education and culture, democratization of the society etc., what all represent tasks that otherwise each country in the coming period must intensively engage in, will create favorable conditions for the application of the concept PbD.

Radka Straková, Ing.

Pan-European University, Bratislava, Slovakia

ACADEMIC QUALITY: INTERNATIONALIZATION AS AN INDICATOR AND MARKET REGULATION

In the literature on academic quality there is often extensive debate about the meaning of the term „academic quality“ (Green, 1994). Many have suggested that ‘academic quality’ is amorphous, non-measurable, or so ambiguous in meaning as to be not appropriate for public intervention. From a public policy perspective I would suggest that academic quality is equivalent to academic standards. Public subsidies of higher education in all countries are argued to be in the public interest because of the human capital that graduates provide to society (Becker, 1964). Human capital is used here in its broadest meaning: contributions that educated graduates make to the economy and non-monetary benefits they contribute to society through improved parenting, healthier lifestyles, greater civic participation, and increased social cohesion (Haveman, Bershadker, and Schwabish, 2003). From this perspective the public interest is best served by an institutional framework of policies, norms, and rules (North, 1990) that maximizes academic standards attained by graduates. This

definition of academic quality as equivalent to academic standards is also consistent with the emerging focus in higher education quality assurance policies on student learning outcomes – the specific levels of knowledge, skills, and abilities that students achieve as a consequence of their engagement in a university programme (Brennan and Shah, 2000). „Academic quality“ in this sense is a necessary component of any discussion of cost and access in higher education (Berdahl and Spitzberg, 1991). Without some knowledge of the relationship between the level of public investment in higher education and the level of academic achievement produced, the public debates about higher education cost can be interpreted in wrong way. Individual consumers in the market need to be able to fairly evaluate the relative educational value-added by colleges and universities. Similarly, policy makers in most countries who are concerned with access to higher education must confront the often-unasked question “access to what?” Many economists assume that market competition can provide an institutional framework for universities that is maximizing the welfare for society. The behavior of producers (universities) and consumers (students) in competitive markets, however, often departs from theoretical expectations. The distinctive characteristics of universities and their consumers in mass systems of higher education create imperfect competition that fails to efficiently produce the expected human capital for society. The experience with the emerging market for universities mature market suggests a number of reasons for this.

First and most important – the dominant goal for all universities in a competitive market becomes academic prestige performed upon research and faculty reputation. The dominance of the prestige goal in higher education institutions challenges all universities to invest in building the research capacities and in incentives to recruit the most prominent researchers. The effect of this approach of pursuing the competitive prestige is the diversion of the attention away from actions to actually improve academic standards (Kuh and Pascarella, 2004).

Second- the rational choices of consumers (students) are unlikely to create sufficient pressure for universities to improve academic standards. Although it is believed, because of the increased maturity and motivation of university applicants, that student choice will be more influential on quality in higher education than in lower education (Barr, 2004), there is little empirical evidence at the first-degree level to support this view (Dill and Soo 2004). Students understandably choose universities primarily for the private benefits they will receive, not because of the social benefits that an effective education may eventually provide to society. High-achieving students therefore select universities based primarily upon indicators of academic prestige rather than measures of the quality of teaching and learning in academic programmes, because they believe that graduation from these institutions will provide a signal to society that assures their future status (Dill and Soo 2004). Many students, particularly in a mass system, are also attracted to universities for consumption benefits that they value personally, but which may ultimately produce little benefit to society. These include the pleasures of living in attractive university surroundings, the appeal of university social life and, in the United States for example, the distractions of university athletics. Third, the lack of valid information on academic quality is not likely to be filled by the market (Dill and Soo, 2005). The cost and complexity of developing valid indicators of academic quality with

relevance to student choice are significant, and for profit publications already enjoy substantial sales and influence among opinion leaders, higher-achieving students, and even university personnel by focusing on readily available and/or highly subjective indicators of academic prestige. Therefore, addressing this market failure would entail state regulations obliging institutions to provide reliable academic performance information and additionally may require state subsidies or incentives for good quality guides to inform student consumers.

Another question that needs to be answered; is „internationalization“ an indicator of the academic quality? From the viewpoint of the three processes in the quality assurance – *objectives, strategy and resources*, internationalization can be assessed as an enhancer of the educational institutions. The higher education system functions through its main elements and their correlation:

- Academic staff, administrations and students who create ideas and are the moving power for the processes
- Experience, knowledge, skills, competences which are the product designed for the entire society
- Institutions and conceptions of building which are designed to match the educational and creative process

For higher education, the symbolic process of student mobility is an additional stimulus for proving the capacity of the on-going level of education results for every institution. Internationalization serves as a benefit for implementation of generally accepted standards and recognition, as well as challenge for attracting new students. In this situation the main question is how to preserve their integrity and independence while living up to the standards that are in place. In this direction of development and endorsement of higher education institutions, the expansion of the capacity will be solved through joint degrees and full academic degrees.

Conclusions

Because the new competitive market context is characterized by inadequate and inappropriate information, an ambiguous conception „academic prestige“ comes to represent educational quality in the public mind. Competitive markets encourage an academic „arms race“ for prestige among all institutions, which rapidly increases the costs of higher education and devalues the improvement of student learning. An unregulated academic market can lead to a situation in which no university constituency – students, faculty members, or administrators – has a compelling incentive to assure academic standards. The incentives of unregulated academic markets encourage faculty members to ‘satisfice’ academic quality in first-level academic programmes, to limit their time investment in undergraduate teaching and the collective activities of academic quality assurance, while maximising their time investment in their preferred activities of graduate instruction and research. This is a recipe for a classic and significant market failure in which the rising social costs of higher education are not matched by equivalent social benefits. For many universities new development and expectations of increased access to higher education is a challenge facing quality in education. Future work without focus on the preservation of national authorities, assurance of distinguishability and fulfilment of their mission in their own countries where there are government regulation of education both for the quality of programmes and the stream of specialists in professional fields.

References:

1. Westerheijden, D. (2007). Quality Assurance in Higher Education. Springer. ISBN-13 978-1-4020-6011-3 p.266
2. H. Schomburg and U. Teichler (2006). Higher Education and Graduate Employment in Europe. Results from Graduates Surveys from Twelve Countries. ISBN 1-4020-5153-0 p.300-311
3. Haveman, Bershadker, Schwabish (2003). Human Capital: Patterns of Growth and Utilization. Econ Papers. Issue 2, vol. 25. ISBN 0-88099-255-7 p. 233-234
4. Dill, D. (2005). Academic Quality, League Tables and Public Policy. Springer Publishers.
5. Barr, N. (2005). Financing Higher Education. Finance and Development: Magazine of the IMF. Volume 42. Available from Internet: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2005/06/barr.htm>
6. Berdahl, Spitzberg (1991). Quality and Access in Higher Education. Buckingham, Society for Research in Higher Education/University Press.p.42-57
7. Kuh, Pascarella. (2006). What matters to Student Success. Commissioned Report. NPEC
8. Becker, G. (1964). Human Capital. University of Chicago. ISBN 0-226-04120-4 p.390

4.3. Менеджмент в промисловості

4.3. Management in industry

Бейковський В.М., Бинзарь А.П.

Науковий керівник ст. викладач Олексюк С.М.

Чернівецький факультет

НТУ «ХП», м. Чернівці

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО МАТЕРІАЛЬНО –ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

Гнучкість адаптації підприємства до змінюваних зовнішніх і внутрішніх умов роботи забезпечується за рахунок багатьох факторів, основними з яких є гнучкість техніки і технології, рівень професіоналізму кадрів, гнучкість організації і управління виробництвом.

В результаті формується динамічно організована структура підприємства, тобто логістична виробнича система.

В процесі виробництва для зниження витрат з матеріально-технічного забезпечення можна використовувати наступні шляхи:

- збільшення одиничної потужності машин і агрегатів. Цей показник характеризує одночасно підвищення їх якості;

- ліквідація виробничого браку. Підприємства несуть прямі витрати у випадку виготовлення бракованої продукції. Випуск неякісної чи бракованої продукції знижує рівень рентабельності, збільшує собівартість і продуктивність виробництва. Брак і неякісна продукція означають пряму розтрату виробничих ресурсів, збільшують витрати;

- використання заміників дефіцитних матеріальних ресурсів. Бурний розвиток хімічної промисловості в наш час створює можливості для широкого впровадження у виробництво нових економічних синтетичних матеріалів для заміни матеріалів, які використовувалися раніше;

- скорочення витрат і відходів у виробництві. В різних галузях виробництва створюється значна кількість відходів матеріальних ресурсів і супутніх продуктів. Скорочення відходів забезпечує випуск додаткової продукції без збільшення матеріальних ресурсів. В тих випадках, коли вичерпані можливості скорочення відходів, важливо забезпечити їх максимальну утилізацію, використовуючи для виготовлення побічної, непрофільної продукції чи реалізувати іншим підприємствам;

- скорочення витрат при збереженні. Одним із головних завдань організації збереження і просування продукції в сфері обороту – збереження якості продукції, недопущення її псування і втрати. В процесі зберігання матеріальні ресурси не повинні втрачати натурально-речові якості і форми.

Втрати від недостачі і псування матеріальних цінностей складають значну величину і виникають по причині недостатньої уваги до збереження матеріальних ресурсів.

З позиції логістики, важливість управління виробничими процесами полягає в найбільш ефективному щодо зменшення витрат і підвищення якості продукції управлінні матеріальними потоками і незавершеного виробництва в технологічних процесах виробництва готової продукції.

Новизна концепції і логістичного підходу до управління промисловими системами стосується всебічного і комплексного вирішення питань руху матеріальних ресурсів у процесі виробництва та споживання. Логістична система охоплює та узгоджує процеси виробництва, закупівлі та розподілу готової продукції, а також є основою при стратегічному плануванні та прогнозуванні виробництва.

Логістична концепція потребує комплексного підходу до управління системою каналів, через котрі надходять на підприємство, переміщуються у середині його, ідуть з нього усі матеріальні потоки при виробництві та розподілі.

Раціональна організація та управління матеріальними потоками на сьогодні передбачають обов'язкове використання основних логістичних принципів: гнучкості, синхронізації, оптимізації, інтеграції потокових процесів.

Сучасна організація та оперативне управління виробництвом, матеріальними потоками мають відповідати ряду вимог:

1. Забезпечення ритмічної, узгодженої роботи усіх ланок виробництва за єдиним графіком і рівномірного випуску продукції.
2. Забезпечення максимальної безперервності процесів виробництва.
3. Забезпечення достатньої гнучкості та маневреності у реалізації цілі при виникненні різних відхилень від плану.
4. Забезпечення безперервності планового керівництва.

Часто ритмічну роботу ототожнюють з рівномірним випуском продукції, однак це не є правомірним. Ритмічна робота — перш за все гармонізація усіх процесів виробництва, а саме - основних, допоміжних, обслуговуючих та управлінських, і ефективне використання ресурсів, тобто робота відповідно до принципів і методів логістики.

Зараз дуже важко реалізувати вимоги ритмічної, узгодженої роботи усіх виробничих підрозділів підприємства через статичне сприймання виробничого процесу і статичний метод ведення календарно-планових розрахунків ходу виробництва.

Безперервність виробничого процесу має дві протилежності: безперервність руху предметів праці і безперервність завантаження робочих місць. Питання полягає в тому, якій послідовності виробничого процесу віддати перевагу за тих чи інших умов.

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белінський П.І. Менеджмент виробництва та операції: Підручник.- К.: Центр навчальної літератури.-2005.-624с.

2. Василенко Ю.П., Ткаченко Т.І. Виробничий (операційний) менеджмент.- К.: ЦУЛ.- 2007.- 316с.

3. Дилфорт Д. Виробничий і операційний менеджмент.- К.- 2007.- 360с.

Секція 5

Медіація

Mediation

5.1. Теоретико-методологічні проблеми медіації

5.1. Theoretically-methodological problems of mediation

Проскурняк О.П., канд. психол. н., доцент

Цибуляк Т.Г., магістр

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

ПСИХОСОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ВЕРХОВОЇ ЇЗДИ ЯК ТЕРАПІЇ АУТИЗМУ

Спектр аутичного порушення (ASD – autistic spectrum disorder) охоплює ряд складних неврологічних розладів, які починають проявлятися в ранньому дитинстві й продовжуються, як правило, все життя. Симптомами аутизму є: заглиблення в себе; відсутність інтересу до інших людей; уникання зорового контакту; затримка мовного розвитку; одноманітна, стереотипна, повторювана поведінка. Загальноприйнятими методами лікування даного порушення вважаються: прикладний поведінковий аналіз (АВА – Applied Behavioral Analysis), логопедія (speech therapy), мовна терапія (language therapy), трудотерапія (occupational therapy) [1]. Все більшим інтересом і популярністю серед зарубіжних науковців і медиків користуються нові методи лікування фізичних та психічних розладів за допомогою тварин (анімалотерапія), яке у цьому випадку виступають медіаторами, посередниками між дитиною та її хворобою (здоров'ям). Зарубіжні вчені розрізняють поняття «іпотерапія», і «терапевтична верхова їзда», як складові терапії з використанням коней. Під «іпотерапією» вони розуміють метод терапії з використанням коня лише як терапевтичного пристрою, який забезпечує постійне ритмічне коливання вершника. Основною метою іпотерапії є лікування фізичних порушень, таких як церебральний параліч. Терапевтична верхова їзда є методом лікування з використанням коня, під час якої вершник опановує базові навички керування та контролю над конем із довготривалою метою самостійної їзди [3]. Вправи мають на меті розвиток фізичних, когнітивних, соціальних та психологічних навичок вершника.

За даними «Міжнародної професійної асоціації верхової їзди», в США існує понад 850 акредитованих терапевтичних закладів верхової їзди [4]. Специфіка верхової їзди полягає в тому, що вершник перебуває в постійній взаємодії з конем, оскільки він повинен навчитися керувати та контролювати коня. Для досягнення цієї мети вершник повинен давати вербалізовані та невербалізовані команди коневі. Терапевт-інструктор дає короткі та чіткі пояснення і, повторюючи їх, дитина-аутист навчається давати їх самостійно. Виконання завдань вимагає від дитини, хворої на аутизм, високої концентрації уваги, що розвиває її когнітивні навички. Також терапевт навчає дитину розуміти реакцію коня на дії вершника. В такий спосіб дитина-аутист розвиває свої навички спілкування,

словниковий запас і створює психологічний зв'язок з конем, який потім поширюється на терапевта та помічників (волонтерів). Спочатку проводяться індивідуальні заняття. Коли дитина звикає до коня, терапевта й інших помічників, вона переходить займатися в групу, де контактує і з іншими дітьми.

За допомогою терапевтичної верхової їзди діти-аутисти переборюють багато страхів – боязнь тварин, висоти, нових запахів, звуків тощо. Якщо дитина боїться тварин загалом її поступово знайомлять з тваринами, тобто проводять десенсибілізацію. З часом діти починають довіряти терапевту і виконують складніші завдання. Батьки стверджують, що після занять терапевтичною верховою їздою, їхні діти почали звертати більше уваги на інших тварин, і навіть завели домашніх улюбленців. Також, переборовши страх висоти, діти-аутисти змогли приймати участь в іграх з іншими дітьми, тобто соціалізуватися. Опанування таких складних навичок як катання на коні, покращує сприйняття дітей-аутистів самих себе, їхню самооцінку. Вони знаходять свою нішу, де можуть проявити себе, і тому відчують гордість за свої досягнення, стають впевненішими в собі і більше контактують з однолітками [5]. Терапевтична верхова їзда також має заспокійливий ефект. В дослідженні П.Дж. Брекке показано, що частота появи повторюваної, стереотипної поведінки дитини знижується під час занять з верхової їзди [2]. Однією з основних характеристик аутизму є уникання зорового контакту. Під час терапевтичної верхової їзди, особливо з використанням поні, очі дитини-аутиста знаходяться на рівні очей дорослої людини, тому терапевт частіше попадає в їх поле зору і налаштовує зоровий контакт. Слід підкреслити, що більшість досліджень з цієї проблематики на даному етапі носить переважно суб'єктивний характер, оскільки інформація отримується за допомогою опитування батьків і ще не має достатнього фактичного підтвердження. Однак, в дослідженні С.М.А. ван ден Гута та С. Брагоньє, автори використовували Шкалу рівнів дитячого аутизму (CARS–Childhood Autism Rating Scale) та Шкалу оцінювання лікування аутизму (АТЕС–Autism Treatment Evaluation Checklist), щоб дослідити вплив терапевтичної верхової їзди на дітей хворих на аутизм [6]. Проведений аналіз квалітативних та квантитативних результатів дослідження дозволяє зробити висновок, що терапевтична верхова їзда має позитивний вплив на дітей хворих аутизмом.

Список використаної літератури:

1. American Psychiatric Association: Autism Spectrum Disorders [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.org/autism>.
2. Brekke P.J. A comparison of the frequency of occurrence of stereotypic behaviors demonstrated by a youth with autism during two recreation activities: horseback riding and board game play / P.J. Brekke. – M.S.: Clemson University 2008. – 85 p.
3. Hamill D. The effect of hippotherapy on postural control in sitting for children with cerebral palsy / D. Hamill, K. Washington, O. R. White // Physical & Occupational Therapy in Pediatrics. – 2007. – 27(4). – P.23–42.
4. PATH Int. Professional Association of therapeutic horsemanship [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pathintl.org/>.
5. Stickney M. A. A qualitative study of the perceived health benefits of [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gradworks.umi.com/35/84/3584224.html>

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У РОЗВ'ЯЗАННІ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Медіація є сьогодні одним з найбільш популярних способів врегулювання спорів і конфліктів, який передбачає залучення третьої нейтральної та незалежної сторони - медіатора. Такий фахівець володіє спеціальними навичками спілкування з конфліктуєчими сторонами, які дозволяють значно знизити емоційне напруження і визначити істинні інтереси кожної з них.

Медіатор фактично допомагає сторонам самим знайти способи врегулювання конфліктної (спірної) ситуації. Він прагне допомогти їм виробити спільне розуміння причин конфлікту, поважати інтереси один одного. При цьому сторони повністю контролюють процес прийняття рішення щодо врегулювання конфлікту (спору) та умови його вирішення.

При проведенні процедури медіації медіатор не має права пропонувати сторонам свої власні варіанти компромісного рішення та вказувати на правові аспекти ситуації.

У будь-якому суспільстві рано чи пізно виникають конфлікти, і мета держави не просто подолати ці конфлікти, а знайти найоптимальніший та найефективніший варіант їх розв'язання, не допустити переростання конфлікту в гостре протистояння сторін. Офіційне правосуддя зорієнтоване здебільшого на покарання, коли йдеться лише про відносини «держава - злочинець», і основний акцент робиться саме на покаранні. Але не завжди такий підхід до розв'язання конфліктів виправданий. Адже надалі виникає проблема подальшої соціалізації особи, що відбула покарання. Підхід з позиції права до розв'язання спірних питань і конфліктів необхідний у суспільстві й може бути ефективним, особливо якщо випадок підпадає під юридичні норми. Однак недосконалість законів, неможливість передбачити в них всю специфіку і складність ситуації, відставання від реальної практики, перевантаженість судів, тривалість судового розгляду, труднощі у реалізації прийнятих

судом рішень свідчать про обмеженість такого підходу. Досить часто винесення судового рішення не означає дійсного розв'язання конфлікту, а, навпаки, провокує його ескалацію. І тому виникає потреба пошуку альтернативних шляхів розв'язання юридичних конфліктів.

Найбільш поширені способи розв'язання конфліктів з позиції інтересів - це переговори і посередництво (медіація). Детальніше зупинимося на одному з способів відновного правосуддя - процесі медіації. Протягом останніх років громадськість дедалі більше звертається до понять «відновне правосуддя», «посередництво», «медіація» або «примирення». Причому зазначені терміни знайшли закріплення у численних нормативних актах різних організаційних структур як європейського, так і світового рівня. Процес медіації цікавить не лише кримінологів, правників, юристів, а й пересічних громадян.

Медіація - це цивілізований процес вирішення проблем між сторонами на основі переговорів з участю нейтрального посередника (медіатора). Ще медіацію називають програмою примирення. Це метод, за якого сторони управляють і володіють як самим процесом, так і його результатом - згодою, нічого не вирішується без згоди, взаємопорозуміння сторін. Існує думка, що за

допомогою медіації можуть бути вирішені будь-які конфлікти, в яких сторони дійсно хочуть вирішити проблему, оскільки медіація представляє мінімальний ризик. В гіршому випадку - це лише втрата часу. Якщо в процесі медіації не досягнуто згоди, сторони можуть звернутися чи повернутися до судової чи іншої процедури. Досвід показує, що медіація дає змогу успішно вирішувати різноманітні конфлікти: поділ майна і батьківська опіка над дітьми при розлученні, об'єднання компаній, відносини між сусідами, відносини орендодавця і орендаря, постачальника і споживача і т. ін. Практичне застосування медіації має свої переваги. По-перше, участь у цьому процесі вирішення конфліктів є добровільною. По-друге, посередництво вимагає менших фінансових і часових затрат. По-третє, процес посередництва, організований із позиції непротивності, вважається якісно кращим, аніж традиційний ворожий судовий процес. Ще однією перевагою медіації є конфіденційність процесу, що має неабияке значення. Посередництво є короткотривалим, неворожим та орієнтованим на виконання завдання підходом до розв'язання конфлікту. Медіація відрізняється від арбітражу і переговорів тим, що це процес, у якому третя нейтральна сторона допомагає сторонам у конфлікті досягнути взаємної згоди. Саме ефективність медіації багато в чому залежить від ролі цієї третьої нейтральної сторони (медіатора), яка сприяє тому, щоб сторони змістили акценти з відстоювання своїх позицій на задоволення власних інтересів. Медіатор не є суддею чи арбітром - він не судить і не виносить жодних рішень. Його роль полягає в тому, щоб завдяки знанням певних медіаційних технологій допомогти сторонам знайти порозуміння і задовольнити інтереси сторін.

Звичайно, позасудове вирішення спорів не може повністю замінити судові органи, але може прийти їм на допомогу і частково звільнити від навантаження. Наприклад, у багатьох країнах будь-яка справа (комерційна, цивільна, сімейна) перед тим, як розглядатися у суді, повинна бути передана на медіацію. Лише коли сторони не дійшли згоди, суддя розглядатиме справу в суді. Але навіть якщо справа і розглядається у суді, сторони будуть менш емоційними і дозволять судді сконцентруватися на справі, а не працювати з їхніми емоціями[1. с.285]. (З чим ми цілком згодні!!!)

У суспільній свідомості позначилася криза стереотипу розуміння сутності конфліктів, їх ролі та шляхів розв'язання. Українська юриспруденція в останні роки отримала ще один напрям дослідження та практичного застосування, пов'язаного з позасудовою практикою вирішення правових конфліктів. Юристи опинилися в складній ситуації, коли знання законів і правових норм недостатньо для успішної професійної діяльності. Пошук компромісу у вирішенні правових конфліктів є необхідним елементом юридичної практики. Ця обставина стала поштовхом і стимулом звернення юристів, як науковців, так і практиків, до пошуку та застосування альтернативних підходів до розв'язання конфліктів. Тому подальшого наукового обґрунтування і практичного втілення потребує медіація як діяльність професійних посередників, які спрямовують учасників юридичного спору до компромісу і врегулювання спору самостійно, самими учасниками. **Висока ефективність медіації визначається перш за все її базовими принципами:** нейтральність, добровільність, конфіденційність компетентність, приватність, швидкість та результативність. Законодавчого визначення потребують питання: закріплення кола справ, у яких можливе призначення медіації; врегулювання вимог до медіаторів та процедури їх обрання; визначення основних засад та форми проведення медіації, умов отримання медіаторами інформації по справі та інших важливих процесуальних питань [1. с.271-274].

Саме тому настав час звернутися до альтернативних способів вирішення спорів, які зможуть частково розвантажити суди та відновити до них довіру громадян. Крім цього, альтернативні способи дають змогу сторонам використовувати методи, які найбільше підходять для врегулювання конкретного спору і відповідають інтересам і вимогам сторін.

Література:

1. Лєко Б., Чуйко Г., Медіація: підруч. – Чернівці: Книги-XX1, 2014. – 520 с.

Чуйко Г.В., канд. філ. н., доцент,

Величко М.В., магістр

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Ідеалом та метою виховання психолого-педагогічна наука вважає всебічно і гармонійно розвинену людину. Проте становлення гуманної, творчої самоактуалізованої особистості обов'язково передбачає розвиток її ціннісно-мотиваційної сфери, тобто системи цінностей і ціннісних орієнтацій, котрі є орієнтирами соціальної поведінки і діяльності. Система цінностей – це та ланка, яка об'єднує суспільство і особистість, включаючи її до системи суспільних відносин [3, с. 170], а також визначає індивідуальну спрямованість людини, сенс її життя, особливості самоствердження та самореалізації. За допомогою ціннісних орієнтацій людина створює власну систему взаємодії зі світом, через призму якої сприймається її внутрішнє буття і навколишня дійсність. Взяти за основу цінності, індивід цілеспрямовано вибудовує своє життя. Натомість, відсутність у особи певної системи цінностей викликає значні ускладнення, приводить до знищення чітких орієнтирів у світі, виявляється у нестійкій світоглядній позиції. Як зауважив А. Маслоу, людська істота потребує абсолютних ідеалів через те, що вони складають базисний компонент особистості [3, с.133]

М. Рокич визначає цінність як стійке переконання в тому, що певні спосіб поведінки чи кінцева мета існування кращі з особистої чи соціальної точки зору, ніж протилежний спосіб поведінки, або кінцева мета існування. Людські цінності, на його думку, характеризуються такими основними ознаками: 1) загальне число цінностей, що є надбанням людини, порівняно невелике, 2) всі люди володіють одними і тими самими цінностями, хоча і різною мірою, 3) цінності організовані в системи; 4) джерела людських цінностей простежуються в культурі, суспільстві і в його інститутах; 5) вплив цінностей простежується практично у всіх соціальних феноменах, які заслуговують на вивчення [4, с. 17].

Проблема мотивації є однією з фундаментальних у психології, оскільки мотивація є складною системою, в яку включені різні види мотивів. У більшості випадків людина спрямовує свої дії залежно від власного сприйняття явищ, які показують їй шлях до досягнення поставлених життєвих цілей. Тому

активність людини базується саме на процесах сприйняття та мотивації. «Мотивація поведінки», у вузькому значенні слова, на думку П.М. Якобсона, це мотивація конкретних форм поведінки людини. У широкому смислі слова під мотивацією поведінки розуміють сукупність психологічних моментів, які визначаються поведінкою людини в цілому [1, с. 12]. Із цією точкою зору згідний С.Л. Рубінштейн, який під мотивацією розуміє систему різноманітних факторів, які детермінують поведінку і діяльність людини. Під мотивом розуміється стійка, внутрішня психологічна причина поведінки людини, її вчинків [5, с. 484]. Відповідно, мотивація – це динамічний процес фізіологічного та психологічного управління поведінкою людини, що визначає її спрямованість, організованість, активність, стійкість.

Як відзначають дослідження, розвиток професійної спрямованості студентів у ВНЗ визначається попередніми і більш ранніми формами вираження позитивного ставлення до професії, і стоять за цим ставленням мотиви. Було виявлено, що провідними мотивами вступу до ВНЗ є захоплення навчальним предметом і інтерес до професії [2]. А оскільки загальною кінцевою метою навчання у ВНЗ є професійна підготовка фахівців, то ставлення студентів до своєї майбутньої професії можна розглядати як форму і міру ухвалення кінцевої мети навчання. Найбільш узагальненою формою ставлення людини до професії є професійна спрямованість, яка характеризується як інтерес до професії і схильність займатися нею. Н.В. Кузьміна виділяє такі властивості професійної спрямованості, як: об'єктивність, специфічність, опірність, валентність, задоволеність, узагальненість, стійкість [6, с. 236].

Становлення майбутнього спеціаліста як висококваліфікованого фахівця, на думку В.А. Якуніна, Н.В. Нестерової, можливе лише при сформованому мотиваційно-ціннісному ставленні в його професійному становленні. Н.В. Нестерова, аналізуючи психологічні особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів, розділяє весь період навчання на три етапи: I етап (I курс). Характеризується високими рівневими показниками професійних і навчальних мотивів, керуючих навчальною діяльністю. Проте вони ідеалізовані, оскільки обумовлені розумінням їх суспільного сенсу, а не особового. II етап (II, III курс). Відрізняється загальним зниженням інтенсивності всіх мотиваційних компонентів. Пізнавальні і професійні мотиви перестають управляти учбовою діяльністю. III етап (IV-V курс). Характеризується тим, що росте ступінь усвідомлення й інтеграції різних форм мотивів навчання [6, с. 354].

Отже, можемо зробити висновок, що в період юності система цінностей особистості значною мірою мотивує її до вибору професії, до саморозвитку. Тобто ціннісна система особистості безпосередньо зумовлює вибір життєвої стратегії, який відбувається початку періоду ранньої дорослості.

Список використаної літератури:

1. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта / А. Г. Здравомыслов. – М.: Аспект-пресс, 2000. – 536 с.
2. Князян М. Формування пізнавальної мотивації дослідницької діяльності студентів / М. Князян // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 1. – С.173–181.

3. Лазарук А. Розвиток ціннісно-сміслової сфери особи за модульно-розвивального навчання / А. Лазарук // Психологія і суспільство. – 2002. – № 03-04 (9-10). – 186 с.

4. Психология человека, от рождения до смерти / Под ред. А. А. Реана. – СПб.: Прайс-ЕВРОЗНАК, 2005. – 416 с.

5. Філософія : навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко [та ін.]; за ред. І. Ф. Надольного. – К.: Вікар, 2008. – 534 с.

Эриксон Э. Идентичность, юность и кризис / Э.Эриксон. – М.: Весь мир, 1996. – 532 с.

Чуйко Г.В., канд. філ. н., доцент,

Ковальчук Ш.В., магістр

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Соціалізація особистості – це двосторонній процес засвоєння індивідом соціального досвіду того суспільства, до якого він належить, з одного боку, і активного відтворення і нарощування ним систем соціальних зв'язків і відносин, в яких він розвивається, – з іншого. Людина не тільки сприймає соціальний досвід і оволодіває ним, але й активно перетворює його на власні цінності, установки, позиції, орієнтації, у власне бачення суспільних відносин. При цьому особистість суб'єктивно включається в різноманітні соціальні зв'язки, у виконання різних рольових функцій, тим самим перетворюючи навколишній соціальний світ і себе саму. Соціалізація особистості здійснюється в процесі її адаптації до навколишнього середовища і до соціальних відносин. Термін «адаптація» виник у другій половині XVIII ст. Уведення його в науковий обіг пов'язують з ім'ям німецького фізіолога Ауберта, який використав цей термін для характеристики явищ пристосування чутливості органів зору (або слуху), що виражається в підвищенні чи зниженні чутливості у відповідь на дію адекватного подразника. Зараз розрізняють два види адаптації: біофізіологічну і психологічну. Біофізіологічна адаптація особистості – пристосування організму до стійких і мінливих умов середовища, а також до змін у собі. Характерним для біологічної адаптації людини є те, що вона може використовувати різноманітні допоміжні засоби, що є продуктами її діяльності. У людини виявляються здібності й до довільної психічної регуляції деяких біологічних процесів і станів, що розширює її адаптаційні можливості. Психологічна адаптація – це процес наближення внутрішнього світу особистості до соціальних і соціально-психологічних вимог середовища, умов і змісту суспільного життя людей в інтересах виконання відповідних соціальних рольових функцій. Це гармонізація внутрішніх і зовнішніх умов життя і діяльності особистості та середовища, активне освоєння людиною природного і соціального середовища у всьому різноманітті їх проявів. Соціальну адаптацію необхідно розглядати як завершальний, підсум-

ковий етап адаптації людини загалом, що ґрунтується на попередніх етапах біологічної та психічної адаптації [1].

Будь-яка адаптація, у тому числі й соціальна, – це складник процесу соціалізації, яку необхідно розглядати в діалектичній єдності двох діяльностей: зовнішньої – матеріально-духовної, яка спрямована переважно на зміну умов зовнішнього середовища, та внутрішньої – суб'єктивно-психічної, спрямованої перш за все на перетворення внутрішнього світу суб'єкта. Тому важливий компонент соціальної адаптації – це узгодженість оцінок, особистих можливостей і прагнень індивіда з цілями, цінностями соціального середовища. Соціально-психологічна адаптація особистості – це процес набуття нею певного статусу, оволодіння тими чи іншими соціально-психологічними рольовими функціями. У процесі соціально-психологічної адаптації особистість прагне досягти гармонії між внутрішніми та зовнішніми умовами життя і діяльності. У міру здійснення такої адаптації підвищується адаптованість особистості. При повній адаптованості досягається адекватність психічної діяльності людини заданим умовам середовища і її діяльності в тих чи інших обставинах [2]. Соціальну адаптацію можна визначати і як процес і результат встановлення взаємної відповідності між потребами особистості й вимогами соціального середовища.

Соціальна адаптованість проявляється у двох типах реагування на вплив середовища: прийняття та ефективна відповідь на ті соціальні очікування, з якими зустрічається кожній відповідно до свого віку та статі; гнучкість при зустрічі з новими, у тому числі й потенційно загрозливими умовами, а також здатність спрямовувати події у бажаному для особистості напрямку. Тому адаптація – це ще й вдале використання наявних умов для здійснення певних цілей та прагнень особистості [1]. Розрізняють активну та пасивну адаптацію. У процесі активної адаптації індивід прагне енергійно взаємодіяти із середовищем, впливати на його розвиток та зміни, долати труднощі й перешкоди, вдосконалювати суспільні процеси. При пасивній адаптації індивід не прагне до змін оточуючої дійсності, пасивно реагує на існуючі норми, оцінки, способи діяльності, слабо мобілізує біологічні та психологічні ресурси для пристосування в соціальному середовищі. Через це при зустрічі індивіда з певними об'єктивними труднощами, хворобами, екстремальними ситуаціями як результат низької адаптації може формуватися соціальна дезадаптація, що виявляється у різних формах девіантної поведінки [1].

Соціально-психологічна адаптація буває двох типів: 1) прогресивною, якій властиво досягнення всіх функцій і цілей повної адаптації і в ході реалізації якої досягається єдність, з одного боку, інтересів, цілей особистості, та груп суспільства в цілому – з іншого; 2) регресивною, яка з'являється як формальна адаптація, яка не відповідає інтересам суспільства, розвитку даної соціальної групи і самої особистості [2]. Соціальна адаптація здійснюється у формах: акомодатії (повного підпорядкування вимогам середовища без критичного аналізу); конформізму (вимушеного підпорядкування вимогам середовища); асиміляції (свідомого й добровільного прийняття норм і цінностей середовища на основі особистісної солідарності з ними) [1]. Соціальна адаптація особистості здійснюється в двох сферах: соціально-психологічній сфері життєдіяльності особистості – системі суспільно-психологічних зв'язків і відносин особистості,

що виникають при виконанні нею різних соціально-психологічних ролей, тому розрізняють соціально-психологічну адаптацію особистості; сфері професійних, навчально-пізнавальних та інших діяльнісних зв'язків і відносин особистості, тому потрібно говорити ще й про професійно-діяльнісну соціальну адаптацію особистості.

Список використаної літератури:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі навчальний посібник (для студентів вищих навчальних закладів) / О. В. Безпалько. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.

2. Соціалізація особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozaosvita.com.ua/psihologija/socializaciya-osobistosti/>.

Мартинюк В.А.

к.п.н., доц.. ЧВКУ КНТЕУ

Чернівці

ОЛЬФАКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ У БІЗНЕСІ

Невербальна бізнес комунікація – це система знаків, що використовуються у процесі ділового спілкування і відрізняються від мовних засобами та формою виявлення. Невербальне спілкування пов'язане з емоційною стороною інтерактивної бізнес комунікації, коли: формується вміння встановлювати зв'язок між поведінкою й індивідуальними якостями особистості; налагоджується психологічний суб'єкт-суб'єктний контакт; опановуються способи зняття напруги у процесі спілкування. Невербальна комунікація у бізнесі передбачає візуальний контакт, фізичні рухи, арт-ефекти, авербальні дії, аускультацию, актоніку, тощо.

Предметом нашого дослідження є ольфакція – наука про мову запахів. Завдання публікації – з'ясувати роль запахів у бізнес комунікації.

Запах – це біологічний механізм, який використовується для розпізнавання, комунікації та подання сигналів. Роль запахів у бізнес комунікації – це мало досліджена проблема, проте вона є однією з найбільш модних, дискутованих і контроверсійних. Сфера бізнес інтересів охоплює вплив на успіх у комунікації засобами ольфакції у маркетингу, менеджменті, ділових переговорах, працевлаштуванні, тощо.

Дослідження показують, що пересічна людина здатна розпізнавати більше 10 000 різноманітних запахів. Наукові співробітники Піттсбурзького університету і Національної лабораторії Оук-Рідж, США, стверджують [6], що, згідно з їхніми дослідженнями, можна виділити 10 базових категорій запаху: запашний, деревний / смоляний, фруктовий (не цитрусовий), хімічний, м'ятний / перцево-м'ятний, солодкий, «попкорновий», лимонний, гострий (різкий) і гнилий. При цьому найбільш відразливими, на думку вчених, є два останні (особливо у поєднанні).

Відповідно до результатів досліджень японських учених [5], робітники, які знаходилися у приміщеннях з приємними запахами, працювали з підйомом,

ставили більш високі цілі, знаходили ефективніші стратегії рішень, ніж ті працівники, які перебували в офісах з традиційними кондиціонерами. Експерименти показали, що використання у приміщенні запаху лимону знижує частоту помилок у роботі операторів на 50 %, а запах лаванди – на 80%. Особливо сприятливий запах для підвищення продуктивності праці: для жінок – лаванда, а для чоловіків – м'ята.

Практика ділового спілкування підтверджує, що запахи є стимуляторами емоцій. Маркетологам [1], наприклад, необхідно враховувати, що ольфакція враховує наступні фізіологічні особливості: спогади клієнта містять ольфакторну інформацію; існує тісне співвідношення між запахами (аромат/сморід) та емоціями. Крім того, емоції, викликані приємними запахами, несуть найбільше емоційне навантаження.

Висновки. Бізнес комунікація вступає в «еру запахів». Запахи будуть змінюватися від однотонних до композиційних. Їхній вплив на ділову інтеракцію створюватиме як позитивні, так і негативні ефекти. Бізнес індустрія пахучих речовин буде шукати методи, які усувають звикання людини до впливу на неї певних летючих речовин. Адже при звиканні ефективність застосування запахів падає. Зі звиканням можна боротися збільшенням дози, постійною зміною запахів або розробкою нових більш ефективних речовин. Прогнозується [2; 3; 4] очевидний перехід до комплексного впливу невербальної комунікації на людину, де поряд з запахами застосовуватимуться колірні, смакові, тактильні та інші фактори. Вбачаємо перспективи подальших розвідок у вивченні впливу ольфакції на ефективність бізнес комунікації у сфері ресторанного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Clark P. Running Head : Management overview of Scent as a Marketing Communications Tool / Clark P. – Swiss Management Cetntre : SMC Working Paper, 2009. – Issue: 03. – 21 p.
2. Brumfield, C. Russell. Whiff! The Revolution of Scent Communications in the Information Age. – Quimby Press, New York, 2008. – 334 p.
3. Lacoma T. Olfactory Techniques Used for Businesses / Tyler Lacoma. – Demand Media. – Доступ до джерела: <http://smallbusiness.chron.com/olfactory-techniques-used-businesses-20789.html> – Заголовок з екрану.
4. Leathers, Dale G. Successful Nonverbal Communication : Principles and Applications / Dale G. Leathers, Michael H. Eaves, Dale Leathers (Late). – New York : Allyn & Bacon, 2007. – 448 p.
5. Takagi S. Human olfaction / Sadayuki F. Takagi. – University of Tokyo Press, 1989. – 481 p.
6. "What's that smell? Ten basic odor categories sniffed out with math." ScienceDaily. 18 September 2013. – Доступ до джерела: <https://www.sciencedaily.com/releases/2013/09/130918180425.htm>– Заголовок з екрану.

Поліщук О.М., канд. психол. н., доцент

Дідичук І.Л., магістр

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, м. Чернівці

РОЗВИТОК САМОСВІДОМОСТІ – ШЛЯХ ДО ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ (НАРАТИВНИЙ ПІДХІД)

Самосвідомість – ота нитка Аріадни, завдяки якій людина стає особистістю, скорочуючи тривалість блукання лабіринтами невідомості, незнання себе, інших людей, складних життєвих обставин, і виходить на дорогу пізнання, самопізнання, самотворення, самореалізації. Пізнаючи себе і світ, людина самоутверджується, розвивається, обирає свій шлях. Тому на сучасному етапі в психологічній науці однією з актуальних є проблема розвитку самосвідомості як важливого чинника саморозвитку. Учені розглядають нарратив як повідомлення, за допомогою якого суб'єкт конструює своє Я та взаємодіє зі світом як одне ціле [7].

Сучасні нарративні дослідження охоплюють широке коло питань, тому спробуємо теоретично визначити можливості використання нарративного підходу як засобу осмислення та усвідомлення особистістю свого Я; сприянню особистісному зростанню. Психологи розглядають нарратив як засіб надання психологічної допомоги, адже в процесі психологічної діагностики та корекції людина здатна переосмислювати життєві погляди, бачити їх зі сторони (Епстон Е., Жорняк Є.С., Каліна Н.Ф., Комбс Дж., Мергенталер Є., Уайт М., Фрідман Дж.). До того ж, особистісні історії можуть сприяти усвідомленню особистого досвіду (Назарук О.М., Смульсон М.Л., Чепелева Н.В., Шиловська О.М.) та організації майбутнього людини (Копотун М.М., Титаренко Т.М.). Особистісна ідентичність в нарративних дослідженнях аналізується з позиції оповідання власної історії, перетворюється на так звану нарративну ідентичність» (Макадамс Д.П., Чернієнко В.А., Херманс Г.) [5].

Нарративний підхід до «Я» людини є однією з відповідей психологів на «вічне» питання: «Що є Я?». Оповідання історій (тобто породження нарративу) відіграє велику роль не лише в упорядкуванні особистого досвіду, усвідомленні людиною себе, а й в особистісному зростанні, творенні себе, сприяючи визначенню сенсу послідовності та неперервності життя. Велику роль відіграє нарратив і в формуванні Я-концепції особистості, саморозвитку, самовдосконаленні та самопізнанні. На думку Л. Шелестової, «лише глибоко пізнавши себе, особистість може зрозуміти складний і суперечливий характер свого внутрішнього і зовнішнього життя, конструктивно вирішувати проблеми адекватним для її «Я» способом, краще будувати стосунки з іншими, стати справжнім творчим суб'єктом своєї життєдіяльності» [6;128].

Міждисциплінарний нарративний підхід, який лежить на «стику» лінгвістики і психології, сягає корінням до трактування нарративу як механізму комунікації, створення історії, наррації (акта розповідання), розробленим у працях В.Я. Проппа, В.Б. Шкловського, Б.М. Ейхенбаум, а також Р. Барта, А.-Ж. Греймаса, Ж. Женетта, які показали в нарративі вплив використовуваних в тексті оповідних структур на його осмислення, розуміння [1].

Сприймання особистістю самої себе відбувається безпосередньо шляхом формування наративів, які виявляються у формі важливих для неї подій. Вони, як правило, проходять етапи осмислення та оцінювання, чим і визначається їх важливість [7]. Наратив є одним із засобів організації та співвіднесення індивідуального досвіду особистості [3]. Розуміючи наратив як репрезентацію реальності, Д. Деннет зазначає, що він є рефлексивним процесом особистісної та соціокультурної ідентифікації, конструювання спогадів і осмислення подій, а Дж.Фрідман та Дж.Комбс вказують на те, що «Я» постійно творить себе через наративи, і «щоразу, коли ми говоримо, ми створюємо реальність». У процесі створення наративу особистість починає усвідомлювати свою причетність до тих чи інших подій свого життя, тобто здобуває, перебирає на себе «авторство» свого життєвого наративу і свого життя. Це в свою чергу дає можливість здійснювати особистісні зміни у своєму житті в майбутньому [2].

Таким чином, людина досягає саморозуміння через наратив, виділяючи в життєвому потоці певні моменти, які є важливими для неї, конструюючи і підтримуючи через історії (нарративи) свою ідентичність. Можна сказати, що наратив – це розповідь, за допомогою якої суб'єкт конструює своє Я і підтримує свою цілісність [4]. Самосвідомість, з одного боку, як би фіксує підсумок психічного розвитку особистості на певних етапах її існування, а з іншого боку, в якості внутрішнього усвідомленого регулятора поведінки самосвідомість впливає на подальший розвиток особистості.

Список використаної літератури:

1. Альперович В. Д. Биографические нарративы в междисциплинарных исследованиях: нарративный и наррадигмальный [Електронний ресурс] / В. Д. Альперович. – Режим доступу : <http://hseonline.ru/2014/02/019.pdf>
2. Кресан О. Д Особливості нарративізації життєвих подій клієнта у процесі психологічного консультування. [Електронний ресурс] / О. Д. Кресан. – Режим доступу : http://www.hgeu.com.ua/konf/konf_gum_2007_1.pdf
3. Психология личности: Словарь-справочник / Под. ред. П. П. Горностая, Т.М.Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
4. Хоменко Є. Г. Особливості використання нарративного аналізу для дослідження взаємодії. [Електронний ресурс] / Є. Г. Хоменко Особливості використання нарративного аналізу для дослідження взаємодії. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/1815-1427575372.pdf>
5. Чаусова Ю. А. Нарративний підхід у дослідженні особливостей сімейних стосунків. [Електронний ресурс] / Ю.А. Часова. – Режим доступу : <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v2/i7/21.pdf>.
6. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности: монография / Н.И. Шевандрин. – М.: Владос, 1999. – 512 с.
7. Ширяева Т. М. Нарративна психологія: теорія та практика [Електронний ресурс] / Т. М. Ширяева. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

МОЖЛИВОСТІ МЕДІАЦІЇ У РОЗВ'ЯЗАННІ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

«Уникайте судитися. Переконайте вашого суперника прийти до компромісу. Зверніть його увагу на те, що номінальна перемога в суді – це часто реальна поразка у витратах коштів і часу» Авраам Лінкольн.

Сьогодні серед правників України все більшої актуальності набуває питання про застосування альтернативних методів вирішення спорів. Перш за все, необхідність застосування альтернативних методів вирішення спорів пов'язана з недосконалістю та неефективністю національної судової системи. Окрім того, питання альтернативного вирішення спорів є актуальним у зв'язку з фактичною неможливістю виконати рішення суду, що пов'язано з відсутністю дієвого механізму примусового виконання рішень суду.

Одним із найпоширеніших методів альтернативного вирішення спорів є медіація.

Слід зауважити, що в Сполучених Штатах Америки процес медіації – це обов'язковий досудовий елемент врегулювання спорів, що здобув офіційне визначення ще в 1960 році.

Законодавча ініціатива стосовно правового врегулювання інституту медіації є позитивним явищем для України, адже в сучасних умовах процес медіації практично застосовується виходячи із практики, що склалася в сусідніх країнах Європейського Союзу. Тому очевидно, що нормативна імплементація цього інституту є необхідною та наразі актуальною.

Медіація – це альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора.

Інакше кажучи, медіація – це метод вирішення спору із залученням третьої сторони – посередника (медіатора). Медіація – це процес, коли сторони домовляються, а медіатор є "регулятором" між сторонами. Медіатор – це особа, яку сторони спору обрали для проведення медіації.

Медіація ґрунтується на певних принципах, які є обов'язковими для дотримання та виконання всіма сторонами, що виявили бажання скористатися даним альтернативним методом вирішення спору:

- принцип добровільності, яких полягає у тому, що всі сторони мають бути згодні із застосуванням медіації;
- принцип конфіденційності (фактично саме застосування та проведення процесу медіації – це конфіденційний процес);
- незалежність та неупередженість медіатора;
- принцип рівності сторін (жодна із сторін не має переваг);
- медіація – це гнучкий процес, на відміну від судового порядку вирішення спорів.

Категорії спорів між учасниками юридичної особи є особливо важкими:

1. Конфлікти, що виникають між учасниками юридичних осіб, мають негативний вплив на саму юридичну особу, на її майновий стан, кадровий склад, методи та форми управління тощо.

2. Спори учасників юридичних осіб, як правило, мають емоційне підґрунтя, що призводить до прийняття швидких та незважених рішень.

3. Спори між учасниками юридичних осіб негативно впливають на репутацію та імідж юридичної особи, її системне функціонування, що призводить до збоїв в організації, а інколи навіть до невиконання зобов'язань, взятих на себе юридичною особою.

4. Учасники юридичних осіб, які конфліктують, як правило, мають на меті або розподіл активу, або збільшення відсотка отримання дивідендів, або стратегічні зміни в структурі юридичної особи, що, за умови прогресування конфлікту, може призвести до небажаних ліквідації та/або реорганізації юридичної особи.

Враховуючи складність цієї категорії спорів, національна судова система неспроможна їх вирішити належно та з позитивними наслідками для самої юридичної особи. Окрім того, національні суди не мають на меті при врегулюванні спору між учасниками юридичної особи враховувати інтереси юридичної особи; мета суду – врегулювати конфлікт між сторонами в межах чинного законодавства.[1 с.2-19]

Одним з основних завдань застосування процесу медіації для вирішення спору між учасниками юридичної особи має бути збереження активу юридичної особи. Учасники спору за допомогою медіатора повинні зрозуміти та візуалізувати весь потенційно можливий негативний вплив існуючого конфлікту на актив юридичної особи.

Позитивним в застосуванні медіації для вирішення спору між учасниками юридичної особи є її мета. Так, мета медіації полягає в досягненні рішення, яке задовольнить обидві сторони, що конфліктують. Тобто, на відміну від судового порядку, медіація має на меті вирішити конфлікт, а не притягнути до відповідальності винного. Більше того, метою для медіатора має бути досягнення сатисфакції (задоволення), внаслідок вирішення проблеми, для всіх сторін. [2,с.12-14]

Література:

1. Медіація — мистецтво вирішувати конфлікти. Знайомство з теорією, методом і професійними технологіями / [укладачі: Г. Мета, Г. Похмелкіна / Переклад з нім. Г. Похмелкін]. – М. : Verte, 2004.

2. Гришина Н. В. Психология конфликта. - СПб., 2000.

Луців Я., студент II курсу юридичного факультету, Буковинський державний фінансово-економічний університет
Мандрик М. В., д.і.н., доц. кафедри соціальної роботи і кадрової політики БДФЕУ

ЧИ МОЖЕ УКРАЇНА ЗАСТОСОВУВАТИ МЕДІАЦІЮ У КОНФЛІКТІ З РОСІЄЮ

Упродовж двох років Україна живе в стані так званої «гібридної війни». І хоча, саме визначення «гібридна війна» відсутнє в міжнародно-правових документах та навіть не існує у Воєнній доктрині України, кожен громадянин відчуває на собі всі наслідки та методи так званої війни.

Радник Президента України, директор НІСД В. Горбулін визначив п'ять сценаріїв подальшого розвитку україно-російських відносин і саме цим висловив загальну тенденцію поглядів стосовно подій на сході України. Сценарій «тотальної війни» можливий за умови прийняття керівництвом Росії рішення про початок відкритої воєнної агресії з метою отримання сухопутного коридору в Крим, чи доступу до свого воєнного контингенту в Придністров'ї. Україна буде позбавлена вибору можливостей врегулювати конфлікт на Донбасі миром і буде змушена захищати свою незалежність, використовуючи всі наявні ресурси. Сценарій «відтинання» або «стіни» передбачає остаточну відмову України від окупованих територій і повний розрив із ними. Подальша історична доля цих територій цікавитиме Україну лише з точки зору власної безпеки. Сценарій «паразитності» передбачає пошук способів сепаратного миру з Росією на вигідних для неї умовах, нехтування інтересів західних партнерів, визнання автономії Донбасу, відмова від повернення Криму. Подібне примирення позбавить зовнішню політику Української держави значної частини незалежності та прив'яже її історичну долю до історичної долі Росії. Четвертий сценарій – «заморожування» конфлікту. Він полягає в «заморожуванні» конфлікту за зразком Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії. У цьому зацікавлена Росія, бо сутність такого врегулювання в тому, що постраждали в результаті конфлікту райони, так звані ДНР і ЛНР, залишаються в складі України, можливо, на умовах надання їм особливих владних повноважень. За оцінкою В. Горбуліна реалізація цього сценарію відповідає інтересам як Росії, так і ЄС, але не України. Сценарій «ні війни, ні миру» або «обмеженої війни та постійних переговорів» передбачає обмежену і стримуючу війну проти Росії і «ватників» на сході з метою нанести їм якомога більше втрат, постійний процес переговорів без остаточного фіксування результатів. На думку В. Горбуліна такий сценарій може дати максимальний результат [2].

Отже, з п'яти сценаріїв В. Горбуліна перший і останній розглядають розв'язання конфлікту саме воєнним шляхом, а три інших сценарії розвитку україно-російських відносин («стіни», «паразитності» та «заморожування») за своєю суттю є сценаріями мирного врегулювання конфлікту. Від початку східноукраїнського конфлікту було декілька спроб, як воєнного, так і мирного врегулювання. Ці спроби пов'язувалися з підтримкою України з боку США, Євросоюзу, НАТО із впливом санкцій проти Росії, а також зі змінами в становищі населення Донбасу. З'ясувалося, що конфліктну ситуацію воєнною

силою вирішити не вдасться і потрібно шукати мирну альтернативу вирішення ситуації. Виникла Контактна група з мирного врегулювання ситуації на сході України, діяльність якої привела до Мінської угоди. Вона була укладена на засадах виконання усіма сторонами «Плану мирного врегулювання ситуації на сході України». Комплексні довготривалі заходи щодо виконання Мінських угод, надали можливість звузити до мінімуму лінії воєнного протистояння та ефективно здійснювати обмін полоненими. У суспільстві поступово виникає усвідомлення того, що конфлікт на Донбасі можна вирішити мирними методами, але необхідні умови для цього формуються дуже повільно і серйозний дискурс про інші шляхи врегулювання – відсутній. Якимось чином прив'язались неефективного Мінського мирного вирішення конфлікту. Але чому ж цей план не працює? Основна причина закладена в методах «гібридної війни», коли агресор не визнає і не бере відповідальність за конфлікт.

Розглянувши загальну ситуацію, залишається відкритим питання – за яких обставин можливе застосування медіаційних принципів. Росія намагається нав'язати світовій спільноті думку про те, що в Україні відбувається громадянська війна, де конфлікт знаходиться в площині так званих ДНР, ЛНР і України. Сама ж Росія виступає посередником або учасником медіаційної групи. Потрібно прагнути того, про що заявив у розмові з DT.UA патріарх-емерит УГКЦ Любомир Гузар: «Я не бачу можливості примирення чи миру. Мир можливий лише тоді, коли є дві сторони, які насправду миру прагнуть. Назагал так виглядає, що ми прагнемо миру, що ми не хочемо війни ані з Росією, ані з кимось іншим, але це одностороннє бажання. А якщо нема такого самого щирого бажання миру з іншої сторони, то говорити про мир є мрія і більш нічого. Правдиве замирення – справа обох сторін. Таке рішення не може бути одностороннім. Вони обіцяють нас любити, якщо ми станемо такими, як вони хочуть. Це не є правдиве прагнення миру. Мир мусить бути принциповим: ми хочемо миру, а вже тоді говоримо про умови. А не навпаки – спочатку ставимо умови, а якщо ми їх виконаємо, то тоді вони, може, погодяться...» [1].

Саме після виконання, хоча б, цих двох умов можна б було говорити про ймовірність застосування медіації. Більшість експертів однакові в тому, що ефективним форматом політико-дипломатичних контактів із Росією є «жневський» – Україна–ЄС–США–РФ. Цей формат надав би можливість Україні і Росії виступити, як конфліктуючі сторони, ЄС і США – медіаторами.

Використана література:

1. Любомир Гузар: Я не бачу можливості примирення чи миру / DT.UA – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://dt.ua/UKRAINE/lyubomir-guzar-ya-ne-bachu-mozhливosti-primirennya-chi-miru-197614_.html
2. Радник президента Володимир Горбулін: 5 сценаріїв для України / Daily News.kz – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.dailynews.kz/outlook/sovetsnik_prezidenta_vladimir_gorbulin_5_stsenarij_ev_dlja_ukrainy

Російсько-український конфлікт: позиції експертів // Науковий вісник центр Разумкова. – 2014. – № 5-6. – С. 62.

Коваль Я., студентка II курсу юридичного факультету, Буковинський державний фінансово-економічний університет
Мандрик М.В., доктор історичних наук, доцент, Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Останні кілька років у всьому світі популярності набула медіація. Під медіацією слід розуміти процес щодо вирішення певного конфлікту, в якому участь бере медіатор, який виступає у ролі посередника. У багатьох країнах світу медіація є законодавчо закріпленою і використовується не тільки у вирішенні певних побутових конфліктів, а й у розв'язанні цивільних, адміністративних, господарських та інших спорів. У суспільствах деяких країн, наприклад, Голландії, вже сформувалася культура медіації як можливого шляху врегулювання спору, вона є досить ефективною і з кожним роком все більше розвивається.

В Україні медіація також знаходиться на піку своєї популярності, оскільки, як показує практика, все частіше й частіше побутові конфлікти вирішуються саме за допомогою медіації. На наше переконання медіація в Україні може використовуватись і при вирішенні адміністративних спорів. Запровадження медіації в адміністративному судочинстві України, на нашу думку, є досить таки важливим кроком, оскільки, вона є альтернативним способом вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються в рамках структурованого процесу самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їхнього спору за допомогою медіатора. Основними завданнями медіації є вирішення спору шляхом досягнення взаємоприйняттого рішення, запобігання поновленню конфлікту [1].

Упродовж кількох останніх років в Україні спостерігається тенденція законодавчого закріплення медіації. Так, народними депутатами України було подано проект Закону України «Про медіацію» до Верховної Ради України. Цей Закон визначає правові засади впровадження та проведення процедури врегулювання конфліктів за взаємною згодою сторін конфлікту та за участю медіатора, визначає її принципи та порядок проведення медіації, а також статус медіатора [4]. На наше переконання, цей законопроект повинен бути реалізований, оскільки це дасть змогу широкомасштабно використовувати медіацію у будь – яких питаннях, оскільки медіації притаманні такі риси, як швидкість вирішення питання, конфіденційність, та як показує практика – висока результативність [3, с. 57].

Також, ми вважаємо, що для того, щоб медіація могла функціонувати у нашому суспільстві правильно, нам необхідно перейняти світовий досвід, адже в Україні медіація є відносно новим явищем, а в деяких країнах світу, таких як США, Голландія та інші, вона використовується вже десятки років і дає успішні результати.

У 2014 р. у м. Києві в рамках спільної програми Європейської Комісії і Ради Європи для України «Порядок відбору і призначення суддів, підготовка,

дисциплінарна відповідальність, організація роботи судів і альтернативне розв'язання спорів» за сприяння Вищого адміністративного суду України відбулося засідання «круглого столу» «Медіація в адміністративних справах». У роботі «круглого столу» взяли участь, зокрема, голова Вищого адміністративного суду України Олександр Пасенюк, керівник згаданої спільної програми Єврокомісії і Ради Європи для України Корнелія Вьольк, суддя адміністративного суду міста Гамбурга (Німеччина) Фрідріх – Йохім Мемель, медіатор, суддя суду міста Зволе – Лелістад (Нідерланди) Франс Ван Арем, судді Вищого адміністративного суду України. Питання про доцільність запровадження медіації в адміністративному судочинстві України дотепер не вирішене, отож, на думку організаторів «круглого столу», вбачається вкрай необхідним ближче ознайомитися з досвідом, напрацьованим з цього питання іншими країнами [2].

Запровадження медіації в адміністративному судочинстві України має певні перешкоди. Однією з них є те, що в адміністративному судочинстві є суб'єктний склад сторін, однією зі сторін завжди буде орган державної влади. Державні службовці зобов'язані діяти відповідно та у межах закону, тому вони мусять діяти у певних нормативних рамках у прийнятті рішень. Це зумовлено наявністю в Конституції України прямої вказівки на те, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Мабуть важко буде дочекатися ініціативи вирішення спору у позасудовий спосіб від органу публічної адміністрації, проте останній все ж таки має прийняти таку пропозицію, у тому разі, якщо ініціатором буде інша сторона спору [1].

Отже, запровадження медіації в адміністративному судочинстві України є необхідним для нашої держави, оскільки це дасть змогу по новому вирішувати адміністративні спори і допоможе нашій державі стати ще більш демократичною.

Використана література:

1. Офіційний сайт Вінницького апеляційного адміністративного суду. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vaas.gov.ua/news/aktualni-pitannya-vprovadzhennya-ta-zdijsnennya-mediaci%D1%97-v-administrativnomu-sudochinstvi/>
2. Перше юридичне видавництво України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://yurincom.com/ua/yuridichniy_visnyk_ukrainy/overview/?id=1752
3. Прибутько П.С. Конфліктологія / Прибутько П.С. – К. : КНТ, 2010. – 182 с.
4. Проект Закону України « Про медіацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.ua/index.php/ru/articles/72-zakonm.html>

Масник Т., студентка II курсу юридичного факультету, Буковинський державний фінансово-економічний університет
Мандрик М.В., доктор історичних наук, доцент, Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

МЕДІАЦІЯ У ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Починаючи з другої половини ХХ століття медіація активно розвивається у багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні. Тому вже на сьогоднішній день вона існує у багатьох галузях суспільного життя. У науковій статті ми спробували проаналізувати деякі аспекти сімейної медіації.

Саме сімейна медіація врегульовує конфлікти між подружжям, батьками (опікунами) та дітьми, а також при розподіленні успадкованого майна. За допомогою сімейної медіації обидві сторони можуть у спокійній обстановці вирішити конфлікт, який був присутній у родині. Крім цього, кожна зі сторін має право повністю контролювати процес [3, с. 97]. Медіація, основними принципами якої є прояв поваги один до одного, уміння слухати й чути, обов'язкове дотримання конфіденційності – це можливість для учасників суперечки вийти з неї переможцем за відсутності переможених. Засідання з сімейної медіації вважається закінченим тоді, коли інтереси кожного будуть задоволені [2, с. 54].

Потрібно зауважити, що сімейна медіація – один із перших і найбільш поширених видів медіації за кордоном. У Європейському Союзі проблемам сімейної медіації приділяється значна увага. У 1998 р. прийнято Рекомендацію Rec N (98) 1, у якій розкрито основні принципи й правила сімейної медіації. Медіаторам у сімейних спорах рекомендується приділяти особливу увагу інтересам дитини та нагадувати батькам про їхній основний обов'язок – піклуватися про благополуччя спільних дітей. Медіатор має право надавати сторонам правову інформацію, однак повинен утримуватися від пропозиції конкретних рішень із суперечок і юридичних порад. Державам – членам ЄС – рекомендується вжити заходів щодо поширення інформації про сімейну медіацію. Підкреслимо, що мета прийняття Рекомендації полягала в стимулюванні впровадження, поширення інституту сімейної медіації в європейських країнах, однак, незважаючи на загальне схвалення та підтримку, вона не отримала широкої практичної реалізації. У більшості країн континентальної Європи розвиток медіації у сфері сімейних правовідносин здійснювався поступово в контексті національної правової системи й сформованих культурних традицій [1].

Процес медіації є цілком добровільним – у будь-який момент кожна зі сторін має право припинити процес. Це означає, що ніхто не має права нав'язати сторонам будь-яке рішення. Медіатори допомагають сторонам прийти до рішення, знайти його самим. У процесі медіації сторони часто по черзі залишаються один на один з медіаторами, і, у відсутності другої сторони, можуть розповісти про свої сподівання, бажання, проблеми та можливості. Інформація, яка передається сторонами в рамках процесу медіації, є

конфіденційною – тобто все сказане медіатору не може бути без вашої згоди передано протилежній стороні [2, с. 29].

Сімейна медіація здійснюється спеціалістами, які успішно освоїли програму медіації і стажувалися у досвідченого фахівця. Вона, в першу чергу, ґрунтується на інтересах дітей та захищає від неправомірного втручання в приватне та сімейне життя сторін. Існує відповідний перелік підстав при яких сімейна медіація є недоцільною:

1. розумова неповноцінність;
2. надання завідомо неправдивої інформації;
3. відмова та нездатність прийняти основні принципи та правила медіації;
4. зловживання алкогольними та наркотичними засобами.

Діти дуже гостро реагують на розлучення батьків і в цих ситуаціях, досить важливо медіатору сказати дитині: «що не зважаючи на те, що батьки розлучаються, тато залишається татом, а мама – мамою» [3, с. 218]. Звичайний судовий зал при розлученні батьків у дітей залишається в пам'яті назавжди. Тому, на мою думку, сімейна медіація дозволяє дитині зрозуміти, що будь-які конфлікти вирішуються цивілізованими методами без чвар і бійок. Під час сімейної медіації сторони знаходять компроміс мирним способом, не травмуючи психіку дитини.

Отже, процес медіації у будь-якій сфері людського життя має багато переваг. Однією з головних є економія фінансових ресурсів та часу, що є дуже важливим, а крім цього, сторони конфлікту найчастіше залишаються у мирних стосунках, прийнявши спільне компромісне рішення. На нашу думку, сімейна медіація повинна бути закріплена на законодавчому рівні, як обов'язкова тому, що важливим є психологічний стан дитини під час вирішення сімейного конфлікту, а судовий процес цього гарантувати не може. Не можна заперечувати, що зміцнення інституту сім'ї, відродження та збереження духовно-моральних традицій сімейних відносин є важливими завданнями державної політики в Україні. Як наслідок, бажано, щоб в основу діяльності органів, компетентних у вирішенні сімейних спорів, були покладені медіаційні технології.

Використана література:

1. Recommendation N R (98) 1 of the Committee of Ministers to member states on family mediation of 21.01.1998 // [Electronic resource]. - Mode of access :[Http://www.coe.int/t/cm/documentIndex_en.Asp](http://www.coe.int/t/cm/documentIndex_en.Asp)

2. Бемесер Христоф, Медіація. Посередництво в конфліктах./ Переклад з нім. Н.В. Малової. – Калуга: Духовне пізнання, 2004. – 176 с.

3. Паркінсон Ліза, Сімейна медіація/ Паркінсон Л. – М.: Міжрегіональний центр управлінського та політичного консульства, 2010. – 394 с.

Малиш М. студентка II курсу юридичного факультету, Буковинський державний фінансово-економічний університет
Мандрик М. В., д.і.н., доц. кафедри соціальної роботи і кадрової політики БДФЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ШКІЛЬНОЇ МЕДІАЦІЇ

Прояви конфліктів щодня спостерігаємо як на побутовому рівні, так і в середовищі, де навчаємося, працюємо, спілкуємося. Досить частими є проблемні ситуації, які часто мають місце у школі. Останнім часом все частіше кваліфіковані педагоги застосовують процедуру посередництва у вирішенні таких конфліктів.

Навчаючись кожен із нас у школі, неодноразово зіштовхувався з конфліктами – чи то з друзями, чи то з учителями. При цьому більшість дітей і не знає про те, що суперечки можна вирішити таким мирним способом як медіація. Медіація – це добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася. Особливою рисою медіації є те, що сторони спільно беруть на себе відповідальність.

Шкільна медіація - це, найменш конфліктний і найбільш миролюбний спосіб, вона сприяє швидкому і ефективному розв'язанню конфліктів на локальному рівні, без залучення владних структур і адміністративного тиску.

Школа – це частинка суспільства, в якому неможливо обійтися без конфліктів. Як відомо, діти підліткового віку (13-15 років) гостро відчувають потребу у допомозі при вирішенні суперечливих питань, однак ця допомога має бути не нав'язливою, а природною, враховуючи специфіку такого віку, оскільки все, що пропонується дорослими сприймається як вороже і не обов'язкове. На нашу думку, даній категорії учнів потрібно більше уваги приділяти формуванню навичок стратегії залагодження конфліктів шляхом співробітництва, тобто конструктивним шляхом. Це сприятиме створенню якісно нових стосунків, нового бачення і підходу до вирішення конфлікту не з позиції сили, а з позиції врахування інтересів обох сторін.

Статистика свідчить, що більшості правопорушень, скоєних школярами, передували незначні проступки, що не підлягають кримінальній відповідальності. Отже, відсоток правопорушень серед підлітків можна було б значно скоротити, якби в системі освіти і виховання існував ефективний механізм профілактики насильства серед школярів. Наразі існує кілька освітніх програм, спрямованих на розвиток у школярів навичок вирішення конфліктів. Одна з них - програма «Медіація однолітків».

Медіація однолітків – технологія вирішення конфліктів між учнями за допомогою посередника – медіатора-однолітка, який допомагає конфліктуючим сторонам досягти порозуміння. На відміну від традиційної шкільної системи вирішення конфліктів, головну роль у прийнятті рішень по проблемі відіграють самі діти, які потрапили у складну ситуацію. Таким чином, вони вчаться мирно вирішити суперечку, брати відповідальність за власні вчинки та з повагою ставитись до думки опонента [3, с. 168].

У 2002 році Незалежне суспільство за освіту і права людини вивчило ситуацію з конфліктами в шкільному середовищі. Опитування серед 349 учнів з 10 міських і сільських шкіл показало, що 70% респондентів мають в середньому один конфлікт за 1 – 3 дні [3, с. 13].

Вже багато років у багатьох країнах застосовуються програми шкільної медіації. Передовою країною у вирішенні даних питань є Молдова, в якій медіація застосовується з першого класу

Медіаційну допомогу можуть здійснювати практичний психолог, соціальний педагог, інші представники педагогічного колективу школи, а також «зовнішні» стосовно школи фахівці-медіатори. Роль медіатора – пояснити сторонам конфлікту на самому початку: що відбудеться (процес) і як відбудеться (правила).

Правила і вимоги по відношенню до медіатора [2]:

- медіатор має бути неупередженим: не засуджувати сторони конфлікту, не ставати на чийсь бік, навіть якщо абсолютно зрозуміло, що одна сторона права, а інша – ні; коли медіатор відчуває, що він не зможе бути неупередженим із деяких причин (у конфлікті одна зі сторін є кращим другом, наприклад) він повинен відмовитися розглядати даний конфлікт і перенаправити його до іншого медіатора;

- медіатор не є суддею, який вирішує, як потрібно вчинити: під час медіації часто у медіаторів виникає бажання порадити сторонам або вказати на правильне рішення – це абсолютно неприпустимо. Медіатор повинен тільки допомогти сторонам самим знайти рішення, вони повинні нести відповідальність за прийняте рішення і не повинні мати приводу когось звинувачувати у разі невдалого рішення;

- медіатор не розповідає іншим, про що говорилося на медіації: суворе збереження конфіденційності. Лише якщо виявляється інформація про якийсь злочин або якусь загрозу, медіатор повинен негайно повідомити вчителя або адміністрацію школи. Ці аргументи свідчать на користь впровадження медіації однолітків у навчальних закладах, а це безумовно позитивно впливатиме на загальну атмосферу стосунків у школі.

Завдання медіатора: 1) допомагає, щоб кожен учасник висловив своє бачення ситуації; 2) слідкує, щоб усі учасники почули версію протилежних сторін; 3) визначає, узагальнює і перераховує питання, щодо яких здійснюватимуться переговори; 4) визначає спільні позиції та інтереси сторін.

Отже, навчання основ медіації допомагає як учням, так і викладачам глибше пізнати самих себе й оточуючих, а також забезпечує їх навичками з розв'язання конфліктів на все життя і не лише сприяє їхньому особистому зростанню, а й забезпечує їх умінням уважно слухати, критично мислити та вирішувати проблеми.

Використана література:

1. Медіація у школі // Інтернет-видання Прикарпаття «ПРАВДА.if.ua» [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://pravda.if.ua/news-6615.html>

2. Медіація - школа толерантності // Інтернет-проект «innovations.com.ua» [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://innovations.com.ua/ua/articles/13734/temp>

Дембіцька А.В. студентка III курсу фінансово-економічно факультету,
Буковинський державний фінансово-економічний університет
Мандрик М. В., д.і.н., доц. кафедри соціальної роботи і кадрової політики
БДФЕУ

МЕДІАЦІЯ – АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Протириччя, конфлікти і спори є невід'ємною складовою людського буття. Конфлікти можуть виникати між партнерами по бізнесу, між колегами на роботі, а також між родичами вдома. У зв'язку з тим, що суперечок і спорів не можливо уникнути, необхідно навчитися їх ефективно вирішувати.

Концепцію альтернативного вирішення спорів можна визначити як сукупність прийомів і способів вирішення спорів між учасниками без звернення до системи судочинства. Виділяють такі основні методи альтернативного врегулювання спорів: переговори, медіація, консиліація (узгоджувальне примирення), третейський суд (арбітраж) [4, с. 131]. Медіація є однією з найпопулярніших форм урегулювання спорів, який швидкими темпами розвивається в Європі та інших країнах світу.

Медіація – це приватне та конфіденційне використання посередників для виходу з конфліктної ситуації. Це процес, в якому нейтральна третя сторона, тобто медіатор, допомагає вирішити конфлікт, сприяючи виробленню добровільної угоди між конфліктуючими сторонами [6, с. 234].

Процес медіації передбачає сукупність фактичних і юридичних дій, які здійснюються учасниками медіації впродовж всього терміну вирішення конфлікту. Виділяють п'ять основних етапів медіації: укладання угоди; з'ясування позицій сторін; виявлення інтересу кожного; знаходження оптимального рішення; укладання угоди [6, ст. 235].

Важливою рисою медіації є те, що вона розглядає спір у широкому розумінні, тобто не лише з правової точки зору, а й враховуючи багато інших факторів – наприклад, взаємовідносини сторін, психологічні чинники. Конфіденційність процедури забезпечується обов'язком медіатора та сторін не розголошувати інформацію. Гнучкість медіації полягає у тому, що сторони можуть самостійно вирішувати, до якого типу медіації їм вдатися [5, ст. 139].

Під час медіації діє принцип – «нічого не вирішено, поки не вирішено все», тому остаточне рішення не приймається, доки не будуть розглянуті всі спірні питання і можливі варіанти рішень. У разі досягнення згоди, медіатор допомагає сторонам оформити її як письмову угоду, яка уже може бути примусово виконана у судовому порядку. В угоді має бути зазначений план розв'язання спору з обов'язковим зазначенням часу та розподілу відповідальності між учасниками. Даний етап закінчується ознайомленням з текстом угоди, її погодженням та підписанням. З цього моменту вважається, що спір відсутній, оскільки сторони досягли консенсусу [1]. Досягнуті домовленості, як правило, більш довговічні та відповідають реальному стану речей, що не тільки сприяє впровадженню у життя досягнутих рішень, а й сам процес виконання йде природним, добровільним шляхом.

Переваги медіації: 1) не публічність; 2) може забезпечити економічно ефективно та швидко позасудове вирішення спорів у господарських справах на

засадах врахування потреб сторін; 3) вартість медіації значно менша, ніж розміри судових витрат; 4) гнучкість процедури [7, с. 67].

Країни, які вже запровадили медіацію і відчули корисність цієї процедури, держава підтримує медіацію на законодавчому рівні. Зокрема, у Великобританії сторони, які не застосували медіацію як досудову процедуру, позбавляються права на відшкодування витрат, пов'язаних з розглядом справи в суді, навіть у разі виграшу справи. Окрім того, держава фінансує службу державних медіаторів, вважаючи, що це є більш доцільним, ніж завантажувати судову систему малими позовами. В країнах Латинської Америки медіацію визнано ефективним способом, що допомагає у боротьбі з корупцією.

Водночас в Україні медіаційний підхід вирішення спорів сприймається як новаторський. Обнадійливим є факт наявності проекту закону України «Про медіацію». Наскільки законопроект відповідає світовим тенденціям розвитку медіації? У світі медіація динамічно розвивається і стає дедалі популярнішою. Той факт, що Україна виконує взяті на себе зобов'язання із впровадження медіації, свідчить про відповідність світовим тенденціям у цій сфері. А що стосується змісту Законопроекту, то загальне зауваження таке: потрібно внести зміни до процесуальних нормативно-правових актів для скасування перешкод у проведенні процедури медіації; необхідно стримати надмірне і завчасне регулювання ще не сформованої галузі, щоб не припинити її розвиток.

Отже, медіація – це такий альтернативний спосіб вирішення спору, що є переговорним процесом, який здійснюється за допомогою посередника, який допомагає сторонам спору самостійно досягти згоди у вирішенні конфлікту чи певної проблеми. Тому, поширення такого альтернативного способу вирішення спорів було б досить ефективним і сприяло б запобіганню, зменшенню загальної кількості конфліктів, заощадженню коштів Державного бюджету за рахунок розвантаження судової системи шляхом досудового врегулювання конфліктів.

Використана література:

1. Беліков О. Конфлікти у підприємницькій діяльності та можливості їх врегулювання / О. Беліков // Юр.журнал Юстиніан № 5/2007: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>
2. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів / О. В. Белінська // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – С. 158-172.
3. Добриніна Г. Чи можна вирішити спір, не звертаючись до суду? / Г. Добриніна // Справочник економіста. – 2008. – № 6. – С. 35-38.
4. Зубро Т.П. Медіація як спосіб альтернативного врегулювання спорів в європейському просторі/ Т.П. Зубро// Право. – 2014. – № 21. – С. 130 -136.
5. Канарик Ю.С., Волкович Н.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення цивільних спорів/ Ю.С. Канарик, Н.В. Волкович// Молодий вчений. – 2015. – № 11. – С. 138 – 140.
6. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів/ Ж.В. Мішина// Науковий вісник: Право і суспільство. – 2015. – № 5. – С. 234 – 238.

**Статна Я., студент III курсу обліково-економічного факультету,
Буковинський державний фінансово-економічний університет
Мандрик М. В., доктор історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи і
кадрової політики БДФЕУ**

ЩО ОЗНАЧАЄ ФОРМАТ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Можна як завгодно називати конфлікт на Донбасі – «гібридна війна», «неоголошена війна», «дивна війна», «напіввійна», «уповільнена агресія», «російська агресія», «ескалація конфлікту», «АТО». Але від цього він зовсім не перестане бути війною – у повному розумінні цього слова. Та це тільки для нас, адже українська правляча верхівка та бізнес еліта ніколи не визнає її війною, війною проти власного народу, проти власної честі і гідності.

Для світової спільноти це буде нічим іншим аніж збройним протистоянням двох сусідських країн, а для нас – зрадою, прихованим геноцидом кращої половини нації, десятками тисяч покалічених доль, життів.

Збройний напад Російської Федерації на Україну став несподіваним як для українського народу, так і для міжнародної спільноти. Однак об'єктивно війна була зумовлена імперативами політики Росії. Така війна поєднує військові, інформаційні, терористичні та інші агресивні дії, скоординовані з єдиного центру і спрямовані на досягнення визначеної стратегічної мети [4].

Видатний воєнний теоретик Карл фон Клаузевіц у своїй класичній праці «Про війну» (1832-1834 роки), фундаментальні і актуальні постулати якої актуальні й нині, писав: «Війна є продовженням політики іншими засобами» [1]. Сьогодні такими засобами виступають: тотальна дезінформація обох сторін про реальні події і наслідки того, що насправді відбувається на Сході України; цілковите перекручування інформації і скептичне, вороже налаштування громадян Росії центральними каналами, а саме «Россия24»; лобіювання інтересів різних олігархічних груп, що прямо чи опосередковано пов'язані з агресором бізнес-інтересами та ще різні політико-інформаційні і психологічно-інформаційні маніпуляції.

Влада постійно апелює до американців і європейців, просить нас захистити, допомогти. Вони хочуть перемогти Росію руками Заходу і санкціями США, та при цьому не підірвати свої бізнес-зв'язки з агресором. Та чи доцільно Європі нехтуючи своїм бізнесом та своїми проектами загострювати власні взаємовідносини з Росією через країну, керівництво якої не впевнено чи хоче закінчувати цю війну взагалі.

В Україні все ще триває антитерористична операція, оголошена 14 квітня. АТО - це комплекс заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних з терористичною метою. Проте зараз на Сході багато ознак того, що там ведеться повноправна війна проти України. Та ні присутність окупаційних військ РФ на території України, ні техніка, що сотнями ввозиться через кордон з РФ на територію України, ні наявність обміну військовополоненими не є визначальними рисами того, щоб українська влада визнала, що АТО давно закінчилося. І це не говорячи про значну кількість

біженців із зони бойових дій і території, контрольованої агресором, не говорячи про величезні людські втрати в тому числі і цивільного населення, існування лінії фронту з блокпостами, військово-мобілізаційні заходи в масштабі всієї країни, що не є притаманними особливостями АТО.

Ще з моменту вторгнення Росії в Крим Україна повинна була розірвати всі дипломатичні стосунки, перекрити кордони і ввести візовий режим з РФ [5]. Після утворення «ДНР» і «ЛНР» їх одразу ж мали визнати незаконними і терористичними організаціями, оголосити воєнний стан у Донецькій і Луганській областях [2]. Та аж ніяк не допустити там проведення виборів, результати яких були сфальсифікованими. Відповідно ці території – «ДНР» і «ЛНР» ми мали визнати окупованими Росією та відмовитись від будь-яких зобов'язань. Наразі ж ми надаємо бандитам безкоштовно енергоносії та беремо зобов'язання стосовно населення і території, які не контролюємо. А що стосується особливого статусу – хочемо офіційно визнати їх самостійними республіками на території України, пустити у Верховну Раду Гіркіних, пробачити їм тисячі смертей українських захисників-патріотів, фінансувати території контрольовані незаконними російськими бандформуваннями.

Ще після вторгнення кадрових частин армії РФ у серпні 2014 року на Донбас, ми мали оголосити воєнний стан і визнати на весь світ агресором Росію. І таким чином ми б могли уникнути страшних подій, зберегли десятки тисяч життів, не допустити Ілловайського та Добальцевського котлів. Та ми побоюлися відкритого конфлікту з Росією, Президент не був готовий знехтувати своїм лобі і закінчити війну.

Ми маємо вимагати військової допомоги у війні з Росією, ставити питання про повну її економічну ізоляцію, виключення РФ з ООН. Країна, яка веде війну не може бути членом організації метою якої є збереження миру.

На наше переконання, перемога вже близько, вже зовсім поруч. Та чомусь кожен раз, коли ми майже дісталися її, нас відділяють від неї. Та відділяють не бойовики, а свої – ті кого ми вибрали, ті кого привели до влади.

Історія знає чимало прикладів, коли з плином часу злочинці опинялися на лаві підсудних. Як вважає більшість експертів, російська судова система навряд чи здатна покарати тих, хто здійснює зараз злочини на Сході України. Однак у міжнародних судах їх, швидше за все, чекає справедлива відплата [3].

Використана література:

1. Василенко В.А. Генеза і природа збройної агресії Росії проти України / В.А. Василенко // Юрінком Інтер (Юридичний вісник України). Режим доступу: <http://www.yurinc.com.ua>

2. Костенко Ю. АТО чи війна? Міжнародно-правові наслідки / Ю. Костенко // Висновки [Знати, щоб діяти]. Режим доступу: <http://www.vysnovky.com/analytics/politics>

3. Матусова О. Неоголошена війна Росії на сході України. / О. Матусова // Радіо Свобода: Політика. Режим доступу: <http://www.newsonline24.com.ua>

4. Парубій А.В. Війна Росії проти України і світу / А.В. Парубій // Українська правда. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua>

«ГІБРИДНА ВІЙНА» В УКРАЇНІ - КОНФЛІКТ НОВОГО ПОКОЛІННЯ: КОМПОНЕНТИ ТА ЕТАПИ

«Гібридну війну» фахівці кваліфікують як модель війни, яка намагається приховати свій воєнний характер та участь у ній державних структур. На думку О.Неклесси, «ми уявляємо, що таке війна: є агресор, який нападає на територію, інша сторона розпочинає відповідні військові дії, утворюється коаліція...це підкилимна, неочевидна війна, яка ведеться новими засобами»... Гібридність у його розумінні є синонімом складності, комплексності [2].

Р.Боровий кваліфікує «гібридну війну» як суміш класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. На його думку, однією з рис цього конфлікту є те, що держава, яка його веде, укладає домовленості з недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок з якими формально повністю заперечується. Бойові дії базуються на малочисельних, але дуже добре підготовлених співробітниках спецслужб і загонах спецпризначення цієї країни, які водночас інструктують загони опору, ополчення. Ці ж люди водночас є радниками та наставниками лідерів місцевих маргіналів та колабораціоністів, яких «підгодовували» і які є ланкою між центром та місцевими лідерами. Ця країна тисне на свою жертву – політичними процесами, торгівельно-економічними методами, енергоносіями, санкціями [3]. Частина дослідників заперечують новизну цього терміну, посилаючись на те, що у 1960-х рр. президент Дж. Кеннеді говорив про більш ефективний спосіб ведення війни – шляхом використання тактики виснаження та розпилення сил ворога замість відкритої агресії. Така тактика була використана ще в 1948 р. у війні ізраїльтян з Палестиною, – про це зауважував начальник ізраїльського Генштабу Ігаель Ядін.

На думку Д. Кілкаллена, «гібридну війну» включає в себе комбінацію партизанської та громадянської війн, протестів і тероризму [3]. Також під час «гібридної війни» можна застосовувати, за висловом Роберта Ортона Ворка, «гібридних» військовослужбовців, законспірованих серед місцевого населення. Такий сценарій мав місце в Криму та на сході України, коли там упродовж тривалого часу працювали спеціально підготовлені люди, налагоджували агентурну мережу, а коли потрібно було, все це спрацювало.

У зв'язку з вище викладеним постає питання про доцільність вживання терміну «війна» стосовно дій Росії на сході України. До ознак війни належать: формальний акт оголошення (ультиматум або мотивація) відповідно до III Гаазької конвенції 1907 р., розрив дипломатичних відносин, скасування двосторонніх угод, стан війни. Проте цей застарілий підхід зазнав серйозних уточнень. Під цей термін потрапляють інші конфлікти, які у 1977 р. були виділені як новий вид збройних конфліктів та надана була нормативна регламентація – додатковий протокол до женецьких домовленостей 1949 р. Йшлося про захист жертв збройних конфліктів, але ж навіть ця норма не відповідає вимогам часу, оскільки незрозуміло яким статусом наділяти

терористичні організації-учасниці конфлікту. У другій половині ХХ ст. поступово науковці перейшли від терміну «війна» до «збройний конфлікт міжнародного характеру». А слово «війна» дедалі частіше почало використовуватися в інших контекстах – «інформаційна війна», «ідеологічна війна». До Женевських домовленостей було зроблено низку суттєвих доповнень у формі протоколів стосовно збройних конфліктів неміжнародного характеру – громадянські війни та національно-визвольна боротьба. А. Ладиненко кваліфікує учасників конфлікту: 1) особи, які входять до антиурядових сил, борються за владу; 2) ті, хто прагне більшої автономії в межах держави; 3) особи, які хочуть відокремлення частини території та створення власної держави [1, с. 145].

Неправильно стверджувати, що «гібридна війна» в Україні розпочалася у 2014 р. У розвитку «гібридної війни» виділяють кілька періодів – перший розпочинається з президентства Л. Кучми (відмова від вступу до ЄС та НАТО, посилення проросійської орієнтації політичної еліти), згодом В. Ющенко (розчарування ідеями Майдану та командою «помаранчевих», поглиблення розколу між сходом та заходом, застосування енергетичної війни у стосунках з Росією), В. Януковича (обрання «східного вектора», руйнування стратегічних об'єктів оборонної промисловості, висока активність «п'ятої колони» в Криму та на сході, зростання залежності від зовнішніх позик. Другий – активна фаза – масові протести пізньої осені 2013 р., Майдан, анексія Криму, розв'язання збройного конфлікту на сході, постановня самопроголошених ДНР та ЛНР).

Якщо кваліфікувати російсько-український конфлікт на сході, то чітко проглядаються риси збройного конфлікту неміжнародного характеру та стає зрозумілим чому Росія вибрала саме такий гібридний варіант конфлікту – ретельна підготовка упродовж років-десятиліть із залученням спецслужб та «п'ятої колони» для формування сприятливих умов агресії (захоплення інформаційного простору, масове нав'язування історичних міфів, перекручення дійсності, маскування агресора своєї ролі у розв'язанні конфліктів, щоб уникнути санкцій та не втратити свій авторитет у світі; руйнація державної влади через просування «своїх людей» на найвищі щаблі вертикалі, підкуп українських депутатів, міністрів, силовиків і перетворення їх в «агентів впливу»; бажання агресора встановити контроль над територією; сильна (авторитарна) влада в Росії, яка попри все, гуртує громадськість на основі ідеї («защита рускоязычного населения»; значно вищий рівень обороноздатності країни-агресора, а це дає переваги і можливість тиску; дезінтегрованість українського суспільства, перманентні кризові явища.

Використана література:

1. Ладыненко А.П. Виды вооруженных конфликтов и применимое к ним право // Альманах міжнародного права. – 2009. – Вип. 1. – С. 136-150.

2. Медведев С. Гибридные войны [Электронный ресурс]. - Режим доступу: <http://www.svoboda.org/content/transcript/27285199.html>

Новое слово в нашем лексиконе – «Гибридная война» [Электронный ресурс]. - Режим доступу: <http://3polk.com.ua/articles/geopolitics/novoe-slovo-v-nashem-leksykone-gybrydnaya-vojna.html>

«ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК МЕТОД ЗАГАРБАННЯ ТЕРИТОРІЙ, ЩО НЕ КВАЛІФІКУЄТЬСЯ ЗЛОЧИНОМ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: наслідки для мирних територій

Упродовж перших десятиліть ХХІ ст. у світі практично не застосовуються відкриті міждержавні агресії із застосуванням регулярних збройних формувань. Проводиться «гібридна війна» – новітній прояв воєнних дій, яким не передують оголошення війни, а світове співтовариство не кваліфікує це як міждержавне протистояння з цілим набором відповідних міжнародних санкцій та обмежень. Результат від такого ведення воєнних дій при значно менших затратах для «неоголошеного» агресора може дати прийнятний результат. Визначено основні характеристики гібридної війни та її головний аспект – маскуванню під невоєнний інструментарій, а також високий рівень невизначеності.

У дослідженні відомого аналітика Г. Почепцов наведено думку начальника Генерального штабу Збройних сил РФ В. Герасімова, який відштовхувався від констатації того, що в теперішній час змінилися «правила війни», оскільки невоєнний інструментарій починає бути ефективнішим воєнного. Він охоплює політичні, економічні, інформаційні, гуманітарні методи, які активізують протестний потенціал населення. Саме до них додаються воєнні засоби [2].

Подібним чином діє Росія проти України, не застосовуючи пряму агресію, а проводить «гібридну війну», використовуючи затяжну багаторічну підготовку українського населення в Криму та на Сході України, особливо в Донецькій та Луганській області. Підготовку до відкритої фази гібридної війни Росія вела практично з часу становлення незалежності України.

Долучалися до цього і економічні важелі, коли цілі галузі господарства потрапляли під контроль російського капіталу. Тиск Росії на Україну здійснювався через тотальний контроль за постачанням енергоносіїв, втягуючи Україну у не вигідні боргові зобов'язання. Всі ці впливи Росії на Україну мали місце через підкуп представників найвищого керівництва України, створення сприятливих умов для розвитку їхнього бізнесу в Росії.

Для підготовки «гібридної війни» Росія, як країна-агресор, задіявала різні важелі та інструменти, робила значні асигнування у діяльність «п'ятої колони». Не гребуючи засобами, планомірно готувався ґрунт для протистоянь, сукупність яких створила передумови початку активної фази «гібридної війни». Революція Гідності та усунення від влади В. Януковича змусила В. Путіна пришвидшити запуск механізмів «гібридної війни» проти України.

Саме це і сталося в лютому-березні 2014 року, коли Росія за мовчазного спостереження української влади здійснила окупацію Криму. Специфічне введення військової сили на територію противника за такого способу ведення війни стирає грані між військовими діями, збройними повстаннями, масовими порушеннями прав людини і організованою злочинністю.

На думку експерта О. Колесси, «Наявність ядерної зброї є, на даний момент стримуючим фактором для застосування методів гарячої війни. Натомість це примусило шукати дотичні методи воєнного проникнення та дало колосальний інноваційний стимул розвитку новітніх військових методів ведення новітньої війни. І дуже важко може боронитися в теперішніх умовах той, хто не має ядерної зброї, як це є у випадку російсько-української війни [1].

Г. Почепцов наголошує, що гібридна війна опирається на війну інформаційну. Тому у випадку Криму та Донбасу британські експерти означили такі фази:

- перша: створення у «російських співвітчизників» так званої м'якої лояльності до Росії шляхом акцентування культурних, мовних та інших зв'язків;

- друга: нав'язування страху, що їхнє керівництво буде працювати проти них шляхом акцентування нацистської тиранії часів війни і рятівної ролі «советів»;

- третя: гуманітарна інтервенція російських військ у формі або в цивільному для захисту або приєднання до Росії [2].

Зауважимо, що підтримка процесів руйнації українського суспільства з боку Росії проводиться завдяки проросійському лоббі у керівництві держави. Завдяки цьому Україна втягується у економічну залежність у різних галузях, реалізацію не вигідних для українського суспільства різного роду оптимізацій, укрупнень та значної частини елементів адміністративної реформи по «децентралізації». Використання своїх впливів на рівні керівництва держави дає можливість Росії ефективно накручувати чергові хвилі «гібридної війни» та виснажувати нас.

І ці процеси руйнації відчутні на місцях на мирних територіях України. На думку блогера В. Турмиса, ще чотири-п'ять років тому поставало питання про закриття неперспективних шкіл. Та тоді далі розмов справа так і не пішла. А от зараз місцеві органи влади отримали зверху проект, який треба втілювати в життя. Фінансування від держави на навчання, лікування, культуру буде, але його явно не вистачатиме, щоб зберегти всю існуючу мережу шкіл, лікарень, закладів культури [3]. Рішення про закриття загальноосвітніх шкіл, лікарень, бібліотек та музеїв, спортивних закладів та мистецьких шкіл, будинків учнівської та юнацької творчості і поліклінік змушені будуть приймати місцеві органи влади. Саме їм доведеться визначити, що і як саме «урізати».

У зв'язку з цим місцева влада не лише не має достатніх важелів впливу на вирішення всієї маси місцевих проблем, а ще на її відповідальність звалюються пошук коштів на те, що не фінансуватиметься з центрального бюджету. Крім того, на постійному контролі місцевої влади і проблеми реагування на протестні настрої, та необхідність, в зв'язку із продовженням фази «гібридної війни» вести підготовку до захисту територій від можливих неконтрольованих диверсійних груп. А це означає, що при неможливості зміни системи влади в Україні, подальшій відсутності діалогу між владою та громадою та залишенні ситуації на самоплив питання втрати державності України стає дуже ймовірним.

Використана література :

1. Медведев С. Гибридные войны [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.svoboda.org/content/transcript/27285199.html>
2. Почепцов Г.Г Из истории гибридной войны в США и России з історії поняття гібридної війни в США і Росії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://psyfactor.org/psyops/hybridwar6.htm>
3. Турмис В. Оптимізації не уникнути [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://hal_zoria.io.ua/s1193095/optimizacie_ne_uniknuti

5.2. Розвиток медіації в світі та Україні

5.2. The development of mediation in the world and in Ukraine.

Гой О.Т., студент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

СТРАТЕГІЯ WIN/WIN ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ АСПЕКТ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У сфері врегулювання спорів спостерігаються світові тенденції щодо використання більш ефективних та менш фінансово-затратних форм, які відрізняються від судового чи арбітражного процесів. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів є надзвичайно популярною на Заході. У США та країнах Європи близько 60% відсотків усіх спорів проходять через процедуру медіації, 80% з них вирішуються на даному етапі, зберігаючи час сторонам, їхні стосунки та репутацію, чого не може дозволити суд чи арбітраж [1].

Вдале законодавче регулювання цього процесу в Україні дозволить налагодити численні механізми правосвідомості громадян, їхню довіру до системи судів і вирішення правових спорів в українській правовій системі, стабілізувати нормальне функціонування ланок суддівської системи, не перевантажуючи їх величезною кількістю справ. Це повинно забезпечити в Україні створення новітнього професійного класу представників юридичної спільноти – медіаторів.

Медіація – це процес ведення переговорів, форма альтернативного вирішення спорів. З цією метою спеціально підготовлена нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), надає допомогу сторонам, між якими існує реальний чи потенційний конфлікт у досягненні рішення, яке буде взаємоприйнятним для сторін і задовольнить їхні інтереси в однаковій мірі [2].

Для досягнення цілей медіації – вирішення спору – цей процес передбачає дотримання таких принципів:

- 1) неформальності, що сприятиме комфортному веденню переговорів;
- 2) добровільності, тобто сторони за власним бажанням ініціюють медіацію та прагнуть обрати шлях до вирішення спору;
- 3) конфіденційності, що забезпечуватиме сторонам вільні можливості висловлення своїх власних позицій, думок, фактів, аргументів, вимог без порушення особистої репутації;
- 4) нейтральності – медіатор є абсолютно нейтральним, не підтримує жодну із сторін та немає власної зацікавленості у результатах медіації, розв'язуючи спір лише на основі наявних фактів, аргументів сторін, їхніх побажань та емоцій, власному професіоналізмі;
- 5) уникнення фінансового та емоційного виснаження (на відміну від існуючих форм вирішення спорів);
- 6) абсолютного демократизму, що передбачає можливість вибору сторонами термінів і дати медіації, місця її проведення, медіатора та уточнення інших нюансів [3].

Медіатору для забезпечення результативності процесу медіації доцільно реалізовувати ефективні тактики й стратегії. Серед них визначальною вважається стратегія Win/Win, яка відрізняє медіацію від інших форм вирішення спорів [4], надаючи кожній із сторін можливість стати «переможцем» у конкретному спорі. Саме ця риса робить даний вид альтернативного вирішення спорів найбільш «гуманним» по відношенню до сторін, оскільки немає судді, присяжних чи арбітражного керуючого, які вирішують спір без урахування думки сторін, опираючись тільки на аргументи та докази. У медіації учасники самостійно досягають рішення, які задовольняють взаємні інтереси й побажання.

Процес вирішення спору, що ґрунтується на стратегії Win/Win, має декілька складових-технік, що використовується медіатором під час медіації.

На нашу думку, основними завданнями медіатора є:

1) концентрація уваги на взаємовідносинах сторін, що сприятиме збереженню толерантності та взаємоповаги сторін. Медіатор запобігає особистій неприязні учасників незалежно від результатів процесу;

2) зосередженість на інтересах сторін, а не на особистих позиціях. Це дозволяє медіатору зрозуміти ключові потреби, бажання, турботи та емоції сторін, що забезпечує оперативне досягнення необхідних результатів медіації;

3) особиста креативність, що сприяє моделюванню ситуацій, можливостей вибору між ними та пошук взаємовигідних рішень для обох сторін [5].

Фаховий медіатор створює атмосферу впевненості та комфорту для клієнтів, що вимагає від нього ерудованості, знання психологічних особливостей і високої професійної підготовки для досягнень рішень згідно із стратегією Win/Win.

Використання медіації в Європі та США є усталеною традицією, водночас в Україні вона тільки зароджується, що потребує підвищеної уваги зі сторони представників юридичної спільноти нашої держави. На нашу думку, медіацію в Україні слід розглядати не тільки як специфічний процес, а й як світову тенденцію, що сприятиме втіленню на практиці сучасних демократичних інструментів реалізації прав та свобод людини і громадянина.

Список використаної літератури

1. Mediation and ADR statistics. – Режим доступу : <https://www.finra.org/arbitration-and-mediation/dispute-resolution-statistics#mediationstats>
2. Eilerman D. Win/Win Solutions – The Role of Collaboration in Resolving Problems / Dale Eilerman. – Режим доступу : <http://www.mediate.com/articles/eilermanD8.cfm>.
3. Aydt B. H. Mediation – The Alternative for «Win-Win» / Bruce H. Aydt. – Режим доступу : http://coar.com/files/pdf/Mediation_Win-Win_Article.pdf.
4. Mediation and ADR statistics – Режим доступу: <http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Mediation/Introduction/Ten-good-reasons-to-choose-ICC-Mediation>
5. The Win-Lose Approach to Negotiation. – Режим доступу: <http://www.skillsyouneed.com/ips/negotiation2.html>

РОЗВИТОК МЕДІАЦІЇ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Медіація є один з найпоширеніших у світі способів переговорів, який передбачає участь незалежної особи. Одразу зазначимо, що як в Україні, так і в інших країнах колишнього СРСР, медіація ще не набула широкого поширення, що пов'язано, насамперед, з її яскраво спрямованим приватно правовим характером і специфікою взаємодії сторін та медіатора.

Медіація є одним із методів мирного вирішення спорів, що спрямований на узгодження позицій сторін при активній участі посередника (медіатора), обраного сторонами спору спільно. Метою медіації не є пошук винного у ситуації, а рішення, прийнятне для обох сторін. Головне, щоб обидві сторони вважали, що це рішення є оптимальним та прийнятним. Тобто медіація працює не лише з правовою позицією, а й з реальним інтересом людини, що виходить за межі юридичного вирішення питань у суді. У процесі медіації не встановлюють винного та не доводять, хто більше правий.

Завдання медіатора – це організація процедури медіації, завоювання довіри сторін та вивчення їх позицій. Зрозумівши їх, можна з'ясувати і реальний інтерес сторін, який почасти не збігається з тим, що вони озвучують.

Важливою перевагою медіації, на наш погляд, є можливість зберегти стосунки після її завершення, тоді як після вирішення спору про нормальне спілкування у майбутньому зазвичай немає й мови. Якщо ж додати конфіденційність, гнучкість процедури, купу збереженого часу і нервів, то медіація бачиться як ідеальне рішення, наприклад, для комерційних чи сімейних спорів [1].

Ефективність медіації доведено світовою практикою. Так, зокрема, у країнах Європи 80 % спорів, що перебувають у провадженні суду і передаються на медіацію, вирішуються без судового розгляду. Медіацію використовують з 60-х років ХХ ст. Основою формування цього способу стали застосовувані ще квакерами та єврейськими громадами способи втручання у різні види конфліктів – спори про спадкування, власність або з питань сімейного права – які, у свою чергу, брали початок з давньоєврейських традицій. У 1982 р. в США було вже понад 300 осіб і організацій, які займалися медіацією під час врегулювання сімейних конфліктів.

Проект закону України про медіацію дає таке визначення: «Медіація – процедура позасудового вирішення конфліктів їх сторонами на засадах добровільності, самовизначення і рівності сторін, конфіденційності, незалежності та неупередженості із залученням медіатора, що спрямована на самостійне досягнення сторонами рішень щодо позасудового врегулювання конфлікту в порядку, передбаченому цим Законом» [1].

Однією з головних ознак медіації як самостійного способу є участь у вирішенні спору незалежної особи – медіатора. Проект закону України про медіацію пропонує визначення медіатора як фізичної особи, яка виступає незалежним посередником у позасудовому врегулюванні сторонами конфлікту, що виник між ними, в порядку, передбаченому цим Законом.

Проект закону України про медіацію визначає такі принципи медіації: добровільність, самовизначення і рівність сторін, конфіденційність, незалежність та неупередженість медіатора.

Зараз медіація успішно розвивається в таких країнах, як Польща, Норвегія, Німеччина, Фінляндія, Австрія та Велика Британія. У Польщі медіатори, щоб отримати справи, повинні зареєструватися в суді та мати відповідну кваліфікацію. Оплата праці медіаторів здійснюється з державного бюджету. У Чехії державна організація – Служба апробації та медіації – підпорядкована Міністерству юстиції [2].

Медіацією можуть займатися ті, хто мають спеціальну підготовку в галузі права чи соціальних наук та пройшли спеціальний тренінг. У Франції послуги медіації надають громадські організації, а медіатори мають бути акредитовані прокурором, після чого можуть підписати контракт з Міністерством юстиції Франції щодо надання послуг медіації. Вони є безкоштовними для учасників процесу і оплачуються з державного бюджету. В Австрії послуги медіації надають департамент Міністерства юстиції та Асоціація апробації і соціальної роботи. Асоціація є незалежною приватною організацією, яка субсидіюється Міністерством юстиції, має власну систему управління та контролю якості надання послуг. В Австрії медіатори повинні мати професійну кваліфікацію в галузі права, соціальної роботи або психології та проходять обов'язкову підготовку з ведення програм медіації. Але встановлено, що медіаторами не можуть бути особи, які обіймають державні посади. Як бачимо, європейський досвід орієнтований на широке залучення громад до програми відновного правосуддя. Йдеться про передачу функції медіації недержавним організаціям, залучення медіаторів з місцевих громад, автономію процесу медіації від офіційного правосуддя.

У рамках програми «Прозорість та ефективність судової системи» Рада Європи уклала з головами Господарського суду м. Києва, Вінницького апеляційного адміністративного суду, Донецького апеляційного адміністративного суду та Білоцерківського міжрайонного суду домовленість про добровільне застосування процедури медіації в цих судах. Можна припустити, що, навіть прийнявши прогресивні закони, українці не зможуть їх застосувати, доки такі пілотні проекти не продемонструють свою ефективність. Тридцять шість українців уже пройшли підготовку в Центрі ефективного розв'язання спорів і конфліктів у Великій Британії, із них сім акредитовані в цій країні як медіатори [3]. Отже, Україна має можливість для впровадження та розвитку медіації. Хочеться сподіватись, що конференція стане ще одним кроком уперед на шляху розвитку української медіації та зробить свій внесок у популяризацію цього ефективного способу розв'язання конфліктів, який поки не надто поширений в Україні.

Література:

1) <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121724>[25.02.2016]

2) <http://yurradnik.com.ua/stati/d1-87-d0-b8-d0-bf-d0-be-d1-82-d1-80-d1-96-d0-b1-d0-bd-d0-b0-d0-bc-d0-b5-d0-b4-d1-96-d0-b0-d1-86-d1-96-d1-8f-d1-83-d0-ba-d1-80-d0-b0-d1-97-d0-bd-d1-96/>[01.03.2016]

3) <http://ilandmanagement.com/Publication/45/>[07.03.2016]

Конфлікт під назвою «гібридна війна»

Гібридна війна — війна із поєднанням принципово різних типів і способів ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Типовими компонентами гібридної війни є використання: класичних прийомів ведення війни (із військовослужбовцями в уніформах, військовою технікою); нерегулярних збройних формувань (повстанців, терористів, партизан) та таких типів війни і прийомів як інформаційна і кібервійна. При цьому сторона-агресор може залишатися публічно непричетною до розв'язаного конфлікту. Експерти називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у 21 столітті.

Визначення «гібридна війна» відсутнє в міжнародно-правових документах. Більше того, такого поняття не існує й у Воєнній доктрині України — документі, що є національною системою керівних поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів.

Проблема дослідження. Сучасний стан міжнародного миру під впливом невпинного росту інноваційних технологій, розвитку та гальмування економік різних суб'єктів міжнародного права, укріплення апаратів передачі інформаційних даних та інших новітніх засобів, підривається внаслідок виявлення нового явища — гібридної війни. Проблема виникає в тому, як можна визначити місце гібридної війни в міжнародному праві, надто з урахуванням чинного права на війну і права війни. Усвідомлення наявності нового порогу небезпеки піднімає рівень оборони сторони, на яку звернено дані засоби.

Дослідження охоплює розкриття поняття «гібридна війна» в контексті міжнародного права та повинно здійснюватися в нерозривному зв'язку з реаліями ведення війни, що виходять за межі конвенційно-закріплених стандартів та правил. Актуальність дослідження полягає в тому, що виділення цього нового поняття «гібридна війна» та внесення в міжнародне право стало прерогативою не тільки наукового дослідження, а й обов'язковою ланкою роботи державного апарату в галузі захисту безпеки всіх сфер держави та підтримання безпеки. Для України, на жаль, шукане поняття становить життєво важливу актуальність, що зумовлює важливість його дослідження.

Аналізуючи ступінь наукової розробки дослідження проблеми, треба підкреслити, що загалом науці міжнародного права бракує розуміння поняття «гібридна війна». Важливі публікації з цієї теми були зроблені такими науковцями, як П.Мансур, Френк Г. Хоффман, Майкл Айшервуд, Шейн Рівс, Роберт Барнсбі, Ю.Климчук, А. Демидов, Л. Савін, В. Власюк та інші. Поряд з асиметричними конфліктами та неконвенційними війнами (ситуації, коли явні бойові дії не ведуться), стоїть також поняття «гібридні війни», які зараз все частіше використовуються [1].

Автором цієї концепції є Френк Г. Хоффман, колишній офіцер морської піхоти, науковий співробітник міністерства оборони США. Це великий теоретик в галузі збройних конфліктів та військово-політичної стратегії.

Хоффман зазначає, що конфлікти будуть мультимодальними (тобто такими, що ведуться різними способами) та багатоваріантними, що не входять в межі простої конструкції ведення збройного конфлікту чи війни. За Хоффманом майбутні загрози можуть в більшій мірі бути охарактеризованими як гібридне співвідношення традиційних та нерегулярних стратегій і тактик, це децентралізоване планування та виконання, участь недержавних акторів з використанням одночасно простих та складних технологій[1].

Гібридні загрози включають в себе коло різних режимів ведення війни, що відносить до себе стандартне озброєння, нерегулярні тактики і формування, терористичні акти (в тому числі і насилля та примус) і кримінальний безлад[2].

Гібридні війни також можуть бути мультивузлові (тобто такі, що проводяться і державами, і різноманітними недержавними акторами). Ці мультимодальні/мультивузлові дії проводяться або різноманітними підрозділами, або ж одними і тими самими державними органами чи групами [1].

У таких конфліктах противники (держави; групи, що фінансуються державами, або суб'єкти, які самі фінансують свою діяльність) будуть мати доступ до сучасного воєнного потенціалу, що включає зашифровані командні системи, переносні ракети класу «земля-повітря» та інші сучасні смертоносні системи; а також – підтримувати організації затяжних партизанських дій, в яких застосовуються засідки, саморобні вибухові пристрої та вбивства[1]. Потім Хоффман дає таке визначення поняттю: гібридна загроза - це будь-який противник, який одночасно та адаптовано використовує співвідношення звичайного озброєння, нерегулярну тактику, тероризм та злочинну поведінку в зоні бойових дій для досягнення своїх політичних цілей[2].

Отже, розглянувши поняття «гібридна війна», можна дійти висновку, що воно означає сучасний вид війни, де в конфлікті використовуються різноманітні засоби нападу та оборони держав, що виходять за рамки конвенційно-визначених варіантів та видів ведення війни. Науковці вже виділяють перелік можливої реальної зброї, що може використовуватися сторонами. Під термін зброя, в цьому випадку, підпадають не тільки матеріальні традиційні види зброї, а й модельно-організаційна та інформаційна види зброї.

Сучасне міжнародне право не включає в себе поняття «гібридна війна», що в свою чергу приводить до відповідних наслідків. Відсутність регулювання цього нововиявленого явища пришвидшує виникнення все нових засобів атаки у війнах, відповідальність за які не можуть понести винуватці через відсутність норм, які зобов'язують сторін.

Список використаних джерел:

1. Л. Савин. Гибридная война. / Информационно-аналитический портал Геополитика. 27января. 2015- Электронный ресурс
Демидов А.В. Управляемый хаос. Стратегия России № 5, май 2015 -
Электронный ресурс

Пірен М.І.

Доктор соціологічних наук «БДФЕУ»

КРИЗОВІ СТАНИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЯК ПРОЯВ КОНФЛІКТНОСТІ.

Сучасні кризові стани в системі управлінської культури органів державної влади в Україні як конфліктної влади і народу.

На сьогодні перед державним управлінням в Україні стоїть завдання – вивести країну з політичної й соціально-економічної кризи з найменшими витратами. Зробити це не дуже просто оскільки, з одного боку, щоб подолати тенденції витратами. Зробити це не просто, оскільки, з одного боку, щоб подолати тенденції кризового розвитку, що склалися, необхідно міняти сам зміст і цільову орієнтацію реформ, з іншого – будь-який «різкий рух» у цьому напрямку може призвести до чергової, або навіть до серії криз – адже значні перетворення у будь-якій із сфер життєдіяльності суспільства (політичній, соціальній або економічній) ведуть до структурних змін у ньому. Тому кожен крок представники влади повинні здійснювати продумано й фахово.

Кризові ситуації, особливо у сферах, що зачіпають життєдіяльність всього суспільства, часто вимагають швидкого та ефективного реагування, оскільки діяти доводиться в умовах дефіциту часу і ресурсів, що ми маємо сьогодні в політико-владних структурах України. А значить, фахівці, що беруться за їх подолання, повинні бути добре ознайомлені зі способами та методиками антикризового управління.

На наше бачення, формування концепції сучасного державного антикризового управління повинно включати послідовне проходження п'яти напрямків:

- чітке визначення самого поняття «кризи» в цілому, а також в кожній із сфер;
- становлення кризового стану управління в часі та найвагомійші причини та помилки некомпетентності управлінців;
- визначення точних критеріїв оцінки кризових ситуацій;
- з'ясування причини виникнення криз у політичній і соціально-економічній сферах;
- вивчення всіх можливих механізмів найбільш відповідних для сфери та конкретної ситуації.

Кожний з цих напрямків надзвичайно важливий. Не визначившись з поняттям кризи, неможливо приступити до розробки його критеріїв; не знаючи причин виникнення кризи, не можна здійснювати вірні дії для її подолання й усунення її негативних наслідків; для того, щоб своєчасно розпізнати ознаки кризи, потрібно мати у своєму розпорядженні чітку систему критеріїв та її оцінки; успішно боротися з кризою можна тільки володіючи перевіреними і ефективними методами антикризового управління. Крім того, поняття «криза» включає виділення ознак кризової ситуації і типологію різних видів кризи, тому кожний з них може стати об'єктом окремого наукового дослідження, а практикам, що можуть подолати – мати інноваційне, технократичне мислення.

Кризи не обов'язково є руйнівними, вони можуть протікати з певним ступенем гостроти, але їх настання зумовлюється не лише суб'єктивними, але й об'єктивними причинами, самою природою соціально-економічної системи розвитку.

Кризи відбивають не тільки суперечності функціонування і розвитку, але можуть виникати і в самих процесах функціонування суспільства. це динаміка і статика, яка потребує професійної компетентності.

Отже, криза – це надзвичайне загострення суперечностей, що виникло або в процесі функціонування соціально-політичної системи, або між двома аспектами її існування: функціонування і розвитком, що загрожує життєдіяльності суспільства.

Для того, щоб вчасно розпізнати й успішно подолати кризу в будь-якій сфері діяльності, необхідно знати основні ознаки кризи та критерії оцінки кризової ситуації. Останні дозволяють визначити, наскільки вона близька до кризової та допомагають при виборі стратегії подолання проблемної ситуації та впливають на розробку й успішне впровадження управлінських рішень.

Подолання кризи – керований процес. Успіх управлінської культури залежить від своєчасного розпізнання кризи, симптомів її настання. Велике значення в розпізнаванні кризи має оцінка взаємозв'язку проблем. Існування і характер такого взаємозв'язку може багато що сказати і про небезпеку кризи, і про її характер. В управлінні політичної і соціально-економічною системами повинен функціонувати державний моніторинг антикризового розвитку тут на допомогу приходять економічна конфліктологія, аналітика та соціологія.

Контроль процесів розвитку і відстеження їх тенденцій за критеріями антикризового управління спеціально для цього підготовленими (можливо, навіть створеними) органами державної влади. Подібний моніторинг є свого роду службою прогнозування кризових ситуацій. Але для такого прогнозу необхідні чіткий набір ознак і критеріїв кризового розвитку, методологія їх розвитку, методологія їх розрахунку і використання в аналізі.

При визначенні кризових станів в політичній та соціально-економічній сферах необхідно враховувати і використовувати ряд підходів:

- нормативний підхід – необхідний для того, щоб визначити стан кожної з цих сфер на момент проведення вимірювань, у співвідношенні з прийнятими та юридично закріпленими в даному суспільстві нормативами;

- динамічний підхід – вивчення сутності діючих тенденцій в політичній і соціально-економічній сферах – необхідна для того, щоб виявити позитивні та негативні тенденції в її розвитку, визначити напрям в розробці антикризової стратегії, контролювати її втілення в життя і проводити її своєчасне коригування;

- порівняльний підхід (індексація) дозволяє визначити причини негативних тенденцій в суспільній системі, а також врахувати вплив макропоказників на стан політичної і соціально-економічної сфер (порівнювати між собою за конкретними показниками можна як різні сфери, так і різні регіони в країні. З огляду на велику територію

5.3. Роль медіації у розв'язанні юридичних конфліктів

5.3. The role of mediation in the solving of legal conflicts

Лик Яна.; студентка групи п -12, ПВНЗ «Буковинський Університет»
Пелипчук С.М., к.пед.н., доцент Буковинського університету

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

У всьому світі медіація є однією з найпопулярніших форм урегулювання конфліктів. Медіація – це приватне та конфіденціальне використання посередників для виходу з конфліктної ситуації. Вона дає можливість уникнути втрати часу в судових розглядах та додаткових і непередбачуваних матеріальних витрат.

Медіація (mediation) є одним з методів мирного вирішення спорів, що спрямований на узгодження позицій сторін спору за активної участі посередника (медіатора), обраного спільно сторонами спору. **Метою медіації** є не визначення того, хто правий, а знаходження компромісного рішення, що стане найкращим для обох сторін. Отже, медіація виходить за межі юридичної оболонки спору, що досліджують суди, і знаходить оптимальне рішення, з огляду на реальні інтереси сторін суперечки.

Незважаючи на відсутність спеціального законодавства, Україна може похвалитися своїм власним досвідом застосування процедури медіації, який підтверджує високу ефективність застосування цього інституту при вирішенні конфліктів. Так, починаючи з 2003 року активно проводяться експерименти у судах (зокрема у містах Києві, Харкові, Івано-Франківську, Вінниці та інших). Також на території України діє низка регіональних груп медіації, які об'єдналися в Асоціацію груп медіації України та Український центр порозуміння [1].

Медіація – це процес, в якому нейтральна третя сторона, медіатор, допомагає вирішувати конфлікт, сприяючи виробленню добровільної угоди між конфліктуючими сторонами. Медіатор полегшує процес спілкування між сторонами, допомагає глибше зрозуміти їх позиції та інтереси, шукає ефектні вирішення проблеми, надаючи можливість сторонам дійти власної згоди. У стародавні часи правосуддя було швидким, напередбачуваним і суб'єктивним. Людям, які потребували ділового вирішення справ, не подобалося ризикувати при ухваленні рішень, тому ними утворювались свої власні системи, такі як торгові палати. Це дозволяло підприємцям тих часів залагоджувати конфліктні ситуації без непередбачуваних рішень суддів і присяжних. Так з'явився прообраз сучасних арбітражних судів. Його перевага полягала в тому, що результат був більш передбачуваний і рішення було остаточним. Недоліком була абсолютна перемога або абсолютна поразка через те, що обидві сторони зобов'язані були підкорюватися результату, незалежно від того, згодні вони, чи ні.

Принципи медіації:

1. Неупередженість.

Медіатор має виконувати свою роботу об'єктивно і чесно. Він повинен проводити медіацію тільки тих справ, в яких він може залишитися

неупередженим і справедливим. Ідея неупередженості є центральною в процесі медіації. Медіатор повинен уникати такої поведінки, яка давала б привід відчувати упередженість щодо певної сторони. Якість процесу медіації підвищується, коли у сторін є впевненість у безсторонності медіатора. Коли медіатор призначається судом або іншою інституцією, то організація повинна докласти максимуми зусиль щодо забезпечення безсторонності послуг медіатора.

2. Конфіденційність.

Медіатор повинен забезпечити очікування сторін відносно конфіденційності, яка залежить від обставин медіації та будь-якої угоди, до якої прийдуть сторони. Медіатор не повинен оголошувати хід і результати медіації, якщо на це немає дозволу всіх сторін або якщо цього не вимагає закон. Якщо медіатор проводить приватні засідання зі сторонами, зміст таких засідань, з погляду конфіденційності, має бути обговорений з всіма сторонами заздалегідь.

Конфіденційність не може тлумачитись, як обмеження або заборона на моніторинг, наукові дослідження або програм медіації відповідними людьми.

3. Добровільність.

Процес медіації є суто добровільним. Ніхто не може примусити сторони скористатися медіацією або хоча б спробувати це зробити.

Добровільність проявляється в тому що:

- жодну сторону не можна примусити до участі в медіації;
- кожен учасник може вийти з процесу медіації на будь-якому етапі;
- згода з результатом процесу медіації є також суто добровільною;
- сторони самі контролюють хід і результат медіації;
- послуги медіатора протягом усієї процедури приймаються обома сторонами добровільно.

Спілкуючись, люди взаємодіють між собою. Розглядаючи проблему управління подібними ситуаціями, вітчизняна конфліктологія спирається на той теоретичний фундамент, який був закладений у науку управління американським ученим Елтоном Мейо у доктрині людських відносин.

Профілактика конфлікту – такий вид управлінської діяльності, який полягає в завчасному розпізнаванні, усуненні або ослабленні їх передумов. Всякий конфлікт в основі має соціальні причини – економічні, політичні та духовні суперечності соціального життя. Методи попередження причин конфліктів цього рівня досить добре відомі й зводяться до: проведення економічної та культурної політики заснованої на принципах соціальної справедливості; зміцнення в усіх сферах життя суспільства принципів законності та правопорядку; підвищення культурного рівня населення, істотним елементу якого виступає конфліктологічна грамотність.

Підтримка та зміцнення співпраці, відносин взаємовиручки є центральною проблемою всієї тактики попередження конфлікту.

Література:

1. Лєко Б., Чуйко Г., Медіація: підруч. – Чернівці: Книги-XX1, 2014. – 520 с.

Юсип Євген П.; студентка групи п - 403, ПВНЗ «Буковинський Університет»

Леко Б.А., к.п.н., доцент Буковинського університету

Медіація та її впровадження в Україні

Медіація розповсюджена у більшості країнах вже понад 25 років, зокрема, цей процес успішно розвивається в Європі (Австрії, Бельгії, Великій Британії, Норвегії, Німеччині, Фінляндії, Польщі тощо), США, Австралії, Новій Зеландії та інших країнах.

Хоча нині Україна знаходиться лише на етапі формування вітчизняної моделі відновного правосуддя вже з впевненістю можна констатувати, що необхідність запровадження інституту примирення (медіації) у вітчизняній системі права підтримується широким колом фахівців. Така підтримка ґрунтується, насамперед, на позитивних результатах практики застосування інституту примирення у багатьох країнах світу, які свідчать про його ефективність.

Про доцільність запровадження процедури медіації (примирення) у цивільному та господарському судочинстві свідчать Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» та «Про сімейну медіацію», а також «Зелена книга» про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування» (2002), Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах».

Цивільно-правові відносини є найбільш широкою сферою застосування медіації. Рекомендація Комітету міністрів державам-членам Ради Європи (2002)¹⁰ від 18.09.2002 р. про медіацію у цивільних справах, базуючись на концептуальних засадах попередньо прийнятих актів РЄ, звертається до запровадження медіації у комерційних і трудових спорах, справах про захист прав споживачів. Вочевидь, її розробники розуміли, що запровадження медіації в сфері бізнесу є оптимальним підходом, адже він здатний забезпечити добровільне знаходження компромісного, найбільш прийняттого для обох сторін рішення, що ухвалене у конфіденційний спосіб. Зрозуміло, що за таких умов бізнес-відносини тільки виграватимуть від застосування медіації, як з точки зору економічної вигоди, так і в контексті раціональної перспективи збереження партнерських та дружніх відносин між сторонами спору.

До того ж медіація за вибором кожної окремої держави може стати як частиною судових процедур, так і застосовуватися у позасудовому порядку.

Незважаючи на те, що рекомендації Комітету міністрів не є юридично обов'язковими актами і складають так зване «м'яке право» РЄ, вкрай важливим є те, що вони приймаються за переконливою згодою усіх держав-членів організації і розповсюджуються на всі її держави-члени. Отже, поступово, без формальних і тривалих процедур ратифікації (на відміну від положень конвенцій та угод), рекомендації РЄ стають нормами національного законодавства і практики великої кількості європейських держав.

Слід наголосити, що такі зусилля Ради Європи активно підтримуються рішеннями Європейського Союзу, який 2008 р. ввів у дію Директиву з медіації, що вважається інструментом до скорочення витрат і часу на розгляд цивільних спорів, особливо комерційних спорів транскордонного характеру. Як відомо,

директива є законодавчим актом, обов'язковим до виконання в аспекті досягнення конкретного результату, при цьому держави-члени ЄС мають право обирати форму та спосіб її імплементації з врахуванням особливостей національної правової системи та правових традицій.

Принагідно варто зазначити, що Європейський кодекс поведінки медіатора (European Code of Conduct for Mediators) був прийнятий на конференції, організованій Директоратом Європейської Комісії з питань юстиції 2.07.2004 р. в м. Брюсселі.

Водночас в Україні медіаційний підхід вирішення спорів і досі сприймається як новаторський. Проте, зважаючи на зміцнену увагу та діяльність науковців, органів державної влади та професійних громадських організацій щодо вивчення та запровадження інституту медіації, є підстави сподіватися, що невдовзі він буде опанований.

Обнадійливим є факт наявності проекту закону України «Про медіацію», який розробляється Міністерством юстиції України за допомогою експертів, залучених Радою Європи, Німецьким фондом міжнародного правового співробітництва та іншими міжнародними організаціями. У його розробці брали участь і представники громадськості, які у рамках пілотних проектів поступово відпрацьовують методику медіації в Україні. Нинішній варіант законопроекту готується до розгляду в Кабінеті Міністрів України і після ухвалення буде переданий для реєстрації в парламенті України [1. с. 509].

Безсумнівно, вирішення спору шляхом перемовин - це оптимальний варіант. Однак часом трапляється так, що сторони конфлікту не хочуть або не можуть домовитися, і вирішення спору передається до суду або арбітражу. Судовий та арбітражний розгляд спору в принципі зводиться до того, щоб визначити, хто правий, а хто винуватий. І тут кожній із сторін конфлікту потрібно бути готовим до можливого програшу - так склалося історично. Однак світ не стоїть на місці, людські відносини розвиваються, а з ними й нові технології їхнього врегулювання, зокрема й технології врегулювання спорів. Медіація - це спосіб вирішення спорів, побудований на іншій філософії та принципах взаємного інтересу, медіація прагне до результату «виграш-виграш»

Медіація докорінно відрізняється від судового процесу, де вердикт виносить суддя, а правила процедури встановлює публічна влада. У медіації немає вердиктів, а є взаємовигідні рішення, які знаходять сторони самостійно за гнучкими, не формалізованими правилами .

Роль медіатора є винятково посередницькою й зводиться до надання сервісу, необхідного для досягнення мирної угоди, а саме: організації процедури, знаходженні психологічного контакту зі сторонами спору, залагоджуванні можливої напруженості сторін, вивченні їхніх позицій і розробці можливих варіантів вирішення спору.

Література:

1. Лєко Б., Чуйко Г., Медіація: підруч. – Чернівці: Книги-XX1, 2014. – 520 с.

МЕДІАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

В останні роки термін «медіація» стає усе більш широко відомим і навіть звичним у юридичній сфері не тільки за кордоном але й у нашій країні. Правда, на відміну від багатьох інших країн, де медіація досягла вже цілком поважного віку, у нас вона ще у «пелюшках». Частота звернень до посередника прямо пов'язана із загальним якісним і правовим рівнем громадян тої чи іншої країни. Наприклад, даний інститут є дієвим засобом вирішення близько 80% комерційних спорів протягом одного дня у Великій Британії. Ефективність медіації визнана європейським співтовариством, що полягає у зобов'язанні держав-членів ЄС щодо впровадження нормативних актів, необхідних для виконання положень Директиви Європарламенту «Про деякі аспекти медіації в цивільних і господарських спорах» від 21.05.2008.

Розглянемо певні засади медіації відповідно до європейських норм. Розпочнемо із характеристики кордонів застосування медіації, апофатичні межі якої полягають у наступному:

1. Процедура медіації не має застосовуватись у податкових, митних або адміністративних правовідносинах, або щодо відповідальності держави за дії або бездіяльність при здійсненні владних повноважень.

2. Медіація не застосовується до прав та обов'язків, щодо яких сторони не вільні самостійно приймати рішення згідно з діючим законодавством у відповідній сфері.

3. Медіація не повинна застосовуватись до передконтрактних переговорів або процесів судового характеру, або до процесів, які адмініструються особами або органами, що видають офіційні рекомендації.

4. Медіаційні норми не можуть поширюватись на механізми судових засобів примирення сторін.

Медіація радикально відрізняється від перемовин та засад третейського судочинства. Різниця полягає в наступному:

- сторони медіації самостійно приймають вільне рішення щодо початку медіації та керують її процесом; процедура може розпочатись виключно за волею кожної сторони.

- медіатор є неупередженим та займає нейтральну позицію; медіатору забороняється схилити сторону до прийняття рішення або нав'язувати власну або певну іншу волю.

- допомогу в управлінні процесу медіації покладено на медіаторів, що діють із дотримання вимог професійних кодексів складених, як правило, неурядовими медіаційними організаціями.

Загальні етапи медіації (за практикою регулювання у країнах ЄС) складаються з:

- направлення медіатору кожною стороною інформації щодо власного бачення конфлікту;

- спілкування медіатора окремо із кожною стороною;
- спільна зустріч сторін за участі медіатора для порозуміння у зустрічних проблемах;
- наступне окреме спілкування кожної сторони із медіатором для визначення пропозицій сторін вирішення спору;
- остаточна спільна зустріч, де напрацьовується єдине та консенсусне рішення, внаслідок чого між сторонами підписується медіаційний договір щодо урегулювання спору. [1, с. 31]

Медіація дозволяє сторонам вийти з тупикової ситуації, продемонструвати високий рівень культури спілкування сторін, тоді як після судового розгляду зазвичай усе закінчується розривом відносин чи іншими неприємними наслідками.

Одним із видом медіації є примирення потерпілого та правопорушника. Полягає в організації зустрічей потерпілого і правопорушника за справами, які передаються із правоохоронних та судових органів у разі, якщо злочинець визнав факт вчинення ним злочину. Вона є спробою досягнення добровільного порозуміння (примирення) між потерпілим і правопорушником з метою відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди. Потерпілий має право ставити усі питання, які його хвилюють, може виказати свої почуття та дати зрозуміти злочинцю, що він пережив внаслідок злочину, і як це змінило його життя. Крім цього, потерпілий має можливість зрозуміти, що значить злочин для того, хто його вчинив. Оскільки потерпілий зустрічається безпосередньо з винною особою, його пануючі стереотипи переглядаються, а страх зменшується. Одночасно злочинці мають можливість побачити в жертвах реальних людей. Вони дізнаються про наслідки свого злочину з перших рук, що приводить до нового погляду на попередні стереотипи і спроби самовиправдання. Таким чином, злочинцям надається шанс конкретними діями поновити справедливість, а також, якщо будуть до цього готові, виказати розкаяння і просити вибачення. Медіація між потерпілими та правопорушниками є найпоширенішою формою відновного правосуддя у Європі.

Література :

1. Боброва М., Горова А., Землянська В., Прокопенко Н. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід. К: Наш час, 2006.- 164 с.
2. Зайчук О. В. Медіація як процедура врегулювання спорів шляхом досягнення консенсусу // Бюлетень Міністерства юстиції України: офіційне видання / Міністерство юстиції України. — Київ, 2010. — № 9 (вересень). — с. 158–161.
3. Громовий О. Медіація в Україні: переможе чи програє? // Юридичний журнал: аналітичні матеріали, коментарі, судова практика / МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. — Київ, 2010. — № 1 (91). — с. 61–62.

5.4. Зв'язок медіації з кримінальною та соціально-психологічною віктимізацією

5.4. The connection of the mediation with criminal, social and psychological victimization

Проскурняк О.П., канд. психол. н., доцент

Тимофєєва Т.І., студентка

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

ЧИННИКИ, ЩО СПОНУКАЮТЬ ЖІНКУ ДО ВСТУПУ В ПОВТОРНИЙ ШЛЮБ

Розлучення погіршує психологічний стан колишніх партнерів. Незалежно від того, хто був ініціатором розлучення, вони відчувають, що їх зрадили, і в більшості випадків відчувають виражені негативні почуття один до одного. Водночас чоловіки в цих обставинах почувають себе скоріше нещасними та розгубленими, а жінки – оцінюють себе як напружених, сердитих, втомлених, пригнічених і злих. Крім того, якщо чоловік схильний до переадресування провини жінці, то жінка легко приймає її. Це іманентне почуття провини на тлі обвинувачень чоловіків, родичів, а іноді – друзів і знайомих протягом кількох тижнів або місяців може спровокувати в жінки виражені депресивні реакції. У недавно розлучених чоловіків і жінок спостерігається більш високий рівень алкоголізації, соматичних захворювань і депресії, що іноді є прямим результатом змін, які відбулися в їхньому житті після розлучення [3].

Розлучені матері стикаються ще з рядом додаткових проблем: економічні труднощі; дефіцит часу; відчуття недовіри й осуду з боку навколишніх. Водночас частина розлучених матерів відзначає і позитивні сторони розлучення: вільне використання бюджету (хоча б і зменшеного); відсутність матеріальних, емоційних і фізичних витрат на чоловіка й необхідність догляду за ним; можливість вільно регулювати своє особисте життя й характер спілкування з дітьми. Багато жінок відзначають підвищення самооцінки й поліпшення уявлень про саму себе. Значна кількість жінок тяжко звільняється від емоційної прив'язаності до колишнього чоловіка, а їхній актуальний стан може значно ускладнити вступ до нового шлюбу. Часто в ролі об'єкта психологічної залежності в жінки виступає колишній чоловік або коханець, який відмовляється стати постійним моногамним партнером, віддавши перевагу розриву близьких стосунків. А.М. Полєєв [2] показав, що найчастіше його поведінка є результатом виховання самотньою, імпульсивною й психологічно травмованою матір'ю, яка несвідомо ретранслювала синові страх розставання. Така мати формує в чоловіка страх перед тим, що жінка в будь-який момент може покинути його, як колись надзвичайно болісно покинули її саму. Такі чоловіки психологічно заважають жінці створити нову родину. Втім очевидно, що жінки, які вступають до таких залежних стосунків, також несвідомо чекають відторгнення, що дозволяє їм підтверджувати свою картину світу й власну Я-концепцію [3].

Перейти до нового способу життя після розлучення одним людям вдається легше, ніж іншим. Для деяких розлучення є бажаним полегшенням і приносить свободу від обмежень, обов'язків та внутрішніх конфліктів. Жінки особливо схильні вважати, що після розлучення в них з'являється «новий шанс». Водночас жінки, які довго були заміжні, часто переживають серйозні труднощі з адаптацією. Багато хто з них одружилися в юному віці, не мають достатнього досвіду життя на самоті й не вміють користуватися набутою незалежністю. У цілому заміжні жінки середнього віку повідомляють про більш високий рівень суб'єктивного щастя, ніж ті, хто живе на самоті [1].

Отже, виходити з концепції компульсивного відтворення психотравмуючих подій дитинства, то побудова щасливішого, порівняно з першим, шлюбу є маловірогідною (процеси сімейної та психічної адаптації не тотожні, і жінка здобуває сімейне щастя за рахунок особистісної деструкції). Подібна точка зору відбита, зокрема, в характеристиках таких подружніх стилів, як псевдосолідарний, емоційно відчужений, напружено-дисоційований, симбіотичний; «мертве», нейтрально-толерантне, тотальне подружжя тощо. Інші автори зазначають, що жінка йде до повторного шлюбу не через страх самотності або інфантильну травму, а тому, що вважає такі стосунки більш зрілими. У цілому наявні підходи до повторного шлюбу можна узагальнити таким чином: 1) повторний шлюб може бути способом уникання самотності та екзистенційних страхів, форма психологічного захисту, до якої схильні тривожні жінки зі значною травматизацією. Такий шлюб актуалізує «синдром предків», створюючи передумову дуплікації та відтворенню дитячо-батьківських програм; 2) повторний шлюб як життєтворчість, як результат внутрішньої роботи жінки, осмислення нею власного життєвого шляху. Проблемними є жінки, які відмовляються від повторного шлюбу, а їх «самостійність» відбиває інфантильність та неготовність до особистісного зростання [4].

Отже, виникає низка питань як щодо психологічних чинників успішності повторного шлюбу, так і щодо того, наскільки критерії вдалого подружнього життя як такого є релевантними для оцінки бінуклеарної сім'ї. Це пов'язано з особливою структурою повторного (розширеного) шлюбу, специфічною емоційною ситуацією, яка його супроводжує (наявність травми та розчарування, страх повторення пережитої ситуації, збереження почуттів до старого партнера, наявність дітей тощо), віком, особливостями демографічної ситуації.

Список використаної літератури:

1. Менделевич В.Д. Расстройства зависимого поведения (к постановке проблемы) / В.Д. Менделевич // Российский психиатрический журнал. – 2003. – № 1. – С.5-9.
2. Полеев А. М. Психологические причины женского одиночества / А. М. Полеев // Современная семья: проблемы, решения, перспективы развития. – М., 1992. – С.50-58.
3. Сысенко В.А. Брачно-семейная адаптация, её характер и содержание / В.А. Сысенко // Психология семьи. – Самара:Издательский дом «БАХРАХ-М», 2002. – С. 547-575.
4. Уайнхолд Б. Освобождение от созависимости / Б. Уайнхолд, Дж. Уайнхолд [Пер. с англ. А.Г. Чесловской]. – М: «Класс», 2003. – 224 с.

Проскурняк О.П., канд. психол. н., доцент

Андрійчук Ю.Г., студентка

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ ЖІНКАМИ З УСКЛАДНЕНИМ ПЕРЕБІГОМ ВАГІТНОСТІ

Репродуктивне здоров'я є важливим чинником забезпечення сприятливих демографічних перспектив країни, важливою передумовою формування її демографічного, а отже, й соціально-економічного потенціалу. За останні 10 років невиношування вагітності в Україні почастишало майже вдвічі. Тому останнім часом все більше уваги приділяється вивченню такого важливого періоду в житті кожної жінки, як вагітність [3, 4]. Дослідники вважають вагітність випробуванням для психіки жінки, періодом тривалого емоційного напруження та адаптації до нових умов [4]. Ускладнення вагітності стають для жінки додатковим стресовим фактором, який може сприяти порушенням її материнської сфери та, як наслідок, призводити до ускладнень материнсько-дитячих відносин після народження дитини. Ускладнення вагітності можуть бути пов'язані з серйозними психологічними наслідками, якщо вони закінчуються загибеллю плоду.

Ситуації, які пов'язані з усвідомленням своєї смертності або зіткненням зі смертю іншого, є для людини найсильнішими стресовими чинниками [1]. Під час виникнення ситуації вітальної загрози від жінки потребуються великі адаптаційні зусилля, виникає необхідність корінної зміни способу життя, стає важким задоволення актуальних потреб, що веде до зниження якості життя. Категорія «якість життя» наближається до поняття внутрішньої картини вагітності, що впливає на систему психічної адаптації, яка має в основі механізми психологічного захисту. Захисні механізми психіки означають несвідомий психічний процес, який направлений на мінімізацію негативних переживань. І саме захисні механізми та копінг-стратегії стають своєрідним медіатором – посередником між людиною та стресом, допомагаючи їй подолати негативні переживання. Частіше люди використовують захисні механізми не по одинці, а у комплексі, та мають схильність віддавати перевагу окремим способам захисту [4].

Науковці більше уваги приділяється проблемам адаптації жінок до стану вагітності, виявляють чинники психологічної готовності до материнства [3, 4]. Поряд зі способами психологічного захисту необхідність адаптації до нових умов життя, що виникли в наслідок емоційно-важкої ситуації ускладненої вагітності, вчені аналізують різні способи подолання стресу (копінг-стратегії) [1, 5]. Поняття «подолання» має різні значення. Т.Уілс та С.Шифман визначають його як постійно мінливий процес, в якому можна виділити 3 стадії: попереджуючу, безпосередньо подолання проблеми, оновлюючу [7]. Згідно другої трактовки, подолання являє собою виключно реакцію на стрес [1]. Також це поняття трактується як процес управління ресурсами (мобілізація та їх оптимальне використання). Стратегії подолання негативних життєвих подій можуть фокусуватися на оцінці, проблемі або емоції та по-різному сприяти

вирішенню загальних адаптивних задач.

Л.Перлін та К.Шулер запропонували іншу класифікацію стратегій подолання стресу: стратегія зміни проблеми, стратегія зміни способу бачення проблеми та стратегія управління емоційним дистресом [6].

С.Фолкман та Р.Лазарус зі своїми співробітниками запропонували 8 стратегій, які отримали на основі розробленої ними методики “Способи подолання”: стратегія протистояння (агресивні зусилля людини змінити ситуацію, прояви неприязні та гніву по відношенню до того, що спричинило проблему); стратегія дистанціювання (спроби відокремити себе від проблеми, забути про неї); стратегія самоконтролю (намір регулювати власні почуття та дії); стратегія пошуку соціальної підтримки (зусилля знайти в суспільстві інформаційну, матеріальну та емоційну допомогу); стратегія прийняття відповідальності (визнання своєї ролі в становленні проблеми та спроба не повторювати колишніх помилок); стратегія уникання (зусилля позбавитись проблемної ситуації, піти з неї); стратегія планового вирішення проблеми (розробка плану дій та слідування йому); стратегія позитивної переоцінки (зусилля надати позитивне значення тому, що відбувається, спроба подолати труднощі шляхом інтерпретації ситуації в позитивних термінах) [2].

Отже, в емоційно-важкій ситуації важливо, які стратегії подолання використовуються вагітні та наскільки вони ефективні. Звісно, ефективність подолання несприятливих життєвих подій залежить не тільки від вибору стратегії подолання, але й від особливостей особистості, які також виступають як ресурси і потребують подальшого дослідження.

Список використаної літератури:

1. Василюк Ф.Е. Психология переживания / Ф.Е. Василюк – М.: Изд-во Московского ун-та, 1984. – 200 с.
  2. Крюкова Т.Л. Адаптация методик, изучение совладающего поведения. Way of Coping Questionnaire (Опросник способов совладания Р. Лазаруса и С. Фолкман) / Т.Л. Крюкова, Е.В. Куфтык, М.С. Замышляева // Психология и практика. Сборник научных трудов. – Выпуск 4 / Под ред. Крюковой Т. Л., Хазовой С. А. – Кострома: РЦОИ «ЭКСПЕРТ – ЕГЭ», 2005. – С.171-190.
  3. Учебное пособие по психологии материнства. Для факультетов: психологических, медицинских и социальной работы – Самара: Издательский дом БАХРАХ-М, 2003. – 784 с.
  4. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учеб. пособие / Г.Г. Филиппова – М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. – 239 с.
  5. Lasarus R.S. Stress, appraisal and coping / R.S. Lasarus, S. Folkman. – New York: Springer Publishing Company, 1984. – 328-33 p.
  6. Pearlin L.I., Schooler C. The structure of coping // The journal of health and social behavior. – 1978. – Vol. 19. – №. 1. – P. 2-21.
- Wills T. A. Coping and substance use: A conceptual framework / T.A. Wills, S. Shiffman // Coping and substance use. Orlando: Academic Press, 1985. – P. 3-24.

Чуйко Г.В., канд. філ. н., доцент,

Тихонька І.Д., магістр

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

ПОНЯТТЯ ПРО ВІКТИМНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Віктимність особистості є базовою категорією досить нової на наш час науки віктимології (від лат. *victima* – жива істота, яку приносять у жертву богу, жертва та грець. *logos* – слово, вчення) – науки про жертву, яка, виникла у 50 рр. минулого століття, з часом – отримала власний предмет: роль жертви у генезі злочинних дій, класифікація та типологія жертв, їх стосунки зі злочинцем, – і практичну спрямованість – попередження злочинів. Ще через деякий час юриспруденція усвідомила, що без психологічних знань ні об'єктивні висновки, ні, власне, існування віктимології неможливе. Зараз віктимологія – це комплексне (й у значній мірі саме соціально-психологічне) вчення про осіб, які перебувають у кризовому стані (жертви злочинів, нещасних випадків, стихійних лих, катастроф, епідемій, війн, збройних конфліктів, економічного та політичного протистояння та відчуження, біженці, соціальні організації й т. ін.), та засоби допомоги таким жертвам [2].

Загальні питання віктимності особистості розглядалися Г.Гентігом, Б.Мендельсоном, К. Міядзавою, Л.В. Франком, Д.В. Рівманом, В.О. Туляковим, В.Є. Христенко, І.Г. Малкіною-Пих, О.О. Андронніковою, М.А. Одинцовою, ін.

Центральне поняття віктимології – жертва (лат. – *victima*, англ. – *victim*). У широкому сучасному розумінні поняття «жертва» означає не виключно потерпілого від злочину, а будь-яку особу, яка зазнала страждань від насилля, нещастя, невдачі, або навіть «внаслідок відданості чомусь» [1]. На цьому наголошував ще в кінці минулого століття Б. Мендельсон, зазначаючи, що в «орбіту віктимології мають бути включені ... і жертви природних катаклізмів, геноциду, етнічних конфліктів і війн» [1]. В. Полубинський виділяє такі категорії жертв: постраждалі від неправомірних дій інших осіб, власної поведінки, збігу негативних обставин, нещасного випадку [4, с. 16].

Ми схильні прийняти визначення жертви, запропоноване в роботі В.Є. Христенко: це людина (сторона взаємодії), яка втратила значимі для неї цінності у результаті впливу на неї іншої людини (сторони взаємодії), групи людей, певних подій і обставин [4]. Згідно німецьких кримінологів, «жертви переживають три стадії травмування: реакція на подію та її розвиток; усвідомлення втрати; пошук виходу. Для першої стадії травмування характерні шок, сумніви й т. ін., для другої – страх, засмучення, гнів. На третій стадії жертва «витісняє» нанесену їй психічну шкоду, направляючи свою енергію на інші сфери діяльності» [2].

Л.В. Франк, аналізуючи введене ним поняття віктимності, наголошує, що «першорядного значення набуває дослідження віктимності на психологічному рівні, адже це може дати відповідь на основне питання віктимології: чому саме ця особа або ця група осіб (соціальна, демографічна, психологічна) стають жертвами того чи іншого злочину? Для цього необхідно дослідити, в якій мірі... психологічні та соціально-психологічні процеси, риси особистості впливають на ступінь віктимності... осіб, як ці риси проявляються в критичний момент

конфліктної ситуації, чому за схожих обставин так легко одні стають жертвами, а інші благополучно уникають небезпеки. Вирішення цих і багатьох інших питань дає можливість глибше вивчити причини злочинності й розробити нові рекомендації щодо профілактики певних категорій злочинів» [3, с. 22-23].

Для дослідження схильності опитаних до віктимної поведінки нами була використана методики О.О. Андроннікової та для визначення типу рольової віктимності (М.А. Одинцової). Вибірку склали студенти-п'ятикурсники, майбутні психологи (n =25). Аналіз отриманих даних показує:

- за середніми показниками методики діагностики схильності до різних форм віктимної поведінки (всі вони – в межах середнього показника) виявлено: студенти схильні до гіперсоціальної поведінки, що відповідає ініціативному типу потерпілого (6,2 балів) – вони демонструються соціально схвальну поведінку, рішучі, принципові вимогливі, схильні відстоювати моральні норми, – саме цим іноді провокуючи агресора, дві наступні позиції – за схильністю до некритичної (5,6 балів) – бувають необачними, неправильно оцінюють ситуацію, не обережні, легковажні – та саморуйнівної поведінки (5,4 балів) – необережно чи усвідомлено підбурюють інших до спричинення їм шкоди чи схильні до ризикованої і непродуманої поведінки, небезпечної для них самих; найменше в опитаних проявляється реалізована віктимність (3,4 балів), що закономірно; за окремими шкалами високі рівні показників діагностовано за такими формами віктимності, як схильність до гіперсоціальної поведінки (36 %), саморуйнування (24 %), некритичної (12 %) та залежної (8 %) поведінки; за шкалою реалізованої віктимності переважають показники середнього рівня прояву (у 64 %), а за шкалою схильності до агресивної віктимної поведінки – низькі (у 84 %);

- ігровий і соціальний типи віктимності у вибірці – майже на одному рівні (цілком співставні (середні – 23,6 та 23,4 балів)), у рівневому показнику – аналогічно, проте у більшості студентів домінує ігрова віктимність (у 56 %), соціальна – лише у 36 %, ще у 8 % показники рівні; загальний показник віктимності у більшості (80 %) на середньому, і лише у 8 % опитаних – на високому рівні;

Отже, віктимність – це схильність особистості ставати жертвою обставин чи осіб, коли ситуація сприяє цьому, хоча є можливість цього уникнути; результатом її реалізації є шкода для психофізичного здоров'я людини.

Список використаної літератури:

1. Малкина-Пых И. Г. Психология поведения жертвы / И. Г. Малкина-Пых. – М. : Изд-во Экс-мо, 2009. – 1008 с. – (Справочник практического психолога).
2. Туляков В. А. Виктимология. Социальные и криминологические проблемы / В. А. Туляков. – Одесса : Юридическая литература, 2000. – 335 с.
3. Франк Л. В. Виктимология и виктимность: учеб. пособ. / Л. В. Франк. – Душанбе : Ирфон, 2002. – 342 с.
4. Христенко В. Е. Психология жертвы: Учебное пособие / В. Е. Христенко. – Ростов на Дону: Феникс, 2004. – 416 с.

ПОТЕНЦІЙНА ВІКТИМНІСТЬ ІНДИВІДА

Як відомо, у кожної людини є своя індивідуальна психологія, свій характер, своя логіка дій під час екстремальних ситуацій, включаючи й посягання на своє життя, фізичну та матеріальну безпеку.

Цікаво, якими мотивами керується злочинець, що спонукає його на вчинення злочину? Що відчуває жертва злочину, у якому психічному стані вона перебуває після посягання на свою особистість з боку іншої особи?

Навіть у наш час, на стику ХХ і ХХІ століть, коли сонце ери тоталітарних режимів, здавалося б, мало зайти за вирій історії, коли на карті світу, як після якогось «дивовижного» дощу, мов гриби повиростали демократичні держави, у яких почалася всеосяжна демократизація, лібералізація сфер суспільного життя, будівництва правової держави, гарантія прав і свобод людини й громадянина, люди примудряються вчиняти суспільно небезпечні діяння, тобто злочини. Хоча кожен громадянин має доступ до інформаційних та правових джерел, це не завжди зупиняє його від вчинення злочинних дій. Але об'єктом дослідження у даній статті є не злочинець, а той на кого він здійснює своє посягання, а саме жертва.

На жаль, жертвою злочину може стати будь-хто. Процес перетворення особи на жертву злочину називають віктимізацією, а науку, яка її вивчає, віктимологією. Також, окрім віктимізації, центральною складовою віктимології є віктимність. Дослідженнями в області віктимології займалися й займаються багато вчених юристів-практиків, кримінологів і психологів.

Відомий польський кримінолог Брунон Холист свого часу в якості основного конститутивного поняття теорії кримінальної віктимології запропонував використовувати поняття віктімогенного потенціалу, тобто сукупності певних чинників, які роблять з особи потенційну жертву. Холист вважає, що віктімогенний потенціал являє собою систему властивостей індивіда, яка створює небезпеку вчинення злочинних дій, тобто індивід сам справляє на людей найчастіше правдиве враження, що він сам на психологічному рівні готовий стати жертвою злочинного посягання. На думку Холиста, даний потенціал є свідчення про психічну неадекватність особи. [1,с.73-74]. Канадський вчений М. Барилів дає визначення жертві як особі, яка перенесла безпосередньо посягання на свої права з боку іншої особи, що діяла свідомо. Також ряд авторів стверджували, що жертвою злочину може бути тільки фізична особа, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду.

Існує таке поняття як віктимологічна статистика. Це, виходячи з назви, вже відома працівникам правоохоронних органів і пов'язаним з юридичною діяльністю людям, класична кримінально-правова статистика, але у ній приділяється більше уваги саме не злочинцям, а жертвам злочину. На погляд Д. Рівмана, дані віктимологічного характеру мають значення не менше, ніж

інформація про злочинців. Адже роль жертви також є великою у самому розвитку злочинних ситуацій. [2, с.48]

Віктимологія - від латинського слова *victima* (жертва) та давньогрецької *logos* (вчення), у буквальному значенні "вчення про жертву". Під віктимологією розуміється напрям наукових знань про осіб, що стали жертвами злочинів.

Віктимізація (лат. *Victima* - жертва) - процес або кінцевий результат перетворення в жертву у результаті злочинного посягання.

Віктимність (лат. *Victima* - жертва) – схильність індивіда стати жертвою злочинного посягання. [3]

Часто жертва, сама цього не підозрюючи, провокує злочинця на суспільно небезпечні дії. Наприклад, молода, вродлива дівчина, що сама гуляє ввечері може спровокувати напад гвалтівника. У даній ситуації роль грає переважно фізіологічний фактор (задоволення фізіологічних потреб, використовуючи насильницькі методи - з боку гвалтівника, фізична слабкість – з боку дівчини), але є все ж таки і психологічні чинники. Соціофобія, слабкодухість, моральна незагартованість, незнання певних устоїв і неготовність до різного роду життєвих випробовувань можуть привести до того, що індивід сам буде приваблювати шахраїв своїм психологічним портретом. Володіючи елементарними знаннями психології, злочинець миттю знайде простака, якого можна ошукати, “кинути”, пограбувати тощо. Тому з цією проблемою потрібно щось робити. Починати треба з того, що психолог має слідкувати за поведінкою жертви під час розслідування злочину, слідкуючи за тим, чи здійснюють тиск працівники правоохоронних органів на потерпілого, (адже це може позначитися на подальшому психічному здоров’ї жертви, а, отже, може призвести до потенційної віктимності індивіда), як потерпілий веде себе під час розслідування, поцікавитись, про що думав потерпілий під час посягання на його особистість, що відчував він і які страхи турбують його на сьогоднішній день. Може тоді, вже після поверхневого вивчення цієї проблеми, можна буде зайнятись поглибленим дослідженням даного явища.

Отже, хоч у криміналістиці в першу чергу розглядають мотиви злочинця, методи і способи вчинення злочину, слід більше приділяти уваги суб’єктивній стороні віктимології, тобто особі потерпілого, який став жертвою неумисної чи умисної злочинної діяльності, адже саме поведінка жертви могла якось вплинути на поведінку суб’єкта злочину, спровокувавши його на посягання на свою особу. А стежити за статистичною складовою даного явища потрібно за допомогою віктимологічної статистики, яка, на жаль, не є дуже розвинутою і поширеною.

Використана література:

- 1.Холист Б. Фактори, що формують віктимність / / Питання боротьби зі злочинністю. - М., 1984. - Вип. 41. - С. 73-74.
- 2.Рівман Д.В. Віктимологічні фактори і профілактика злочинів. - Л., 1975.
- 3.http://pidruchniki.com/1499052849620/pravo/viktimologichna_profilaktika_s_kladova_sistemi_profilaktiki_zlochiv

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ

*«Виховання – це наука, що навчає наших дітей
обходитися без нас» (Ернст Легуве)*

На сьогоднішній час підлітки нерідко стають жертвами злочинів, жорстокого поводження та насильства. Саме тому проблема віктимності серед підлітків зайняла своє місце серед інших проблем психологічної і юридичної науки. Віктимність, віктимність особистості (від лат. «viktima» - жива істота, яку приносять у жертву Богу) – схильність суб'єкта до поведінки, що збільшує шанси на здійснення злочину стосовно нього за певних обставин; це така соціально – психологічна сукупність рис особи, що зумовлює високу ймовірність для неї стати об'єктом злочинного посягання. Це якісний показник: чим вища віктимність особи, тим більша ймовірність того, що вона стане жертвою злочину. Віктимна поведінка – це вчинки або дії людини, які так чи інакше провокують заповідати їй яку-небудь школу. Як правило, людина поводиться так для того, щоб: спровокувати злочинця на вчинення певних дій; створити обстановку вигідну для нападу; привернути увагу.

Таким чином, метою даної роботи було вивчення та теоретичне обґрунтування віктимної поведінки молоді в підлітковому віці, яка за певних обставин призводить до того, що вони стають жертвами злочинів проти особистості і, насамперед, проти самого себе.

Пияцтво і аморальність, наркоманія, зґвалтування, не розуміння оточуючими, самотність і цькування однолітками, бажання привернути до себе увагу, романтичні невдачі підштовхують підлітків до девіантної поведінки, а там вже недалеко й до скоєння злочину. Зокрема хочемо зупинитися на проблемі злочинності у сфері інтимних взаємин, яка досить гостро заявляє про себе останнім часом.

Молоді дівчата – ніжні і милі істоти, але статистика запевняє, що чимало злочинів на сексуальному ґрунті відбуваються тому, що дівчата поведуться неналежним чином, їх поведінка іноді схожа на провокацію. Вони ведуть себе зухвало, навіть не підозрюючи про те, що наражають себе на небезпеку з боку осіб протилежної статі. Відвертий одяг, флірт, не надто висока розбірливість дівчат у знайомствах та проведенні часу сприяє кількості зґвалтувань, що здійснюється молодими людьми. Незважаючи на те, що законодавство вважає злочини проти особистості – а саме до них зараховують зґвалтування – одними з найтяжчих – кількість їх не лише не зменшується, а навіть зростає.

А хто ж жертва? Для оцінки обставин, що призвели до злочину, і для розробки конкретних профілактичних заходів, необхідно врахувати поведінку потерпілої. Дуже часто потерпіла поводить себе так, що злочинець переконується в безкарності вчиненого. За словами опитаних злочинців потерпіла – повія, а отже – «йому нічого не буде». Жертвами дуже часто стають ті, хто не може чинити опір злочинцеві. Це можуть бути неповнолітні, малолітні, безвольні. Проте бувають і ті, хто не вирізняється особливою

розбірливістю, вишуканістю у знайомствах та взаєминах з чоловіками, хто вільно поводить себе з часто випадковими знайомими, своєю легковажною поведінкою, елементами сексуальної «гри» провокує зазіхання з боку осіб протилежної статі. Аналізуючи деякі судові рішення у справах про зґвалтування нерідко жертви нападів самі були ініціаторами зустрічей і поїздок з малознайомим чоловіком до нього в гості (проти ночі) [1. с. 52-58].

Намагаючись знайти відповідь на питання: «Чому ви зважилися на це?» Дівчата здивовано поводять плечима: - Так вийшло... Мені було цікаво...

Безумовно, потерпілі нерідко пили міцні напої з хлопцями, слухняно йшли з ними у безлюдні місця, не виявляючи при цьому елементарної обережності. Більшість подібних неповнолітніх злочинців не відчують своєї вини. Вони посилаються то на якісь обставини, то на алкоголь, вважаючи що якщо вони були в стані алкогольного сп'яніння, то й відповідальності за свої вчинки не несуть, або ж прагнули не відставати від інших. Проте якою б не була поведінка дівчат злочинців не можна виправдовувати. Тому що їх моральна розбещеність, інфантилізм і відсутність критики в оцінці власних дій відразливі і небезпечні тому, що обов'язково призведуть до неприємностей [1. с. 59]. Разом з тим фахівці мають враховувати й можливість неправдивих звинувачень у намаганнях до зґвалтування: деякі дівчата через свою гіперсексуальність схильні до подібних вигадок. Адже виказуючи себе жертвою зґвалтування, дівчина прагне опинитися в центрі уваги, стати сенсацією у колі своїх друзів, однолітків [1. с. 62]. Отож, вимальовується чітка схема злочину: спочатку брак людського тепла, відсутність збагаченого духовного спілкування, напружені взаємини в родині чи близькими людьми. Діти шукають підтримки і знаходять її на вулиці, серед собі подібних. А там – і вживання алкоголю, сигарети і наркотики, і статеві свободи, не стримувані внутрішньою відповідальністю, розпущеність – все це рано чи пізно стає причиною злочину. Ранній сексуальний досвід, його руйнівний вплив на незрілу психіку і моральність підлітка часто приводять до трагічних наслідків. Результати соціологічного опитування, опубліковані в журналі «Педіатрікс» (червень 1991р. США) свідчать, що серед дівчат у віці до 17 років, які вели активне статеве життя, число самогубств, в порівнянні з незайманими, вища в 6 разів, а випадки наркоманії зустрічаються частіше в 10 разів.

Отже, вважаємо неприпустиме замовчування гострих, але чомусь «не рекомендованих для широкого обговорення» тем. Потрібно вдосконалювати моральне виховання підростаючого покоління, приділяти увагу його статево-вихованню, порушуючи при цьому не лише медичні, а й соціальні аспекти. В основу такого виховання має бути покладені ідея самостійності існування кожної людини, її фактична свобода і в той же час недоторканість.

Список використаних джерел:

1. Раздобарін С.М. Не переступи межу: Проблема молодіжної злочинності / С.М. Раздобарін. – Київ: Молодь, 1990. – 199 с.

Зміст

1. Суспільство і право

1.1. Кримінально-правові аспекти регулювання суспільних відносин

Radomíra Veselá Criminal law tools of the protection of economy in the Czech Republic.....	4
Balakhtar Valentyna, Balakhtar Kateryna The formation of the specialist's professional liability in the system of manipulative influence organization.....	6
Kristián Ujváry Migration as prevention of aging of the European population	7
Кушнір Я. В., Смирнова А. В. Особливості кримінально – правової кваліфікації злочинів проти власності	10
Монастирський Ю. В., Смирнова А. В. Особливості кваліфікації вбивства через необережність	12

1.2. Правові проблеми цивільно-правових відносин на сучасному етапі розвитку державності

Руснак Л.М., Фрицький Ю.О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення на охорону здоров'я населення в Україні	15
Szymon Król Copernicus and Gresham law on example tobacco plant used as legal tender.....	16
Валах В.В., Кисель А.С. Вплив римського цивільного процесу на становлення і розвиток українського цивільного процесу.....	17
Корнич М. І. Традиційний шлюб як гарантія міцності сім'ї.....	19
Гаврилюк І. С. Шлюбний договір - переваги та недоліки	21
Рудь С.В. Захист прав інтелектуальної власності: сучасні виклики	23
Басовський А.Ю., Гудима-Підвербецька М.М. Хто має права на «Ваші» фотографії?	24
Александрюк М., Гудима М. М. Вибачення як спосіб захисту цивільних прав та інтересів	26
Глек А. І., Утехін І.Б. Правове регулювання прав та обов'язків осіб, що проживають у цивільному шлюбі	28
Нестерюк М.А., Утехін І.Б. Цивільний шлюб: переваги та недоліки	30
Придій Т. В. Договір комерційної концесії в ринкових умовах.....	32
Утехін І.Б. Захист прав власника: сучасні реалії	34

Теличка В.В. Віндикаційний позов як спосіб захисту прав власника	36
<i>1.3. Становлення правових інститутів в процесі розбудови державності</i>	
Makarenkov O. L. The constitutional crowdsourcing notion.....	38
Karol Maj, Jan Kochanowski The intellectual property law on the internet in Poland.....	40
Мигалескул І. М., Селезньова О. М. Деякі аспекти правового регулювання оренди в Україні	41
Глек А. І. До питання про сутність інформаційної безпеки держави	43
<i>1.4 Розвиток національних культур на етапах становлення незалежних держав</i>	
Ілик Я., Никифрук М. П. Основні тенденції розвитку культури в сучасній Україні	45
Філіп'як Х.І., Никифрук М. П. Культурні процеси в Україні після здобуття незалежності.....	47
Лисак Т.О., Никифрук М.П. Процеси оновлення освіти та мистецтва в умовах незалежності України.....	48
Лисак К.О., Никифрук М.П. Зростання потенціалу духовної культури України в умовах незалежності	50
Никифрук М.П., Юсип Ж.П. Деякі аспекти розвитку культури на етапі становлення незалежної України	52
Храпко Д. М., Никифрук М. Новий етап розвитку національної культури України	54
Дерев'янська К. В., Никифрук М. П. Відродження релігійно-церковного життя в Україні за роки незалежності	56
Мунтян М.В., Никифрук М. П. Проблеми та перспективи розвитку української культури.....	57
Агапій С. Р., Никифрук М. П. Перебудова освітньої галузі в умовах незалежності	59
Ропкол Д.Т., Никифрук М.П. Відродження духовно-культурного розвитку українського народу	61
Кошлець К.І., Никифрук М.П. Реформування освіти в незалежній Україні	63
Хабуля Я.В., Никифрук М.П. Проблеми та перспективи розвитку української культури.....	65
Шманько О.В. Проблема ціннісного відчуження сучасної української молоді та шляхи її подолання	66
Тягай Т.В., Никифрук М.П. Розвиток освіти в Україні на етапі становлення незалежності	68
Чавага Т. В., Никифрук М. П. Культура незалежної України	70
Чебан Д. Д., Никифрук М.П.	

Зміни ціннісних орієнтирів у сучасній українській культурі.....	72
Горда А. С., Никифорок М. П.	
Входження України у світовій культурно-освітній процес.....	74
 <i>1.5 Міжкультурна комунікація</i>	
Ванчуляк С.	
Комунікативний аспект теорії мовленнєвих актів.....	76
Валігура А.	
Комунікація в сучасному інтернет-просторі.....	77
Морараш Г. В.	
Мовна картина світу як репрезентант міжкультурної комунікації.....	79
Мельницький О.	
Проблеми міжкультурної комунікації.....	80
Рубанець О.	
Діалог культур як спосіб міжкультурної комунікації.....	81
Костін Т.	
Міжкультурна комунікація як спосіб сприйняття дійсності.....	82
Матійчук К. Д., Петрик Р. Д.	
Міжкультурна комунікація.....	83
Пилипчанська Уляна, Миронюк Н.Д.	
Що означає бути професійним захисником-оратором.....	83
Штерма Катерина, Миронюк Н.Д.	
Невербальні засоби спілкування як один із видів роботи захисника з підзахисним.....	85
 <i>1.6 Проблеми політичного і соціально-економічного розвитку України на сучасному етапі</i>	
Кармалюк С.П.	
Організація громадської опіки в Україні в ХІХ ст.	87
Балахтар В. В., Єнакі Х. О.	
Формування самосвідомості фахівця соціальної роботи у світлі ідей Софії Русової.....	89
 <i>2. Математичні методи, моделі та інформаційні технології</i>	
 <i>2.1. Прикладні методи Soft Computing та еконофізики</i>	
Yulia Makarova, Liudmyla Hryhorivna Makarova	
Air pollution and climate change in Pryluky (Ukraine).....	93
Гусак О. М.	
Використання методу зростаючого у часі нейронного газу для технологій розпізнавання образів.....	95
Andrew Bezmen, Roman Lopatkin	
Air conditioner "CheapCold".....	97
Mykola Bilous, Svitlana Yurivna Muzychenko	
Candle in weightlessness, or metalcutter for the astronaut.....	99
Солощак С. В., Артеменко О. І.	

Інтелектуальні компоненти туристичних систем прийняття рішень	101
Перюк А.А.	
Використання онтологій в рекомендаційних системах	102
Пасічник В.В., Савчук В.В.	
Мобільне позиціонування туриста в приміщеннях складної конфігурації.....	103
Попеску В.	
Технології обробки даних в туристичних рекомендаційних системах	105
С.И. Родин, А.И. Поворознюк	
Методы обработки медицинских изображений для выявления патологий на рентгеновских снимках	106
Грищук О.В.	
Електромагнітна взаємодія в динамічних системах	108
<i>2.2. Теорія хаосу в динамічних системах</i>	
Iryna Olar, Paul Pshenichka	
Bouncing ball	109
Humenuk Mykola, Paul Pshenichka	
The Rolling Disk Investigation.....	111
Maksim Grigorchuk, Paul Pshenichka	
The interaction of drops of soap solution with a vibrating surface.....	113
Kuzyk T. Yu.	
Investigation of the Leidenfrost effect.....	115
Oleksyshyn O. A.	
The aquarium problem: combinatorical processes research	116
<i>2.3 Моделювання кризових ситуацій</i>	
Проданюк О. Б.	
Основи паралельних обчислень на кластері КПП	118
Коник Ю. І., Павлюк. М.	
Пошук ключових факторів в навчальній вибірці за допомогою паралельних розрахунків в Matlab	119
Чередніченко О.С, Білоус С.Ю.	
Новий погляд на теорію диференціальних ігор переслідування, або як наздогнати втікача	120
Cherednichenko A.S., Bilous S.J.	
A new view on differential games theory, or how to catch the fleeing person.....	122
Якимик С. Б., Вершигора В. Г.	
Складні умови прийняття рішень на фінансових ринках	124
Якимик С. Б., Вершигора В.	
Інвестиційна діяльність банків на фондовому ринку.....	125
Васьківська Н. В., Кінашук Т. І.	
Дослідження синдрому космічної адаптації	126
<i>2.4 Системи баз даних та знань</i>	
Перов О. В.	
Створення інформаційної системи фітнес-центру	128

Katarzyna Świkła	
Engineering data as a new form of training of specialists in Poland	129
Гаврилишин А.О.	
Системний аналіз і побудова моделей	131
Орловський В.А., Артеменко О.І.	
Розробка мобільного застосунку «Туристичний путівник»	133
Турівненко М. М.	
Створення інформаційно-довідкової системи спортивного клубу	134
Орендарчук В.В.	
Розробка рекомендаційної системи вибору маршруту громадського транспорту	135
Кунанець Н.Е., Лозицький О.А., Пасічник В.В.	
Інформаційні технології україномовного озвучення формул для незрячих користувачів	136
Ватраль Г.В.	
Проектування персоналізованого мобільного застосунку для туриста.....	138
Федорук Р.М.	
Створення web-сайту міжнародної науково-практичної конференції ІТЕП-2015	139
Микитюк І.І.	
Розробка рекомендаційної системи вибору розважального закладу	140
Pavel Cicha, Jindrich Petrucha, Frantisek Kopta, Andrew Alan Napthine, Miroslav Tym	
The development of technologies for the connecting of technological processes	141
Харченко Е.С., Поворознюк А.І.	
Логіка аргументації при прийнятті рішень в системах медичної діагностики на основі нечіткої логіки	142
Галушак І.Ю.	
Інформаційна система усунення пропусків в базах даних	144
Стебліна К.В.	
Моделювання систем підтримки лікувальних рішень	145
Шпетко Є.С., Вершигора В.Г.	
Технологія Big Data, як інструмент прийняття рішень	147
Вінічук І., Вінічук А. О.	
Формування нормативної бази України в галузі інформаційних технологій в умовах інформаційно-комунікативної сфери сучасного суспільства.....	148
Yurko V., Volodymyr K.	
Investigation of the behaviour of the small droplets on the surface of hydrophobic liquid	150
Наконечная А.А.	
Тест Люшера для определения функционального состояния водителей транспортных средств	152
Добинда Р.В., Вершигора В.Г.	
Сайт ПВНЗ «Буковинський Університет» на системі MODx	154
Верега С. П. Гаць Б. М.	
Програма для вимірювання рівня шуму	155

Подобаний В. М, Заньковська В. Реалізація методів прийняття рішень для слабоструктурованих систем	155
Скрипкін М.О. Формалізація правил цілеорієнтованого вибору типів діаграм у процесі візуалізації наборів відкритих даних	156
Горбашевська А. І., Виклюк Я.І. Розробка сайту-візитки.....	159

2.5 Математичні і статистичні методи моделювання систем

Дмитрієва О.А, Гуськова Н.Г. Розподілене моделювання на основі багатокрокових методів типу біккарта	160
Cherednychenko D., Strilets O. The study of antimicrobial properties of different sorts of Ukrainian beer	162
Wojciech Grabowski Laffer curve as a theoretical concept illustrating the relationship between tax rate and incomes from budget.....	164
Eliza Maj The Pareto principle	166
Katarzyna Kosowska Tax optimization in the enterprise management	167
Фердей М. Д., Артеменко О. І. Застосунки супроводу туристичної подорожі на основі геоінформаційних технологій.....	169
Дуда О.М., Кунанець Н.Е., Мацюк О.В., Пасічник В.В. “Розумне місто” – концепції, терміни та визначення.....	170

3. Інноваційний розвиток економіки

3.1. Інноваційна економіка і підприємництво

Рошко Н.Б., Бабій І.В. Удосконалення безготівкових розрахунків застосуванням клієнт- банку	173
Коваленко О.М. Інтелектуальні діяльність факторів формування економіки знань.....	174
Ondřej Šabata, Vladimír Vojkovský The economic benefits of partial jobs	176
Iveta Maléřová, Marie Kománková, Andrew Naphtine New trends in the treatment of accounting by using the latest it technologies: accounting in the cloud!.....	178
Вершигора Ю.З., Вершигора В.Г. Динаміка розвитку фондового ринку.....	179
Щурик М.В. Найважливіші передумови інноваційного забезпечення процесу використання й охорони земельного фонду АПК	180
Вершигора Ю.З., Вершигора В.Г. Інноваційний розвиток регіонів України	182

Коцаба В. Ю., Штерма Т. В. Роль та місце інформаційних ресурсів у процесах розвитку туристичної галузі.....	183
Маркович І.Б. Особливості окремих форм територіально-галузевої організації регіону	185
Семіген А. С., Миронюк О.В. Доходи як основне джерело фінансування діяльності підприємства.....	186
Ращенко А. В., Дорожкіна К. В. Екологічна сертифікація як джерело інформації про сільськогосподарську продукцію	188
Ращенко А. В., Бардаш Д. А. Заходи по запровадженню концепції «Зеленого офісу» у ВНЗ.....	190
Бажанова Н.В. Сучасні проблеми формування ринку земель в Україні	192
 <i>3.2. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит</i>	
Літовська О, Бурдейна Л.В. Особливості обліку наявності та руху готової продукції	194
Райлян М., Штерма Т. В. Облік дебіторської заборгованості на ПП «КОЛОС»	196
Арсенчук Т.І., Столяр Л.Г. Особливості організації обліку на малих підприємствах	198
Райлян М., Штогринець Н.В. Облік зобов'язань на ПП «КОЛОС»	200
Свестун С. Р., Звірід Н.В. Проблеми аудиту фінансової звітності.....	202
Москалюк М. Д., Звірід Н.В. Організація і методика аудиту доходів підприємства.....	203
Лазоряк А. В., Миронюк О.В. Баланс - джерело аналізу фінансового стану підприємства	205
Матьяш Н.К., Звірід Н.В. Аудит результатів діяльності підприємства.....	207
Рошко Н.Б., Будей А.В. Сучасна методологія аналізу прибутку підприємства	209
Рошко Н.Б., Паскар В.О. Міжнародний досвід особливостей обліку оплати праці.....	211
Дранчук Х. Р., Бурдейна Л.В. Обліку доходів і видатків спеціального фонду бюджетних установ.....	213
Матула К.В., Штогринець Н.В. Облік доходів	215
Климчук О.С., Столяр Л.Г. Організація обліку виплати працівникам в бюджетних установах	216
Плаксій Н., Миронюк О.В. Витрати підприємства в системі бухгалтерського обліку	218
Солічук І.О., Миронюк О.В. Шляхи вдосконалення системи оплати праці	220

3.3. Фінансовий механізм розвитку регіону

Кулинич М. Операції баків у іноземній валюті.....	223
Michal Fabus What caused the economic crisis in the inflow of foreign investments in Slovakia	225
Прийматчук О.Я. Еколого-економічне оцінювання природно-ресурсного потенціалу аграрного сектору	226
Бучинська Д., Штогринець Н.В. Валютні операції банків	228
Бучинська Д., Штерма Т.В. Кредитна діяльність банків України	230
Кулинич Марина., Лащак В.В. Розрахунково-касові операції банків	231
Миронюк Т.Д. Соціально-економічний розвиток регіону в сучасних умовах: зовнішнє середовище та особливості.....	233
Трач Р. В., Діденко В.М. Деякі аспекти механізму регіонального управління фінансовими ресурсами в умовах децентралізації	235
Биндю В.А. Рівень життя населення: проблематика сьогодення.....	237
Біленков М.Г. Мобілізація економічного ресурсу культурної спадщини міста Чернівці.....	239
Гончарук Я.М., Юлик А. Сучасний стан енергозбереження в Україні	241
Гончарук Я.М., Данч Л.І., Андріюк М.А. Шляхи зміцнення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування	242

4. Менеджмент

4.1. Процеси управління

Штерма Катерина., Штерма Т.В. Успіх та кар'єрний шлях	246
Paul F. Pshenichka Project-Based Training in Science Education.....	247
Marián Kováč How to measure security of citizens	250
Filipová Ľubica Sanctions EU against Russian federation and its imputs on tourism in the Eurozone and Slovak republic.....	253
Воробйова, Н. П. Питання оцінки ефективності реклами підприємств ресторанної сфери.....	256

4.2 Кризовий менеджмент

Волот О.І., Батицька А.В.

Підходи до трактування «реальний сектор економіки» в економічному розвитку держави 258

Šćekić Draško, Zoran Čekerevac

Privacy by design – possible solution in the protection of privacy and personal data..... 260

Radka Straková

Academic quality: internationalization as an indicator and market regulation..... 262

4.3 Менеджмент в промисловості

Бейковський В.М., Бинзарь А.П., Олексюк С.М.

Логістичний підхід до матеріально – технічного забезпечення виробництва... 266

5. Медіація

5.1. Теоретико-методологічні проблеми медіації.

Проскурняк О.П., Цибуляк Т.Г.

Психосоціальний аспект використання верхової їзди як терапії аутизму 269

Тягай Т. В., Леко Б.А.

Роль медіації у розв'язанні юридичних конфліктів 271

Чуйко Г.В., Величко М.В.

Ціннісно-мотиваційна сфера особистості студента 273

Чуйко Г.В., Ковальчук Ш.В.

Соціальна адаптація як складова процесу соціалізації особистості 275

Мартинюк В.А.

Ольфакція як засіб впливу на ефективність комунікації у бізнесі..... 277

Поліщук О.М., Дідичук І.Л.

Розвиток самосвідомості – шлях до особистісного зростання (нарративний підхід)..... 279

Юрій М. М., Леко Б. А.

Можливості медіації у розв'язанні юридичних конфліктів 281

Луців Я., Мандрик М. В.

Чи може Україна застосовувати медіацію у конфлікті з Росією..... 283

Коваль Я., Мандрик М.В.

Медіація в адміністративному судочинстві України 285

Масник Т., Мандрик М.В.

Медіація у вирішенні сімейних конфліктів..... 287

Малиш М., Мандрик М. В.

Особливості впровадження шкільної медіації 289

Дембіцька А.В, Мандрик М. В.

Медіація – альтернативне вирішення спорів 291

Статна Я.,Мандрик М. В.

Що означає формат антитерористичної операції на сході України..... 293

Мандрик-Мельничук М.В.

«Гібридна війна» в Україні - конфлікт нового покоління:

компоненти та етапи..... 295

Мельничук В.М.
«Гібридна війна» як метод загарбання територій, що не кваліфікується злочином у міжнародному праві: наслідки для мирних територій..... 297

5.2 Розвиток медіації в світі та Україні

Гой О.Т.
Стратегія win/win як визначальний аспект медіації в Україні та світі 299
Горда А. С., Лєко Б.А.
Розвиток медіації в світі та Україні 301
Аміхалакіоас Н Г., Лєко Б.А.
Конфлікт під назвою «Гібридна війна» 303
Пірен М.І.
Кризові стани в системі управлінської культури органів державної влади України як прояв конфліктності..... 305

5.3 Роль медіації у розв'язанні юридичних конфліктів

Ілик Я., Пелипчук С.М.
Медіація як спосіб урегулювання конфліктів 307
Юсип Женя П., Лєко Б.А.
Медіація та її впровадження в Україні 309
Чебан Данієла, Лєко Б. А.
Медіація як технологія врегулювання конфліктів..... 312
5.4 Зв'язок медіації з кримінальною та соціально-психологічною віктимізацією
Проскурняк О.П., Тимофєєва Т.І.
Чинники, що спонукають жінку до вступу в повторний шлюб 313
Проскурняк О.П., Андрійчук Ю.Г.
Особливості вибору копінг-стратегій жінками з ускладненим перебігом вагітності..... 315
Чуйко Г.В., Тихонька І.Д.
Поняття про віктимність особистості 317
Рудь Сергій В, Лєко Б.А.
Потенційна віктимність індивіда 319
Придїй Т , Лєко Б. А.
Віктимна поведінка підлітків..... 321

МАТЕРІАЛИ

міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів

**Інформаційні технології,
економіка та право: стан та перспективи розвитку
(ІТЕП-2016)**

*Information Technologies,
Economics and Law: state and development perspectives
(ITEL-2016)*

14-15 квітня 2016 року

Науковий редактор – Я. І. Вихлюк доктор технічних наук, професор,
ПВНЗ «Буковинський університет»

Комп'ютерний набір – А. І. Горбашевська

Буковинський університет:
Вул. Дарвіна, 2-а, м. Чернівці, 58000
Тел. (0372) 55-32-07; 55-38-03